

T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**AZİZ BERNARD VE HİRİSTİYANLIK
TARİHİNDEKİ YERİ**

Yücel Aşıkoğlu

2501050449

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Şinasi Gündüz

İstanbul 2009

Öz

AZİZ BERNARD VE HİRİSTİYANLIK

TARİHİNDEKİ YERİ

Aziz Bernard Hıristiyan manastır geleneğinin önemli figürlerinden biridir. On ikinci yüzyılda mevcut manastır düzeninde reform gerçekleştirmek isteyen Sistersiyenlere katılmış ve tarikatın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bir taraftan manastır yaşamını yücelten ve Hıristiyan maneviyatı alanında günümüzde de önemini sürdüren eserler kaleme alan Aziz Bernard diğer taraftan yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve dini hayatında Avrupa çapında etkileri olan hemen her olaya karışmış ve diplomatik görevlerde bulunmuştur; bunların en önemlileri Tapınak Şövalyelerinin resmîyet kazanması, II. Innocent ve II. Anacletus arasında geçen Papalık Hızıpleşmesi, Peter Abelard ve la Porréeli Gilbert'in yargılanmaları, II. Haçlı seferi vaazları, çeşitli piskoposluk ve manastır atamalarında oynadığı rollerdir. Yazılarında Kilise Babaları geleneğine bağlı kalan Aziz Bernard yaşadığı yüzyılda gelişen skolastik felsefeye karşı mensup olduğu manastır teolojisinin en etkili savunucularından biri olmuştur.

Bu çalışmada Aziz Bernard'ın manastır geleneğine mensup olmasına rağmen sosyal yaşamda oynadığı yoğun rolün temelleri incelenecektir. Manastır geleneğinin Mısır'da ortaya çıkmasından itibaren keşişlerin içinde buldukları toplumla ilişkileri incelendiğinde dünyayı terk etme anlayışının hiçbir zaman insan topluluklarından tam bir kopuş manasına gelmediği görülecektir. Roma düzeninin çökmesinden on ikinci yüzyılda Avrupa'daki gelişmelere kadar manastırlar ve çevrelerindeki topluluklar çeşitli bağımlılık ilişkileri kurmuşlardı. Aziz Bernard da bir taraftan parçası olduğu feodal ilişkilere uygun faaliyetler yürütmüş diğer taraftan da bağlı kaldığı Manastır Teolojisi içerisinde Tanrı-İnsan ilişkisine dayanarak Tanrının topluma yön veren eli rolünü üstlenmiştir.

Abstract

SAINT BERNARD AND HIS IMPORTANCE

IN THE HISTORY OF CHRISTIANITY

Saint Bernard is one of the important figures of the Monastic Tradition in Christianity. He joined the Cistercian Order aiming to reform the existing monastic system and he made important contributions into the development of the order in the XIIth Century. Saint Bernard, on the one hand, wrote several books glorifying the monastic life in that they have not lost their importance for the Modern Christian Spirituality yet; on the other hand he interfered in nearly all important political, religious, and social events of his time and undertook some diplomatic duties; the most important of them are the Pontifical approval of the Knights Templar, the Schism between Innocent II and Anacletus II, the trials of Peter Abelard and Gilbert de la Porrée, the preaching for the Second Crusade, and some interventions in the elections of bishops and abbots. He was a member of the Patristic Literature in his writings and he became one of the most effective defenders of the monastic theology against the scholastic philosophy.

The basis of his intensive activities versus his loyalty to the Monastic tradition will be inquired in this work. When the relations, since the beginning of the monastic tradition in Egypt, between monks and the society which they live in are examined, it can be seen that the notion of leaving the world does not mean a sharp split from the human society. The monasteries and the societies around them developed some models of mutual dependency. Saint Bernard, on the one hand, was seriously busy in different activities in association with his feudal ties; on the other hand, he undertook the role of the God's hand shaping the society.

Önsöz

Bu çalışmada Hıristiyan maneviyatının önemli figürlerinden biri olan Aziz Bernard'ın mensubu olduğu manastır teolojisi içerisindeki rolü ve yaşadığı yüzyıldaki yoğun toplumsal faaliyetleri incelenecektir. Aziz Bernard'ın hem doğru manastır yaşamı hakkındaki düşünceleri ve hem de bu düşüncelerle ilk bakışta çelişkili görünen aktif yaşamı yaşadığı dönemde tepki çektiği gibi modern tarihçileri de meşgul eden bir konudur. Ancak Hıristiyan manastır yaşamının doğuş dönemine ve Avrupa'daki gelişimine bakıldığında keşişlerin dünyayı terk etme iddiaları içerisinde çeşitli düzeylerde toplumsal ilişkilere yer verildiği görülecektir. Bu yüzden çalışmamızın manastır yaşamının ortaya çıktığı Mısır'da keşişlik yaşamının incelendiği eserlere bakılarak manastır ve toplum ilişkisinin biçimleniş ele alınacaktır. İkinci bölümde ise Aziz Benedict kurallarına göre biçimlenen Ortaçağ manastır organizasyonlarının gelişimi ve XII. yüzyılda bu manastırları eleştirerek yeni bir manastır organizasyonu kuran Sistersiyenlerin bu yüzyıldaki gelişimleri ve Aziz Bernard'ın hayatı anlatılacaktır. Son bölümde Aziz Bernard'ın manastır teolojisi çerçevesindeki düşünceleri Eski Ahit'in Tekvin bölümünde anlatılan Tanrı suretinde yaratılış, Tanrının İsa'da bedenleşmesi ve manevi birleşme kavramları çerçevesinde incelenecek Aziz Bernard'ın kendi manastırı, tarikatı ve diğer manastır sistemleri ile ilgili görüşlerinin bu teolojiyle ilgisi ortaya çıkarılacaktır.

Çalışmamız için kaynak ararken Türkiye'de konuyla ilgili yeterince materyalin bulunmadığı ortaya çıktı. Bu yüzden Temmuz 2007'de hem ilgili kaynaklara ulaşmak hem de çalışmamızda önemli yer tutan manastırları görmek için bir Fransa seyahatine çıktım. Bu seyahati İlim Yayma Vakfının desteği olmasaydı gerçekleştirilemezdim. Aziz Arslan ve Melik Ataş Fransa'da kaldığım süre içerisinde desteklerini esirgemediler. Kaynak bulma konusunda Ömer Taşgetiren'in büyük katkıları oldu. Claudio Monge Galata Dominikenlerinin kütüphanesinden faydalanmamı sağladı ve tavsiyeleriyle yardımcı oldu. Ayrıca Prof Dr. Recep Şentürk ve Dr. Cengiz Tomar'ın teşvikleri olmasaydı bu çalışma ortaya çıkmazdı. Onlara ve isimlerini burada sayamayacağım daha pek insana teşekkürü bir borç bilirim. Hocam ve tez danışmanın Prof. Dr. Şinasi Gündüz'e ortaya çıkması uzun ve sıkıntılı bir sürece mal olan çalışmamda gösterdiği sabır, teşvik ve eleştirileri için özel olarak teşekkür etmem gerekiyor. Son olarak beni hiç bıkmadan destekleyen annem ve babam, Fatma ve Raif Aşıkoğlu'na ve kardeşlerime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Önsöz.....	v
Kısaltmalar.....	viii
Giriş.....	1
1. Bölüm: Hıristiyan Geleneğinde Manastır Yaşamı.....	19
1.1 Manastırların Oluşum Dönemi: Çöldeki Şehir.....	19
1.2 Çöl Edebiyatının Doğuşu: Aziz Athanasius.....	24
1.2.1 Aziz Athanasius'a göre Aziz Antony'nin Hayatı...27	
1.3 İlk Manastır Topluluk Yaşamı: Aziz Pachomius.....	33
1.4 Çöl Babalarının Yaşamları.....	35
1.5 John Cassian, Hükümleri ve Konferansları.....	39
1.6 Aziz Benedict ve Manastır Kuralları.....	41
2. Bölüm: Avrupada Manastırlar ve Aziz Bernard.....	43
2.1 Avrupa'da Benedict Manastırları.....	43
2.2 Sistersiyenler.....	46
2.3. Aziz Bernard'ın Hayatı.....	53
2.3.1 Doğumundan Papalık Hizipleşmesine Kadar	
(1090-1130).....	53
2.3.2 Papalık Hizipleşmesi (1130-1138).....	60

2.3.3 Peter Abelard'ın Yargılanması.....	64
2.3.4 II. Haçlı Seferi ve Son Yılları.....	73
2.4. Aziz Bernard ve Tanrı Lütfü.....	80
2.5 Beyaz ve Siyah Keşişler.....	84
2.6. Clairvaux: Yeryüzündeki Cennet.....	93
3. Bölüm: Manastır Teolojisi.....	98
3.1 Tanrı Suretinde İnsan ve İrade.....	99
3.2 İnsan Suretinde Tanrı ve Tevazu.....	103
3.3 Tanrı Sevgisi.....	111
3.4 Manevi Düğün.....	115
Sonuç.....	120
Bibliyografya.....	125
Ekler.....	130
Ek 1. Aziz Benedict'in Kutsal Kuralları'nın Çerçevesi.....	130
Ek 2. Exordium Parvum'un Çerçevesi.....	143
Ek 3. Charta Caritatis'in Çerçevesi.....	148

Kısaltmalar

A.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
Bkz: aş.	Bakınız aşağıda
Bkz: yuk.	Bakınız yukarıda
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Hük.	Hükümdarlığı
No.	Sayı
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar
t.y.	Tarih yok
v.d.	Ve diğerleri
y.y.	Yayın yeri yok

Giriş

On ikinci yüzyılda Avrupa toplumlarının tümünü etkilemiş olan siyasi ve sosyal hadiselerle baktığımızda bir kişinin isminin sürekli karşımıza çıktığını görürüz: **Aziz Bernard de Clairvaux**. Genç yaşlarında inziva hayatını seçmesine rağmen ömrünün sonuna kadar çeşitli diplomatik görevler için Avrupa'yı dolaşan, piskoposların, manastır baş keşişlerinin ve papaların seçilmesine müdahil olan, ikinci haçlı seferi için vaazlar veren ve çeşitli konsillerde aktif görevler üstlenen bir din adamı olarak şöhret kazanmıştır. Sıkı sıkıya bağlı kaldığı kilise babaları geleneğinin son temsilcisi sayılan Aziz Bernard iyi bir yazar ve etkileyici bir hatip olması sebebiyle hem döneminde büyük bir ilgi çekmiştir hem de eserleri sonraki yüzyıllarda takdir görmeye devam etmiştir. Dante Alighieri **İlahi Komedya**'sında ona Cennetin en üst makamlarının rehberliği unvanını verir.¹ Protestanlar Katolik kilisesinin dünyevi konumunu eleştirirken Aziz Bernard'ın eserlerinde kendilerine bir destek bulmaya çalışmışlardır.² On ikinci yüzyılın ortalarına kadar Avrupa dini hayatının belirlendiği yerler Papalık, kiliseler ve Üniversitelerden çok manastırlardır; Aziz Bernard'da bu süreç en belirgin ve nihai şekline ulaşmıştır.³

Aziz Bernard'ın dâhil olduğu Sistersiyen tarikatı On ikinci yüzyılın başlarında mevcut Benedict manastır sisteminin asıl manastır yaşamından bir sapma olduğunu düşünen ve bu yüzden **Novum Monastorum** (Yeni Manastır) adı altında Aziz Benedict kurallarına sıkı sıkıya bağlı bir teşkilatlanmayı amaçlayan bir grup keşiş tarafından kurulmuştur. Yeni Manastır hareketi insan yerleşimlerinden uzak ıssız alanlarda; ibadet, beden işleri, sadelik, sessizlik ve sıkı bir riyazetle geçen bir manevi eğitimi amaçlıyordu. Bu ilkeler göz önüne alındığında, Sistersiyenlerin en ünlü temsilcisi olan ve tarikatın yaygınlaşmasında büyük bir rol oynayan Aziz Bernard'ın biyografisi sanki bir Sistersiyen keşişin hayatının nasıl olmaması

¹ Dante Alighieri, **İlahi Komedya: Cennet**, Çev. Feridun Timur, Ankara, MEB Yayınları, 2001, s. 230.

² Adriaan H. Bredero, **Bernard of Clairvaux: Between Cult and History**, Edinburg, T&T Clark Ltd., 1996, ss. 173-176; Theo M. M. A. C. Bell, "Luther's Reception of Bernard of Clairvaux," **Concordia Theological Quarterly**, C. LIX, No. 4, Ekim 1995, ss. 245-277, (Çevrimiçi) <http://www.ctsfw.edu/library/files/pb/1220>, 15 Temmuz 2008.

³ Friedrich Heer, **The Medieval World: Europe 1100-1350**, Çev. George Weidenfeld, Londra, Phoenix, 1998, s. 39. Friedrich Heer'e göre Aziz Bernard yaşadığı dönemin tahta çıkmamış Papasıydı.

gerektiğinin örneği gibidir.⁴ Yaşamı boyunca manastırı dışındaki olaylara müdahil olması dolayısıyla eleştirildiği gibi kendisi de hayatındaki bu çelişkiden defalarca bahsetmiştir. Bunlar içerisinde en çarpıcı olanı İkinci Haçlı Seferinin başarısız olduğu ve bu başarısızlığın sorumlusu olarak görüldüğü günlerde bir **Carthusian** manastırı olan Portes'in başrahibi Vareyli Bernard'a yazdığı mektupta yer alan sözleridir: "Ego enim quaedam chimaera mei saeculi, nec clericum gero, nec laicum;" ben yüzyılımın kimerasıyım⁵, ne din adamıyım ne de laik."⁶

1. Aziz Bernard Hakkında Yapılan Çalışmalar

1.1 Fransızca ve İngilizcede Aziz Bernard

Aziz Bernard'ı konu alan ilk biyografi o henüz hayattayken yazılmaya başlanmıştır. Ölümünden hemen sonra aziz ilan edilmesi için yapılacak başvuruya hazırlık amacıyla başlatılan bu girişim ile ilgili tezin **Aziz Bernard ve Tanrı Lütfu** başlıklı alt-bölümde ayrıntılı bilgiler verilecektir.⁷ **Vita Prima Sancti Bernardi** denilen bu biyografi ile yapılan azizlik başvurusu reddedilince daha sonra **Vita Secunda** ismi verilen yeni bir tane yazılmıştır. Bu biyografide Aziz Bernard'ın manastır dışındaki yoğun faaliyetleri mümkün olduğunca azaltılır ve baş keşişliğine daha çok vurgu yapılır. Aziz Bernard siyasi faaliyetleri yanında oldukça verimli bir yazardır. Teoloji, Tanrı aşkı ve manastır yaşamı ile ilgili pek çok eser kaleme almıştır. Bunların dışında yazdığı mektuplar da hem kendi hayatı hem de dönemi için zengin bilgiler içerir.

Modern dönemde Aziz Bernard'ı konu alan eserler içerisinde **Elphège Vacandard**'ın yazdığı **Clairvaux Başkeşişi Aziz Bernard'ın Hayatı** önemli bir yer

⁴ Dom Cuthbert Butler, **Western Mysticism: The Teaching of SS. Augustine, Gregory and Bernard on Contemplation and the Contemplative Life**, London, E. P. Dutton & Co., 1951, s. 95

⁵ Kimera Yunan mitolojisinde keçi gövdeli, iki başlı ve yılan kuyruklu olarak tasvir edilen bir hayvandır, başlarından biri keçi diğeri aslandır ve ağzından ateş çıkarır.

⁶ Saint Bernard de Clairvaux, **Lettres**, (Çevrimiçi) <http://www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/bernard/tome01/lettres/207-253/lettre250.htm>, 15 Ocak 2008.

⁷ Bkz: aş. s. 80.

tutar.⁸ İlk baskısı 1895 yılında gerçekleşen bu eser günümüzde Aziz Bernard'ın klasik bir biyografisi olarak kabul edilmektedir ve uzun yıllar yazdıkları sorgulanmadan aktarılmıştır. Eser **Vita Prima**'yı tümüyle doğru kabul ederek hazırlanmıştır ve tarihsel gerçeklerle uyumunu araştırmaz. Aynı yıllarda Almanya'da Protestan bir ilahiyatçı olan **Augustus Neander** 1813'te **Aziz Bernard'ın Hayatı ve Dönemi** isimli bir kitap yazmıştır. 1843'te İngilizce tercümesi yayınlanan bu kitapta Aziz Bernard'ın kendi eserlerinden ve konuyla ilgili başka yazarların metinlerinden uzun alıntılar yer alır.⁹

Aziz Bernard'ın tarihsel şahsiyeti yanında teolojisi de yirminci yüzyılda incelme konusu yapılmıştır. Bu konuda öncülüğü 1934 yılında yayınlanan **Aziz Bernard'ın Mistik Teolojisi** isimli eseriyle Etienne Gilson gerçekleştirir.¹⁰ Bu eserde Gilson Aziz Bernard'ın manevi tecrübelerine dayalı görüşlerini mistik doktrinler olarak ele alır ve bunların antik felsefe ve edebiyatla bağlarını ortaya çıkarır. Cismani ve ilahi sevgi arasındaki ilişkiler, mistik birleşme ve bu kavramın panteizmden farkı ile bu birleşmenin aşamaları gibi konular kitapta ele alınır.

Aziz Bernard'ın eserlerinin yirminci yüzyılda yaygın bir okuyucu kitlesine ulaşması ise Gilson'un öğrencisi ve Belçikalı bir keşiş olan Jean Leclercq'in gayretleri ile gerçekleşmiştir. 1957 yılında **Bilme İsteği ve Tanrı Arzusu** isimli kitabında manastır teolojisi ile skolastik teolojiyi karşılaştıran ve manastır araştırmalarına büyük katkıları olan Leclercq,¹¹ bu kitapta Aziz Bernard'dan sık sık bahsetmiş ve sadece Aziz Bernard'ı ele alan bir kaç başka kitap da yazmıştır.¹² Ayrıca Aziz Bernard'ın külliyatının Latince neşrine de katkıda bulunmuştur.¹³

⁸ Elphège Vacandard, **Vie de Saint Bernard Abbé de Clairvaux**, Paris, Librairie Victor Lecoffre, 1902.

⁹ Augustus Neander, **The Life and Time of Saint Bernard**, Çev. Matilda Wrench, Londra, 1843.

¹⁰ Etienne Gilson, **La Théologie Mystique de Saint Bernard**, Paris, Librairie Philosophique J. Vrin, 1947.

¹¹ Jean Leclercq, **The Love of Learning and the Desire for God**, Çev. Catharine Misrahi, New York, Fordham University Press, 2000.

¹² Jean Leclercq, **St Bernard et l'Esprit Cistercien**, Paris, Editions du Seuil, 1966; **Women and Saint Bernard of Clairvaux**, Çev. Marie-Bernard Saïd, Kalamazoo-Michigan, Cistercian Publications, 1989; **A Second Look at Bernard of Clairvaux**, Çev. Marie-Bernard Saïd, Kalamazoo-Michigan, Cistercian Publications, 1990.

¹³ Jean Leclercq ve Henri Rochais, **Sancti Bernardi Opera**, Roma, Editiones Cistercienses, 1968.

Aziz Bernard hakkında son yarım yüzyılda en çok eser veren şahıs ise Hollandalı bilim adamı Adriaan Bredero'dur. Bilimsel kariyerini Aziz Bernard'a adan Bredero bütün birikimini 1993 yılında yayınladığı **Bernard of Clairvaux: Kült ve Tarih Arasında** isimli kitabında Aziz Bernard üzerinde hem kendi döneminde hem de günümüzde oluşturulan çelişkili tasavvurları ele alarak onu gerçekçi bir tarihi zemine oturtmaya çalışır. Kitap ayrıca Aziz Bernard hakkında onun ölümünden itibaren yazılmış eserler üzerine geniş bir değerlendirmeyi içermektedir.¹⁴

Aziz Bernard'ın külliyyatının büyük bir kısmı İngilizce ve Fransızca'ya tercüme edilmiş durumdadır. Mektuplarının tamamının ilk yayımı 1953 yılında Londra'da Bruno Scott James tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁵ Eserlerin İngilizce'de toplu bir yayımını ise Amerika Birleşik Devletleri'nde Michigan'da faaliyet yürüten Cistercian Publications gerçekleştirmektedir. Bu seri 1968 yılında Jean Leclercq ve Henri Rochais'in Roma'da hazırladıkları ve Editiones Cistercienses yayınevini bastığı Latince tenkitli neşri esas alır. Fransa'da ise Paris merkezli Les Editions du Cerf yayınevi 1986 yılında yazarın **Tefekkür Üzerine** isimli kitabını bastıktan sonra 1992 yılından itibaren Œuvres Complètes isimli bir seri ile bütün bir külliyyatı yayınlamaya başlamıştır. Kitaplar bir sayfa Latince ve karşısında bir sayfa Fransızca tercüme olmak üzere düzenlenmiştir. Fransada farklı alanlarda hizmet yürüten pek çok resmi ve özel kurumun desteklediği bu yayın faaliyetine bir giriş olarak derleme bir kitap hazırlanmış ve **Bernard de Clairvaux: Tarih, Zihniyet, Maneviyat** ismiyle yayınlanmıştır.¹⁶ Serinin son yayınlanan kitabı ise Kasım 2007 tarihlidir ve çeşitli vaazların derlendiği ikinci cildi oluşturur.¹⁷

Bu derlemeler dışında Aziz Bernard'ın eserlerinin bazı tercümeleri on dokuzuncu yüzyılın sonundan itibaren tercüme edilmeye başlanmıştır. Yayınlarla bakıldığında özellikle **Tanrı Sevgisi Üzerine, Tefekkür Üzerine, Mektuplarından**

¹⁴ Bredero, a.g.e.

¹⁵ Bruno Scott James, The Letters of Saint Bernard of Clairvaux, Londra, Burns Oates, 1953.

¹⁶ Colloque de Lyon-Cîteaux-Dijon, **Bernard de Clairvaux: Histoire, Mentalités, Spiritualité**, Paris, Les Editions du Cerf, 1992.

¹⁷ Bernard de Clairvaux, Sermons Divers II, Çev. Pierre-Yves Émery, Paris, Les Editions du Cerf, 2007.

Seçmeler ve **Aziz Malachy'nin Hayatı**'nın yaygınlık kazandığı anlaşılmaktadır. Bu ilk tercümelemlerin telif hakları ile ilişkisi kalmadığından elektronik ortama aktarılmış sürümleri **Internet Archive** gibi sitelerde bulunabilmektedir. Bu siteye yerleştirilen en eski tarihli metin **Tanrı Sevgisi Üzerine**'dir ve 1884 tarihini taşır.¹⁸

1.2 Türkçede Aziz Bernard

Guénon'dan yapılan çeviri dışında Türkçe'de Aziz Bernard'dan bahseden çalışmalar aşağı yukarı üç konuda sınıflandırılabilir: (1) Siyasi faaliyetleri ve özellikle Tapınak Şövalyeleri ile olan ilişkisi, (2) Peter Abelard'ın yargılanmasında oynadığı rol nedeniyle felsefe tarihi içerisindeki konumu ve (3) İkinci Haçlı seferi vaazları ve faaliyetleri. Bu çalışmalara bakıldığında Aziz Bernard genel olarak pek bilgili olmayan, entelektüel yönü zayıf, hırslı, karmaşık ve şüpheli siyasi bağlantılar sahibi ve insanları etkilemeyi çok iyi beceren bir şahsiyet olarak ortaya çıkar.

Aytunç Altındal **Papa 16. Benedikt Avrupa Birliği ve Türkiye** isimli kitabında¹⁹ Papa XII. Benedict ile ilgili bilgiler verirken Sistersiyenlerin kuruluşundan kısaca bahseder ve XII Benedic'in asıl etkilendiği kişi olarak Aziz Bernard'ı gösterir. Altındal'a göre Aziz Bernard Sistersiyenlerin gizli kurucusudur ve İlk Birleşik Avrupa fikrini o ortaya atmıştır. Aynı zamanda Tapınak Şövalyelerinin de yönetmeliğini yazmış ve eski talebesi Papa III. Eugene'e (1145-1153) kabul ettirerek Tapınakçıların kilise tarafından resmen tanınmasını sağlamıştır.²⁰ Aziz Bernard'ın Sistersiyenlerin gizli kurucusu şeklinde nitelendirilmesi abartılı bir değerlendirmedir, çünkü Sistersiyenler ilişkili oldukları piskoposluklar ve yerel siyasi unsurlar karşısında faaliyetlerinin Papalık tarafından onaylanması konusunda hassasiyet gösteriyordu; kurdukları manastırlar insan yerleşimlerinden uzakta bulunmakla birlikte kilisenin ve feodal yönetimlerin karşısında fiziksel olarak görünür birimlerdi. Ayrıca Tapınakçıların resmi hüviyete kavuşması ve nizamnamelerinin yazılmasında Aziz Bernard'ın etkisi büyük olmakla

¹⁸ Saint Bernard, **On the Love of God**, Çev. Marianne Caroline ve Coventry Patmore, Londra, Burns and Oates, 1884.

¹⁹ Aytunç Altındal, **Papa 16. Benedikt Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 2004, s. 54.

²⁰ A.e., ss. 56-57

beraber söz konusu olay Papa II. Honorius (1124-1130) döneminde 1128 yılında düzenlenen Troyes Konsülünde gerçekleşmiştir.

Enis Tezcan **Bir Ortaçağ Mafyası Tapınakçılar** isimli kitabında²¹ Aziz Bernard'dan Tapınakçıların yayılmasında en çok katkısı olan isim olarak bahseder, ancak yazara göre “Bernard muhtemelen aldatılmış, bilmeyerek Tapınakçıların pis işlerine alet olmuştu.”²² Turgut Derinkök **Tampliye Şövalyeleri Ortadoğuda Dini İnanışlar ve Düşünceler** isimli kitabında²³ Aziz Bernard'ın **Yeni Şövalyeliğe Methiye** isimli eserinin beşinci bölümünün sonuna kadar bir çevirisini yayınlamıştır. Halil Erol **Sion Tarikatı ve Tapınak Şövalyeleri** isimli²⁴ kitabına da **Yeni Şövalyeliğe Methiye**'nin beşinci bölümünün sonuna kadar tercümesini dâhil etmiştir. Ayrıca şövalyelerin kurallarının bir tercümesi de kitap içerisinde yer almaktadır.²⁵

Bertrand Russell, **Batı Felsefesi Tarihi**'nde²⁶ Aziz Bernard'ı azizliği kendisini akıllı yapmaya yetmeyen biri olarak tanımlar. Abelard'ı anlayamamıştır ve ona karşı haksız ithamlarda bulunmuştur, bir politikacı ve bir yobaz olmasına rağmen gerçek dinsel mizaca sahip bir kişidir.²⁷ Russell'a göre Aziz Bernard Haçlı seferlerini öğütlemesine rağmen savaşın sadece dinsel heyecanla yürütülemeyeceğini ve bir teşkilatı gerektirdiğini kavrayamamıştır. Hâlbuki Aziz Bernard konuyla ilgili yazılarında tam tersi bir görüşü savunmuştu, bu yüzden de Kudüs'te bir Sistersiyen manastırı kurulmasına karşı çıkmıştı. Russell bir taraftan Aziz Bernard'ın papalığın dünya işlerinden karışmasından üzüntü duyduğunu söylemekte ancak onun çalışmalarını sonucunda din dışı işlerde papalık gücünün iyice arttığını söylemektedir ki Aziz Bernard'ın yazılarına ve tarihi sürece bakıldığında ikinci hükmün doğru olmadığı anlaşılacaktır. Eserin bir sayfadan biraz fazla kısmı Aziz Bernard hakkında genel bilgiler vermeye ayrılmıştır.

²¹ Enis Tezcan, **Bir Ortaçağ Mafyası Tapınakçılar**, İstanbul, Sayfa Yayınları, 2003.

²² A.e., ss, 17-18.

²³ Turgut Derinkök, **Tampliye Şövalyeleri, Ortadoğu'da Dini İnanışlar ve Düşünceler**, İstanbul, Alfa, 2005, Ss. 131-141

²⁴ Halil Erol, **Sion Tarikatı ve Tapınak Şövalyeleri**, basım yeri yok, Pozitif Yayınları, t.y., ss. 91-102.

²⁵ A.e., ss. 103-126.

²⁶ Bertrand Russell, **Batı Felsefesi Tarihi [Orta Çağ]**, İstanbul, Kitaş Yayınları, t.y., s. 214.

²⁷ A.e. 214-216.

Jacques Le Goff **Ortaçağ Batı Uygarlığı** isimli kitabında²⁸ Aziz Bernard'ın Sistersiyenlerin yoğun bir şekilde kullandıkları değirmenleri yıktırma emri vermek tehdidinde bulunduğunu söyler, gerekçesi ise bu yerlerin birer toplumsal buluşma yeri ve hatta fuhuş merkezlerine dönüşmüş olmasıdır.²⁹ Le Goff'un bu hükmü Aziz Bernard'ın yazdığı bir mektuba dayanmaktadır ve tümüyle gerçek dışıdır. Bir başka sayfada Aziz Bernard'ın lanetli paraya karşı ateş püskürdüğünü söylemektedir.³⁰ Aynı yazarın Ortaçağda Entelektüeller isimli kitabının³¹ Abelard ile ilgili bölümünde bir kısım Aziz Bernard ile Abelard ilişkisine ayrılmıştır. Burada Aziz Bernard bir kır adamı, her şeyden önce bir asker, kent entelijansiyasını anlamaktan aciz bir kimsedir: "Sapkına ve imansıza karşı tek bir yol bilmektedir: Güç. Silahlı Haçlı seferlerinin şampiyonu olarak, entelektüel Haçlı seferine inanmamaktadır. Saygın Pierre ondan, Muhammed'e kalemle cevap vermesi için Kuran çevirisini okumasını istediğinde, cevap vermemiştir. Manastırın inzivasında, düşüncelerini mistik tefekkürden sağlamakta – bu düşünceyi zirvesine çıkarmaktadır – dünyaya adalet dağıtıcısı olarak geri dönmektedir. Bu münzevi hayat havarisi, kendine tehlikeli olarak gözükken yeniliklerle mücadele etmek için her zaman yollardadır. Hayatının son yıllarında, emirlerini papaya dikte ettirerek, askeri tarikatların kurulmasına alkış tutarak, Batı'yı İsa'nın askeri gücü haline getirmenin düşünüyü kurarak, Hıristiyan âlemini gerçekte o yönetmektedir: Zamanından önce bir engizisyoncu."³² Le Goff tanımlamalarında renkli bir dil kullanmakta ve belki de bu yüzden gerçeği oldukça zorlayan yargılara varmaktadır.

Işın Demirkent'in **Haçlı Seferleri** isimli kitabında³³ **Bernard de Clairvaux: İkinci Haçlı Seferi'nin Ruhü** isimli bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde Aziz Bernard'ın İkinci Haçlı seferinin başlaması için gösterdiği faaliyetler anlatılır. Aziz

²⁸ Jacques Le Goff, **Ortaçağ Batı Uygarlığı**, Çev. Hanife Güven ve Uğur Güven, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, 1999.

²⁹ A.e., s. 163.

³⁰ A.e., s. 199.

³¹ Jacques Le Goff, **Ortaçağda Entelektüeller**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994.

³² A.e., ss. 64-65

³³ Prof Dr. Işın Demirkent, **Haçlı Seferleri**, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 1997.

Bernard'ın aslında aydın bir şahıs olmadığı ancak çok ihtiraslı ve insanların ruhlarını etkileme gücü son derece yüksek bir hatip olduğu belirtilir.³⁴

2. Çalışmanın Amacı ve İçeriği

Bu çalışmada temel amacım Aziz Bernard'ın manastır teolojisi, Sistersiyen manastır yaşamı içerisinde üstlendiği görevler ile manastırı dışında dâhil olduğu siyasi ve sosyal hadiselerdeki rolleri arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak ve bu ilişkilerin bir modelini oluşturmaktır. Çeşitli dinlerde kutsal şahsiyetlerle toplum arasındaki ilişkiler önemli bir inceleme alanı oluşturur.³⁵ Hıristiyanlık içerisinde yaklaşık dördüncü yüzyıldan itibaren şekillen manastır yaşamı ise bu ilişkiye Akdeniz dünyasında yeni bir boyut kazandırır. İnziva, sert bir riyazet ve sürekli ibadet ile Tanrıya yaklaşmayı amaç edinen keşişler önceleri bireysel bir yaşamı uygularken zamanla düzenli manastırlara dönüşen topluluklar oluşturdular ve Hıristiyanlık tarihinin farklı dönemlerinde toplumla çeşitli düzeylerde ilişki kurdular. Manastır geleneğinin önemli bir temsilcisi olan Aziz Bernard da bir keşişin manevi yaşamı ile toplumsal yaşamı arasındaki ilişkiler konusunda çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Yukarıda bir mektubundan yapılan alıntının gösterdiği gibi gerçekten de Aziz Bernard dünyevi faaliyetleri yüzünden dini sorumluluklarını becerememiş miydi? Kendisinin bu yönde açık ifadeleri olmasına, düşmanlarının bu yöndeki suçlamalarına ve kendisine bağlı keşişlerin onun siyasi faaliyetlerinden rahatsızlık duymalarına rağmen Aziz Bernard her iki yönüyle de – din adamı ve siyasetçi – günümüze kadar ilgi çekmeyi başarmıştır. Ayrıca günümüzde de hem Türkiye'de hem de genel olarak dünyada din adamlarının artan etkileri göze çarpmaktadır. Bu durumda Aziz Bernard'ın yaşamı ve eserleri farklı kültürlerde kutsal sayılan şahsiyetlerin karşılaştırmalı bir incelemesi için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. İslam Dünyasında ulemanın, tarikat liderlerinin ve son dönemde dindar aydınların toplum üzerindeki etkileri ve siyaset dünyasıyla ilişkileri ile din

³⁴ A.e., s. 101.

³⁵ Bu konuda üç derleme kitap örnek olarak gösterilebilir; ilk ikisi sadece dinlerdeki kutsal şahsiyetleri ele alırken üçüncüsü konunun bağlamına çağdaş siyasetçileri, devrimcileri ve pop starları da dahil eder: Richard Kieckhefer ve George D. Bond, **Sainthood: Its Manifestations in World Religions**, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1990; John Stratton Hawley, **Saints and Virtues**, Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1987; James F. Hopgood, **The Making of Saints: Contesting Sacred Ground**, Tuscaloosa, The University of Alabama Press, 2005.

anlayışları arasındaki bağlantıların karşılaştırmalı düzeyde bir incelemesi için farklı dinlerden örneklerin Türkçeye aktarılması faydalı bir faaliyet olacaktır.

Aziz Bernard'ın kutsal bir şahsiyet modeli olarak 12. Yüzyıl Avrupa feodal toplumunda etkili bir konuma sahip olmasını sağlayan veya bunu kolaylaştıran etkenleri kişisel ve çevresel olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Elbette bu ayrım sadece konunun daha iyi anlaşılması için olup asıl durumu tam olarak yansıtmaz. Örneğin Max Weber'in din sosyolojisine kazandırdığı karizma kavramını Aziz Bernard'ın kişisel özellikleri arasında değerlendirdim bununla birlikte karizma ancak toplumun kabul etmesi halinde bir anlam kazanır.

Aziz Bernard'ın faaliyetlerinin düşünce zemini olarak gördüğüm manastır teolojisine yaklaşımını kişisel özelliklerinin başında sayabiliriz. Tanrı sevgisini, tefekkürü ve manevi birliği esas alan bu düşüncede birey Tanrısal varlığa katılırken yeryüzündeki faaliyetleri de doğal olarak Tanrının işleri olarak görülür. Aziz Bernard'ın bazı mektuplarında ve biyografisinde buna dair örnekler bulunmaktadır. Yazılarında kendi aczini vurgularken arzu ettiği şeyin aslında Tanrı'nın arzusu olduğunu sık sık sergilemektedir. Bazen bu tavrı Tanrı adına tehditler savurmak şeklinde ortaya çıkar.³⁶ Tanrı'nın iradesi onun için sadece kendi şahsında ortaya çıkmaz aynı zamanda bütün Katolik cemaatin iradesi şekline de bürünür. Aziz Bernard'ın kişisel faaliyetlerine yön veren ve onları meşrulaştıran teolojik yaklaşımları önemi itibariyle çalışmamın sonuna koymayı uygun buldum. Böylelikle daha önceki bölümlerde anlatılan tarihi süreçler, manastır yaşamı ve toplumsal ilişki ağları daha iyi anlaşılacaktır.

Aziz Bernard'ın toplum içinde etkili bir din adamı olmasını sağlayan ikinci özellik sahip olduğu karizmadır (Tanrı inayeti). Max Weber'in sosyoloji için

³⁶ Aziz Bernard'ın **Papalık Hizipleşmesi** esnasında Aquitaine Dükü IX. William'ı Innocent'i desteklemesi için ikna etmeye çalışırken Tanrı'nın yeryüzündeki cezalandırıcı eliymiş gibi tavrı takınması bunun bir örneğidir: "Şimdiye dek Rabbin kulları iki kez meclislerde sana yalvardı ve sen onları hor gördün. Şimdi de bak, eziyet verdiğin Kilisenin Başı ve Rabbi, Bakirenin Mübarek Oğlu sana geldi; seni yargılayacak olana bir bak, Onun sesiyle Semada ve Yeryüzünde olan herkes diz çöker. Ruhun bir gün bu yargıcin karşısına çıkarılacak. O zaman kullarını reddettiğin gibi onu da reddedebilecek misin?" Aziz Bernard'ın bu konuşmasından sonra Dük korku içinde yere yığılır, çevredekiler Aziz Bernard'ın eliyle semadan bir işaret ineyeceği beklentisine kapılırlar. Aktaran Augustus Neander, **The Life and Time of St. Bernard**, Çev. Matilda Wrench, London, Gilbert & Rivington, 1843, ss. 105-106.

kavramlaştırdığı bu kelime ilk Hıristiyan topluluk tarafından kullanılmış³⁷ ve Pavlus tarafından **Korintoslulara I. Mektup**'ta açıklanmıştır.³⁸ İlk yazılan biyografilerine bakıldığında Aziz Bernard'ın da çevresindekiler tarafından bu Tanrı inayetine sahip biri olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Aziz Bernard'ın azizlik onayı için sunulmak üzere hazırlanan ilk biyografisinin başında anlatılan bir hikâyeye bunun en iyi örneğidir. Bu hikâyede doğumundan önce Annesi **Aleth**'in gördüğü bir rüyadan bahsedilmektedir. Bu rüyada Aleth çevresine sürekli havlayan bir köpeği doğurduğunu görür. Düşmanları bunu Aziz Bernard'ın girdiği çatışmalardaki ölçsüz saldırganlığının bir ifadesi olarak ele alırken taraftarları bu rüyayı onun **karizma** (Tanrı inayeti) sahibi bir Kilise savunucusu olduğunun işareti sayarlar ki yaşadığı dönemde kilise çevrelerinden, feodal soylulardan ve halktan oluşan büyük bir kamuoyu onun bu özelliğine inanmıştı. Ayrıca onun karşılaştığı insanları manastırlara girmeye ve keşişlik yolunu seçmeye ikna etme gücü yüzünden ebeveynlerin çocuklarını kadınların ise kocalarını onunla karşılaşmaktan alıkoymaya çalıştıkları anlatılmaktadır.³⁹

Aziz Bernard'ın manastırı dışında giriştiği yoğun faaliyetleri ortaya çıkaran bir başka etken keşişlik yolunun insanı kurtuluşa götüren yollar içerisinde en üstün yol olduğuna dair kesin inancıdır. Bu yüzden özellikle akraba ve dostlarını manastırlara katılmak konusunda sürekli teşvik etmiş ve ister laik ister kilise mensubu olsun her tür iktidar sahibi ile geliştirdiği ilişkilerini Sistersiyen manastır ağını genişletmek için kullanmıştır. Ayrıca içerisinde yaşadığı manastırı Clairvaux'a olağanüstü bir kutsallık atfetmektedir.

³⁷ Aziz Bernard'ın üstlendiği rol Max Weber'in karizma kavramı için iyi bir örnektir. Weber meşru otorite türlerini: (1) Akli, (2) Geleneksel ve (3) Karizmatik olarak üçe ayırır. Bu ayrıma göre akli otorite hukukun çerçevesini çizdiği modeller içerisinde gerçekleşir, geleneksel otorite başlangıcı bilinmeyen bir geçmişten beri süre gelmiş olan ve geçerliliğini de bu sürenin uzunluğuna dayandıran kurallara bağlıdır; karizmatik otorite ise herkeste bulunmayan üstün özelliklere, kahramanlığa ve örnek alınacak bir şahsiyete sahip insanlar çevresinde gelişir. Max Weber, **On Charisma and Institution Building: Selected Papers**, Ed. S. N. Eisenstadt, Chicago, The University of Chicago Press, 1968, s. 280., s. 46.

³⁸ Joseph Wilhelm, "Charismata," **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/03588e.htm>, 31 Ağustos 2008. Bak. I. Korintoslular 12. Bap.

³⁹ René Guénon, **Dante ve Ortaçağ'da Dini Sembolizm**, çev. İsmail Taşpınar, İstanbul, İnsan Yayınları, 2001, ss. 87-88. Ulaşabildiğimiz kadarıyla Türkçe'de Aziz Bernard hakkında mevcut olan tek yazı Rene Guénon'dan yapılan bu çevirinin sonunda yer alan bölümdür.

Aziz Bernard'ın ailesi ve akrabalık ilişkileri de onun kilise içerisindeki gücünde ve dünyevi faaliyetlerinde önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Babası Tescelin ve annesi Aleth o dönemde Fransa krallığıyla yakın bağı olan Burgundy bölgesinin soylu ailelerine mensuptu. Her ne kadar keşişlik dünyevi bağları terk etmeyi öngörse de Ortaçağ Avrupa toplumu göz önüne alındığı soylu ve etkili bir aileye mensup olmanın önemi göz ardı edilemez. Böylelikle Aziz Bernard hem ebeveynleri vasıtasıyla şövalyelik geleneğine bağlanıyor hem de bir baş keşiş olarak dini bir otoriteye sahip oluyordu⁴⁰ ki bu gücünü her fırsatta manastırı lehine kullanmıştır. Onun baş keşiş olduğu dönemde pek çok soylu manastıra toprak bağışları ve mali ayrıcalıklarla destek olmuşlardır. Biyografisi Aziz Bernard'ın manastıra yanında arkadaşları ve akrabalarından oluşan otuz kadar kişiyle birlikte katıldığını anlatmaktadır. Şüphesiz bu durum onun kısa sürede ve genç bir yaşta baş keşiş olarak kendi manastırını inşa etme görevi verilmesinde etkili olmuştur. Kısacası hem manastır içerisinde hem de dışarıda güçlü akrabalık ve dostluk ilişkileri onun faaliyetleri için büyük fırsatlar sunuyordu.⁴¹

Aziz Bernard'ın etkinliğinin çevresel faktörlerinin başında 12. Yüzyılda manastırların Avrupa toplumu ve siyaseti üzerindeki etkisi gelmektedir. Manastırlar Avrupa'da Roma düzeninin çöküşünden sonra faaliyetlerini yürüttüler ve güçlü bir ağ kurdular. Her bir manastır kendi kendine yeten idari ve ekonomik bir birim oluşturuyordu ve sıkı bir ağ ile birbirlerine bağlıydılar. Uzun bir süre bilginin saklanması ve aktarımını sağlayan tek kurum oldular. Okuma yazma oranının soylular arasında bile çok düşük olduğu bu yüzyıllarda Avrupa'nın yeni kralları ve prensleri sık sık keşişlerin yardımına başvurdu. Ancak 12. yüzyıl manastırların tarihi için bir dönüm noktası oluşturur, tarihçilerin 12. Yüzyıl rönesansı dedikleri gelişmelerin yaşandığı bu yüzyılda Avrupa manastır sistemi üzerinde Cluny manastırının hakimiyeti de son bulur, aralarında Sistersiyenlerin de bulunduğu pek çok yeni hareket ortaya çıkar. Ancak 12. Yüzyıl rönesansının etkileri zaman içerisinde

⁴⁰ Guénon, a.g.e., ss. 87-88.

⁴¹ İleriki bölümlerde açıklanacağı üzere kardeşlerinin bazıları çeşitli manastır görevleri üstlendiler. Tapınak Şövalyelerinin ilk Büyük Üstadı Hugues de Paynes ile dostluğu vardı ve yine Tapınak Şövalyelerinin kurucularından ve beşinci Büyük Üstadı olan André de Montbard Aziz Bernard'ın dayısıydı.

manastırların gücünü zayıflatmıştır. Üniversitelerin yaygınlaşması ve manastır dışında daha iyi örgütlenmiş başka okulların ortaya çıkışı eğitim ve bilim alanındaki üstünlüklerine son verdi. Eğitimin yaygınlaşmasıyla sarayların, derebeylerinin ve kilise kurumlarının manastırlara olan ihtiyacı azaltmıştır. Aziz Bernard'ın Paris'e gidip burada üniversite öğrencilerine vaaz vermesi ve daha sonra Peter Abelard ile olan çatışmasına bunun bir örneğidir. Şehir ekonomilerinin büyümesi ve feodal toplumun yeni tarım organizasyonları geliştirmeleri manastırların iktisadi paylarını küçülttü, daha sonraki yüzyıllarda güçlenen derebeyleri manastırların elindeki topraklara el koyma yolları aradılar. Bütün bu gelişmelerin ilk göstergeleri 12. Ve 13. yüzyıllarda ortaya çıkmaya başladı; bu durum 12. Yüzyılda kurulan Sistersiyen manastırlarının Aziz Bernard döneminde hızla gelişmesine rağmen onun ölümünden sonra zayıflamaya başlamasını da açıklamaktadır.

Aziz Bernard'ın Avrupa siyasi ve dini tarihinde önemli bir yere yerleştiren bir diğer etken Papalık ve Avrupa kralları arasındaki ilişkilerdi. O dönemde Papalık seçimleri Roma'daki birkaç güçlü ailenin müdahalesi ve zaman zaman çatışmasıyla gerçekleşiyordu. 1130'da II. Innocent ve II. Anacletus arasında yaşanan hizipleşme de bu ailelerin kendi adaylarını seçtirme gayreti yüzünden ortaya çıktı. Roma'da güçlü bir desteği olan II. Anacletus papalığa getirildi ve II. Innocent de Fransa topraklarına yerleşti. II. Anacletus'un 1138'de ölümüne kadar çözülemeyen sorunda Aziz Bernard II. Innocent'in tarafını tuttu ve Avrupa krallarının ve kiliselerin desteğini almak için onunla birlikte seyahatlere çıktı. Benzer bir durum Aziz Bernard'ın eski bir öğrencisi ve bir Sistersiyen keşişi olan Papa III. Eugene'nin görevi esnasında da yaşandı. Roma şehrinin muhalefetiyle karşılaşan III. Eugene papalığı boyunca nadiren Roma'ya girebilmiştir. Bu bağlamda Aziz Bernard coğrafi olarak da kendisine yakın olan papalara destek olmak ve onların Avrupa kralları ile ilişkilerini düzenlemek için sık sık diplomatik görevler üstleniyordu.

Aziz Bernard'ın etkinliğinin dayanakları arasında son olarak Haçlı seferlerinin Avrupa kamuoyunda oluşturduğu zihniyeti gösterebiliriz. Aziz Bernard'ın Avrupa siyaset sahnesinde ilk olarak görüldüğü Troyes Konsilinde Hugues de Payens ile birlikte Tapınak Şövalyelerinin kurallarını düzenlemiş ve daha

sonra şövalyeler için **Yeni Şövalyeliğe Methiye** isimli bir de kitap yazmıştır. Aziz Bernard sonraki yıllarda Papa III. Eugene'nin isteğiyle II. Haçlı seferinin düzenlenmesi için çeşitli seyahatlere çıkmış, vaazlar vermiş ve derebeyleri ile kralların bu sefere iştiraki için onlarla görüşmeler yapmıştır. Bu seferin başarısızlığının sorumluluğunun Aziz Bernard'a yüklenmesi onun etkisinin en önemli göstergelerinden biridir. Nitekim üçüncü bir sefer düzenlenmesi düşünüldüğünde organizasyonu idare etmesi için yine Aziz Bernard'a müracaat edilmiştir. Aziz Bernard her ne kadar Haçlı seferlerinin düzenlenmesi için büyük bir gayret gösterse de şahsi görüşleri böyle bir hareketle uyumlu değildir. Aziz Bernard Hıristiyanlığın Müslümanlar ve Yahudiler arasında yayılması girişimlerine ilgi göstermemiş görünür. Onun temel siyasi hedefi Avrupa'nın Katolik birliğinin tam olarak sağlanması yönündedir. Bu yüzden **Muhterem Peter**'in⁴² Müslümanların inançlarının daha iyi anlaşılıp eleştirilebilmesi için Kur'an'ın Latinceye tercümesi girişimine destek vermemiş⁴³, Kudüs'te bir Sistersiyen manastırı kurulması teklifini reddetmiş ve Almanya'da Yahudilere yönelik şiddeti kesin bir şekilde kınamıştır. Diğer taraftan Haçlı seferlerini Avrupa'daki Katolik birliğini sağlamlaştırmak ve Sistersiyen manastırlarının etkinliğini artırmak için bir fırsat olarak değerlendirmeye çalışmıştır.

Eserlerinde Katolik kilisesinin temel doktrinlerini savunmak ve manastır geleneği çizgisini sürdürmek konusunda büyük bir hassasiyet gösteren Aziz Bernard'ın hayatı söz konusu olduğunda sıra dışı bir keşiş görüntüsü çizmesinin nasıl mümkün olduğunun anlaşılması için Hıristiyan manastır geleneğinin oluşum döneminden itibaren yaşanan gelişmeleri ve yazılan eserleri göz önüne almak gerekir. Ancak henüz Türkçede bu konuda yeterli miktarda çalışma gerçekleştirilmediği için tezin birinci bölümünde Hıristiyan manastır geleneğini başlangıcından Aziz Bernard'ın yaşadığı döneme kadar belli başlı biyografik eserleri ve manastır kurallarını ele alarak aktarmaya çalıştım. Konunun kronolojik

⁴² Latince **Venerabilis** kelimesi Katolik Kilisesinde dine hizmet eden ancak azizlik ünvanı verilmeyen kişiler için kullanılan bir ünvanıdır. İngilizcede Peter the Venerable ve Fransızcada Pierre le Vénérable ismiyle geçen Cluny manastırı başkeşişinden tez içerisinde Muhterem Peter şeklinde bahsedilecektir.

⁴³ David R. Blanks ve Michael Frassetto, **Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe: Perception of Other**, New York, St. Martin Press, 1999, s. 65 ve s. 138.

bütünlüğünü bozmamak için Suriye, Filistin ve Anadolu'daki manastır hareketlerine değinmedim; fakat bu bölgelerin de manastır tarihinde büyük bir yeri olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. **Aziz Agustinus**'un **İtirafı**larından anlaşılacağı gibi Mısır'daki keşişlik girişimleri henüz başlangıç döneminde Avrupa'da da ilgi uyandırmış ve taklit edilmişti.⁴⁴ Dördüncü yüzyılda Mısır'a giderek burada bir keşiş hayatı yaşayan **John Cassian** daha sonra Güney Fransa'da tecrübelerine dayanarak bir manastır kurmuş ve manastır hayatının gereklerine dair eserler kaleme almıştı. Dolayısıyla kronolojik anlatımı, konuyu fazla dağıtmamak için Mısır'daki **Çöl Babaları**, **John Cassian** ve **Aziz Benedict** çizgisiyle sınırladım.

Avrupa manastır sisteminin çerçevesi beşinci-altıncı yüzyılda yaşayan Aziz Benedict'in kuralları ile oluşturulmuştur. Bu kurallar sonraki yüzyıllarda manastırlarda gündeme gelen hemen hemen bütün reform çalışmalarında temel alınmıştır. 12. Yüzyıldaki yeni manastır hareketleri ve bu çalışmamızın konusunu teşkil eden Aziz Bernard'ın mensubu olduğu Sistersiyen tarikatı da ileri sürdüğü **Yeni Manastır** (novum monasterium) kavramı içerisinde Aziz Benedict kurallarının sıkı sıkıya tatbikini ileri sürüyordu. İşte bu kuralların çerçevesini oluşturduğu manastır sistemi ortaçağlar boyunca Avrupa'nın en etkili kurumu oldu. Bu yüzden Aziz Bernard'ın hayatını incelemeyen önce Avrupa'da Benedict manastır sistemini ve Sistersiyen tarikatını inceledim. Aziz Bernard'ın hayatını anlattıktan sonra aynı bölüm içinde onun karizmatik yönünü, diğer tarikatlara ve kendi manastırına dair görüşlerine yer verdim. Bir bütün olarak manastır tarihine ve özel olarak ortaçağlarda Avrupa'daki manastır hareketlerine bakıldığında önemli bir çelişki göze çarpmaktadır. Max Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhı isimli kitabında işaret ettiği tutumlu olma ve zenginlik arasındaki ilişki ortaçağlarda manastır yaşamında ortaya çıkmaktadır. Dünya hayatını terk eden keşişler düzenli, disiplinli ve tutumlu bir hayat sürerken bir taraftan da önemli üretim faaliyetlerinde bulunuyor ve manastırların ihtiyaçlarını fazlasıyla aşan bir artı değere sahip oluyorlardı. Buna bir de soyluların toprak bağışlarını, hacılardan elde edilen gelirleri ve vergi ayrıcalıklarını eklediğimizde dünyadan kaçma girişiminin bir taraftan da kendi amacına ters sonuçlar doğurması kaçınılmaz oluyordu. Ayrıca Roma düzeninin

⁴⁴ Saint Augustinus, **İtirafı**, Çev. Dominik Pamir, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 1999, ss. 175-177

çöküşüyle birlikte ortadan kalkan idari kurumlar ve okullar, kilise teşkilatının ve halkın çeşitli ihtiyaçları manastırları sürekli toplumun içine çekiyor bu durum bir taraftan onların güçlenmesine yol açarken bir taraftan da ruhani hedeflerinden sapmalara yol açıyordu. Aynı durum yukarıda da izah edilmeye çalışıldığı gibi Aziz Bernard'ın şahsında da görülmektedir.

Tezin üçüncü bölümü Aziz Bernard'ın manastır teolojisi çerçevesindeki yazılarının incelenmesine ayrıldı. Manastır Teolojisi kavramı Aziz Bernard'ın külliyyatının Fransızca yayımını gerçekleştiren ve onun hakkında pek çok müstakil eser veren **Jean Leclercq**'in **Bilme İsteği ve Tanrı Arzusu** isimli eserinde geliştirdiği ve bir bölümün başlığı olarak kullandığı bir kavramdır.⁴⁵ Aynı kavram Aziz Bernard hakkında tanıtıcı bir eser kaleme alan Gillian Rosemary Evans tarafından da bölüm ismi olarak kullanılır ancak kavramla ilgili açıklama yapılmaz.⁴⁶ Leclercq, kavramı şehirlerde ve genellikle katedrallerin yanında açılan ve liberal sanatların öğretildiği ve skolâstik teolojinin geliştirildiği okullarla manastırlar içerisinde yürütülen eğitimi karşılaştırmak için kullanır. Manastırlarda keşişler kilise babalarının oluşturduğu geleneğe bağlı kalmaya özen gösterirken yeni skolâstik okulları inanç meseleleri üzerinde tartışmaya ve bunlara çözümler bulmaya gayret ediyordu. Manastırlarda sürdürülen manevi eğitimin amacı daha önce belirlenmiş kurallar çerçevesinde sürdürülen bir yaşam şeklini uygulamak ve bu yolda belli manevi tecrübeleri elde etmektir. İzlenen yolda herhangi bir keşişin yeni bir tecrübe şekline ulaşması beklenmediği gibi böyle bir şey ancak bir hata olarak görülürdü, çünkü manastır hiyerarşisi içinde yürünmesi gereken yolda pek çok menzili geçmiş hocaların nezaretinde sürdürülen eğitimde keşişin manevi yolculuğunda ulaştığı her bilgi ancak o seviyeye uygun bilgi ve zevkin hocaların ile uyumu halinde doğru kabul edilebilirdi. Skolastik eğitimde ise öğrencinin bilgileri onun tartışma ve akıl yürütme yöntemleri üzerindeki yeteneğini uygulama becerisine bağlıydı ve yaşam şekli veya ahlaki kaygılarla kayıtlı değildi. Ancak bu ayrımlar elbette tarihi gerçekliği içerisinde bu kadar keskin bir şekilde gerçekleşmiyordu. Manastırlar ve skolâstik okullar

⁴⁵ Jean Leclercq, O.S.B., **The Love of Learning and the Desire for God: A study of Monastic Culture**, çev. Catharine Misrahi, New York, Fordham University Press, 2000. Eserin Fransızca aslı Paris'te 1957 yılında basılmıştır.

⁴⁶ G. R. Evans, **Bernard of Clairvaux**, New York, Oxford University Press, 2000, ss. 22-41

arasında kadroların yer değiştirmesi her zaman mümkündür, ayrıca liberal sanatlar da manastırlar içerisinde öğretiliyordu. Diğer yandan keşişin ulaştığı manevi zevkin dille ifadesi tam anlamıyla mümkün olmadığından manastır dışındaki dünyaya aktırılması için çaba sarf edilmiyordu. Sır kabul edilen bu bilgiler sözlü veya yazılı olarak yayılmak istendiğinde Kutsal Metinlerden alınan benzetme, mecaz ve semboller kullanılıyor, dolayısıyla kapalı bir anlatım ortaya çıkıyordu. Skolâstik eğitimde ise bilgi aktarılırken kullanılacak dilin tümüyle anlaşılır olması esastı ve skolâstik âlim bir problemi çözerken ihtiyaç duyması halinde serbestçe yeni kavramlar ortaya atabilirdi. Manastırlarda üretilen edebiyatın da kendine has teknik terminoloji bulunmakla beraber Kutsal Metinlerin ve kilise babalarının çizdiği çerçeve korunuyor ve ortaya yeni bir kavram atmaktan mümkün olduğunca uzak duruluyordu.

Üçüncü bölümde Aziz Bernard manastır teolojisi çerçevesinde incelenirken öncelikle Tanrı suretinde yaratılışın nasıl anlamlandırıldığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu konu Mısır'daki ilk münzevi edebiyatından itibaren manastır çevrelerinde ele alınan temel bir konudur. İnsan asli günah nedeniyle Cennetten kovulduktan sonra Tanrı ile arasındaki bu benzerlik ilişkisi de bozulmuş olur. İşte bir keşişin yeryüzünde hedefi bu benzerliğin tekrar kurulmasıdır. Aziz Bernard Tanrı suretinde yaratılışı özellikle insanın iradesi konusuyla ilişkilendirdiği için bu bölümün ilk kısmını bu konuya ayırdık. Tanrının oğlu suretinde İsa'da bedenleşmesi ise bu benzerliğe yeni bir anlam yükler. Tanrı insanla arasındaki ilişkiyi düzeltmek için bir adım atmış ve böylelikle insana da bir davranış modeli göstermiş olur, yani Tanrı'ya benzeyişin artık insan suretinde bir örneği mevcuttur; Tanrı kendisini insan düzeyine indirerek bir tevazu örneği göstermiş ve dünyada karşılaştığı aşağılamalara göz yumarak bu tevazuu pekiştirmiştir. Çalışmamızda Tanrı insan benzerliğinin bu adımı dördüncü bölümün ikinci kısmının konusudur.

Tanrı ve insan benzerliği ve Tanrı hakkında bilgi edinme süreci sevgi meselesiyle doğrudan bağlantılı olduğundan ve Hıristiyanlık maneviyatında Tanrı sevgisi ve hakikat ilişkisi birbiriyle iç içe geçmiş konular sayıldıęından⁴⁷ üçüncü

⁴⁷ Leclercq, a.g.e. s. 12.

kısımda Aziz Bernard'ın **Tanrı Sevgisi Hakkında** isimli eseri incelendi. İnsanın yeryüzü yaşamı esnasında cismani sınırlarından kurtulması ve Tanrıyla olan benzerliğini tümüyle kazanmasının imkânı sorununa bölüm içerisinde yer yer değinilmekle birlikte Aziz Bernard'ın bu konuda şahsi tecrübesi dördüncü kısmın konusudur. Aziz Bernard, maneviyat alanında **mystic union** veya **manevi evlik** şeklinde ifade edilen bu tecrübelerin yeryüzünde geçici olarak yaşanabileceğini savunur ve insan, tabiat ve Tanrıyı aynı varlığa indirgeyen panteist yorumlardan dikkatle kaçınır.

Çalışmanın Yöntemi

Türkçede henüz Hıristiyan manastır yaşamı üzerine yeterli düzeyde çalışma bulunmadığı için bu konuyla ilgili Türkiye'ye özgü etkili bir bakış açısı geliştirmek için öncelikle birincil kaynakların tercüme edilmesi ve konunun tanımlayıcı bir tarihinin oluşturulması gerekmektedir. Bu yüzden bu çalışmanın başlangıçtaki amacı Aziz Bernard üzerine bir monografi hazırlamak iken daha sonra onu bütün bir manastır tarihi içerisine yerleştirebilmek amacıyla manastırların kuruluş dönemine kadar gitmek gerektiği anlaşılmıştır. Bu konuda İngilizce ve Fransızca'da bol miktarda yayın bulunmaktadır ve temel metinlerin büyük bir kısmı tercüme edilmiştir. Ben de çalışmamı hazırlarken ilk keşişlerin hayatlarını konu alan antik yazıların ve bu keşişlerin kendi elinden çıkan ve manastır edebiyatının ilk örnekleri olan temel metinlerin bu dillerdeki tercümelerini esas aldım. Böyle bir çalışma için manastır kurallarının yazılı örnekleri ve aziz biyografileri büyük bir değer taşımaktadır. Bu yüzden Aziz Benedict'in **Kurallar**'ının ve **ilk Sistersiyen metinlerinin** bir özetini ve bazı bölüm çevirilerini ekler kısmına koydum.

Çalışma büyük oranda tanımlayıcı bir yöntem takip etmektedir. Manastırların kuruluşundan Aziz Bernard'ın hayatının sonuna kadar kronolojik bir çizgiyi izledim, ancak Filistin, Suriye ve Anadolu gibi özgün manastır tarihleri olan bölgeler çalışmanın sınırları dışında kaldı. İkinci bölümde Aziz Bernard'ın yaşadığı Avrupa toplumunun manastırları merkeze alarak aktarmaya çalıştım. Son bölümde ise Aziz Bernard'ın eserleri inceleyerek düşüncelerini ele aldım. Her ne kadar tez tanımlayıcı bir yapıya sahipse de yer yer Aziz Bernard'ın bir keşiş olarak yoğun siyasi ve sosyal

faaliyetlerde bulunmasını mümkün kılan olguları açığa çıkarıp incelemeye çalıştım. Aziz Bernard'ın kişiliğinin bu yönü hem kendi çağdaşlarınca hem de modern araştırmacılarca izahi güç bir durum olarak görülmektedir. Ben ise bu çalışmada manastırların on ikinci yüzyıla kadar siyasi ve sosyal hadiselerle müdahalesinin olağan bir durum olduğunu savundum. On ikinci yüzyılda manastırların toplumsal ve siyasi etkinliğini azaltan gelişmeler onları zorunlu bir inzivaya yöneltti. Fakat bu durum manastırlar için yüzeyde arzu edilir bir durum gibi görünmesine rağmen aslında gelişimlerine büyük bir zarar vermiştir.

Türkiye'de hazırlanan böyle bir çalışmada Aziz Bernard'ın Hıristiyanlık dışındaki dinlere bakışı konusuna da bir bölüm ayrılması gerekirdi. Ancak Aziz Bernard diğer dinler konusunda suskun kalmayı tercih etmiş bir yazardır. Yukarıda kısaca bahsettiğimiz gibi⁴⁸ vaaz vermek için gittiği Almanya'da bir papazın kışkırtması yüzünden Yahudilere yönelik bir şiddet hareketi ortaya çıktığında Tevrat'ta Yahudilerin kurtuluşuna dair vaatlere dayanarak onlara karşı kötü davranılmaması gerektiğini söylemiş ve hareketi kınamıştır. Haçlı seferleri ile yoğun faaliyetlerine rağmen İslam ile ilgili teolojik bir tartışmaya girmemiştir. Hatta **Muhterem Peter**'in İslam'a yönelik teolojik saldırısına da destek vermemiştir. Onun bu suskunluğu yüzünden bu konuyu ayrı bir bölümde değerlendiremedik. Belki eserlerinin sırf bu açıdan ayrı bir değerlendirmesi ve Muhterem Peter'le yazışmalarının bir de bu nedenle özel olarak incelenmesi farklı bulguları ortaya çıkarabilir.

⁴⁸ Bkz: yuk. s. 13.

1. Bölüm: Hıristiyan Geleneğinde Manastır Yaşamı

Hıristiyanlıkta manastır hareketinin ilk oluşumlarının Mısır'da gerçekleştiği genel bir kabul görmüştür. Yerleşim yerlerinin sınırlarında yaşama eğilimi gösteren keşişler üçüncü-dördüncü yüzyıllarda antik dünyanın insanın yaşayabileceği alanların dışı olarak gördüğü çöle yöneldiler ve Athanasius'un deyişiyle “çölü bir şehre çevirdiler.” Aynı dönemde Filistin, Suriye ve Anadolu'da da çeşitli keşişlik hareketleri ortaya çıktı ve etkileri hızla yayıldı. İnziva ve sessizliği arzulayan keşişler kısa sürede halkın ilgi odağı oldular, hastalıkları iyileştirme ve kötü ruhlarla mücadele edebilme becerileri pek çok insanı kendilerine çekti, çölde gerçekleştirdikleri disiplinli organizasyonları sayesinde şehirlerde yaşayan Hıristiyan vatandaşların ve kilise teşkilatının pagan yöneticilerle ve taraftarlarıyla giriştiği mücadelelerde etkili bir güç haline geldiler. Örneğin İskenderiye piskoposu Athanasius pagan Roma ordusunun ısrarlı takibinden keşişlerin desteği sayesinde kurtulabildi. Kilise içerisindeki mezhep ayrılıklarında manastırlar destekledikleri tarafın galip gelmesi için bütün güçleriyle seferber oldular ve Hıristiyan Roma idarecileri ve saray halkı keşişlerin manevi otoritesinin desteğini çekmek için gayret gösterdi. Sonraki yüzyıllarda, özellikle Avrupa'da barbar istilaları yüzünden antik çağ uygarlığıyla ve bilimlerle kopan bağlar manastırlar sayesinde yaşatılabildi ve her ne kadar manastır hayatı dünyadan el etek çekmeyi gerektirse de ortaçağlar boyunca gerçekleştirdikleri tarım, metalürji ve küçük sanayi işletmeleri sayesinde iktisadi hayatın merkezlerinden biri oldular ve köyleri kendilerine çektiler.

1.1 Manastırların Oluşum Dönemi: Çöldeki Şehir

Kuruluş döneminde manastır hareketi iki şekilde ortaya çıktı: Aziz Antonius'un öncülük ettiği **anchoritic** (münzevi) ve Aziz Pakomius'un geliştirdiği **cenobitic** (topluluk yaşamı). İlk keşişlik hareketinin nerede ortaya çıktığı sorusu tam olarak cevaplanabilmiş değilse de bu konuda yazılan ilk eserin Mısır'da Aziz Athanasius'un yazdığı **Aziz Antony'nin Hayatı** isimli biyografisi olduğu düşünülmektedir. Keşişlik hareketlerinin ortaya çıkışına dair benimsenebilecek en

makul görüş ise Mısır'ın diğer merkezleri çeşitli düzeylerde etkilemiş olmasına karşın Suriye, Filistin ve Anadolu'da da çok yakın zaman dilimleri içinde birbirinden bağımsız fakat etkileşim içerisinde çeşitli manastır uygulamalarının doğduğudur.⁴⁹

Manastır hareketinin böylesine geniş bir coğrafyada kısa sürede gelişmesinin en önemli etkenlerinden biri Roma düzeninin Fas'tan Anadolu'nun doğusuna Mısır çöllerinden Britanya adasına kadar uzanan topraklar üzerinde gelişen mirası tek bir siyasi yapı altında ve homojen bir kültürel yaşam içerisinde birleştirmesidir. Büyük İskender'in bilinen bütün antik dünyayı kendi hükümdarlığı altında birleştirme çabası, arkasından gelen Roma Devletince büyük oranda sürdürüldü. Bu yapı içerisinde eğitim kurumlarından faydalanabilen her seçkin, ortak bir bilgi, ahlak ve zevk anlayışına sahip oluyordu. Roma topraklarının herhangi birinde doğan bir siyasetçi Roma şehrinde, Kuzey Avrupa'da, Suriye'de ve Kuzey Afrika boyunca kendisiyle aynı dili konuşan ve aynı estetik zevklere sahip yerel siyasetçilerle ve aristokratlarla karşılaşabiliyordu, önceleri Latince olan bu dil merkezin doğuya doğru kayması sonucu hem Latince ve hem de Yunanca oldu. Bugünkü Cezayir'de yer alan Hippo'da dünyaya gelen Aziz Augustinus memleketinde aldığı eğitimle İtalya'da talihini arayabiliyordu. Bu seçkinler hemen yanı başlarındaki yerli halklar denizi içerisinde aynı özellikleri gösteren adalar gibiydi.⁵⁰

Bu tekdüze yapı sadece seçkinlerin zevkleriyle sınırlı kalmadı. Aynı coğrafya üzerinde birbirinin aynısı pek çok şehir kuruldu. Tiyatroları, meydanları, binaları, pazarları ve hamamlarıyla Fas'ta bulunan bir şehrin benzeri Anadolu'da veya Almanya'da bulunabiliyordu (Aynı şey günümüzde Akdeniz'i çevreleyen kıyılarda yer alan Roma antik kentleri ziyaret edildiğinde de görülür). Ayrıca Roma vatandaşlık haklarının Roma şehrinden İtalya'nın tümüne ve ardından tüm imparatorluğa doğru yayılması sahip olunan fırsatlarda çeşitliliğe yol açtı. Roma ordusuna adını yazdıran biri eğer talihi yaver giderse gelecekte bir gün Roma İmparatoru olabilirdi. Sırasıyla iş başına gelen üç imparatorun Diokletianus (hük.

⁴⁹ William S. J. Harmless, a.g.e., s. 434.

⁵⁰ Bu durum her zaman böyle kalmadı. Brown 350'lerde yeni aristokratların daha çok güçlü yerel kökleri olan ailelerden geldiğini söyler. Bu durumda aristokratların kültürel beğenileri yerli halkın düzeyine inmiş demektir. Peter Brown, **The World of Late Antiquity: From Marcus Aurelius to Muhammad**, London, Thames and Hudson, 1971, s. 26.

284-305) Dalmaçya kıyılarında fakir bir ailede dünyaya gelmişti, Galerius (hük. 305-311) bir çobanın oğluydu ve onun arkadaşı olan Lisinius (hük. 308-324) da bir köylüydü.⁵¹

Roma düzeni içerisinde toplumların benzeşmesi dini hareketlerinde kolayca yayılmasını mümkün kıldı. Romalıların dini inançlara karşı hoşgörülü ve faydacı yaklaşımları da yerel inanç ve kültürlerin her yerde temsil edilmesini ve taraftar bulmasını mümkün kılıyordu. Hıristiyanlıktan önce Mitracılık benzer bir yayılmayı, hem de bir gizem dini olarak misyonerliğe başvurmamasına rağmen gerçekleştirmişti. Geniş bir coğrafyaya yayılan ortak siyasi ve kültürel yapı yanında geç antikite döneminde Roma toplum düzeninin karşılaştığı sorunlar da Hıristiyanlığın güçlenmesine katkı sağladı. Paranın sürekli değer kaybettiği bu devirde⁵² bir cemaat yaşamı sürdüren Hıristiyanlar halka bol miktarda nakit para aktarabiliyordu. Salgınlarda ve siyasi kargaşa anlarında ölü defin işlemlerini ve yiyecek teminini örgütleyenler sadece Hıristiyan din adamlarıydı. Peter Brown **Geç Antikçağ** kitabında 250 yılında Roma kilisesinin 1500 fakir ve dulu beslediğini söylemektedir.⁵³ Üçüncü yüzyıl boyunca Hıristiyanlar Roma devletinin şiddetine maruz kalsalar da Kilise kurumunun halka sunduğu imkânlar Roma vatandaşlığından bile daha iyi durumdaydı. Bu yüzyılda Hıristiyan toplulukların üyeleri yoksullardan değil şehirlerin saygın zanaatkârlarından oluşuyordu. Yukarıda bahsedilen Akdeniz havzasında kültürün ve yaşamın evrenselleşmesine en iyi uyumu gösteren topluluk da Hıristiyanlar oldu. Pagan inançlarında genellikle bir yöreye ait olan tanrılar belirli ayinlerin yerine getirilmesiyle memnun edilebilirdi. Ancak Yahudiler Tanrılarını Yahve'yi belirli bir coğrafyayla sınırlamıyor ve iktidarına ortak başka tanrılar kabul etmiyorlardı, ama o da sadece bir ırka ait sayılıyor ve belirli kurallara uyulmakla, özellikle kurbanlarla öfkesi yatıştırılabiliyordu. Tanrı ve onu memnun etmek için uygulanan ayinlerin ilişkisi geç antikitede değişmeye başladı. Hem filozoflar, hem Gnostikler ve hem de Hıristiyanlar için Tanrı eskisinden çok daha fazla kişisel bir hal aldı. Bu yeni durumu en iyi hissedenler Hıristiyanlar oldu, bizzat İsa sadece

⁵¹ Brown, a.g.e., s. 26.

⁵² A.e., s. 40

⁵³ A.e. s. 40.

gösterişten ibaret olan ayinleri reddetti ve kişisel bir imanla sevgiyi kurtuluş için en başa koydu.⁵⁴

Eğer Tanrı ile kişisel bir bağ mümkünse bunun en iyi yolu onunla baş başa kalmaktı. Dördüncü yüzyılın Geç Antik toplumunda zühdün veya dünyadan el etek çekmenin çeşitli düzeyleri dini tecrübenin başlıca formu haline geldi. Yahudi peygamberlerinin hayatlarının çeşitli dönemlerinde yaşadıkları züht tecrübeleri kutsal metinlerde mevcuttu, Yeni Ahitteki Vaftizci Yahya toplumun sınırlarında yaşayan bir tür münzeviydi ve Ölü Deniz kıyılarında yaşayan Esensiler ile İskenderiye yakınlarında yaşayan **Therapeutaeler** (şifacılar) züht tecrübeleri hafızalardaydı. Bu mirasla birlikte Hıristiyanlıkla hemen hemen aynı dönemde doğan Gnostisizm ve Yeni-Eflatunculuk öğretileri mevcut maddi dünyanın kötülüğünü ve bayağılığını açıkça belirtiyor ve kurtuluşun maddi âlemin bağlarından kurtulmakla mümkün olacağını vazediyordu. Beden ve ruhun özleri itibariyle birbirlerine karşı zıtlıkları ve asıl olanın ruh olduğu kabul edildiğinde bedenın isteklerinin tatmin edilmesiyle karşısında yer alan ruhun geçici ve kötü olan bu âleme daha sıkı hapsedileceği sonucunu çıkarmak hiç de zor değildi.

Tanrıyla kişisel bir bağ kurmak mümkünse ve bu bağ ancak ruhu, bedenın arzularından kurtarmakla mümkün olabiliyorsa tutulacak en doğru yol inzivaya çekilmek ve zamanı tefekkür ve ibadetle geçirmekten ibarettir.⁵⁵ İnsanın hayatı bu şekilde düzenlendiğinde elde edilen bilgi ise doğrudan Tanrının lütfettiği bilgi olacaktır. Hıristiyanlıkta ise bu Kutsal Ruh vasıtasıyla gerçekleşen bir aydınlanmaydı. Keşişlerin sahip olduklarını iddia ettiği bu manevi bilgi Yunan-Roma eğitim sisteminde gelişen çeşitli felsefe okullarına mensup filozoflarla tartışmalarının temel kaynaklarından birini oluşturuyordu.

⁵⁴ Ayinlere yönelik bu tavır paganların Hıristiyanlığa yönelik nefretlerinin kaynaklarından biridir. Felaketler ortaya çıktığında bu ayinlere saygısızlık gösteren Hıristiyanları suçlu ilan ettiler.

⁵⁵ Keşişleri tanımlamak için söylenen *Anacho-resis* “kaçış” manasına gelen bu kelime zamanla “dünyadan kaçıp keşiş olma” anlamını kazandı. Roma idaresindeki Mısır’da vergi ve angarya yükümlülüklerini yerine getiremeyip kaçanlar kayıtlara *anakechorekotes* “kaçak kimse” şeklinde geçirdi. Bazı araştırmacılar vergi ve angarya yükünden kaçışla manastırlara kapanma arasında az da olsa bir ilişki olduğunu düşünmektedir. Harmless, a.g.e., s.10

Aziz Athanasius'un eserinde anlattığı şekliyle Aziz Antony de hiçbir eğitim almamış olmasına rağmen karşısına çıkan filozofları sözleriyle şaşırtabiliyordu. Antony'nin pagan filozoflara meydan okuması sadece hikmetle sınırlı kalmadı, aynı zamanda kötü ruhları kovma konusunda da Hıristiyanlığın daha üstün olduğunu ispat etti. Antik dünyanın kötü ruhlarla dolu doğasında Hıristiyanlık en büyük zaferlerini bu kötü ruhları alt ederek kazandı. İncil'de İsa'nın kötü ruhlara karşı zaferleri hagiography edebiyatında tekrar edildi. Her keşişin kötü ruhlar karşısındaki zaferi aslında Mesih'in pagan tanrıları üzerindeki zaferiydi. Hıristiyanlığın geliştiği ilk yüzyıllarda pagan tanrıları sık sık kötü ruhlarla özdeşleştirildi ve bunlara tapınılan mabetler bu ruhların yuvaları olarak lanetlendi. Bu tapınaklar, kiliselere ve manastırlara dönüştürülmelerinden önce Hıristiyan keşişlerin gerçekleştirdiği manevi savaşlarla içerilerini dolduran kötü ruhlardan temizlendiler.

Keşişlerin savaşı sadece ruhani düzeyle sınırlı kalmadı. Hıristiyanlığa karşı aralıklarla uygulanan şiddet ve işkenceler dördüncü yüzyıl başlarında son bulduğunda yaşanan dünyanın ne kadar kötü olduğunu bir kez daha ispatlamış oldu ve bu kötü dünyadan geriye ilk Hıristiyan şehitlerinin mirası kaldı. Dördüncü yüzyılın münzevileri bedenlerini dünyevi nimetlerden mahrum ederek Tanrı'ya daha çok yaklaşıırken aynı zamanda öncülerini olarak gördükleri şehitlerin mirasını gündelik olarak yaşadıklarını düşündüler. Hıristiyanlık köklerini sağlamlaştırıp Konstantin'in şahsında imparatorluğun zirvesine taşındıktan sonra Hıristiyan toplulukları bezdiren şiddetin yönü Yahudilere, pagan inançlarını sürdüren halka ve sapık topluluklara doğru yöneldi; "388'de keşişler Fırat yakınlarındaki Kallinikum'da bir sinagogu yaktılar; aynı günlerde Suriye'nin köy tapınaklarında terör estirdiler; 391'de İskenderiye patriği Teofilus keşişleri kışkırtıp şehirdeki Serapis tapınağına saldırttı."⁵⁶ İskenderiyeli pagan, kadın filozof ve matematikçi Hypatia'yı öldüren Hıristiyan topluluk da muhtemelen keşişlerden oluşuyordu.

⁵⁶ Harmless, a.g.e., 62

1.2 Çöl Edebiyatının Doğuşu: Aziz Athanasius

İlk Devir Hıristiyanlığın önemli figürlerinden ve Hıristiyanlık teolojisinin mimarlarından biri olan Athanasius (yak. 296-373) 328'den 373'e kadar aralıklarla İskenderiye piskoposluğunda bulundu ve Tanrının İsa'da bedenleşmesi inancını savunanlar arasında yer aldı.⁵⁷ Aynı zamanda Mısırlı keşişlerle İskenderiye patrikliği arasında işbirliği sağlayarak manastırların gelişiminde önemli bir rol oynadı ve çöl literatürünün ilk büyük eseri **Aziz Antony'nin Hayatı**'nı yazdı.⁵⁸

Athanasius İskenderiyeli bir ailede dünyaya geldi ve yirmili yaşlarında diyakoz atandı, bunu dışında hayatının bu dönemi hakkında yeterli bir bilgimiz bulunmamaktadır. 325 yılında piskopos Aleksandır'a (312-328 arasında görevde) İznik Konsülünde eşlik etti ve hayatının ilk büyük tecrübesini yaşadı. İsa'nın tanrısallığı üzerinde İskenderiye piskoposu ile Aryüs arasında çıkan tartışmanın sonuca bağlanması için düzenlenen bu konsüle İmparator Konstantin başkanlık etmişti. İsa (Oğul) ile Tanrının (Baba) aynı öze sahip olmadıkları İsa'nın yaratılmışların ilki olarak üstünlüğü olmasına rağmen nihayetinde onun da bir yaratılmış olduğunu öne süren Aryüscü görüş reddedildi ve konsül Ortodoksluğun galibiyetiyle sonuçlandı. Athanasius bu olaydan üç sene sonra Aleksandır'ın ölümüyle gerçekleşen tartışmalı bir seçimle onun yerine geçti. Mısır'ın pek çok piskoposu sonucu onaylarken Melitius taraftarları buna karşı çıktı ve kendi piskoposlarını seçti; böylelikle Melitiuscu hizipleşme yeniden ortaya çıktı,⁵⁹ Athanasius daha kariyerinin başında bölünmüş bir kiliseyle karşı karşıya kaldı ancak sadece idaresi altındaki şehri başarıyla yönetmek bir yana tüm Mısır'ın ve Libya'nın Kilise işlerine müdahaleleri oldu.

Piskoposluğunun ilk yılları yoğun seyahatlerle geçti. 330'da Nil boyunca güneye Thebaid'e kadar gitti; 332'de batıya yöneldi ve Pentapolis⁶⁰ ile Sahra'nın

⁵⁷ Harmless, a.g.e. s. 35.

⁵⁸ Saint Athanasius, **Life of St. Anthony**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/fathers/2811.htm>, 25 Haziran 2008.

⁵⁹ Bu çatışma Melitius'un, Diokletianus'un uyguladığı şiddet sırasında İskenderiye Piskoposu Peter'in kadrosuyla birlikte kaçması üzerine şehirde idareyi ele alıp kaçanları korkaklıkla suçlaması ile başladı. Şiddet dönemi geçtiğinde her iki Hıristiyan taraf birbirini hatalı davranmakla suçladı.

⁶⁰ Roma döneminde Yukarı Libya.

içerisinde kalan Ammon Vahasını⁶¹ ziyaret etti; 334'de ise Nil Deltasındaki yerleşimleri gezdi. Bu gezileri sonucunda çölde ve Nil kenarlarında gelişimlerini hayranlıkla izlediği ilkel manastır toplulukları ile sıkı bağlar kurdu ki İskenderiye piskoposu ile Kıpti keşişler arasındaki bu bağ onun siyasi yaşamının ileriki sayfalarında önemli faydalar getirdi.

Bu dönemde Athanasius, Mısır içinde Meletiuscu ve Mısır dışında Aryüscü düşmanları arasındaki işbirliğiyle mücadele etmek zorunda kaldı. 331'de ve 334'de Meletiusçuların suçlamaları sonucunda yargılandı. İkinci olayda yaşlı bir piskoposu, Arsenius'u öldürmekle suçlandı. Ancak Arsenius hayattaydı ve Athanasius'da bunu biliyordu. Athanasius temize çıktı ve suçlama düşmanlarına döndü. 335'de ise Athanasius Tire kilise meclisine çıkarıldı. Düşmanları onu bu kez çeşitli suçlarla itham ettiler: Keten bezine kanun dışı vergiler koymak, rüşvetçilik, kendisine karşı gelenleri korkutmak, dövmek, hapsedmek ve zarar vermek için emrinde haydutlar buldurmak. Athanasius savunmasında bu suçlamalar karşısında masum olduğunu ve Aryüsçülerin komplosuyla karşı karşıya bulunduğunu söyledi ve Kilise Meclisi kararını açıklamadan önce meclisin düşmanlarıyla dolu olduğunu iddia ederek şehri terk etti. Athanasius davayı doğrudan İmparator Konstantin'e iletmeyi planlıyordu ancak bu defa düşmanları yeni bir suçlamayla karşısına çıkmıştı: Athanasius İskenderiye'den İstanbul'a tahlil nakliyatına müdahale ediyordu, dolayısıyla hazineye karşı suç işliyordu. Konstantin'i ikna eden bu suçlama üzerine Athanasius Almanya'ya Treves'e sürüldü.

Bu hayatını şekillendiren beş sürgünün ilkidir. 335'den 337'ye kadar Treves'te kaldı. Konstantin'in ölümüyle affa uğradı ve memleketine dönerek İskenderiye kilisesi üzerindeki iktidarını yeniden elde etmeye çalıştı. 339'da yeniden sürüldü ve 345'e kadar Roma'da kaldı, burada Papa I. Julius'u suçsuzluğuna ikna etti. Roma'ya gidişinde kendisine eşlik eden keşişler Batı toplumunda, Mısır'da gelişmekte olan yeni keşiş yaşamının ilgi çekmesine neden oldular ve Roma'nın aristokrat çevrelerinde taklit edildiler. Bu sırada İskenderiye'de, bir Aryüsçü olan Kapadokyalı Gregory piskoposluk yapıyordu.

⁶¹ Günümüzde Siva Vahası. Mısırın batısında Libya sınırına 50 km uzaklıkta.

Bu dönemde imparatorluk Konstantin'in iki oğlu arasında bölünmüştü, Konstant Batıyı ve Konstantius Doğuyu yönetiyordu. 345'de Gregory'nin ölümü üzerine Konstant kardeşine baskı yaparak Athanasius'un tekrar piskopos yapılmasını sağladı ve o da 346'da İskenderiye'ye zafer kazanmış bir İmparator gibi girdi. Sonraki on yıl hayatının altın dönemi oldu ve büyük bir destek kazandı. 350'de Konstant'ı öldürerek tahtı ele geçiren Magnentius İmparator Konstantius için önemli bir tehdit oldu. Her iki taraf da Athanasius'un desteğini aradı. Tek meşru imparator olarak kalan Konstantius Aryüşçülüğü canlandırmak istiyordu. Mayıs 353'de Thmuis (modern Tell et-Timai) piskoposu Serapion başkanlığındaki bir Mısır heyeti Athanasius'u savunmak için Milan'a gitti. Birkaç hafta sonra Athanasius'a İmparator Konstantius'un ziyaret etmeye davet eden bir bildiri ulaştı. Şüpheli bir içeriğe sahip bu daveti nazikçe geri çeviren Athanasius bir yıl sonra Arles'de (Güney Fransa'da bir şehir) toplanan bir konsül tarafından görevinden alındı ve yerine Kapadokyalı George geçirildi. Athanasius'un yerini bırakmaması üzerine Milan'da bir konsül daha toplandı ve Athanasius'la birlikte pek çok önemli İznik taraftarı sürgüne gönderildi. Daha önce bahsettiğimiz davetin geri çevrilmesini hazmedemeyen Konstantius'un tutuklama emri üzerine yanındaki keşişlerin yardımıyla kaçmak zorunda kaldı. Zaten yeterince çalkantılı bir siyasi hayata sahip olan Athanasius böylelikle 356 ile 362 yılları arasında üçüncü sürgününü yaşadı. Bu dönemde bazı önemli teoloji ve polemik eserleri yanında **Aziz Antony'nin Hayatı**'nı da yazdı.

Altı yıl boyunca imparatorluk güçlerince takip edilen bir kanun kaçağı oldu. Çöldeki manastırlar onu arayan askerlerin sürekli baskınlarına uğradı ve İskenderiye şehrinde taraftarları üzerinde terör havası estirildi. Onu ele geçirmek için gösterilen bu yoğun çabanın başarısızlığa uğraması şöhretini sürekli arttırdı. Bütün bu süre zarfında çölde bir istihbarat ağı oluşturmuş olan keşişler arasında yaşadı. Ayrıca bu dönem hayatının en çok eser verdiği dönemi oldu.⁶²

Kasım 361'de Konstantius'un ölümüyle tahta oturan Jülyen paganlığa geri dönmüş bir imparatordu ve sürgündeki tüm piskoposları yerlerine iade etti, böylelikle Hıristiyanlar arasında yeni ihtilaflar çıkarmayı düşündü. İskenderiye'de bir isyan

⁶² Harmless, age, s. 59

gerçekleşti ve Aryüscü piskopos Kapadokyalı George tutuklanarak zindana atıldı. George hem paganlar hem de Athanasius taraftarlarınca nefret edilen bir isimdi ve 1 Aralık 361’de bir pagan çetesi tarafından linç edildi. Bu olaydan bir süre sonra şehre gelen Athanasius kontrolü eline geçirerek Jülyen’in planını bozacak bir barış konferansı düzenledi. Bu İskenderiye Konsülü İznik taraftarlarınca benimsendi ve bir işbirliğinin yolunu açtı. Athanasius ayrıca bazı üst sınıf pagan kadınların da vaftiz edileceğini duyurdu. Bu gelişmeler Jülyen’i kızdırmakta gecikmedi ve piskoposun dördüncü sürgünü de böylece gerçekleşmiş oldu. Jülyen’in 363’de ölümünden sonra geri dönen Athanasius’un hayatı 365-366 kışındaki son sürgün dışında on yıl boyunca genellikle sakin geçti. Ömrünün son yıllarında İznik Konsülü taraftarlarına ilahiyat ve kilise yönetimi alanlarında yol gösteren yaşlı bir devlet adamı olarak etkinlik gösterdi. Kırk beş yıllık görev hayatının on beş yıldan fazlasını sürgünlerde geçirerek 2 Mayıs 373’de öldü.

1.2.1 Aziz Athanasius’a göre Aziz Antony’nin Hayatı

Esere göre Antony eğitimsiz bir Kıpti’nin oğludur. Bir Hıristiyan olarak Nil nehri kenarında bir köyde büyüdü. On sekiz-yirmi yaşlarında babası ölünce kız kardeşinin ve geniş bir aile çiftliğinin sorumluluğu onun üzerine kaldı. Yerel standartlara göre varlıklı biriydi. Bir gün ilk Hıristiyanların tüm mallarını aralarında bölüşürmesi için Havarilerin önüne bırakmaları hakkında düşünürken kiliseye girdiğinde İncil’de İsa’nın zenginlere söylediği şu sözünün okunduğunu işitti: “Eğer kâmil olmak istersen git, neyin varsa sat ve fakirlere dağıt, göklerde hazinen olacaktır.”⁶³ Bu sözün etkisiyle çabucak mallarını sattı ve elde ettiği parayı, bir kısmını kız kardeşine bırakarak fakirlere dağıttı. Tekrar kiliseye gittiğine bu sefer İncil’de “yarın için kaygı duyma”⁶⁴ denildiğini duydu ve ayırdığı az miktarı da fakirlere verdi, kız kardeşini ise ‘saygıdeğer ve erdemli bakireler’ arasına gönderdi. Antonius daha sonra münzevi yaşamın eğitimini almak için yakındaki bir köyde bulunan yaşlı bir adamın yanına gitti. Burada Athanasius şöyle yazmaktadır:

⁶³ Matta xi.21.

⁶⁴ Matta vi.34.

‘Mısır’da henüz pek fazla manastır ve çöl içlerini bilen bir keşiş olmadığından hepsi kendi köyünün yakınında kendi kendini yetiştiriyordu.”⁶⁵

Eserin bu kısmında iki nokta dikkat çekicidir. Birincisi Antonius’un kız kardeşini göndereceği bir rahibe manastırının bulunuyor oluşu; o dönemde bakirelik yolunu seçen kadınlar ya ailelerinin yanında bunu devam ettiriyorlar ya da bir eve toplanıyorlardı. İkincisi köylerin sınırlarında yaşayan keşişlerin varlığı. Metinde de Antony’nin yetişme döneminde bunlardan birçoğunu ziyaret ettiği anlatılmaktadır. Bunlar küçük çaplı girişimler olmakla beraber Mısır’da münzevilik düzeyinde hem erkekler hem de kadınlar için manastır denebilecek organizasyonlar mevcuttu. Antony her ne kadar ‘keşişlerin babası’ unvanına sahip olsa da metnin kendisine göre bu doğru değildir. Onu alışılmamış yapan köyünün kenarı yerine çölün içlerini tercih etmesiydi.

Antony’nin eğitimi yoğun bir beden terbiyesini içeriyordu. Athanasius’un bu konu için seçtiği kelime *ascesis*, münzevilikten önce sporla ilgili kullanılan bir terimdi.⁶⁶ Günlük faaliyeti el işleriyle, örneğin sepet örmekle, geçiyordu. Geceleri ise ya tümüyle uyanık kalıp ibadet ediyor ya da sert zeminde veya toprak üzerinde uyuyordu. Günlük diyeti ise sadece ekmek, tuz ve sudan ibaret olan bir öğündü. Sürekli tefekkür ve zikir halindeydi. Eğitimsiz olmasına rağmen öğrendiklerini unutmadığı için hafızası ona yeterli oluyordu.

Çıraklığı döneminde Antony ilk ayartmayla karşı karşıya kaldı. Anıları, eski serveti ve kız kardeşi aklına geldi. Arkadaşlarını ve yiyeceklerin tadını özledi. Önündeki hayatı nasıl geçireceği endişesine kapıldı. Bütün bunları onun zihninde canlandıran her türlü iyilikten nefret eden kötü ruhtu. Bunlarla başarı sağlayamadıktan sonra tensel zevkleri hedef aldı ve bir kadın şeklinde göründü. Ancak şehvet de onu yenmeye yeterli olmadı. Esere göre başarısız girişimlerden

⁶⁵ Saint Athanasius, a.g.e., 3. Bölüm.

⁶⁶ Peter Brown, **Body and Society: Men, Women and Sexual Renunciation in Early Christianity**, s. 19. Brown bu eserde cinsel perhiz uygulamaları ile ilgili olarak antik dünyanın kabullerini aktarır. Buna göre cinsel birleşme erkeğin yaşam gücünü harcaması manasına gelir ve Yunanistan’da atletlere erkeklik güçlerini tutmaları öğütlenir; ‘en güçlü adam hayat ruhunu en çok tutan adamdır – yani en az sperm harcayan.’ Manastır literatüründe de keşişlerin yaşamlarıyla Yunan sporcuların yaşamları arasında sık sık koşutluklar kurulurdu.

sonra kötü ruh zenci bir çocuk görünümünde ortaya çıkıp Antony ile konuşmuştur. Antik dünyanın bu ırkçı stereotipinde zinanın ruhu cisimlenir, kötü ruh siyahtır çünkü karanlık bir zihniyete sahiptir, çocuktur çünkü bir çocuk kadar zayıftır.⁶⁷ Bu galibiyetinden sonra Antony savaş meydanını değiştirir ve köyün ucundan mezarlığa geçer. Burada bir yer altı mezarına girer ve bir arkadaşı kapısını üzerine kapatır. İlk gece kötü ruhlar gelerek onu hırpalır ve zeminde hareketsiz bırakırlar. Sabah ona ekmek getiren arkadaşı onu bu halde bulur ve kiliseye taşır, akrabaları etrafına toplanırlar. Gece uyanır ve arkadaşından kendisini tekrar mezara götürüp kapatmasını ister. Ancak gece boyunca kötü ruhlar çeşitli şekillerde gelmeye devam ederler; aslan, ayı, leopar, boğa, yılan, engerek, akrep ve kurt. Ancak bu sefer ruhen sakinidir, bedeni acı çekse bile zihnen güçlüdür ve onların bu sahte görüntüler altında zayıf olduklarını bilir. Kötü ruhların saldırılarının başarısızlığı ortaya çıktıktan sonra tavanın açıldığını ve kendisine bir ışık huzmesinin indiğini görür. Antony bu esnada nefesinin düzeldiğini ve acılarının geçtiğini hisseder. “Neredeydin?” diye sorar “Acılarıma engel olmak için neden en başta ortaya çıkmadın?” Bir ses ona şöyle cevap verir: “Antony, ben buradaydım, fakat senin savaşını görmek istedim. Şimdi sen korunduğun ve yenilmediğin için sana daima yardım edeceğim ve seni her yerde meşhur kılacağım.”⁶⁸

Otuz beş yaşına geldiğinde Antony mezarlığını terk eder ve çöle yönelir, burada metruk bir askeri kaleye yerleşir. Yeterli suyu vardır ve altı ayda bir ekmek gelmektedir. Athanasius bu hareketi *anacho resis* (çekilme, terk etme) tabiriyle açıklar.⁶⁹ Bu tabir alışılmış dünyevi manasıyla herhangi bir şeyden çekilme, ister siyasi bir görevi ister bir çatışmayı bırakma şeklinde olsun, vazgeçme manasına gelir. Aynı zamanda vergi toplama memurları gelmeden önce kasabayı terk etme anlamı da vardır. Ancak kelime zaman içinde dini bir muhtevaya kavuşur: “Dünyadan el etek çekmek.” Athanasius’a göre Antony’nin çöle çekilmesi yirmi yıl sürer. Tekrar ortaya çıktığında ise dinçliği görenleri şaşırır, ne hareketsizlikten vücudu yağ bağlamıştır

⁶⁷ Saint Athanasius, a.g.e., 6. bölüm.

⁶⁸ Saint Athanasius, a.g.e. Burada geçen olaylar, özellikle şamanizmde rastlanan, bir tür inisiasyon törenini andırmaktadır. Nitekim Antony daha sonra kötü ruhları kovma ve hastalıkları iyileştirme gibi pek çok özelliği gösterecektir.

⁶⁹ Harmless, a.g.e., s. 64.

nede açlıktan ve kötü ruhlarla mücadele etmekten harap düşmüştür. Aynı zamanda ulaştığı iç sükûnet yüzünde görülmektedir. Bundan sonra hastalıkları iyi etme ve kötü ruhları kovma becerisi göstermeye başlar.

Eserin bundan sonrasında Antony çölde gelişen manastır hayatının öncüsü olarak görünür: “Bundan sonra dağlarda manastırlar vardı ve çöl keşişler tarafından bir şehre dönüştürüldü, kendi yakınlarını terk ettiler ve göklerin vatandaşlığına kaydoldular.”⁷⁰ Onların bu davranışı o gün için akıl almaz bir hareketti. Suyun ve yiyeceğin bulunmadığı, vahşi hayvanlar ve kötü ruhlarla dolu çöl günümüzün Antarktika’sı gibi insan yerleşimleri sınırının ötesi manasına geliyordu. Anlatının bu kısmında Antony manastırdaki şakirtlerine uzun bir söylev verir ki eserin on altıdan kırk üçüncü bölümüne kadar sürer (eser toplam 94 bölümdür). Athanasius bu kısım antik dünyanın hitabete büyük değer veren edebiyat zevkine de cevap vermiş olur. Konuşmalar o dönemin önemli bir seçkin sanat biçimiydi ve eğlence tarzıydı. Antony’nin söylevi bir yanıla keşişlerin münzevi yaşamın zorlukları karşısında yılgınlığa kapılmamalarına bir çağrıyken büyük oranda bir demonolojidir: kötü ruhların kaynakları, latif bedenlerinin yapısı, başvurdukları hileler, keşişlerin onların saldırısını püskürtmek ve karşılık vermek için kullanacakları yöntemler.

Maximinus Daia’nın 311’de Hıristiyanlara yönelik şiddeti tekrar canlandırması üzerine İskenderiye’ye giden Antony burada şehit edilmeyi umarak pek çok cesaret dolu faaliyet gösterdi. İşkenceler bittikten sonra tekrar hücrelerine döndü. Bir süre sonra kendisine şifa için başvuruların çokluğundan sıkılıp bir gemi ile Nil’in yukarısına doğru gitmeye karar verdi ancak yukarıdan gelen bir ses ona ‘içerideki dağa’ doğru gitmesini söyledi. Bedevi göçebelere katılıp doğu çölüne doğru üç gün yolculuk etti. Burada vahası olan bir dağ buldu ve oraya yerleşti ki muhtemelen bu gün Aziz Antony Manastırının (Deyr Enba Antuniyus) bulunduğu, Kızıl Deniz’den otuz kilometre kadar uzaklıktaki Kulzum Dağıdır.⁷¹ Burada bir bahçe kurdu ve kötü ruhların yeni saldırıları ve yabani hayvanlarla mücadele etti. Şöhreti insanları çevresine toplamaya devam etti ve yanındaki keşişlerin eğitimiyle uğraştı. Hayatının bu döneminde sık sık seyahatlere çıktı. Yukarıda bahsedilen

⁷⁰ Saint Athanasius, a.g.e.

⁷¹ Harmless, a.g.e.s. 66.

iyileştirme ve ruh kovma faaliyetleri yanında pek çok keramet gösterdi, gelecekle ilgili kehanetlerde bulundu. Esere göre 105 yaşında öldü.

Athanasius'un metni bir biyografi olmaktan çok manastır hayatının kurallarının nasıl olması gerektiğinin biyografik bir anlatımıdır ve bu haliyle hagiography edebiyatının tüm önemli özelliklerini taşır: Kiliseye girdiğinde İncil'den, tam da ona hitap eden bir bölümün okunuyor oluşuna tesadüf etmesi, ani bir ruhani aydınlanmaya yol açan kutsal metin parçaları, gaipten duyulan sesler, yakındaki kişilerin, özellikle çocukların, kendileri için sıradan bir bağlamda iken kahraman için çok önemli olan konuşmaları gibi pek çok din kahramanının hayatında önemli bir dönüm noktası olan olaylardır. Sonrasında kötü ruhların ayartmalarına maruz kalması, eğitim dönemi, kendisini ispat ederek yeni bir yol açması yine oldukça evrensel temalardır. Olgunluğa eriştikten sonra çevresine pek çok başka münzeviyi çeker. Pek çok keramet gerçekleştirir, hastaları iyi eder ve kötü ruhlarla mücadele eder. Geç antik çağ dönemi toplumu düşünüldüğünde Hıristiyan münzevilerin kötü ruhlarla mücadeleleri Hıristiyanlığın Pagan dinleri üzerinde galip gelmesinde en büyük etkenlerden biridir.⁷² Ancak Antony iyileştirme ve ruh kovma faaliyetleri için pagan büyücülerin yaptığı gibi törenler gerçekleştirmez veya ilaçlar hazırlamaz, yardım istemek için gelenlere kendisinin de onlar gibi insan olduğu, şifayı sadece Tanrı'dan beklemelerini söyler ve her durumda sözleri doğru sonuç verir. Burada pagan büyücülere yardım eden ruhların karşısında tabiattaki her tür olayı kontrol eden tek tanrının kesin galibiyeti söz konusudur. Bir keresinde bir subay gelerek kızına bir kötü ruhun musallat olduğunu söyler ve ondan dua etmesini ister. Antony şöyle cevap verir: "Neden beni çağırıyorsun? Ben de senin gibi bir insanım. Fakat benim hizmet ettiğim Mesih'e inanırsan git, inandığın gibi dua et isteğin olacaktır." Adam söylendiği gibi yapar ve eve gittiğinde kızını iyileşmiş bulur. Bir başka olayda gözlerinden, burnundan ve kulaklarından çıkan salgılar kurtçuklara dönüşen bir kız söz konusudur ki aynı zamanda felçlidir. Antony'nin hastaları iyileştirdiğini duyan babası kızını alarak o sırada onu ziyaret etmeye giden

⁷² Brown, **The World of Late Antiquity**, s. 37. Modern araştırmacılar **Aziz Antoniusun Hayatı** ile pek çok pagan filozofunkiler arasında da paralellikler ve aktarımlar bulmaktadır. Bak. Harmless, a.g.e., s.71.

bir grup keşişe katılır. Baba ile kız dışarıda beklerken yanına gelen keşiş henüz bir şey söylemeden Antony kızın hastalığını ve yolculuklarının nasıl geçtiğini söyleyiverir. Keşiş onu iyileştirmesini istediğinde kendisinde bunu yapma iktidarı olmadığını şifayı verenin sadece Tanrı olduğunu bildirir ve kızın zaten iyileşmiş olduğunu söyler.

Esere göre okuryazar olmayan Antony sahip olduğu hikmetle de yaygın bir şöhrete sahiptir. Kendisini denemeye gelen filozofları onlara Logos, ruhun kökeni ve tabii durumu hakkında verdiği dersle Yeni-Eflatuncu felsefede sahip olduğu derinlikle şaşırtır. Aynı zamanda Yaratıcıyı bırakıp yaratılmışlara taptıkları ve hikmeti söz oyunları ile bozdukları için onları kınar. Son olarak sahip oldukları bilginin gücünü kötü ruhlara karşı göstermeleri yönünde meydan okur. Athanasius'a göre Antony'nin hikmeti sadece zekâsından değil öncelikle inzivada elde ettiği manevi aydınlanmadan gelmektedir.

Hikmetinin şöhretinden dolayı mahkemelerden de yardım çağrıları aldı. Hatta İmparator Konstantin bile kendisine mektup gönderdi. Şakirtlerinin cevap yazması talebine karşılık Antony'nin sözleri o dönemde bir Roma vatandaşından beklenmeyecek bir ifadeye sahiptir: “**Sadece bir insan olan imparator** size mektup gönderirse buna şaşırmayın. Harikulade olan ise Yaratıcının bize bir kanun göndermesi ve Oğlu vasıtasıyla konuşmasıdır.” Ayrıca eserde Antony'nin gerçekleşecek pek çok olayı önceden görmesi ile ilgili kıssalar mevcuttur. Bunlardan birinde 356'da İskenderiye'de görülecek kargaşayı önceden haber verir.⁷³ Ölümünden iki yıl önce bir esrime esnasında ayin masasının etrafını çevirmiş bir grup eşeğin masayı şiddetle çiftelediğini görür. Bu rüyet kilisenin başına gelecek bir belaya yorumlanır, eşekler ise Aryüscülerdir. Eser içerisinde Antony'nin aynı zamanda Athanasius'un en şiddetli düşmanları olan Aryüscülere ve Meletiusculara karşı sert bir muhalefet yürüttüğü görülür. Bu durum keşişin gerçekten bu tavrı gösterip göstermediği ve Athanasius'un bu ayrıntıları kendi politik konumunu meşrulaştırmak için koyup koymadığı konusu modern bilim adamları arasında

⁷³ Saint Athanasius, a.g.e., 82. bölüm.

tartışılmaktadır.⁷⁴ Antonius ile ilgili bilgiler veren diğer hagiography eserleri özellikle ona ait olduğu öne sürülen yedi mektup bazı açılardan keşiş ile ilgili Athanasius'un gösterdiğinden farklı bir portre çizmektedir.⁷⁵

1.3 İlk Manastır Topluluk Yaşamı: Aziz Pachomius

Yunanca'da **monachos** kelimesi “yalnız yaşayan kimse” manasına gelirken zaman içerisinde anlam değişikliğine uğrayıp bir arada yaşayan keşişler için kullanılmaya başlandı ve süreç içerisinde ortaçağların büyük külliyeler halindeki yapılardan, karmaşık kurallardan ve kalabalık keşiş gruplarından oluşan manastırlarına dönüştü. Hıristiyanlık tarihinde bir program dâhilinde yaşayan keşişlerin oluşturduğu topluluğun (coenobium) ilk defa Aziz Pachomius tarafından gerçekleştirildiği gelenekselleşmiş bir görüştür. İlk kaynaklara göre Pachomius'un kendi topluluğu için kullandığı tabir **koinoniadır**: arkadaşlık veya yoldaşlık. Onlara göre yaptıkları şey manastırların öncülüğünü yapmak değil Yeni Ahit'e uygun bir toplum oluşturmaktı.

Antony'nin aksine Pachomius'a dair belli bir yazar tarafından yazılmış bir biyografi bulunmaz. Araştırmacıların elinde parçalar halinde Kıptice yirmi iki, Yunanca sekiz hayatı bulunur. Bu yazılardan yola çıkarak tarihi Pakomius'u oluşturmak oldukça güç bir çalışmadır,⁷⁶ ancak bu eserlerin çizdiği genel çerçeveye göre hayatı şu şekildedir:

292 Yılında Yukarı Mısır'da, Thebes'in güneyinde Latopolis kasabasında doğdu. Hali vakti yerinde pagan bir köylünün oğluydu. Yirmi yaşında Roma ordusuna katıldı. O ve yeni askerler bir hücreye kapatıldılar ve yorgunluk, açlık ve korkuya katlanmak zorunda kaldılar. Bu esnada o yöreden bazı kimseler gelip kendilerine yiyecek verdi. Kendilerini tanımadığı halde yardım eden bu insanların

⁷⁴ Harmless, a.g.e., s. 111.

⁷⁵ William S. J. Harmless'in ilk devir manastır edebiyatına giriş mahiyetindeki eseri **Desert Christians** Aziz Athanasius ve eseri çevresinde gerçekleşen tartışmalar hakkında kısa ve özlü bilgiler vermektedir. Bunlar arasında eserin gerçekten ona ait olup olmadığı da yer alır. Çalışmamızın kapsamı açısından bu tartışmaların sadece varlığından bahsetmek yeterlidir.

⁷⁶ Harmless, a.g.e., s. 117

kim olduğunu sorup ‘Hıristiyanlar’ cevabını aldığında Hıristiyanlık hakkında ilk kanaati oluştu.

Pachomius orduda on yıl görev yaptı ve İmparator Maximinus Daia’nın yenilmesinden sonra işine son verildi. Yukarı Mısır’a geri döndü ve yaklaşık 313 yılında vaftiz edileceği Seneset köyüne yerleşti. Vaftiz edildiği günün gecesi rüyasında semadan bir devin gelip başına yerleştiğini ve eline bir bal peteği tutuşturduğunu gördü. Bir süre köylülerin ihtiyaçları için çalıştıktan sonra keşiş olmaya karar verdi.

Ammon’un **mektubu**’na (Antony’un bir şakirdi) göre hem Melitiuscular hem de Marsioncular onu saflarına katmaya çalıştı. Fakat rüyasında Mesih ona doğru Hıristiyanlığı gösterdi: İskenderiye’deki Alexander’ın yolu.⁷⁷ Mektuptan anlaşıldığına göre farklı ve rakip Hıristiyan grupların da kendi manastır tecrübeleri vardı ve taraftar çekmeye çalışıyorlardı. Pachomius yöredeki münzevileri idare eden ve sert kurallar uygulayan Palamon’a katılmaya karar verdi: Her gecenin yarısında, mümkünse tümünde ibadet; sürekli çalışma; tuz ve ekmekle sınırlı; et, yağ ve şarabın yasak olduğu bir diyet; yazın günde bir kez, kışın ise iki günde bir öğün yemek. Pachomius, Palamon’un yanında yedi yıl kaldı. Antony’nin hayatında olduğu gibi Pakomius’un hayatında da köylerin uçlarında faaliyet gösteren keşişlerin varlığı göze çarpmaktadır.

Anlatıya göre Pachomius’un bir manastır topluluğu kurmasına yol açan şey iki ilhamdır. Birincisinde terk edilmiş Tabennesi köyünde odun toplarken bir ses kendisine burada bir manastır kurmasını emreder ve çevresine pek çok keşiş toplanacağını söyler. Bu ilhamın doğruluğunu Palamon’a danışan Pachomius olumlu cevap alınca hücrelerini bu köye taşır (muhtemelen 323 yılında).

İkinci olay da ağabeyi John ile birlikte kamış hasat ederken gerçekleşir. Güneş battıktan sonra ibadet etmek için ayrılan Pachomius bir melekle karşılaşır. Melek kendisine Tanrının onu insan ırkını toparlamakla görevlendirdiğini bildirir. Antony’nin ilhamıyla karşılaştırıldığında oldukça farklı bir mesajdır bu.

⁷⁷ Harmless, a.g.e., s. 118.

Bundan sonra iki kardeş kuracakları manastırın büyüklüğü konusunda tartışırlar. John küçük bir yapı isterken Pachomius ilhamın etkisiyle büyük bir manastırda ısrar eder. John bu tartışmadan bir süre sonra ölür. Kaynakların bir kısmına göre zamanla çevresinde pek çok keşiş toplanır ve bir topluluk oluşur. Ancak bu ilk deneyim başarısızlıkla sonuçlanır, çevresindeki keşişler Pachomius'un çabalarını dört-beş yıl boyunca istismar ederler ve onu bir köle gibi kullanırlar. Sonunda onları kovmak zorunda kalır. Diğer anlatılarda girişim başarıyla sonuçlanır ve onun kurduğu kurallar çerçevesinde manastır gelişir. Kız kardeşi Meryem'in gelişiyile birlikte kadınlar için de bir manastır inşa edilir; idare ettiği organizasyon geniş bir otonomiye sahiptir ve sürekli gelişir. 329'da ulaşılan sayı yeni bir manastır inşasını zorunlu kılar: Pbov; burası daha sonra merkez manastır ve Pachomius'un yerleştiği yer olacaktır. Geçen zaman içinde yeni yerler inşa edildi, 329 yılında öldüğünde geride dokuzu erkekler, ikisi kadınlar için olmak üzere on bir manastır bırakır. Başlangıçta böyle bir organizasyon öngörmemekle beraber tümü bir biriyle ilişkili yönetilen, tek bir idareciye bağlı, dikkatlice düzenlenmiş bir kadro, programlı ibadet ayin ve eğitim düzeniyle işleyen bir manastırlar zinciri oluşturmayı başarır. Ortaçağlarda Cluny ve Sistersiyen manastırlarının ortaya çıkışına kadar bu büyüklükte bir manastır organizasyonu gerçekleşmemiştir.⁷⁸ Bilinen ilk manastır kuralları da ona aittir.⁷⁹

1.4 Çöl Babalarının Yaşamları

Aziz Athanasius, **Aziz Antony'nin Hayatı**'nı yazdığı yıllarda Mısır'daki keşişlerin hayatlarının farklı türleri de yazılmaya başlanmıştır. Bu hayat hikâyelerinin bir kısmı **Apophthegmata Patrum** veya **Çöl Babalarının Sözleri** adı altında bir araya getirildi. Çok sayıdaki erkek ve kadın münzevilerin hayatlarından çeşitli bölümleri bir araya getiren bu derlemeler isme göre alfabetik ve konularına göre

⁷⁸ Harmless, a.g.e, s.122. Yazar manastırların ulaştığı nüfuslarla ilgili muhtemel sayılardan da bahseder.

⁷⁹ A.e., s. 124. Palladius, **The Lausiatic History** içinde Pachomius'un kurallarını ilahi bir kökene dayandıran bir olay anlatır; bir gün mağarasında otururken kendisine bir melek gelir, elinde bronz bir tablet tutmaktadır. Pachomius'a mağarayı terk etmesini ve genç keşişleri bir araya getirerek onları tabletteki kurallara göre yönetmesini söyler. Palladius, **The Lausiatic History**, Çev. Robert T. Meyer, New York, Paulist Press, 1964.

sistemantik olarak iki şekilde oluşturuldu.⁸⁰ Alfabetik derleme Yunancaya göre sıralanmış olan 130 münzevinin isimleri altında toplanmış 1000 adet söz ve rivayetten oluşur. Sistemantik derleme ise yirmi bir konu başlığı altında 1200 sözden oluşur. Bu derlemeler Yunanca dışında, Süryanice, Kıptice, Ermenice, Gürcüce, Arapça ve Etiyopyaca dillerinde yazılmış örneklere sahipti. Oluşumu yüz yıla yayılan bu külliyat ağırlıklı olarak aşağı Mısır'da ve özellikle de El-Natron vadisindeki keşiş yerleşimlerinde 330-460 yılları arasında yaşayan manastır önderlerinin hikmetli sözlerine dayanır. Her ne kadar oluşumu Mısır'da gerçekleşse de külliyatın nihai şekli yaklaşık beşinci yüzyıl sonlarında Filistin'de gerçekleşmiştir. Zaman içerisinde önemli haç merkezlerinden birine dönüşen Mısır'daki keşişlik yerleşmeleri ziyaretçilerin aktardığı hikâyelerle tüm Hıristiyanlık âleminde yayılmıştır.

Anlatılan hikâyelerin temel formu genç bir keşişin yaşlı bir keşişe giderek “Baba bana bir söz söyle” demesi üzerine yaşlı keşişin yalın bir ifadeyle etkili bir hikmet dersi vermesi şeklinde gerçekleşir. Verilen cevap çoğu durumda sadece soruyu soran keşişin ruhsal durumuna yöneliktir ve verilen cevaba itaat edilmesi gerekir. Bir örnekte Macarius'a gelen bir keşiş ondan bir söz söylemesini rica eder. Macarius ona mezarlığa gitmesini ve ölümlere eziyet vermesini söyler. Emri yerine getiren keşiş geri döndüğünde Macarius ona ölümlerin bir karşılık verip vermediğini sorar, keşiş olumsuz yanıt verince ertesi gün tekrar gitmesini ve bu sefer ölümleri övmesini ister. Denileni yapan keşiş tekrar geri geldiğinde yine ölümlerin bir karşılık verip vermediği sorusuyla karşılaşır; yine olumsuz yanıt verince Macarius ona hikmetli sözünü söyler: “Onlara eziyet ettiğinde sana cevap vermediklerini gördün, onları övdüğünde de karşılık vermediklerini gördün; öyleyse sen de kurtulmak

⁸⁰ Harmless, a.g.e., s. 169. Benim bu çalışma için ulaşabildiğim örnekler İngilizce'ye yapılan tercümelere dayanmaktadır. E. A. Wallis Budge, **The Book of Paradise: Being the Histories and Sayings of the Monks and Ascetics of the Egyptian Desert by Palladius, Hieronymus and Others**, London, 1904, Ânân İshô'nun yedinci yüzyılda yaptığı derlemesidir; Owen Chadwick (Ed.), **Western Asceticism**, Philadelphia, Ichthus Edition, tarih yok, bu derlemenin birinci bölümü çöl babalarının sözlerinden oluşur; Palladius, **The Lausiac History**, çev. Robert T. Meyer, New York, Paulist Press, 1964.

istiyorsan aynısını yapmalısın ve bir ölü gibi davranmalısın. Ölüler gibi insanların hem eziyetlerinden hem de övgülerinden etkilenmemelisin, o zaman kurtulursun.”⁸¹

Örnekte görüldüğü gibi talep edilen hikmetli söz teorik bir çerçeveye içinde sunulmaz, mantık önermelerinden oluşmaz ve kutsal metinlere görünür bir atıf yoktur. Soruyu soranın alacağı karşılık için itaat etmesi ve cevabın oluşma sürecine soru sormadan katılması gerekir. Hikmetli sözü talep eden keşiş bunun için hazırlığını tamamladığında şaşırtıcı ve etkili yanıt gelir. Bu haliyle insanın ruhunun derinliklerine işler ve o andan sonra herkesin ders alabileceği bir kıssa halini alır.

Yukarıdaki kıssada ismi geçen Macarius; Antony ve Pakomius ile beraber Mısır münzevilerinin en önemli isimlerinden biridir. Pakomius’un Nil’in güneyinde ilk manastırını kurduğu yıllarda Mısır’ın kuzeyinde El-Natrun (Scetes) denilen vadide Macarius da (yak. 300-390) kendi manastır topluluğunu hayata geçiriyordu (yak. 330). Pakomius’un topluluğundan farklı olarak El-Natrun’daki keşişlerin bağlı kaldığı kurallar mevcut değildi. Buradaki hayat homojen ve düzenli bir manastırdan çok vadi boyunca dağılmış bir keşiş kolonisi şeklindeydi. Bir kısmı mağaralarda yaşarken bir kısmı topraktan inşa edilmiş kulübeleri kullanıyordu. Keşişler hafta içinde kendi hücrelerinde kalıyor ve Cumartesi ile Pazar günü birlikte yemek ve ibadet etmek için toplanıyordu.

Rivayete göre bu topluluğun lideri olan Macarius Nil Deltasının güneybatı bölümünde bir köyde dünyaya geldi. Keşiş olmadan önce deveyle taşımacılık ve bazen de güherçile kaçakçılığı yapan bir tacirdi. Bir gün bu onursuz yaşamı terk ederek tıpkı Antony gibi köyünün dışında inziva hayatı yaşamaya başladı. Köylülerin kendisini papaz yapmak istemesi üzerine başka bir köye kaçtı. Yeni yerleştiği köydeki bir kızın kendisinden hamile kaldığını iddia etmesi üzerine onunla zorunlu bir evlilik yaptı. Ailesini geçindirmek üzere sepet örmeye ve satmaya başladı. Doğum vakti geldiği halde bir türlü bebeğini doğuramayan kadının gerçek babanın bir başkası olduğunu itiraf etmesi üzerine köyü terk eden Macarius El-Natrun’a giderek buradaki keşiş topluluğunu kurdu. Sık sık seyahat eden Macarius’un Antony’i de ziyaret ettiğinden bahsedilmektedir. Bir süre İskenderiye’nin Aryüscü

⁸¹ Aktaran Harmless, a.g.e., s. 171

Piskoposu Lucius tarafından sürgüne gönderildi. Antony gibi o da uluslar arası bir üne kavuştu.

El-Natron vadisinde yaşayan keşişler arasında öne çıkan ve **Apophthegmata Patrum**'da sık sık zikredilen diğer iki isim Küçük John (yak. 339-409) ve Etiyopyalı Musa'dır (yak. 332-407). Küçük John'un gençliğinde keşişlik yaşantısını aşırı idealize etmesi ve hatasını görmesi keşişliğin doğasına dair önemli bir derstir. Rivayete göre bir gün dostu keşişlerden birine çalışmayı bırakıp sadece Tanrıya ibadet ederek meleklerle benzemek istediğini söyler. Cübbesine bürünüp tek başına çöle çıkar. Ancak bir hafta sonra geri dönerek açlık ve susuzluktan harap düşmüş halde dostunun kapısını çalar. İçerideki keşiş kapıyı açmaz ve kimin geldiğini sorar. Küçük John ismini söyleyince: "Hayır!" der, "Küçük John bir melek oldu o artık insanlarla birlikte yaşamıyor." Bu şekilde Küçük John'un yalvarmalarına kulak asmaz ve kapıyı ancak sabah olduğunda açar: "Sen bir insansın" der, "yemek için çalışmalısın." Küçük John hatasını anlar ve tövbe eder.⁸²

Bu kıssaya rağmen küçük John beden işlerine büyük değer veren bir keşiş olarak ortaya çıkar. Kendisine keşişliğin ne olduğu sorulduğunda "çalışmak" şeklinde yanıt verir. Ona göre el işleri tefekkürün en iyi araçlarından biridir. Pek çok hikâyede dalgın bir şekilde sepet örerken tasvir edilir.

Musa ise Etiyopyalı siyah derili bir münzevidir ve söz konusu edildiği kıssaların bir kısmı bu özelliği yüzünden maruz kaldığı küçümsemeleri konu edinir. Palladius'a göre bir devlet memurunun evinde köleyken inatçılığı ve hırsızlığa olan eğilimi yüzünden sahibi tarafından evden kovulur.⁸³ Bir süre bir eşkıya topluluğunun liderliğini yürütür ve bu esnada cinayet işler. Palladius gerçekleştirdiği bir soygunu aktarmakla birlikte onun nasıl hidayete erdiğini söylemez ki, bu durum ait olduğu literatür için istisnai bir durumdur. Çünkü tarihi bilgileri doğru bir şekilde aktarmak yerine doğru davranış yollarını göstermeyi amaçlayan keşiş biyografilerinde hidayet önemli bir temadır. El-Natron'daki topluluğa katılan Musa burada derisinin renginden dolayı sık sık ırkçı aşağılamalara maruz kalır.

⁸² Harmless, a.g.e., s. 198.

⁸³ Palladius, a.g.e., s. 67, Harmless, a.g.e., s. 203.

El-Natrun'da yaşayan keşiş topluluğu 407'de Libya çölünden gelen barbar bir kabilenin saldırısı sonucu dağılmıştır. Rivayete göre saldırgan kabileden kaçmayı reddeden Musa burada şehit edildi. Sonraki yıllarda benzer saldırılara maruz kalan El-Natrun'da manastır hayatı bir daha canlanamadı. Buradan kaçan keşişler ise başka yerlerde manastır toplulukları kurmaya devam ettiler. Mısır ve Filistin manastır hayatını Latin âlemine taşıyan ve burada ilk manastır kurallarını yazan John Cassian 385 yılı civarında Nil deltasındaki manastırları ziyaret ettikten sonra El-Natrun'a gittiğinde bahsettiğimiz üç önemli figür de hayattaydı. Ancak o dönemde geniş bir alanda koloniler halinde örgütlenen keşişler arasında bu üç isimle karşılaştığına dair kesin ifadeler bulunmamaktadır.⁸⁴

1.5 John Cassian, Hükümleri ve Konferansları

Dördüncü yüzyılın ikinci yarısında Filistin bölgesine gelerek Betlehem'de bir manastıra giren ve daha sonra hayranı olduğu Mısır keşişlerinin yanında uzun süre yaşayan John Cassian yazdığı **Hükümler** ve **Konferanslar** isimli iki eseri ile doğudaki manastır yaşantısının batıya taşınmasında ve manastır kurallarının geliştirilmesinde önemli bir katkı sağladı; Mısır münzevi hayatı üzerine geliştirdiği düşünceleri çöl maneviyatının temel kurallar haline gelmesine neden oldu. Cassian'ın kökeni hakkında kesin bilgiler mevcut değildir, eserlerinde de kendi hayatı hakkında kasıtlı bir şekilde ketum bir tutum sergiler. Romanya'da veya Fransa'da 360 yılı civarında doğan Cassian'ın varlıklı bir aileden geldiği, iyi bir klasik eğitim aldığı ve Latincenin ana dili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Yunancayı da bilen Cassian ömrünün bir kısmını siyasi meselelerde elçilik yaparak geçirdi. Henüz çok gençken kendisinden yaşça büyük arkadaşı Germanus ile birlikte Filistine giderek Betlehem'de bir manastıra girdi. Burada bir süre bulunan yaşlı bir Mısırlı keşişten çok etkilenerek oradaki manastır yaşamını kendi gözleriyle görmek istedi. 385'den 400'e kadar Mısır'da kaldığı düşünülmektedir. İlk önce deldadaki toplulukları dolaştıktan sonra El Natrun (Scetes) vadisinde 330 civarında Büyük Macarius tarafından kurulan manastıra yerleşti ve burada karşılaştığı keşişleri yazdığı eserlerde manastır yaşantısının zirveleri olarak takdim etti. Pachomius

⁸⁴ Harmless, a.g.e., s. 374;

manastırlarından, bazen yanlış bilgiler vererek, bahsetmekle beraber güneye gitmediği anlaşılıyor.

399-400 yılları civarında İskenderiye piskoposu Theophilus'un Origen taraftarlarına yönelik saldırısı esnasında arkadaşı Germanus ile birlikte Mısır'ı terk ederek İstanbul'a gitti. Theophilus uzun süre Origen taraftarı keşişleri desteklemesine rağmen bazı kişisel çekişmelerden dolayı tavrını değiştirmişti ve onlara karşı şiddet kullanmaya başladı. Bir süre insan-biçimciliği savunan keşişleri Origen taraftarlarına karşı kışkırttı fakat 399 yılında yayınladığı bir bildiriyle onları da Rafizî ilan etti. Hazırladığı bir orduyla keşişler üzerine yürüdü ve onları Mısır'dan çıkardı.⁸⁵ Cassian bu durumdan **Konferanslar** isimli eserinde bahsetmektedir ancak konuyu sadece insan-biçimci Heretiklik çerçevesinde yürütülen tartışmalar çerçevesinde ele alır.⁸⁶

Bu olaydan sonra İstanbul'a giden Cassian burada başpiskopos John Chrysostom (yak. 347-407) himayesinde diyakoz olarak atandı. Ancak İskenderiye Piskoposunun İstanbul üzerinde etkinliğini artırma isteğine bağlı olarak John Chrysostom'u Origenci olmakla suçlaması üzerine bağlı olduğu başpiskoposu savunmak üzere 404'de Roma'ya gitti. 415 yılında Massilia'da (şimdiki Marsilya şehri) ortaya çıkana kadar Cassian'ın hayatının bu dönemi hakkında bilgi yoktur. Muhtemelen Vizigot kralı Alaric'in 410'da Roma'yı işgal etmesi üzerine bu şehirdeki pek çok önemli isim gibi Güney Fransa'ya gitmiş olmalı.⁸⁷ 415 yılında ise Marsilya'da biri erkekler diğeri de kadınlardan oluşan iki manastır kurmuş olduğu görülür. Burada manastır tarihi açısından büyük önemi olan iki eserini kaleme aldı; **Hükümler**⁸⁸ ve **Konferanslar**.

Hükümler ilk dördü manastır topluluğunun yaşamıyla ilgili düzenlemeleri ve geri kalan sekizi de her bir bölüme denk gelen birer kötülüğü ele alan on iki

⁸⁵ Chrysostom Baur, "Theophilus" **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/14625b.htm>, 20 Temmuz 2008.

⁸⁶ Cassian, a.g.e., s. 192-196

⁸⁷ Chadwick, a.g.e., s. 234.

⁸⁸ John Cassian, **The Twelve Books of John Cassian on the Institutes of the Coenobia and the Remedies for the Eight Principal Faults**, <http://www.newadvent.org/fathers/3507.htm>, 18 Nisan 2008; John Cassian, **The Conferences of John Cassian**, (Çevrimiçi) <http://www.ccel.org/ccel/cassian/conferences.html>, 18 Nisan 2008.

bölümden oluşur: (1) Manastır giyim-kuşamı ve bunların sembolik anlamları, (2) Gece ibadeti ve ilahilerin söyleniş düzeni, (3) Gündüz ibadeti ve ilahilerin söyleniş düzeni, (4) Yeni keşişlerin kabulü, denenmeleri ve eğitimleri, (5) İlk kötülük: Oburluk, (6) İkinci kötülük: Zina, (7) Üçüncü kötülük: Para sevgisi, (8) Dördüncü kötülük: Öfke, (9) Beşinci kötülük: Mutsuzluk, (10) Altıncı kötülük: Söz dinlemezlik, (11) Yedinci kötülük: Gurur, (12) Sekizinci kötülük: Kibir.

Konferanslar ise öncekine nazaran daha hacimli bir eserdir. İçerisinde Mısır münzevilerinin önde gelenleriyle gerçekleştirilmiş yirmi dört sohbet bulunur. Sohbetlerde üç şahıs yer alır: Cassian sohbetin geçtiği ortamı, konuşan üstadı ve içerisinde bulunulan şartları anlatır, arkadaşı Germanus soruları sorar ve bazen konunun daha iyi açıklanması için itirazlarda bulunur; sohbetlerin asıl merkezi olan bilge keşiş ise sorulan sorulara hikmetli sözlerle yanıt verir. **Hükümler** bir topluluk yaşamından bahsederken **Konferanslar** bir keşişin iç âlemine hitap eder. Ele alınan konular arasında dünyadan el-etek çekme, hakikati idrak etme, ibadet, iffet, kutsal metin yorumları yer alır.

1.6 Aziz Benedict ve Manastır Kuralları

Nursia'lı Aziz Benedict (yak. 480-547) Orta İtalya'da Umbria bölgesinin güneydoğusundaki Nursia'da Romalı bir soylusunun oğlu olarak dünyaya geldi. Hayatı hakkında bilgiler veren en eski kaynak kendisi de bir keşiş olan Papa Büyük Gregory'nin dört ciltlik eseri *Diyaloglar*'ın ikinci kitabında yer alır.⁸⁹

Ailesi tarafından hitabet ve hukuk eğitimi alması için Roma'ya gönderilen genç Benedict Roma'nın kalabalığından uzaklaşmak amacıyla şehrin elli kilometre doğusundaki Enfide'ye yerleşti. Bir gün yakınlarda bir manastırı bulunan Romanus isimli bir keşişle karşılaştı, tartışmaları sonucunda münzevi olmaya karar verdi ve manastırın bulunduğu tepenin eteklerindeki bir mağarada üç yıl yalnız yaşadı. Civardaki bir manastırın başkeşişinin ölümünden sonra bu görevi üstlenmesi

⁸⁹ Benim ulaşabildiğim İngilizce tercümede ilgili bölüm "Of the Life and Miracles of St Bennet" başlığıyla verilmiş. Büyük Gregory Aziz Benedict'i yaşlı bir insanın aklına sahip genç, yaşlı sahip olduğu erdemlerin gerisinde kalmış diyerek takdim eder. Gregory the Great, **The Dialogues of Saint Gregory, Surnamed the Great: Pope of Rome & the First of that Name**, London, Philip Lee Warner, 1911, s. 51.

taleplerini kabul etti ancak keşişlerle anlaşmazlığa düştü. Rivayete göre keşişlerin kendisini zehirlenme girişimlerinden kerametleri sonucu kurtuldu ve onlardan ayrıldı. Şöhreti yayıldı ve pek çok insan onun irşadına mazhar olabilmek için çevresinde toplandı. Buradaki vadide on iki manastır kurdu ve ömrünün geri kalanını yazdığı kurallara uygun bir manastır yaşamı gerçekleştirmeye çalışarak geçirdi. İlk kurduğu manastır olan Monte Cassino'da öldü. 1220'de aziz ilan edildi ve 1964 yılında Papa VI. Paul tarafından Avrupa'nın koruyucu azizi ilan edildi.⁹⁰

Aziz Benedict'in **Kurallar**'ı daha önceki kurallarla karşılaştırıldığında zühde yönelik kişisel taassupla topluluk yaşamının ihtiyaç duyduğu uyumu dengeleyen itidal yaklaşımı ile dikkat çeker;⁹¹ bu yüzden yaygın bir kabul görmüş ve X. Yüzyılın sonuna doğru neredeyse Hıristiyanlık dünyasının bütün manastırlarında uygulanır olmuştur. Eser hem keşişler için ruhani bir rehber, hem manastırdaki maddi yaşamın düzenleyicisidir. Ayrıca keşişlerin işlediği suçların nasıl düzeltileceğini gösterir. Baş keşişin mutlak otoritesi bütün topluluğun yer aldığı bir şura ile yumuşatılır ve baş keşişin seçimine yörenin piskoposunun, diğer manastırların ve Hıristiyan kamuoyunun müdahalesine imkân tanınır. Keşişlerin gündelik faaliyetleri manastır işleri ve Benedict'in deyiimiyle "Tanrı İşleri" şeklinde ayrılır.⁹²

⁹⁰ Papa XVI. Benedict 9 Nisan 2008'de haftalık konuşmasında St. Peter meydanında toplanan yaklaşık 22 000 kişiye verdiği vaazında Aziz Benedict'in Avrupa kültürüne olan katkısından bahsederken onun sayesinde Avrupa'nın "tarihin karanlık gecesinden" kurtulduğunu ifade etmiştir. Papaya göre Aziz Benedict'in manastırı kurmak için seçtiği yerin sembolik bir anlamı vardır. Her ne kadar Monte Cassino ıssız bir yerde kurulmuş olsa da bulunduğu dağın üzerinde kolayca görülmektedir. Papa bunu şu şekilde yorumlamaktadır: "manastır hayatının varolma nedeni her ne kadar inziva ve gizlenme olsa da bir manastır aynı zamanda Kilisenin ve toplumun yaşamında kamusal bir rol de üstlenir." Haberin tamamı için bak. **St. Benedict and the key to European unity**, (Çevrimiçi) <http://www.catholicculture.org/news/features/index.cfm?recnum=57724>, 10 Temmuz 2008.

⁹¹ Stephen Tobin, **Les Cisterciens**, Çev. Emmanuel Billoteau, Paris, CERF, 1995, s. 25

⁹² Aziz Benedict'in kurallarının bir çerçevesi çalışmamızın Ekler kısmında Ek 1'de verilmiştir.

2. Bölüm: Avrupa'da Manastırlar ve Aziz Bernard

Nasıl Hıristiyanlık Roma dinlerini ortadan kaldırıdıysa dördüncü yüzyıldan itibaren Avrupa'da yaşanan barbar istilaları da Roma düzeninin ortadan kalkmasına yol açtı. Ancak Akdeniz çevresinde İslam'ın ortaya çıkışına kadar ayakta kalabilen gevşek birlik Müslümanların yayılması sonucunda Kuzey Avrupa'nın sekizinci yüzyıldan itibaren Akdeniz'in güneyi ve doğusundan koparılmasıyla birlikte sona erdi.⁹³ Merkezi siyasi otoritelerin yokluğu yüzünden yerel güçler arasında sürekli çatışma yaşıyordu ve tarıma dayalı ekonomi yöresel kapalı birimler halini aldı. Benedict manastırlarının organizasyonu da bu parçalanmış topluma uygun düşüyordu. Ekonomik açıdan bağımsız manastırlardan biri veya bir kaçının çökmesi durumunda genel yapı bundan çok fazla etkilenmiyordu. Sekizinci yüzyılda Charlemagne'nin gerçekleştirdiği iktisadi ve idari reformlar yine aynı manastırların desteğiyle gerçekleştirilebildi. Benedict manastırlarının Avrupa toplumu için oynadığı bu önemli roller yerine getirilirken manastır yaşamından da bazı tavizler verilmek zorunda kalındı. On birinci yüzyıl ödenen bu bedellerin hesabının görüldüğü ve asıl manastır yaşamının canlandırılması için Benedict manastır sisteminden kopuşların gerçekleştiği bir yüzyıl oldu: Muretli Stephen 1074'de Grandmont tarikatını, Aziz Bruno 1084'de la Grand-Chartreuse'ü, Molesmeli Robert 1098'de Cîteaux'yu, Arbrisselli Robert 1101'de Fontevrault'u, Aziz Norbert de 1120'de Premonstratensian tarikatını kurdu.⁹⁴ Yeni manastır hareketleri için bereketli bir dönem olan bu yüzyılda en büyük gelişmeyi ise Sistersiyenler gösterdi.

2.1 Avrupa'da Benedict Manastırları

Roma düzeninin çöküşünden sonra Avrupa'da yaşanan siyasi belirsizlik keşişlerin duvarların arkasına çekilip dış dünyayı terk etmelerine izin vermiyordu. İyi örgütlenmiş topluluklardı, iyi işleyen bir iletişim ağı vardı ve antik dünyanın mirasını yeniden keşfedecek kadar bilgileri ve boş vakitleri vardı. Etkili liderler ve işleyen kurumlara sahip olamayan Erken-Ortaçağ Avrupa toplumu bu duvarların

⁹³ Mircea Eliade, *A History of Religious Ideas, Volume 3: From Muhammad to the Age of Reforms*, Chicago, The University of Chicago Press, 1985, ss. 85-86.

⁹⁴ Le Goff, *Ortaçağ Batı Uygarlığı*, s. 63.

arkasına çekilmiş yetenekli, bilgili zihinleri ve becerikli iş gücünü tekrar kendi arasına katmak için gayret gösterdi. Charlemagne döneminden itibaren manastır saflarına katılanların önemli bir kısmının soylu ailelerden geldiği görülmektedir.⁹⁵ Ayrıca düzenli eğitim veren okullar da ancak, sürekli eğitim kadrosu sağlayan, kütüphaneleri olan ve sağlam bir idari sisteme sahip manastırlar bünyesinde sürdürülüyordu. Manastırlar büyük toprak sahibi rolünü üstlenmişlerdi ve bu topraklardaki köylüleri idare ediyorlardı. Sekizinci yüzyıldan itibaren feodal ağların bir parçası oldular ve başkeşişler yörelerinin siyasi, hukuki ve askeri sorumlularını üstlendi. Günlük siyasi faaliyetleri yürütecek vasıflı memurlar bulamayan krallar onları yanlarına aldılar. Mesailerdeki bu ortaklık bazen krallarla keşişlerin dostluklarına da yol açıyordu. Saint Martin-Tours manastır başkeşişi Alcuin ile Charlemagne'ın ve Benedict de Aniane ile Dindar Louis'in dostlukları bunun bir örneğidir.⁹⁶

Erken-Ortaçağlarda Batı Avrupa'da yaygınlaşan manastırlar henüz tam anlamıyla Katolik kilisesinin sistemi içerisine dâhil edilmemişti. Özellikle, Büyük Britanya'da hâkim olan Kelt manastır usulü, Aziz Benedict kurallarına göre aşırı derecede sert uygulamalar içeriyordu. Aziz Benedict'in hayatını yazan Papa Büyük Gregory (590-604) Benedict kurallarını sadece İtalya'da değil İrlanda manastırlarının hüküm sürdüğü İngiltere'de de yaymaya çalıştı ve buralara Kelt manastırlarını dönüştürmeleri için misyonerler gönderdi.⁹⁷ Yedinci ve sekizinci yüzyıllarda Benedict manastırları Batı Avrupa'da gelişmeye başladı. Ancak temel kuralların aksine bu manastırlar dış dünya ile iç içe bir hayat sürüyordu. Keşişler Almanya'da halkı irşat etme faaliyetlerine giriyorlardı, Charlemagne idaresinde baş keşişler siyasi bir araç haline almıştı, En güçlü olanları vergi ve gelir topluyor, adalet işlerine bakıyor ve çeşitli düzeyde siyasi otoritelere karşı ayrıcalıklarını kullanıyorlardı. Tarım, ticaret ekonomi merkezleri olarak işlev görüyorlar ve bu yüzden inziva ve sessizlik vaaz eden kuralları çığnemiş oluyorlardı.⁹⁸ Charlemagne da sık sık

⁹⁵ Norman F. Cantor, A.g.e., s. 48.

⁹⁶ A.e. s. 50.

⁹⁷ Julie Roux v.d., **The Cistercians**, cev. Barbara Jachowicz-Davoust, Vic-en-Bigorre, MSM, 2005, s. 17.

⁹⁸ Roux, a.g.e., s. 18.

nüfuzunu baş keşişleri atayarak ve bazen de manastır varlıkları üzerinde tasarrufta bulunarak kullanıyordu. Onun döneminde normalde seküler papazlara ait olan halkı irşat vazifesinin keşişler tarafından üstlenilmesine izin verildi, manastırlar içerisinde okullar ve istinsah* evleri kuruldu. Ancak Charlemagne'dan sonra oğlu Dindar Louis (hük. 814-840) Anianeli Benedict'e (747-821) manastırları yeniden düzenleme görevini verdi. 817'de modern Almanya'nın batısında yer alan Aachen'de düzenlenen dini mecliste bütün manastırlara Aziz Benedict kurallarını uygulama zorunluluğu getirildi ancak bu karar yaygınlaştırılmadı. Anianeli Benedict'in hamisi Dindar Louis'in ölümü üzerine krallık yönetimin çökmesi ve 843'te Verdun Antlaşmasıyla ülkenin üçe bölünmesinin resmîyet kazanmasıyla manastırlar yerel soyluların müdahalelerine terk edildi, bu soylular her fırsatta manastırların yönetimine müdahale ediyorlar ve varlıklarına el koyuyorlardı. Aynı dönem Avrupa Arap, Hun ve İskandinav akınları yaşıyordu ve bunun yol açtığı istikrarsızlıktan etkilenen manastırlar güvenlikleri için soyluların yardımına muhtaç kalıyordu.

Onuncu yüzyılın başında özellikle Anianeli Benedict'in en çok ilgi çektiği Burgundy ve Lorraine'de yeni bir reform çabası gündeme geldi. 909 yılında Aquitaine dükü Mâcon kontu "Dindar" William o esnada Baume les Messieurs manastırı başkeşişi olan Bernon'a Mâcon yakınlarındaki bir araziye yeni bir manastır kurması için bağışladı. Cluny adıyla Avrupa'nın en meşhur ve en büyük manastırı olacak olan bu kuruma "Petrus ve Pavlus himayesi ve Papalık makamının koruması altında her tür sivil müdahaleden uzak olma sözü verildi. 926'da Bernon'dan sonra başkeşiş Odon oldu ve 931'de Papa XI John verdiği bir izinle mevcut manastırlardan isteyenlerin Cluny idaresi altına girmesine ve reform kuralları uygulanmayan manastırlardan isteyen keşişin de Cluny'e katılmasına izin verdi. Cluny'nin ayrıcalıkları daha sonraki Papalarca genişletildi, Papa XIX. Jean, Papa V. Gregory'nin Cluny'e verdiği muafiyetleri bağlı olan bütün manastırlara yaydı. Nüfusu ve faaliyetleri artan manastır sürekli yeniden inşa edildi ve Roma'daki Saint Peter kilisesinin inşasına kadar Avrupa'daki en büyük kiliseye sahip oldu. Elindeki ekonomik ayrıcalıklar ve geniş manastır ağı sayesinde Cluny başkeşişleri feodal

* Scriptorium, bir manastırlarda metinlerin incelendiği ve çoğaltıldığı oda.

soylularinkine eşit düzeyde bir siyasi otoriteye sahip olabiliyordu. Manastırın ibadet süreleri günden güne artırıldı ve **Aziz Benedict Kuralları**'nda öğütlenen beden işlerine ayrılan süreler azaltıldı. Semurlu Hugues'in (1049-1109) başkeşişliği döneminde organizasyon en geniş haline ulaştı; Fransa, İngiltere, Kuzey İtalya ve İspanya'da neredeyse on iki bin mekan ve on bin keşişe sahipti. Feodal toplumu sarsan bölünmelerin önüne geçmek için gerçekleştirilen organizasyonlarda aktif roller üstlendiler ve Gregory reformlarının uygulanması için papalığa yardım ettiler. 1095'de Clermont'da I. Haçlı seferi için vaaz eden Papa II. Urban eski bir Cluny keşişiydi. Ancak aynı yıllar manastırların toplumsal rollerini başka kurumlara terk etmeye başladığı bir dönemdi. Yüksek eğitimdeki üstünlükleri şehirlerde oluşan okullara bırakmaya başladılar. Bu okullardan mezun olan yeni eğitilmiş seçkinler de siyasi kadrolar içerisinde keşişlerin yerini aldılar. Dünyanın içerisine çokça dalmış olan manastırlar zorunlu olarak geri çekilirken eleştirilere de hedef oluyorlardı. Bu eleştirilerin bir kısmı dışarıdan geldi, soylular ve yeni eğitilmiş seçkinler manastırların ayrıcalıklarından hoşnut değillerdi. Ayrıca yeni ortaya çıkan ve daha saf manastır hareketleri Cluny'nin refahını ve zenginliğini keşişliğin ruhuna aykırı görüyorlardı.⁹⁹ Melgueilli Pons'un (1109-1122) başkeşişliği döneminde manastır sefiş bir yaşam sürmekle sürekli eleştirildi; aynı başkeşiş daha sonra yolsuzluk suçlamalarıyla görevinden alındı ve yerine geçen Peter Venerable (1122-1156) manastırını tekrar Aziz Benedict kurallarına göre yeniden düzenlemeye çalıştı.¹⁰⁰

2.2 Sistersiyenler

Geleneksel anlatıya göre 1075 yılında, o esnada Saint Ayoul de Provins manastırının başrahipliğini yürüten Robert, Colan ormanında yaşayan bir grup münzevinin talebini kabul ederek idarelerini üstlendi ve Tonnere Molesme ormanında Aziz Benedikt kurallarına bağlı bir manastır kurdu.¹⁰¹ Bu girişimin kazandığı başarı ve maddi refah manastırın kuruluş ilkeleriyle çelişen bir sonuç doğurdu. Robert'in eski katı kurallara dönüş çabası keşişlerin direnişiyle karşılaşınca manastırın idaresini bırakarak Papalık elçisi ve Lyons başkeşişi olan Hugues'den

⁹⁹ Cantor, a.g.e., s. 54 ve 62.

¹⁰⁰ Roux, a.g.e., ss. 23-24.

¹⁰¹ Roux, a.g.e., s. 35.

aldığı yetkiyle yanında Alberic, Stephen ve Molesme'nin yirmi bir keşişi olduğu halde 21 Mart 1098'de Cîteaux'da yeni bir manastır (Novum Monasterium) kurdu. Dijon'un güneyinde yer alan ve o zamanki ismi *Cistels* (ıssız yabancı yer) olan bu bataklık Beaune vikontu tarafından bahsedilen keşişlere bağışlandı. Burgundy dükü Eudes ise girişimi destekledi ve Meursault bağı yanında pek çok araziyi verdi.¹⁰²

Ancak Molesme'deki keşişler hatalarını kabul ederek eski başkeşişlerinin geri dönmesi ve kendilerini idare etmesi için Papa II. Urban'a başvurdu ve bunun üzerine Papa, elçisi Hugues'i bu sorunu çözmekle görevlendirdi. Haziran 1099'da düzenlenen Port d'Anselme sinodunda Robert'in eski manastırına geri dönmesine ve yeni manastırın Alberic idaresinde faaliyetine devam etmesine karar verildi. 19 Ocak 1100'de Papa Paschal, Cistel ormanındaki manastırı himayesi altına aldığını duyurdu.

Kısa bir süre sonra, Kasım 1106'da Alberic manastırı birkaç yüz metre öteye taşıdı. 1109'da vefat ettiğinde manastır, kurucularının ideallerine uygun olarak yoksulluk çekiyordu. Ancak yaşam şartları çok kötüydü, besinlerini zar zor üretebiliyorlardı ve bu yüzden yeni katılımlar sağlanamıyordu. Alberic'in yerini alan Stephen, Vergy bölgesinin hanımından elde ettiği bağışlarla manastırın mülkiyetini genişletti. Manastırın artan refahı daha fazla keşişi kendisine çekti. Manastıra yeni katılan bu keşişler arasında 1112'de otuz kişiyle birlikte Cîteaux'a gelen, Fontaine lordunun oğlu Bernard da bulunuyordu. 1113'de Cîteaux'un ilk kızı Le Ferté manastırı kuruldu, onu 1114 yılında Pontigny ve 1119'da Aziz Bernard'ın başkeşişi olacağı Clairvaux ve Morimond izledi. Dört yıllık bir kesintinin ardından yayılma devam etti. 1119 yılında Cistel'deki keşişler manastırlarına Cîteaux ismini verdiler ve aynı yılın 23 Kasım günü Stephan, Papa II. Callix'ten organizasyonlarının ve kurallarının onayını aldı.

Pontigny'nin oluşturulmasından sonra Stephan tarikatın kurallarını bir düzene sokmaya girişti, ilk kurallar 1119'a kadar tamamlandı ve **Charta Caritatis** ismiyle nihai şeklini aldı. **Charta Caritatis** Sistersiyen tarikatında uyulması gereken kuralları düzenler. Her bir manastırın iç işleyişinde Aziz Benedict kuralları esas

¹⁰² A.e. s. 35.

alındığından **Charta Caritatis** daha çok manastırlar arası ilişkileri ve genel meclisleri ele alır. Ana manastırın (Cîteaux) baş keşişi yeni manastırı yılda bir kez ziyaret eder, baş keşiş seçimlerine başkanlık eder ve manastır hayatına olan bağlılıklarını kontrol eder. Etkisi idari olmaktan çok ruhanidir. Tüm manastırlar Aziz Benedict kurallarına katı katıya bağlılıkta, okunan ilahilerde ve dualarda aynı usulü takip etmekle birlikte dâhili idari işlerinde bağımsızdırlar. Manastırlar arası uyumun sağlanması için Cîteaux'da, ana manastırın başkeşişi başkanlığında yıllık bir meclis düzenlenir. Genel Meclis (General Chapter) denilen bu mecliste tarikatın işleyişiyle ilgili önemli kararlar alınır ve kurallardan sapmalar cezalandırılır. Cîteaux'dan sonra kurulan ilk dört manastırın, La Ferté, Pontigny, Clairvaux ve Morimond, başkeşişleri ana manastır Cîteaux'yu denetleme sorumluluğu taşır, eğer Cîteaux başkeşişi kuralları çiğniyorsa onu uyarırlar ve gerektiğinde görevden alınması için toplanırlar.

Sistersiyenlerin her bir manastırın iç işleyişini Aziz Benedict kuralları çerçevesinde yürüttüğünü ve tarikatın zaman içerisinde çok sayıdaki manastırı ortak kurallar çerçevesinde idare etmek üzere bir dizi yeni kurallar ve meclisler oluşturma çabası içinde olduğunu söylemiştik. On ikinci yüzyıl boyunca zaman içinde geliştirilen bu düzenlemelerin yer aldığı metinlerin en önemlileri **Exordium Parvum** ve **Charta Caritatis**'dir. **Exordium Parvum** Robert ve arkadaşlarının yeni bir manastır kurma çabalarını anlatır ve bu esnada düzenlenen belgeleri ve mektuplaşmaları içerir. **Charta Caritatis** ise Sistersiyenlerin çok sayıdaki manastırı tek bir idari yapı içerisinde tutma çabalarını yansıtır ve bu ilişkileri düzenler.¹⁰³ Her

¹⁰³ Uzun süre Sistersiyen manastırlarında bu metinlerin manastır hareketinin kurulduğu esnada yazıldığı düşünülürdü. Ancak yirminci yüzyılda ortaya çıkarılan farklı yazmalar bu metinlerin on ikinci yüzyıl boyunca geliştirilerek yazıldığını ortaya koymuştur. Son olarak Constance Hofman Berman **The Cistercian Evolution** isimli kitabında ilk dökümanlar üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda yaygın kabul görmüş pek çok düşünceye aykırı görüşler ileri sürdü; bak. Constance Hoffman Berman, **The Cistercian Evolution: The Invention of a Religious Order in Twelfth-Century Europe**, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2000. Ona göre Sistersiyen tarikatı on ikinci yüzyılın üçüncü çeyreğinde icat edilmiştir (bu durumda Aziz Bernard hayattayken ortada bir Sistersiyen tarikatı yoktu), 1150 sonrasında kadar ortada herhangi bir genel meclis yoktu, ilk yayılma yeni manastırlar kurmaktan çok mevcut olanları kendine dâhil etmekle gerçekleşti, Sistersiyenlerin Papa tarafından onaylanması ise 1165 yılında mümkün oldu, bu durumda Papa II. Calixte'nin yazdığı söylenen ve Sistersiyenleri onaylayan ferman da sahtedir; bak. Berman, a.g.e., s. 46. Söz konusu ferman için bak. Alessandro Azzimonti v.d., **Origines Cisterciennes: Les Plus Anciennes Textes**, Paris, CERF, 1998, s. 85. Berman Aziz Bernard ile ilgili olarak da ölümünden sonra bir grup keşişin onun aziz ilan edilmesi için gayret göstermesine karşın başka bir grubun da onun mirasından bağımsız bir tarikat kimliği oluşturmak istediğini ve bu yüzden de bir Sistersiyen kimliğinin oluşturulmaya

bir manastır kuruluş sırasına ve kendisinin kurulmasını sağlayan ana manastırın konumuna göre hiyerarşi içerisindeki yerini kazanır. Aziz Bernard'ın yaşadığı dönemde Clairvaux onun kişiliği sayesinde asıl merkez olan Citeaux'a yakın düzeyde bir otoriteye sahipti. Bu durum geçen zaman içerisinde bazı eleştirilere yol açmış ancak sorun Aziz Bernard hayattayken bir krize dönüşmemiş ve onun ölümüyle de kendiliğinden son bulmuştur. La Ferté, Pontigny ve Clairvaux manastırları bütün manastır sistemi içerisinde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir ve Citeaux'da meydana gelebilecek sorunlara müdahale hakları bulunur. Ayrıca manastırların bağlı bulunduğu piskoposlukların manastır üzerindeki sorumlulukları ve yetkileri de kurallarda yer alır.¹⁰⁴

Sistersiyen manastırları “göklerin ve yeryüzünün kraliçesi”nin himayesinde kabul edilir¹⁰⁵ ve piskopos izniyle yerleşim yerlerinden uzakta kurulur; balıkçılık, tarla sulama ve değirmen işletebilmek için akarsu kenarları seçilir. Keşişler kendi topraklarını ekip biçerler ve kilisenin sağladığı faydalardan kaçınırlar. Manastır içinde çaylak (novice) ve tecrübeli keşişler ve gönüllü işçiler (lay-brother) birlikte yaşar. Çaylak eğitimini yaşlı bir keşişin gözetiminde gerçekleştirir. Gelişiminin sonunda başkeşiş ve cemaat önünde sadakat, itaat ve ahlaki değerlere bağlılık yemini ederek keşişlik mertebesini elde eder. Günleri programlı bir şekilde ibadet, kutsal metinlerin okunması ve üretim faaliyetiyle geçer; kaba, ağartılmamış kumaştan cübbeler giyerler. Her gün Prime ayininden sonra keşişler meclis binasında (chapter house) toplanırlar. Kuralların okunması ve yorumlanmasının ardından her biri günahlarını itiraf eder. Tecrübeli keşişler yatakhane günlük kıyafetleri içinde uyur ve yemekhanede, kürsüde okunan kutsal metinleri dinleyerek, birlikte yerler. Gönüllü işçilik Stephen Harding tarafından oluşturulmuştur. Bunlar keşişlere ağır işlerde yardım ederler ancak sabah ve akşam ayinlerine katılırlar. Benedict kurallarını öğrenip çıraklık dönemini geçtikten sonra kişisel servetlerini terk edip başkeşişin otoritesini kabul ederler, sakal bırakırlar, kahverengi elbiseler giyerler ve çiftlik evlerinde (grange) veya manastırlarda kendilerine ayrılmış binalarda yaşarlar.

çalışıldığını söyler; bak. a.e., s. xvii. Bermanın bu iddiaları konunun tekrar ele alınmasını sağlarken iddiaları çeşitli şekillerde eleştirilmiştir.

¹⁰⁴ **Exordium Parvum** ve **Charta Caritatis**'in içerikleri çalışmamızın Ekler kısmında özetlenmiştir.

¹⁰⁵ **Origines Cisterciennes**, s.39

Çiftlik evleri Stephen Harding'in öncülüğünde kurumlaşan ve Sistersiyen manastırlarına özgü bir yapıdır.¹⁰⁶ Önceleri manastırın hemen çevresinde yer alan ve keşişlerin kendi çabalarıyla işletilen küçük topraklar bağışlar sayesinde büyüdüğünden¹⁰⁷ yeni düzenlemelere ihtiyaç duyuldu. Ekin tarlaları, otlaklar ve bağlardan oluşan bu geniş toprakları işletmek ve korumak için manastır kilercisinin denetiminde gönüllü işçilerin işlettiği çiftlik evleri kuruldu. Bu yapıların yerleri manastırdan beş ila yirmi kilometre uzaklıkta bir günlük yürüyüş mesafesini aşmayacak şekilde seçiliyordu. Çiftlik evlerinin sayısı manastırın sahip olduğu toprakların büyüklüğüne göre değişiyordu; örneğin Clairvaux'nun yirmi taneydi. İki ayrı manastırın çiftlik evleri arasında en az beş kilometre civarında bir mesafenin olması gerekiyordu. Sistersiyen manastırlarının ekonomik faaliyetleri sadece toprak tarımıyla sınırlı değildi; tuz işletmeciliği, demircilik, döşemelik ve seramik eşyalar imalatı ve değirmen işletmeciliği bunlardan bazılarıdır. Buralarda üretilen ürünler gönüllü işçiler tarafından pazarlarda satılıyor ve manastıra gelen ziyaretçiler aynı ürünleri daha ucuza satın alabiliyordu. Gönüllü işçilerin yaşadığı çiftlik evleri tarım aletlerinin depolandığı ve çiftlik hayvanlarının barındırıldığı yerlerdi. Bazılarında küçük kiliseler inşa edilmekle beraber 1204 yılındaki Genel Mecliste çiftlik evlerinin bu sayede bağımsız bir manastır sayılacakları korkusuyla bu kiliseler kapatıldı. Manastırlara gönüllü olarak hizmet eden bu işçilerin sayısı yeterli olmadığından hasat zamanı ve geçici inşaat faaliyetleri esnasında ücretli işçiler kiralanıyordu. Bütün bu karmaşık düzeni sağlamak üzere Manastır kilercisinin emrinde çiftlik evlerine gönüllü işçiler arasından seçilen ve diğer gönüllü işçilerle ücretli işçilerin manastır kurallarına bağlılığını sağlayan birer yönetici atanmıştı. Ancak on üçüncü yüzyılın başından itibaren bu düzeni sağlayacak nüfusun bulunamaması sonucu çiftlik evleri kapanmaya yüz tuttu ve Sistersiyen düzeni bozulmaya başladı.

Sistersiyenlerin üretim faaliyetlerinin çapı sadece manastır ihtiyaçları çerçevesinde kalmadı ve Avrupa ekonomisi üzerinde etkili oldu. **Ortaçağ Endüstri Devrimi** isimli kitabında Jean Gimpel Sistersiyenleri çağdaş teknolojik uzmanlığa

¹⁰⁶ Tobin, a.g.e., s. 43 ve Roux, a.g.e., s. 42.

¹⁰⁷ Bir Sistersiyen manastırını yaklaşık beş-sekiz bin hektar araziye sahip olabilir, bu sayı Clairvaux'da yirmi sekiz bin hektara ulaşmıştı. Roux, a.g.e. s. 42.

dayalı ekonomik bir imparatorluk şeklinde tanımlamaktadır.¹⁰⁸ Örneğin Clairvaux'da su gücüyle hem değirmen, hem dokuma ve hem de deri işletme atölyesi işletiliyordu; aynı su bira imalatında, sulamada ve atıkların temizlenmesinde de kullanılıyordu. Bu sistem Avrupa'nın çeşitli yerlerine – Britanya, Portekiz, İspanya, İskoçya, Macaristan – yayılmış olan manastırlarda aynı plana göre yaygın bir şekilde kullanılıyordu, öyle ki kör bir Sistersiyen keşiş gittiği herhangi bir manastırda yabancılık çekmezdi.¹⁰⁹ İngiltere'de koyun yetiştiriciliğinin önemli bir kısmını yürüten Sistersiyen keşişleri Flaman ve İtalyan müşterilerin en çok anlaşma yapmak istediği üreticilerdi. Disiplinli çalışmaları sayesinde kaliteli ve bol miktarda üretim yapabilen manastırlar tek elden yönetildikleri için alım-satım işlemi hızlı ve sorunsuz bir şekilde yürütülebiliyordu. Fransa ve Almanya'da ise bağcılık ve şarap üretimi revaçtaydı. Citeaux'nun Clos-Vougeot'daki bağları dünyanın en meşhur şarap merkezlerinden biriydi. Almanya'da Eberbachlı Sistersiyenler her yıl 200 000 litre şarabı Ren ırmağı boyunca kendi gemileriyle taşıyorlardı.¹¹⁰

Demir işletmeciliği alanında da Sistersiyenlerin katkısı büyük oldu. Fontenay'da on ikinci yüzyılda su gücüyle çalışan mekanik bir çekiç olduğu söylenmektedir.¹¹¹ Manastır ağları sayesinde Sistersiyenler geliştirdikleri teknolojileri hızlı bir şekilde başka bölgelere aktarabiliyorlardı. Geniş demir yataklarının merkezinde bulunan Clairvaux'da demir cevherini işleyebilen fırınlar mevcuttu. Maden işletmelerini bağışlar veya satın alma yoluyla ele geçiren manastır aynı zamanda civardaki ormanların kullanım haklarını da elde ederek fırınların yakılmasını sağlamış oldu. 1250'den on yedinci yüzyıla dek Champagne yöresindeki demir üretimi büyük oranda Sistersiyenlerin elindeydi. Fırınlardan çıkan demir cürufun fosfat yönünden zengin olduğunu keşfettiklerinden bunları tarlalarında gübre olarak kullanıyorlardı.¹¹²

¹⁰⁸ Jean Gimpel, **Ortaçağda Endüstri Devrimi**, Çev. Nazım Özüaydın, Ankara, Tübitak, 1996, s. 46.

¹⁰⁹ A.e., s. 3.

¹¹⁰ A.e., s. 47. Gimpel kitabında Sistersiyen düzeninin Aziz Bernard'ın ölümünden sonraki yıllarda bozulmasının nedenlerinin başında keşişlerin aşırı şarap tüketiminin gelebileceğini söylemekte ve bununla ilgili örnekler vermektedir; bak. ss. 48-50.

¹¹¹ A.e., s. 64.

¹¹² Gimpel, a.g.e., s. 66.

Aziz Bernard'ın mektupları arasında Cistercianların iktisadi faaliyetlerinin sosyal hayatla ilişkisine ışık tutan bir mektup bulunmaktadır. Manastır işletmeleri üretim faaliyetleri yanında toplumsal buluşma mekânları olarak da işlev görüyordu. Özellikle değirmenler ürünlerine öğretmek için toplanan köylü ve kentlilerin uzun süre bekleştikleri yerlerdi. Bu bekleşmeler esnasında kalabalığın arasına hayat kadınları da karışır ve müşteri ararlardı. Aziz Bernard'ın mektubu da böyle bir olay yüzünden kendisine iletilen bir şikâyetle ilgilidir. Gimpel kitabında bu şikâyet üzerine Aziz Bernard'ın değirmenin kapatılmasını istediğini söyler.¹¹³ Gimpel'in muhtemel kaynağı olan Fransız Ortaçağ Tarihçisi Jacques Le Goff'da bu olaya dayanarak Aziz Bernard'ın değirmen türü işletmelere karşı çıktığını iddia eder ki bu durumda Aziz Bernard Avrupa'nın iktisadi gelişimi önünde bir engel olarak durmaktadır.¹¹⁴ Ancak Bredero bu değerlendirmelere itiraz ederek konuya farklı bir yorum getirir. Aziz Bernard'ın söz konusu mektubu 1124-1135 yılları arasında Promonstratensian manastırı Cuissy baş keşişine yazılmıştır ve ilgili kısmı şöyledir:

Size her zamanki utangaçlığımla kendi fikrimi söyleyeceğim bir başka husus daha var. Şu söz konusu değirmenden bahsediyorum, gönüllü işçilerin (lay-brother) denetimini sağladığı değirmen ara sıra bazı kadınlar tarafından ziyaret ediliyor galiba. Eğer bana sorarsan, şu üç şeyden biri yapılmalı: ya kadınların girmesi tamamen yasaklanmalı veya değirmenin kontrolü gönüllü işçilerden alınıp dışarıdan kimselere terk edilmeli veyahut da değirmen tümüyle kapatılmalı.¹¹⁵

Görüldüğü gibi Aziz Bernard mektubunda doğrudan kapatmadan bahsetmemektedir, hatta mektup bir miktar ironiyi de içinde barındırmaktadır, kaldı ki mektup Sistersiyen manastırlarından birine yönelik yazılmamıştır ve Aziz Bernard'ın olayla ilişkisi sadece fikrinin sorulmasından kaynaklanmaktadır. O yıllarda sistersiyen manastırlarının işlettiği değirmenlerin sayısının çokluğu göz önüne alındığında ve Aziz Bernard'ın tarikat üzerindeki etkisi düşünüldüğünde onun bu tür işletmelere karşı olduğu yargısına varmak mümkün değildir.

¹¹³ A.e., s. 3. Kitapta olayla ilgili kaynak gösterilmemektedir.

¹¹⁴ Jacques Le Goff, **Ortaçağ Batı Uygarlığı**, s. 163.

¹¹⁵ Adriaan H. Bredero, Bernard of Clairvaux: **Between Cult and History**, s. 143, mektubun tamamı için bak. Bernard de Clairvaux, **Lettres**, Paris, CERF, 2001, C. II, 79. Mektup, ss. 400-405. Bredero'nun değerlendirmesi için bak. A.e., s. 142-144.

2.3. Aziz Bernard'ın Hayatı

2.3.1 Doğumundan Papalık Hizipleşmesine Kadar (1090-1130)

Aziz Bernard 1090 yılında Kuzey Fransa'da Les-Fontaines-Dijon'da yerel bir soylu ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Büyük kardeşleri sırasıyla Guido ve Gerard; küçük kardeşleri Andrew, Bartholomew, Nivard ve Humbelin isimlerini taşıyordu.¹¹⁶ Babası Tescelin Burgundy Düküne bağlı bir vasaldı ve Fountains'de bir şatoda oturuyordu. Dindar bir kadın olan annesi Aleth yine bir soylunun, Lord Bernard de Montbard'ın kızıydı. Aziz Bernard manastır yaşamına ilişkin ilk izlenimlerini annesi sayesinde edinmiş olmalı çünkü züht yaşamını seven bir hanım olan Aleth evinde dindar bir hayat sürüyor ve çevresine keşişleri topluyordu.¹¹⁷ Tescelin'in şövalyelik mesleğiyle olan meşguliyeti onu çocuklarının eğitimiyle ilgilenmekten alıkoyduğu için bu görevi Aleth üstlendi. Bernard'ın doğumundan kısa bir süre önce rüyasında sürekli havlayan beyaz bir köpek doğurduğunu gördü. Bu olay daha sonra onun kiliseyi korumak için havlayan iyi bir çoban köpeği olduğu şeklinde yorumlandı. Okul çağına gelen Bernard temel eğitimini Châtillon'da Saint Vorles papazlarından aldı ki o dönemin meşhur eğitim kurumlarından biriydi. Ailesinin konumu nedeniyle askerlik mesleğinde yükselmesi umuluyordu ancak cılız bir çocuk olması buna engel oldu. Zayıf bir bünyeye sahip olması hayatı boyunca sağlık sorunları çekmesine yol açmıştır. Yeni Manastır hareketinin ilk örneği olan Cîteaux Robert de Molesme tarafından kurulduğunda Aziz Bernard sekiz yaşındaydı. Biyografisine göre 1107 veya 1108 yılı yazında annesi Aleth aniden öleceğine dair bir rüya gördüğünü söyledi. Çok geçmeden Ağustos ayı sonunda hastalandı ve öldü. Saygı duyulan dindar bir hanım olan Aleth'in cenazesi Saint Benigne Manastırı başkeşişi Jarenton'un ısrarı üzerine buradaki büyük kilisenin mahzenine gömüldü (Şimdiki Dinon Katetrali) ve on üçüncü yüzyılda Clairvaux'a taşınana kadar burada kaldı. Birkaç yıl sonra Bernard'ın manastıra kapanma kararına o sırada bunun için yaşı çok küçük olan Nivard dışında bütün kardeşleri eşlik etti (Nivard ise üç yıl sonra

¹¹⁶ Neander, a.g.e., s. 2.

¹¹⁷ A.e., s. 3.

on beş yaşındayken Cîteaux'a kabul edildi). Bu girişime karşı çıkan babası Tescelin de rivayete göre ömrünün sonuna doğru Clairvaux'nun keşişlerinden biri oldu. Kardeşlerinden biri olan ve Bernard'ın aksine Şövalyeliğe yönelen Gerard ise yine rivayete göre kardeşinin bir kerametiyle keşişliği kabul etti ve Bernard'ın en yakın destekçilerinden biri oldu, 1137'de Bernard'ın İtalya'ya Peter de Leone'nin bölücülüğüne karşı gerçekleştirdiği yolculukta ona eşlik etti. En küçük kardeşe Tescelin'in yanında kalan kız kardeşleri Humbeline, genç bir soylu olan Guy de Marcy ile bir evlilik gerçekleştirdi ve o dönemin soylu hanımlarına yakışır bir hayat sürmeye başladı. Bir gün maiyetiyle birlikte Clairvaux'a kardeşlerini görmeye gittiğinde Bernard'ın görüşmeyi reddetmesi üzerine eğer bir günahkâr ise İsa'nın günahkârlar için kendisini feda ettiğini söyleyerek karşısındaki keşişleri etkiledi ve manastıra girmeyi başardı. Dönüşünde mensubu olduğu sosyal sınıfın alışkanlıklarını terk etti ve bir süre sonra Jully-Les-Nonnains rahibe manastırına girdi.

Bernard ilk inziva tecrübesini Châtillon'da bir evde gerçekleştirerek kendisini bir yıl manastır hayatına hazırladı, 1113 yılında Cîteaux'a girdiğinde yanında akrabaları, özellikle varlıklı bir soylu olan amcası Touillon kontu Gaudry, kardeşleri ve tanıdıklarından oluşan otuz kişilik bir topluluk bulunuyordu. Bu olay bile yeni manastır hareketi için önemli bir canlanma sağladı. Geleneksel anlatılar Bernard'ın manastıra girdiği sırada yaşam şartlarının çok kötü olduğunu söylemektedir; Aziz Bernard'ın gelişi neredeyse kapanmak üzere olan manastırın kaderini değiştirdi ve hızlı bir gelişme sağladı. Ancak modern tarihçiler bu anlatının abartılı olduğunu ve Aziz Bernard gelmeden önce de manastırın gelişme aşamasında olduğunu söylemektedirler.¹¹⁸ Her ne olursa olsun Bernard'ın etkisi büyük oldu ve 1115 yılında Morimond ve Clairvaux'nun kurulmasıyla birlikte iki yıllık keşişlik tecrübesinin ardından o sırada henüz yirmi beş yaşında iken Clairvaux'ya baş keşiş olarak gönderildi. Biyografisinde Clairvaux'nun o zamanki hali şöyle anlatılmaktadır: “Burası kasvetli bir yerdi, karanlık ormanlar ve kayalık dağlarla çevriliydi; bu dağlardan inen ve vadinin insanlarla dolu olduğunu, onların sıkı bir çalışma içerisinde, kendilerine verilmiş olan sorumlulukları sadece çalışanların çıkardıkları gürültüler duyulacak şekilde gece kadar sessizlik içinde en iyi şekilde

¹¹⁸ Bredero, A.g.e., ss. 201-204.

yapmakla meşgul, gören ve Tanrıyı övmek için söyledikleri ilahileri duyan birisi vadinin sınırları içinde kaldığı sürece dyduğu huzurlu sessizlikten dolayı derin bir huşu duyar.”¹¹⁹ Ancak Bernard’ın zaten sağlıklı olan bünyesi üstlendiği sorumluluklar ve sert riyazetler yüzünden ağır hastalıklara maruz kalıyordu.

1119 yılı civarında dostlukları ömür boyu sürecek olan Saint-Thierryli William ile tanıştı. Saint-Thierryli William’ın manastır yaşantısı Reims yakınlarındaki Saint-Nicaise manastırında 1112 yılında başlamıştı. 1119 yılında yine Reims yakınlarındaki Saint-Thierry manastırı baş keşişi oldu. 1124 yılında Aziz Bernard’dan Clairvaux’da sade bir keşiş olarak yaşamasına izin vermesini istedi ancak reddedildi, 1135 yılında Reims civarındaki Benedict manastırlarda reform çabaları sonuç vermeyince bir Sistersiyen keşişi olma arzusu gerçekleşti ve Signy’deki – bu da Reims yakınlarındaydı – Sistersiyen manastırına yerleşti; 1147-48’de ölene kadar burada kaldı.

Aziz Bernard’ın aksine William çağının liberal bilimlerinde üst düzeyde eğitim almıştı. Dönemin meşhur hocalarından Anselm’in derslerini takip etmiş olması ve onun öğrencilerinden olan Abelard ile karşılaşmış olması muhtemeldir. Dolayısıyla Abelard’ın düşüncelerine karşı tepki duyması ve Aziz Bernard’ı ona karşı kışkırtmasının arkasında bu döneme ait hatıralar yatıyor olabilir.¹²⁰ Sahip olduğu yüksek seviyeli eğitime rağmen William hayatını keşiş olarak sürdürmek arzusundaydı.

William’ın Signy’e girmeden önce içinde yaşadığı iki manastır, Saint-Nicaise ve Saint-Thierry, Cluny ile bağlantı içindeydi ancak daha sert bir riyazet hayatına sahipti. Böylesi bir züht hayatının William’ın tercihi üzerinde etkisinin olduğu açıktır, nitekim Sistersiyenlere benzer bir reform çabasını kendi manastırında da

¹¹⁹ Neander, A.g.e., ss. 18-19.

¹²⁰ Bredero, A.g.e., s. 119. Abelard bir süre derslerini takip ettiği Anselm hakkında otobiyografisi **Historia Calamitatum**’da şunları söyler: “Eğer bir kimse şüphe içinde ona gelirse şüpheleri daha da artmış olarak yanından ayrılır. O mükemeldir, aslında onu sadece dinleyenlerin nazarında; eğer bir kimse ona soru sorarsa bir hiç olduğu görülür. Bir yığın efsunlu söz söyler, fakat hepsi mana açısından yerlerde sürünür ve akla mantığa sığmaz saçmalıklardır. Bir ateş yaksa evini dumanla doldurur ve hiçbir yeri aydınlatamaz. Uzaktan yapraklarına bakan birine soylu bir ağaç gibi görünür fakat yanına yaklaşınca meyvesiz, kısır bir ağaç olduğu anlaşılır.” Peter Abelard, **Historia Calamitatum: The Story of My Misfortune**, (Çevrimiçi) <http://www.ccel.org/ccel/abelard/misfortunes.html>, 20 Ocak 2007, s. 14.

gerçekleştirmek istedi. Kendisinden en az beş yaş büyük olduğu Aziz Bernard'a olan ilgisi de aynı nedenlere dayanıyor olmalı. İki baş keşişin tanışıklıkları 1124'e kadar sıkı bir dostluğa dönüştü. 1135 yılında Signy'e girdiğinde altmış yaşlarında olan William'ın eserlerinin büyük bir kısmı bu tarihten sonra yazılmıştır. William ayrıca Aziz Bernard'ın hayatını kaleme almaya kalkan ilk yazarlardan biridir. **Vita Prima**'nın ilk kitabında karşılaşmalarını şöyle anlatır:

O günlerde onu ve manastırını düzenli olarak ziyaret etmeye başladım, bir başka baş keşişle birlikte onu ilk gördüğümde cüzamlılar için kavşaklarda inşa edilenlere benzer derme çatma bir kulübede yaşıyordu. Onu bir manastırı yönetirken karşılaşılan her tür manevi ve geçici sorunlardan azade bir şekilde buldum ki bu piskoposun olmasını istediği şeydi. Dolayısıyla Bernard ruhunun derinlikleri tümüyle Tanrı sevgisinin işlerine açmıştı ve Cennette seçkin kulların ödülü olan sessizlik ve tatlı bir huzur içerisinde onunla beraber olma halini yaşıyordu.

Onun varlığı sayesinde bir saraya dönüşen bu küçük kulübeye girdiğimde ve böylesine mükemmel bir insanın böylesine rezil bir yerde yaşadığını düşündüğümde bu kulübe sanki Tanrı'nın bir sunağıymış gibi huşu duydum. Onun karakterinin tatlılığı beni öyle cezp etti ki onun bu sadelik ve fakirlik içindeki yaşantısını paylaşmak arzusuyla doldum, eğer bana bir fırsat verilseydi ona sonsuza kadar yanında kalmaktan, ona bakmaktan ve hizmet etmekten başka hiçbir şey istemediğimi söyledim.¹²¹

Adriaan H. Bredero **Saint Bernard: Between Cult and History** isimli kitabında ikilinin dost olmalarını sağlayan Châlon-sur-Marne piskoposu William of Champeaux'un niyetinin Aziz Bernard'ın eksik kalan eğitimini bu yolla tamamlamak olduğuna dair bir fikir geliştirir. Aziz Bernard'ın Vorles'deki okuldan sonra Almanya'da devam etmesi düşünülen ilahiyat eğitimi Cîteaux'a girmesiyle sonuçsuz kalmıştı. Bernard'ı Clairvaux baş keşişi olarak atayan piskopos William yetenekli bulduğu ve yakından desteklediği genç baş keşiş hastalandığında onu manastır görevlerinden uzaklaştırmış ve bu fırsatı ona ders verebilecek bir statüye sahip olan Saint-Thierryli William'ı onunla buluşturarak değerlendirmişti. Ancak ikilinin

¹²¹ Neander, a.g.e., s. 17; Bredero, a.g.e., s. 120-121.

ilişkilerine dair **Vita Prima**'da ve mektuplarda anlatılanlar William'ın hoca ve Bernard'ın öğrenci olduğu bir ilişkiyi kesin bir şekilde belgelememektedir.¹²²

Aziz Bernard'ın şöhreti de William ile tanıştıkları yıllarda yayılmaya ve etkinliği artmaya başladı, öyle ki William **Vita Prima**'da annelerin çocuklarını, karıların kocalarını onunla karşılaşmasın diye sakladıklarını, arkadaşların birbirlerini onunla karşılaşıp keşiş olmaya heveslenmemek için ikna etmeye çalıştıklarını söyler.¹²³ Aynı zamanda gelişen olayların etkisiyle Clairvaux dışındaki Sistersiyen manastırlarına, Cluny içindeki sorunlara ve genel olarak kiliseyle ilgili meselelere de müdahale etmeye başladı. 1122'de yeğeni genç keşiş Robert de Châtillon'un kendisinin yokluğu esnasında Clairvaux'u terk edip Cluny'e gitmesi bu konudaki dönüm noktalarından biridir. Bu olayın ardından ve Cluny'deki gelişmeler üzerine buradaki yaşam tarzını eleştiren yazılar yazdı. Aynı yıllarda Aziz Bernard'ın manastırı dışında meşgul eden diğer bir olay Clairvaux ile aynı yıl kurulan Morimond'da yaşanan kıtlık olayıydı. Clairvaux'un iki kız evladının kurulmasından sonra La Ferté-sur-Grosne ve Pontigny manastırlarıyla aynı haklara sahip olması Morimond'u aynı günlerde kurulduğu Clairvaux'a göre geri planda bırakmıştı. Bu durumdan rahatsız olan Morimond başkeşişi Arnold'un yeni manastırlar kurma çabası kendi manastırındaki kaynakların tükenmesine yol açtı ve 1123/24'de sert geçen kışla birlikte kıtlık baş gösterdi. Clairvaux'nun yardım tekliflerini reddeden Arnold bazı keşişlerle birlikte Kudüs'e seyahate çıkmaya karar verdi. Sistersiyen birliğine aykırı olan bu karar üzerine aforoz edildi. Gelişmeler sırasında Bernard, Citeaux baş keşişi Stephan Harding adına Arnold'a geri dönmesi için bir mektup; ayrıca Cologne'de Sankt Gereon belediye başkanı Bruno'ya (seyahat baş keşişin Cologne'da ölmesiyle son bulmuştu), Papa II. Calixtus'a ve Arnold'un yanında bulunan bir keşiş olan Adam'a da olayla ilgili mektuplar yazdı.¹²⁴

Sistersiyenlerin toprağın işlenmesine dayalı ekonomik yapılanmaları on iki yüzyılın tarımsal gelişmeleriyle uyum içindeydi. Cluny'e bağlı manastırlar ise ibadetlere daha çok zaman ayırıyor ve manastır dışından gelen finansal desteğe

¹²² Bredero, a.g.e., ss. 125-126.

¹²³ A.e., s. 123; Guénon, a.g.e., s. 74.

¹²⁴ Bredero, a.g.e., s. 217.

bağımlı yaşıyordu. Yeni bir manastır kilisesi inşa etmeye çalışan ve bunun parasını da burayı ziyaret eden hacılardan çıkarmaya çalışan tarikatın nakit para kaynaklarında azalma ve düzensizlikler baş gösteriyordu.¹²⁵ Sistersiyen yayılımının gerçekleştiği yıllarda Cluny'de de ibadet saatlerini azaltma ve tarım alanlarından daha iyi yararlanmaya yönelik reform çabaları ortaya çıktı ancak bunlar şiddetli bir muhalefetle karşılaştı. Reform yanlılarından biri olan ve Cluny'e müdahale etmek isteyen Saint-Thierryli William Aziz Bernard'ın da bu meseleye müdahil olmasını istiyordu. Bu müdahalenin yolu Aziz Bernard'ın yeğeni Robert'in Cluny'ye girmesiyle zaten açılmıştı. 1124 yılı sonunda veya 1125 yılı başında Robert'e "Yağmur Altında Mektup" ismiyle meşhur olan mektubunu yazdı. Bu mektupta henüz bir çocukken babası tarafından Cluny'e bağışlanacağı sözü verildiği gerekçesiyle Robert'in Cluny'e girmeye ikna edilmesi sonucu Clairvaux'ya haksızlık edildiği dile getiriliyor ve Cluny düzeni Sistersiyenlerle karşılaştırılarak eleştiriliyordu.¹²⁶

1121 yılında Cluny başkeşişi olan on ikinci yüzyılın bir diğer önemli fığürü Peter Venerable da Aziz Bernard'ın Cluny düzenini eleştiren **Yağmur Altında Mektup** ve **Apologia**'yı yazdığı esnada kendi manastırında dönemin reform anlayışlarına uygun bir manastır düzeni oluşturmayı düşünüyordu. Ancak girişimleri bir skandalla sekteye uğradı. Cluny'deki kötü yönetimi ve bazı istismarları yüzünden Papa II. Paschal tarafından görevini bırakmaya zorlanan Cluny'nin önceki başkeşişi Pons 1125/6 yılında Peter Venerable'nin İspanya gezisi esnasında – gezinin amaçları arasında manastır için finansal destek bulmak da vardı – yokluğunu fırsat bilerek dönmüş ve Cluny'i ele geçirmişti. Bir sonraki yıl Peter Venerable ve taraftarları güç kullanarak ve para ile küçük bir ordu toplayarak manastırı geri aldı ve Pons ömrünü bir hapisshanedede tamamladı. Eski Benedict manastırlarını ve cemaatini bir süre bölen bu skandaldan sonra Aziz Bernard Cluny ile ilgili meselelerden uzak durmaya gayret etti. Ayrıca Peter Venerable'nin daha sonra yazdığı ve Sistersiyenleri kibirli davranmakla suçladığı mektubu da gerginliği artırdı. Daha sonra görüleceği üzere Aziz Bernard'ın müdahalesiyle yargılanan ve yazıları yüzünden mahkûm edilen

¹²⁵ Bredero, a.g.e., s. 220.

¹²⁶ Bernard de Clairvaux, **Lettres**, C. I, 1. Mektup, Çev. Henri Rochais, Paris, CERF, 1997, ss. 58-91.

Peter Abelard, Peter Venerable tarafından desteklenmişti. Aziz Bernard ayrıca Peter Venerable'nin Kur'an'ın Latinceye tercüme edilmesi fikrine de karşı çıkmıştı, Yahudilere karşı tutumlarında ise Peter Venerable Aziz Bernard'a göre daha sert bir tavır sergiliyordu.

Aziz Bernard'ın o yıllarda Avrupa manastır sistemi üzerindeki etkisinin kilise ve laik siyasetçiler arasındaki ilişkilere de yansıdığı görülmektedir. 1127 yılında Fransa Kralı Altıncı Louis'e (Şişko Louis) yazdığı mektup bunun örneklerinden biridir. Paris Piskoposu Stephen'ın Kral'ın hizmetinden çekilmesi ve Kilise adına özgürlük istemesi üzerine görevinden uzaklaştırılması ve kilise mallarına el konulması sonucu gelişen olaylar üzerine yazılan mektup ve ardından Papaya yapılan başvuru bir sonuç getirmemişti¹²⁷ ancak onun Avrupa diplomasisinde gelecekte üstleneceği rollerin haberini vermektedir. Bu doğrultuda kendisine 1128 yılında düzenlenen ve Tapınak şövalyelerinin onaylandığı Troyes Konsülünde kâtiplik görevi verildi. Avrupa'da feodal yapı oluşurken savaşçı soylularla manastır keşişlerin yaşam tarzları iki zıt kutbu oluşturuyordu ancak Haçlı seferlerinin doğuşu savaşçı ruhla dini adanmışlığı bir araya getirdi ve bunun en somut örneğini de Tapınak Şövalyeleri oluşturuyordu. Troyes'deki Konsül daha önce kurulmuş olan birliğin Papalık tarafından onaylanmasını sağladı ve kuralları belirlendi. Aziz Bernard'ın kuralların yazılmasında büyük bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Aynı dönemde Tapınakçılar için **Yeni Şövalyeliğe Methiye** isimli hususi bir kitap yazan Bernard Kudüs'te bir Sistersiyen manastırı kurulması teklifini ise reddetti.¹²⁸

¹²⁷ Neander, a.g.e., s.34.

¹²⁸ Bernard of Clairvaux, **Treatises III**, s. 115. Aziz Bernard Tapınak şövalyelerinin yaşam şekillerini **Yeni Şövalyeliğe Methiye**'de şu şekilde belirler:

Bir model olarak veya bizim şövalyelerimizden Tanrı adına değil de kötülük adına savaşan şu cenahın utanç duyması için Mesih'in süvarilerinin yaşam ve erdemlerinin kısaca takdim edelim. Bakalım onlar kendi evlerinde ve savaş alanında nizamları nasıldır, halk arasında nasıl görünürler ve Tanrının şövalyesi dünyanın şövalyesinden nasıl ayrılır.

İlk olarak, disiplin hiçbir şekilde ihlal edilmez ve itaatten asla taviz verilmez. Kutsal Kitabın gösterdiği gibi disiplinsiz evlat mahvolur ve isyan büyücülük gibi bir günahdır; itaati reddetmek ise putperestlik gibi bir suçtur. Dolayısıyla onlar efendilerinin emirleriyle gelip giderler. Onlar ne verirse giyerler ve başka bir yerden gelen elbiseyi giymezler, yiyeceği yemezler. Böylelikle giyim ve yiyecekte her tür aşırılığın önüne geçerler ve gerekli olan şeylerle yetinirler. Neşeli ve ağırbaşlı bir birlik içinde karıları ve çocukları olmaksızın kardeş olarak yaşarlar. Bu yüzden İncilin mesajına uygun mükemmelliklerinden taviz verilmez, kişisel mülkiyetleri olmaksızın bir aile olarak yaşarlar, barış

2.3.2 Papalık Hizipleşmesi (1130-1138)

Aziz Bernard'ın Avrupa siyasi ve dini hayatına damgasını vurmasını sağlayan asıl olay ise 1130'da başlayıp 1138'e kadar süren Papalık hizipleşmesidir. 14 Şubat 1130'da II. Honorius'un ölümünün ardından Roma'da iki ayrı Papanın – II. Anacletus ve II. Innocent – seçimiyle başlayan hizipleşme kesin olarak 1138'de Anacletus'un ölümüyle sonuçlandı. Bu uzun süren siyasi krizde Aziz Bernard, II. Innocent'in tarafını tuttu ve diplomatik çabaları kendisine büyük bir başarı ve şöhret getirdi.

içerisinde kurulmuş bağları içinde ruhani birliklerini korumakta dikkatli davranırlar. Kesretleri içinde bir yürek ve bir ruh olduklarını görürsün, öyle ki her biri kendininkini değil komutanın iradesini izler.

Asla tembellik içinde oturmazlar veya amaçsız bir şekilde gezinmezler, ancak görevlerinin olmadığı nadir durumlarda yıpranın zırhlarını tamir edip yırtılan elbiselerini dikerek veya sadece eşyayı intizama sokarak ekmeklerini kazanmak konusunda titiz davranırlar. Gerisi için ortak ihtiyaçları ve efendilerinin emirleriyle hareket ederler.

Aralarında kimsenin ayrıcalığı yoktur, hürmet soylu kana değil erdeme gösterilir. Karşılıklı saygıda birbirleriyle yarışır ve her biri diğerinin yükünü omuzlar ki Mesih'in kanunu gerçekleşsin. Hiçbir uygunsuz söz, gevşek bir amel, dizginsiz bir gülüş hatta ufacık bir fısıltı veya mırıltı fark edildiğinde düzeltilmeksizin bırakılmaz. Adet olduğu üzere, zar ve satrancı terk ederler, avcılıktan nefret ederler, şahin uçurmanın saçma sapan kabalığından bir zevk almazlar. Soytarılar, büyücüler, ozanlar, âşiklar ve mızrak dövüşçülerine gelince, bunların hepsinden nefret ederler ve bunların yaptıklarını başıboş işler ve anlamsız hileler olarak reddederler. Havarinin sözüne uyarak saçlarını kısa keserler, çünkü bir erkek için buklelerini uzatmak utanç vericidir. Aslında nadiren yıkanır ve asla saçlarına şekil vermezler, karmakarışık ve tozlu olmasından memnurluk duyarlar, üzerlerinde güneşin ve zırhlarının izlerini taşırlar.

Savaşa çıktıklarında kalplerini imanla ve bedenlerini altın değil de çelikle kuşatırlar, çünkü işleri düşmana korku salmaktır onların tamahlarını artırmak değil. Parlak ve güzel görünen değil sağlam ve hızlı atları seçerler, kafalarında gösteriş yapmak değil kazanmak için savaşmak vardır. Şöhreti arzulamazlar ve gösterişli olmaktan ziyade heybetlidir. Aynı zamanda, didişken, gözükara veya aceleci değildirler fakat babalardan okuduğumuz gibi sabırla, ihtiyatla ve sağduyuyla düzenli birlikler içinde hareket ederler. Aslında gerçek İsraililer barışsever insanlardı, hatta savaşa gittiklerinde bile.

Bu şövalye kendini savaşın zorluğu içinde bulduğunda önceki nezaketini bir yana bırakır, “ya Rab, senden nefret edenlerden nefret etmez miyim ve sana karşı ayaklananlara kederlenmez miyim?” (Mezmurlar CXXXIX. 21) Bu adamlar, karşılarındakini kalabalık bir koyun sürüsü sayarak şiddetle düşman üzerine saldırırlar. Ne kadar kalabalık oldukları önemli değildir, onların vahşi barbarlar ve korku veren atlılar olduklarını akıllarına getirmezler. Ne de kendi güçlerini çok görmezler fakat ordularına Tanrısının onlara zafer vereceğine inanırlar. Makabelerin şu sözleri akıllarındadır “Çok sayıda kişinin bir avuç insan eliyle bozguna uğraması kolaydır, çünkü gerçekten kurtulanların az veya çok olması Tanrı için birdir. Savaşta zafer, savaşan gücün büyüklüğüne bağlı değildir, gücü veren Tanrı'dır.” (I. Makabeler III. 18-19) Çeşitli zamanlarda bir adamın bin kişiyi kovaladığı ve iki kişinin on bin kişiyi kaçırttığı görülmüştür.

Demek ki harikulade bir şekilde koyunlardan daha yumuşak ancak aslanlardan daha acımasız oldukları anlaşılıyor. Onlara keşiş mi yoksa asker mi demek daha uygun olur bilemiyorum. Herhalde her ikisi biden olduklarını kabul etmek daha iyi olur. Aslında ne manastır uysallığını ne de askerliğin kudretini kaybediyorlar. Bu konuda söyleyebileceğimiz tek şey bunun Rabbin bir işi ve nazarımızda olağanüstü bir şey olduğu. Onlar dünyanın dört bir tarafından toplanmış Tanrının seçme askerleri; İsrail'in yiğit erkekleri Süleyman'ın hakiki istirahatgahı olan türbeyi korumak için toplandı, her birinin ellerinde kılıç ve savaş için kâmil hazırlar.

Papalık seçimleri uzun süredir Roma'daki güçlü ailelerin çatışmalarının bir alanı haline gelmişti¹²⁹ II. Honorius'un da Papalık makamına çıkışı böyle bir çatışmanın ürünüydü ve o dönemde Kilise içerisinde bir hizipleşmenin ortaya çıkması daha önce Papa seçilen Kardinal Teobaldo Boccadipecora'nın makamı kendi rızasıyla terk etmesi sonucu engellenmiş oldu¹³⁰. II. Honorius'un ölümüyle aynı çatışma tekrar canlandı. Ölüm gecesi haber henüz halk arasında duyulmadan toplanan bir grup, Kardinal Gregory'yi II. Innocent adıyla Papa seçti. Olayın duyulmasından sonra toplanan muhalif kardinaller Aziz Mark katedralinde Kardinal Pietro Pierleoni'yi II. Anacletus ismiyle kendi Papaları olarak seçtiler. Roma içerisinde daha güçlü olan Anacletus taraftarları Innocent'i aforoz edilme tehdidiyle görevi bırakmaya zorladılar. Bir süre yandaşı olan kardinallerle birlikte Roma'nın güçlü ailelerinden Frangipanilerin kalesine yerleşen Innocent burada kendini güvende hissetmeyerek Fransa'ya geçti. Hizipleşme sorununu çözmeye karar veren Fransa Kralı VI. Louis Etampes'de Fransa'nın çeşitli yerlerinden gelen piskoposların toplandığı ulusal bir konsül gerçekleştirdi. Piskoposların talebiyle konsüle katılan Aziz Bernard iki taraf hakkında hakem tayin edildi ve o da Innocent'i gerçek papa ilan etti. Peter Venerable da Anacletus'un daha önce Cluny'de keşiş olarak bulunmasına karşın Innocent'i destekledi. Böylelikle Kuzey Avrupa'da etkin olan iki manastır organizasyonu Innocent'in yanında yer almış oluyordu. Aynı esnada Normandiy'a giden Aziz Bernard burada İngiltere Kralı Henry'nin desteğini sağlamayı başardı. Almanya'da ise siyasi üstünlüğünü kurmaya çalışan III. Lothaire, ülkesindeki önde gelen piskoposların Innocent'i desteklemesi üzerine Fransa'ya bir heyet göndererek Innocent'e bağlılığını bildirdi ve onu ülkesine davet etti. Aziz Bernard, Innocent'in Luttich'de Lothaire'yi ziyaretine eşlik etti ve görüşmelerde Kralın desteğinin elde edilmesini sağladı. Lothaire bir sonraki sene bir orduyla birlikte Papa'nın Roma'ya yolculuğuna eşlik edeceği sözünü verdi.

Her ne kadar Innocent Avrupa'nın büyük bir kısmında destek bulmuş olsa da Papalık hazinesinin başında bulunan Anacletus hâla Roma'da çok güçlüydü. Bu

¹²⁹ Neander, a.g.e., s. 84.

¹³⁰ Michael Ott, "Pope Honorius II", **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/07456a.htm>, 21 Temmuz 2008.

yüzden de kilise hiyerarşisi içinde çeşitli görevlilerin atanmasında, piskopos ve başkeşiş seçimlerinde her iki taraf kendi adayını yetkilendiriyor ve sürekli çatışmalar ortaya çıkıyordu. Luttich'den iyi bir sonuçla dönen Innocent gücünü artırmak için Fransa'nın büyük bir kısmını dolaştı ve 1131 yılında Rheims'de bir konsül topladı. Toplantının ardından Lothaire ile sözleşildiği üzere Roma'ya yola çıktı. Kendi ülkesinde Conrad ile çatışması yüzünden yanına ancak küçük bir kuvvet alan Lothaire 1133 yılında Innocent ile birlikte Roma'ya girdi. Ancak imparatorun geri dönmesi üzerine Anacletus taraftarlarının hala güçlü olduğu şehirde durmak mümkün değildi ve bu yüzden Innocent şehri terk ederek kendisine sadık olan Pisa'ya sığındı.¹³¹ Şehirde kaldığı süre içerisinde Fransa ve Almanya ile olan iyi ilişkilerini sürdüren Innocent Rheims'den daha büyük bir konsül toplamaya karar verdi ve burada Anacletus ile onu destekleyen Sicilya Kralı Roger'in aforoz edilmelerini sağladı.

Aziz Ambrose'un mirasına dayanarak Roma kilisesine karşı özerklik taleplerinde bulunan Milan piskoposluğu önceki papa Honorius'un meşruiyetini kabul etmemişti. Konrad'ın imparatorluk tahtı üzerinde hak iddia etmek maksadıyla İtalya'ya yaptığı seferde Milan piskoposu Anselm onu memnuniyetle karşılamış ve imparator sıfatıyla taç giydirmişti. Bu gelişmeye Honorius'un aforozla cevap vermesi Milan'ı komşu piskoposluklar ile çatışma içerisine sokmuştu. Şehrin kilisesi Honorius ölümü üzerine başlayan hizipleşme sırasında ise Anacletus'un tarafını seçmişti.

Ancak komşularla süren gerginlik, piskopos Anselm'in idare biçiminin yol açtığı hoşnutsuzluklar ve Aziz Bernard'ın halk arasında yayılan şöhreti şehir içerisinde idare ve halk arasında Innocent ile anlaşılması yönünde taleplerin ortaya çıkmasına neden oluyordu. O günlerde Pisa'daki konsüle gitmekte olan Aziz Bernard da Milan'daki Anselm karıştırlarınca şehre davet edildi. Konsülde üstleneceği görevi gereği şehre gelemeyeceğini bildiren Aziz Bernard yine de Milan ile imparator ve Innocent arasında arabuluculuk yapacağı sözünü verdi. Milan'ın Innocent nezdinde piskoposluğunu üstlenen Riboald da konsüle katıldı ve Aziz Bernard'ı kendisiyle

¹³¹ Evans, a.g.e., s. 14.

birlikte şehre dönmeye ikna etti. Aziz Bernard'ın şehre gelişi Genç Landulfo tarafından şöyle anlatılmaktadır.

Kiliselerde mübarek başkeşişi rahatsız eden bütün altın ve gümüş süslemeler başının bir işaretiyle kaldırıldı ve sandıklara kondu, erkekler ve kadınlar ya çuldan ya da bayağı yünden kıyafetler giydiler, şarap suya dönüştü, kötü ruhlar kayboldu ve hastalar iyileşti, başkeşiş savaş esirlerinin prangalarını çözdü ve onları serbest bıraktı ve pek çok insandan birebir söz alarak İmparator Lothaire'ye olan bağlılıklarını ve papaya olan itaatlerini sağlama bağladı.¹³²

Aziz Bernard'ın Milan'daki ikameti şöhretinin daha çok yayılmasına neden oldu. Komşu şehirler olan Pavia ve Cremona'ya giderek Milan ile barışmalarını sağladı. Milan'da Roma'nın üstünlüğünün kabul edilmesi için gayret gösterdikten sonra Fransa'ya geri döndü. Clairvaux'a gidene kadar yol boyunca hem kiliseden hem de halktan kimselerce büyük bir sevinçle karşılandı.

Aziz Bernard'ın Clairvaux'a dönüşünden sonra manastırın yeniden inşası gündeme geldi. Gerçekleştirdiği faaliyetler ve verdiği vaazlar sayesinde gerçekleşen yeni katılımlar yüzünden manastırın hacmi yeterli gelmiyordu. Champagne kontu Thibaut 1135 yılında yeni inşaata destek sözü verdi, Flanders kontesi olan kızı Matilda ve eşi Philip ile Ernengarde kontesi de inşaata yardımcı oldu.

Aynı yıl Aziz Bernard hizipleşmenin çözülmesinde belirleyiciliği büyük olan Sicilyalı Roger karşı girişimlerine başladı. İmparator Lothaire'i Roger'e karşı kışkırtmaya çalıştı. Bemberg'deki imparatorluk meclisine katılarak prens Konrad ve Swabialı Frederick'in Lothaire'nin imparatorluğunu tanımaya ikna etti. Bu sayede güçlü bir ordu oluşturan imparator İtalya'ya girerek pek çok yerde zafer kazandı. Innocent bir sonraki yıl imparatorun desteğiyle Roma'ya yürüdü. Ancak Roger'de ordusuyla gelmişti. Çatışmadan yenilgiyle çıkan Roger her iki tarafın eşit sayıda kardinalle katıldığı bir tartışma önerdi. Salerno'daki sarayında gerçekleşen tartışmada Aziz Bernard'ın hitabet gücü sayesinde Anacletus taraftarları arasında bölünme yaşandı. Anecletus'un etkisi sadece Roma içerisinde kalmıştı ancak

¹³² Neander, a.g.e., s. 100.

hizipleşmenin tümüyle ortadan kalkması ancak 25 Ocak 1138'de onun ölümüyle gerçekleşti. Taraftarları onun yerine IV. Victor'u papa seçmelerine rağmen iddialarını sürdürecek güçleri kalmamıştı ve Innocent tek meşru papa olarak kendisini herkese kabul ettirdi.

1139 yılında İkinci Lateran Konsülünü toplayan Innocent hizipleşme sırasında bozulan Kilise düzenini yeniden sağladı ancak siyasi çatışmalar papanın ölümüne kadar sürdü ve bütün bu süre boyunca temsilcisi ve danışmanı olarak sürekli Aziz Bernard'ın yardımına başvurdu.

2.3.3 Peter Abelard'ın Yargılanması

Aziz Bernard'ın felsefe tarihinde isminden bahsedilmesini sağlayan olay 1141 yılında Peter Abelard'ın düşünceleri dolayısıyla yargılandığı ve mahkûm edildiği Sens konsülünde oynadığı aktif roldür. Her ne kadar hedefine ulaşmış olsa da bu olay Aziz Bernard'a birçok düşman kazandırdı ve düşünce tarihinde kötü bir şöhret bırakmasına yol açtı. Aziz Bernard'ın Abelard'ın düşünceleri hakkındaki bilgisi birinci elden kaynakları okumasından kaynaklanmıyordu; onun bu konuyla ilgilenmesini sağlayan yakın dostu Saint-Thierryli William'ın yazdığı ve Abelard'ın düşüncelerini sapıklıkla itham ettiği mektuplarıdır. Çatışmanın temelinde ise Peter Abelard'ın düşüncelerinin kendisinden ziyade düşüncelerini geliştirmede izlediği yöntem ve tavırlardan kaynaklanmaktadır.

Abelard'ın Sens Konsülünde yargılanmasından önce de çalkantılı bir hayatı olmuştu. Liberal bilimlerde eğitim almak üzere gittiği Paris'te bir süre Champeauxlu William'dan ders aldı. Ancak bir süre sonra hocasıyla girdiği tartışmalardan dolayı ondan ayrıldı ve önce Melun'da ve daha sonra Corbeil'de kendi okulunu açtı. Şöhretinin yaygınlığından dolayı çevresinde büyük bir öğrenci kitlesi toplandı ancak cüretkâr tavırları ve tartışmaya olan hevesi yüzünden düşmanlarının sayısı da

artıyordu. Bir süre Laonlu Anselm'in (öl. 1117) derslerini de takip eden Abelard onunla da iyi geçinemedi.¹³³

Anselm'le arası açılan Abelard Laon'u terk ederek tekrar Paris'e döndü ve burada Fulbert isminde bir papazın yeğeni olan Heloise'e ders vermeye başladı. İkisinin ilişkileri sevgi edebiyatının meşhur hikâyelerinden birine dönüştü ancak her ikisinin de hayatı üzerinde derin yaralar bıraktı. İlişkilerinden bir çocuk sahibi olan Heloise, Abelard'ın evlenerek sorunu çözme teklifini onun çalışmalarını engelleyeceği gerekçesiyle reddetti ve bir süre sonra bir manastıra kapandı. Gelişmelerden dolayı hiddetlenen Fulbert ise bir gece evine düzenlediği bir baskınla Abelard'ı hadım etti. Bu dönemde Abelard bir süre Saint-Denis manastırında yaşadı.

Abelard'ın eserleri yüzünden yargılanması ilk olarak Nisan 1121'de Soissons Sinodunda gerçekleşti. **Theologia 'Summi Boni'** isimli eserinde Kutsal Üçlemeyi izah etmek için kullandığı yöntem geleneksel teoloji çalışmalarına bir meydan okuma olarak görüldü ve çeşitli kilise çevrelerinde tepki topladı. Sinodda alınan

¹³³ O Günlerde takip ettiği derslerden birinde geçen bir olay onun dönemin eğitim anlayışıyla ilgili tavrını da göstermektedir: "Onun derslerine daha az gitmeye başladım, bu yüzden onun sadık takipçilerinin bazıları bana kızmaya başladı, çünkü onlar davranışımı böylesine derin bir hocayı küçük görme şeklinde yorumladılar. Bundan dolayı onu bana karşı kıskırtmanın yollarını aradılar ve iğrenç imalarından dolayı benden nefret etmesini sağladılar. Ancak bir gün, biz bilginler kendi aramızda şakalaşıyorduk, içlerinden biri beni konuşturmak için kutsal metinler üzerine dersler hakkındaki fikirlerimi sordu. Bu ilimleri henüz yeni öğrenen biri olarak bu dersleri takip etmenin ruhun kurtuluşu açısından çok faydalı olduğunu söyledim, fakat bana çok acayip gelen şeyin bilgili kimselerin kutsal metinleri kendi başarılarına yorumlayamayacakları ve mutlaka bir hocayla birlikte tetkik etmeleri gerektiği düşüncesi olduğunu da ekledim. Bunun üzerine benimle alay ettiler ve söylediğim şeyi kendi kendime yapıp yapamayacağımı veya böyle bir şeyi üstlenip üstlenemeyeceğimi sordular. Eğer arzu ederlerse bunu denemek istediğimi söyledim. Hepsi bağıştı ve benimle dalga geçerek 'iyi öyleyse' dediler, 'seni denemeye karar verdik. Kutsal metindeki anlaşılabilir bölümlerden birini seç ve bize açıkla, bakalım böyle övünmekte haklı mısın?' Hep birlikte Hezekiel'in en çetrefilli kehanetlerinden birini seçtiler.

Meydan okumalarını kabul ettim ve hemen ertesi günkü derste hazır olmalarını söyledim. Bunun üzerine bana öğüt vermeye kalktılar, böylesine önemli bir konuda bu kadar acele etmemeliymişim, bunun yerine vereceğim söylev için uzun bir zaman harcamalıyım ve bu alandaki tecrübesizliğimi sıkı bir çalışmayla kapatmalıyım. Bu sözlerine kızgınlıkla cevap verdim, amacımın rutin bir çalışmayla değil yeteneğimle galip gelmek olduğunu söyledim. Ayrıca, eğer dersime gelmeyi ihmal ederlerse denemeyi tümüyle iptal edeceğimi söyledim. Aslında ilk derse sadece bir kaç vardı, çünkü hepsi de kutsal metin incelmesinde böylesine tecrübesiz birinin bu kadar çabuk bunu becerebileceğine inanmıyorlardı. Fakat dersim onu dinleyenleri o kadar memnun etti ki onun hakkındaki övgülerini herkese duyurdular ve böylelikle kutsal metinler üzerine yorumlarıma devam etmek zorunda kaldım. Bu olayla ilgili sözler yayılınca ilk dersten kaçanlar da ikinci ve üçüncüsünde gittikçe daha kalabalık bir şekilde olmak üzere hevesle geri geldiler; hepsi de ilk günden beri yaptığım yorumların hepsine sahip olabilmek için yazıya geçirmeye gayret gösteriyorlardı. Abelard, a.g.e., s. 15.

kararla ilgili bilgiler günümüze ulaşmamakla beraber Abelard'ın kitabını yakmak zorunda bırakıldığı görülüyor.¹³⁴ Sonraki yıllarda bir süre daha Saint Medard manastırında kalan Abelard bir süre sonra buradaki keşişlerin de düşmanlığını çekince Troyes bölgesinde ıssız bir yerde bir kulübede yaşamaya başladı ve burada da birçok öğrenciyi çevresine topladı. Bundan sonraki eğitim faaliyetleri hem şöhretini hem de düşmanlarının sayısını arttırdı.

Aziz Bernard'ın Abelard'a ve düşüncelerine karşı husumetinin kökeninde şahsi bir tercihinin olmadığı görülmektedir.¹³⁵ Sistersiyen tarikatı içerisinde Abelard'a karşı harekete geçen asıl isim Saint-Thierryli William'dı ve Aziz Bernard'ın ilgisini bu konuya çekip Abelard'ın heretikliğine karşı onu ikna etti.¹³⁶ Saint-Thierryli William'nin temel kaygısı inancın kesin bir şey olmaktan çıkarılması ve akli araştırmalardan sonra elde edilen bir sonuca dönüştürülmesiydi. Bu durumda inanç kolektif bir kesinlik olma özelliğini sürdüremeyecek ve şahsi tercihlerin konusu olacaktı.¹³⁷ Aziz Bernard'ın bilginin değeri, bilginin edinme yolları ve kullanımı ile ilgili görüşlerine baktığımızda Abelard ile tamamiyle zıt görüşlere sahip oldukları ortadadır. Ona göre bilginin çerçevesi evrenseldi, insana düşen şey belirli bir takım süreçleri tecrübe ederek ve bunlar üzerinde düşünerek varlığa dair mutlak bir hakikate ulaşmaktı. Bu haliyle Aziz Bernard saf bir akli araştırma yoluyla varılan sonuçlarla ilgilenmiyor ve yaşam şeklinin etkisine vurgu yapıyordu; yaşadığı dönemde gerçekleşen liberal sanatlardaki canlanmanın farkındaydı ancak bu konuda esasa yönelik olarak karşı bir tavır takınmıyordu. Onun bu konudaki fikirlerinin en iyi ifadesi **Neşideler Neşidesi Üzerine** vaazlarında görülür.

Bilginin Edinilmesi ismi verilen 36. Vaazda¹³⁸ öncelikle bilginin kurtarıcılık vasfına vurgu yapar. Vaazına bilginin zıddı olan cehalete değinerek başlayan Aziz Bernard insanın kurtuluşunu sağlamayan bilgiler konusunda cehaleti ayıplanacak bir

¹³⁴ Abelard, a.g.e. s. 28; Neander, a.g.e., s. 148.

¹³⁵ Neander, a.g.e., s. 151-152.

¹³⁶ A.e., s. 152, Evans, a.g.e., s. 43.

¹³⁷ Evans, a.g.e., s. 45.

¹³⁸ Bernard of Clairvaux, **On the Song of Songs**, Çev. Kilian Walsh, C. II, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1971, ss. 173-180.

cehalet türü olarak düşünmez. Ona göre insanın kurtuluşunu sağlayan bilgi iki türdür; insanın kendisi hakkındaki bilgisi ve Tanrı hakkındaki bilgisi.

Hatırlarsanız iki tür cehaletten bahsettim, birincisi kendimizle ilgili ve diğeri Tanrıyla ilgili. Ayrıca bu ikisi konusunda dikkatli olmamız gerektiğini söyledim, çünkü ikisi de ayıplanacak cinstendir. Şimdi yapmam gereken bu konuyu biraz daha anlaşılır ve geniş bir şekilde açıklamak. Fakat ilk olarak yapmamız gereken şey her cehaletin utanılacak bir şey olmadığını tespit etmektir. Bana öyle geliyor ki her cehaletin bir kayıp sayılmaması gerekir çünkü çeşitli ve sayılamayacak kadar çok şey var ki insan bunları bilmesi kurtuluşu için bir zararı olmaz. Eğer bir zanaatkârın sanatı hakkında bilgi sahibi değilsen, örneğin bir marangozun veya duvarcının ya da bu dünya için çalışan bir zanaatkârın sanatı, bu senin varlığının kurtuluşunu engeller mi? Fakat liberal sanatlardan herhangi biriyle meşgul olmayan pek çok insan – şerefli ve hayırlı amaçlarla öğrenildiklerini ve uyguladıklarını kabul etmediğimiz zannedilmesin – iyi yaşamları ve salih amelleriyle kurtulmadı mı, Havarinin Yahudilere mektubunda bahsettiği ve kitaplar hakkında bilgisi olduğu için değil de hayırlı bilinçleri ve samimi imanları sayesinde Tanrının sevdiği insanlardan olanlara ne demeli?¹³⁹

Aziz Bernard liberal bilimleri sadece Kilise doktrinlerinin savunulmasında kullanılacak bir aygıt olarak görmektedir; ancak bu bilimler insanın aczini kendisine göstermiyorsa o zaman geriye sadece kibir kaynağı olan bir bilgi kalır.

Fakat aynı zamanda bilginin kibirlendirdiğini¹⁴⁰ ve “ne kadar bilinirse o kadar acı çekilir”¹⁴¹ dendiğini de okuduğumu hatırlıyorum. Dolayısıyla farklı bilgi türleri var demektir, biri kendinizi büyük görmenize hizmet eder ve diğeri ise mutsuzluğa. Bunlardan hangisinin kurtuluş için gerekli veya faydalı olduğunu düşünürsünüz, sizi kibirli kılanı mı yoksa size gözyaşı döktüreni mi? Eminim ki ikincisini birincisine tercih edersiniz çünkü kibir sağlıklı görünme rolü yapmaktan başka bir şey değildir fakat ıstırap bir ihtiyacı dile getirir.¹⁴²

¹³⁹ Bernard of Clairvaux, a.g.e., ss. 173-174.

¹⁴⁰ I. Korintoslular VIII. 1; “Bilgi kibirlendirir, fakat sevgi bina eder.”

¹⁴¹ Vaiz I. 18.

¹⁴² Bernard of Clairvaux, a.g.e., ss. 174-175.

Dolayısıyla bilginin kendisinde bir kötülük bulunmamakta fakat insanı götürdüğü yere göre değer kazanmaktadır. İnsan dünya üzerinde belli bir anlama göre bulunduğundan – Asli günah yüzünden cennetten kovulmuştur, bir süre kurtuluşu için kutsal şeriatın çerçevesinde yaşaması gerekmiş, Mesih'in kurban edilmesiyle asli günahından kurtulmakla birlikte ölümü tümüyle alt edip Tanrıya ulaşabilmek için yeryüzünde Katolik kilisesine iman edip salih ameller işlemesi gerekir – ve ömrü sınırlı olduğundan öncelikle kendisini kurtaracak bir bilgiye sahip olması zaruridir.

Her bilgi kendi başına güzeldir, hakikat içerisinde bir yere sahiptir; fakat zaman kısa olduğundan korku ve ürperti içinde aceleyle kurtuluşunuz için çaba göstermelisiniz. Öncelikle ve temel olarak kurtuluşunun dayandığı bilgileri elde etmelisiniz. Tabipler tedavinin bir kısmının yiyeceklerin alımında doğru sıranın uygulanmasından, hangisinin önce hangisinin sonra alınacağından ve her bir çeşitten ne kadar yenileceğinden oluştuğunu söylemiyor mu? Şüphesiz Tanrının yarattığı bütün yiyeceklerin faydalı olduğu apaçık bellidir; eğer doğru düzende ve doğru miktarda yemezsen sağlığının hilafına hareket etmiş olursun. Yiyecek hakkında söylediklerimin bilginin farklı türlerine uygulanması gerekir.¹⁴³

Doğru şekilde ve doğru amaçla edinilmeyen bilgi ise insanı ruhani gelişmenin yönünün zıddına bir yola sokar. Nasıl Aziz Benedict'in **Kurallar**'ında tevazu derece derece insanı Tanrıya yaklaşıtıyorsa bilginin kurtuluş amacıyla değil de sırf merak için elde edilmeye çalışılmasıyla ilişkili olan kibir de bu şekilde insanı ondan uzaklaştırır. Çünkü insanın ilk olarak üzerinde düşünmesi ve bilmesi gereken varlık kendisidir. Merak ise insanı kendi varlığı ile meşgul olmaktan alıkoyar ve onu dış dünyayla gereğinden fazla ilgili kılar. Böylelikle kendi aczine karşı kör olan insan başkalarının kusurlarıyla ilgilendiği için kendisi hakkında temelsiz övünmelere kapılır. Kendi aczini unuttuğu için komşusunun aczini de doğru değerlendiremediğinden çevresindekilerle bir sevgi ilişkisi gerçekleştiremez ve dolayısıyla bencilliğin kurbanı olur. Kendisi tanıyamadığı için Tanrıyı da tanınması mümkün olmaz ve kendi düşüncelerini her şeyin üzerinde gördüğünden günah

¹⁴³ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 175.

işlemekten de çekinmez. Ancak bilginin kötüye kullanımı sadece kibirle sınırlı değildir. Ayrıca bilgiyi sırf dünyevi çıkar elde etmek için amaçlayanlar da bulunur.

Bilgi edinmeye sırf bilgili olmak için gayret edenler var, bu ne kadar utanç verici bir meraktır; başkaları meşhur olmak için bilir, bu da ne utanç verici bir kibirdir. Böylelerine hicivcinin sözlerini yakıştırabiliriz: “Eğer dostlarının haberi olmazsa senin bilgin bir işe yaramaz” Başka bazıları onu para ve onur elde etmek için satmak maksadıyla arar, bu ne kötü bir kazançtır; bazıları ise onu insanlara faydalı olmak maksadıyla arar, bu sadakadır. Son olarak ondan kendisi için faydalanmak isteyenler gelir, bu da basirettir.

Bu sınıflar içinde sadece son ikisi bilginin zararlarından korunur, çünkü onlar bilgiyi salih ameller işlemek için arzu ederler.¹⁴⁴

Yanlış bilgi insanı kibre götürdüğü gibi doğru bilginin de onu tevazua yönlendirmesi gerekir, çünkü insan kendisi hakkında doğru bilgiye ulaştığında ne kadar zor bir durumda olduğunu kavrar ve yardıma ihtiyacı olduğunu anlar. Diğer insanların da kendisi gibi aciz olduğunu gördüğünde Tanrıyla baş başa kalır ve bu yüzden hem onu tanımaya başlar hem de kurtuluşunun kaynağı olduğundan onu sever: “Bir insan kendisinin zorluklar içerisinde olduğunu gördüğü ilk anda kendisine kulak verecek ve ‘seni kurtarırım ve bana izzet vereceksin’¹⁴⁵ diyecek olan Rabbine seslenir. Böylelikle sizin kendinize dair bilginiz Tanrıya dair bilginize bir adım olur; suretinin sizde yeniden ortaya çıkışına göre sizin için görünür de olur. Ve siz, Rabbin Ruhunun fiilleriyle daha parlak bir şekilde bu surete dâhil olacak olan yüzünüzden perde kalkmış olarak huzur içinde Rabbin ihtişamına bakarsınız.”¹⁴⁶

Aziz Bernard’ın bilginin değeri ve faydalarına dair görüşlerinin tümüyle keşişlik hayatına özgü olduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla Abelard’ın faaliyetlerini bilgilenmenin en kötü sonucu olan kibirle birlikte değerlendirmesi ve ona karşı düşman olması için dışarıdan gelecek bir yönlendirme yeterli olacaktır. Abelard’ın hocalarıyla ilişkileri, tartışmaya olan düşkünlüğü ve kendi kabiliyetlerine çok güvenmesi bir keşiş olmadan önce onunla aynı çevrelerde eğitim görmüş olan

¹⁴⁴ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 176.

¹⁴⁵ Mezmurlar, s. L. 15.

¹⁴⁶ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 179.

Saint-Thierryli William tarafından yakından gözlemlenmiş olmalı. Ayrıca Abelard da başına gelenlerden dolayı çevresindekileri suçlayıp durduğu otobiyografisinde kendisi hakkında benzer değerlendirmeler taşıyan itiraflarda bulunmuştur.

Fakat ikbal her zaman ahmakların kibrini artırır, dünyadaki rahat da ruhu zayıflatır ve onu cismani baştan çıkarmaların kolay bir hedefi yapar. Öyleyse kendisini tüm yeryüzünde geriye kalmış tek filozof olarak görmeye başlayan ve huzurumu artık bir şeylerin bozacağından korkmayı bir yana bırakan ben arzularımın dizginlerini gevşetmeye başladım; hâlbuki şimdiye kadar büyük bir irade ile yaşıyordum. Felsefe ve teoloji eğitiminde ne kadar büyük bir ilerleme kat ettiysem hayatımın kiri pası içinde bir filozof gibi yaşama biçiminden ve mukaddesattan o kadar çok uzaklaştım. Sanıyorum filozoflar ve kutsal bilimleri canlandırmak için hayatlarını vakfedenler, herkesin bildiği gibi, iffetin güzelliklerine en çok sadık olan insanlardır.

Böylelikle kibir ve zevki sefa içerisine tümüyle dalmışken ilahi rahmet, her iki hastalığın da çaresi olarak, her ne kadar ben kaçmak istesem de, beni hizaya getirdi. İlk olarak şehvet ve ardından kibir yüzünden cezalandırıldım.¹⁴⁷

Aziz Bernard ile Abelard'ın ilk karşılaşmaları Heloise'in günümüze ulaşmayan bir mektubunda bahsettiği ve başrahibesi olduğu Paraclete manastırına Aziz Bernard'ın bir ziyaretiyle gerçekleşir.¹⁴⁸ Bu ziyaret esnasında "bir melek gibi" karşılanan, Abelard tarafından oluşturulmuş olan manastırın düzenini onaylayan ve rahibelere bir vaaz veren Bernard sadece Matta'daki Rabbin Duasının (Lord's Prayer) Vulgate versiyonunun söyleniş şekline itiraz etti.¹⁴⁹ Abelard, Heloise'in kendisini durumdan haberdar etmesi üzerine Aziz Bernard'a duanın okunuş şeklini savunan bir mektup yazdı. İkisinin yüz yüze karşılaşmaları ise 20 Ocak 1131'de Etampes yakınlarındaki Benedict manastırı Morigny'de gerçekleşti. Bu görüşme esnasında II. Innocent Fransa seferinin bir parçası olarak büyük mihrabı kutsamıştı.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Abelard, a.g.e., s. 16.

¹⁴⁸ Peter King, "Peter Abelard," **The Dictionary of Literary Biography**, C. CXV, ss. 3-14, (Çevrimiçi) <http://individual.utoronto.ca/pking/miscellaneous/Abelard.DLB.pdf>, 12 Haziran 2008.

¹⁴⁹ Pierre Aubé, **Saint Bernard de Clairvaux**, Fayard, 2003, s. 409

¹⁵⁰ King, a.g.e., s. 14.

Aziz Bernard, Saint-Thierryli William'ın kendisini Abelard konusunda uyardığı esnada, aşağı yukarı 1140 yılı başlarında Paris piskoposu Senlisli Stephen'in daveti üzerine Paris'e giderek burada kilise mensupları ve öğrencilerden oluşan bir topluluğu önünde bir vaaz verdi. Paris'te pek fazla etki uyandırmayan bu vaaz Abelard'ın öğrencilerinden biri olan Auxerreli Geoffroy'un Clairvaux başkeşişine bağlanmasına sebep oldu. Geoffroy daha sonra Aziz Bernard'ın sekreterliğini üstlendi ve onun biyografisini yazan birkaç isimden biri oldu. Böylece Abelard'ın **Theologia**'sını okuduğunda dehşete kapıldığını söyleyen ve ısrarla harekete geçilmesi gerektiğini söyleyen Saint-Thierryli William dışında Aziz Bernard'ın yakınlarında Abelard hakkında birinci elden bilgiler verecek birisi daha bulunmuş oluyordu. William'a göre Abelard, Teslis, Mesih, Kutsal Ruh, İnyet ve ibadetler konusunda Kilise Babalarının öğretilerine aykırı yeni doktrinler öne sürüyordu. Görüşlerini **Disputation** isimli bir kitapta topladı ve Chartres piskoposuyla Bernard'a birer nüshasını gönderdi. Aziz Bernard Kilise içerisinde bölünmeye yol açacak her girişime ve temel inanç konuları üzerinde tartışmaya yol açacak her girişime tepki göstermeye hazır; bir kimsenin heretikliği hakkında konuşmak için kibir ve münakaşa hevesi yeterliydi; görüşlerin niteliğinin çok önemi yoktu.¹⁵¹

Daha önce Soissons'da da yargılanmış olan Abelard yeniden alevlenen tartışmayı bir konsüle taşıyıp burada görüşlerini açıklamayı ve düşmanlarına karşı bir zafer kazanmayı umuyordu, bu nedenle Sens başpiskoposuna 3 Haziran 1140'da tarafları bir araya getiren bir toplantı tertiplemesi talebinde bulundu¹⁵² Paris'te öğrencilere verdiği vaazdan dolayı zaten çatışmanın bir parçası olan Aziz Bernard'ı da bu konsülde karşısına çıkmaya davet ediyor ve bütün öğrencilerini de burada kendisini dinlemeye ve zaferini kutlamaya çağırıyordu.¹⁵³ Ancak Aziz Bernard rakibinin hitabette ve akıl yürütmede üstünlüğünün farkındaydı ve muhtemel bir söz düellosunda yenilmesinin muhtemel olduğunu biliyordu. Böylesi bir durum inançları konusunda kesin bir kanaate sahip olan Aziz Bernard için kabul edilemez bir durumdu. Ayrıca Abelard'ın kamuoyu önünde tartışmak istediği meseleler temel

¹⁵¹ Evans, a.g.e., s. 117.

¹⁵² King, a.g.e., s. 16; Aubé, a.g.e., s. 416.

¹⁵³ Neander, a.g.e., ss. 153-154.

iman başlıklarını oluşturuyordu ve bu kadarı bile onun heretikliği için yeter delildi. Konsül toplanmadan önce Abelard'la hususi bir görüşme yapan Aziz Bernard böylelikle onu kamuoyu önüne çıkmadan önce ikna etmeyi denedi. Ancak başarılı olamayınca Konsülün toplanacağı günün gecesinde Piskoposlarla bir toplantı düzenleyip onları Abelard aleyhinde karar almaya ikna etti. Ertesi gün teolojik bir tartışma yapacağını ve karşı tarafı zor durumda bırakacağını düşünerek konsüle gelen Abelard burada aleyhinde bir mahkeme kurulduğunu fark etti.¹⁵⁴ Fransa Kralı VII. Louis'in de aralarında bulunduğu büyük bir kalabalık önünde Aziz Bernard önce Abelard'ın yazılarından heretik olarak seçtiği bölümleri okudu ardından Kilise Babalarından örnek bölümler okuyarak Abelard'ı onlara karşı çıkmakla itham etti. Abelard'ın önünde seçenek olarak ya suçlamaları kabul ederek bunları düzeltmesi veya yazdıklarının doğru olduğunu düşünüyorsa bunları ispatlaması yer alıyordu. O ise taraftarlarıyla birlikte henüz suçlamaların okunması bitmeden ve herhangi bir savunma yapmadan konsülü terk etti ve meseleyi Roma'ya taşıyacağını bildirdi.¹⁵⁵ Böylelikle yargılamanın meşruiyetini tanımadığını gösteriyor ve aleyhinde bir karar alınmasını da engellemiş oluyordu. Eğer yokluğunda bir karar çıkarsa bunu daha sonra iptal etmek daha kolay olacaktı.¹⁵⁶ Ancak Konsülün üyelerinin raporları yanında Aziz Bernard da konuyla ilgili yazdığı mektupları Papaya ve taraftarı olan kardinallere göndermişti. Bu mektuplarda Aziz Bernard Abelard'ın hatalarını sıralıyor ve Papayı onun taleplerini dinlememesi yönünde uyarıyordu.¹⁵⁷ 16 Temmuz 1140'da Aziz Bernard'a, Sens ve Reims başpiskoposlarına Abelard'ın heretik olarak mahkûmiyetini, taraftarlarının aforoz edilmesini, kitaplarının yakılmasını ve kendisinin de uygun görülen bir manastıra yerleştirilmesini bildiren Papalık fermmanı ulaştı. Bu esnada hem Aziz Bernard hem de Peter Abelard ile yakınlığını aynı düzeyde sürdürebilen birkaç kişiden biri olan Peter Venerable filozofu Cluny'e davet etmişti ve burada her ikisini barıştırdı ancak Papalık Abelard aleyhindeki kararını çoktan vermişti. Cîteaux başkeşişin yardımıyla görüşmeyi kabul eden Aziz Bernard Abelard'ı Clairvaux'da misafir etti. Yolculukta ona eşlik eden Peter Venerable

¹⁵⁴ Neander, a.g.e., ss. 154-155, Evans, a.g.e., ss. 117-118.

¹⁵⁵ Neander, a.g.e., s. 155.

¹⁵⁶ Evans, a.g.e., s. 121.

¹⁵⁷ King, a.g.e., s. 16.

Papa'ya bir mektup yazarak olayın nasıl yatıştığını anlattı ve filozofu Cluny'de barındırmak istedi. Papanın bu teklifi onaylaması ve Abelard'ın suçlarını kaldırmasıyla hadise kapandı. Sağlığı bozulan Abelard Saint Marcel'de bulunan Cluny'e bağlı bir başka manastıra taşındı ve burada 21 Nisan 1142'de öldü.

2.3.4 II. Haçlı Seferi ve Son Yılları

II. Innocent'in 1143'deki ölümünden sonraki iki yılda Roma iki papa gördü, II. Célestine beş ay ve II. Lucius beş buçuk ay görevde kaldılar. Önceki Papaların en büyük sorunu olan Roma iktidar odaklarının müdahaleleri II. Lucius'un hayatına mal oldu. Aziz Bernad'ın Clairvaux'da şakirti olan ve II. Lucius'un öldüğü sırada Roma'daki Sistersiyen manastırı Tre Fontane'nin baş keşişliğini yürüten Bernardo Pignatelli III. Eugene ismiyle Papa seçildi. Aziz Bernard her ne kadar bu seçimi onaylamasa da gelişmeleri kabullenmek zorunda kaldı. Roma'daki siyasi kargaşa III. Eugene'nin döneminde de devam etti ve papa ömrünün geri kalanının neredeyse tamamını Fransa'da geçirdi.¹⁵⁸

Aynı yıl Urfa'nın Haçlılardan geri alındığı haberi Avrupa'ya ulaşmıştı. Ayrıca Antakya prensi Raymond'da Jaballi Hugh'u gelişmeleri papaya anlatması için göndermişti. Roma'da otoritesini sağlayamayan Eugene o esnada Fransa'daki Viterbo'da ikamet ediyordu. Gelişmeler üzerine 1 Aralık 1145'de **Quantum praedecessores** ismiyle anılan ve ilk defa bir Haçlı seferini konu edinen bir papalık mektubu yazarak yeni haçlı seferi için çağrı yaptı. Öncelikle Fransa Kralı VII. Louis'e hitap eden mektubunda haçı taşıyanların günahlarının affedileceğini, geride kalan aile ve mallarının papalık koruması altında olduğunu, seferden dönenlerin veya

¹⁵⁸ Eugenius Clairvaux'da keşişken sobaya yakacak getirmek ve keşişlerin ısınmasını sağlamak gibi görevleri üstleniyordu. Papa seçildiği haberi Aziz Bernard'a ulaştığında kardinallere bir mektup yazarak bu tercihi eleştirdi: "Tanrı sizi affetsin! Ne yaptığınızı sanıyorsunuz? Zaten mezara girmiş birin dünyaya geri çağırıyorsunuz; siz onun umursamadığı ve uğraşmadığı dünyevi işlerle çok fazla meşgulsünüz. Şimdi onu kalabalığın içine çekmek ve dünya tiyatrosunda sahneye çıkarmak için zorluyorsunuz. Sadece en sonuncu olmayı isteyen en tepeye çıkardınız, bu yer onun için eskisinden daha çok tehlikeli bir yerdir. Dünya çarmıhına çivilenmiş bir adamı tekrar dünyada yaşamaya mecbur ettiniz; o Tanrının evinde hizmetçilerin en küçüğü olmak isterken Tanrının hizmetçilerinin idaresi için seçtiniz. Neden fakirin aklını çeldiniz? Onun yolunu yaban gülleri ve böğürtlenlerle kesmek, yolundan döndürmek ve adımlarını şaşkırtmak nereden aklınıza geldi? Sradan ve cahil bir keşişi kim başınıza geçirdi ve Aziz Peter'in tahtına koydu?" Aktaran Neander, a.g.e., ss. 206-207.

hayatını kaybedenlerin endüljans ile ödüllendirileceği vaat ediyor ve toplumun duygularını bu sefer için canlandırmak amacıyla II Papa Urban gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde bir gezi yapmayı istediğini yazıyordu. Aynı esnada Hükümdarlığının en şaşalı günlerini yaşayan ancak II. Theobald of Champagne ile girdiği savaşta gerçekleşen ve sorumlusu olduğu Vitry katliamı yüzünden vicdan azabı çeken Fransa Kralı VII. Louis de çevresindeki soylulara yeni bir haçlı seferi fikrini açıklıyor ve bunun için çareler arıyordu¹⁵⁹ Düşüncesini 1145 Noel’inde sarayda düzenlediği toplantıda çevresindeki soylulara duyurdu. Aziz Bernard’a danışan kral onun tavsiyesiyle Viterbo’daki Papaya bir heyet gönderdi. Roma’daki muhalifleri yüzünden hâkimiyetini sağlayamayan Papa seferi düzenlemesi için Aziz Bernard’ı görevlendirdi.

Bu amaçla 1146 Paskalya’sında Vezelay’de bir toplantı düzenlendi ve Aziz Bernard Fransa kralı ve saray çevresinin huzurunda topluluğa vaaz vererek haç amblemleri dağıttı. Toplantıya gelenler o kadar kalabalıktı ki vaazın verilmesi için şato dışına çıkıldı. Aziz Bernard’ın konuşması o kadar etkili oldu ki her kes “Haç! Haç!” diye bağınyordu.¹⁶⁰ Aziz Bernard elbiselere dikilecek haç amblemlerini bitirince üzerindeki elbiseden parçalar koparıp topluluğa bunları dağıttı. Vaazın etkileri büyük oldu tüm Avrupa çapında sefere katılım talepleri bildiriliyordu. Ancak Almanya’da Rhine bölgesinde Haçlı seferinin canlandırdığı saldırgan tutum Yahudilere yönelik katliamlara dönüştü, Rudolf isimli bir papaz şahsi tasarrufuyla bölgede vaazlar vermeye başladı ve Cologno, Mentz, Strasburg, Worms ve Spires’de kalabalıkları peşine takarak bunların öfkesini Yahudilere yönlendirdi. Bunun üzerine bu ülkeye geçen Aziz Bernard halkı yatıştırdı ve Rudolf’u susturarak manastırına geri dönmesini sağladı.

Almanya’da sefere katılmaya isteksizlik gösteren Kral Conrad’ı etkili bir vaazla ikna eden Aziz Bernard Kuzey Almanlarının Ortadoğu yerine İslav topraklarına bir haçlı seferi düzenleme talebini onaylayarak tekrar Fransa’ya döndü. 1147 yılında Fransa kralının sefer hazırlıklarına eşlik etti. Papanın Treves’e yaptığı

¹⁵⁹ Neander, a.g.e., ss. 214-215.

¹⁶⁰ A.e., s. 216.

seyahate katıldı ve Alman kilisesi için gerçekleştirilen bazı düzenlemelerde görev aldı. Bu esnada Bingen yakınlarındaki Rupertsberg rahibe manastırının baş rahibesi Hildegard'ın yazıya döktüğü ilhamlarıyla ilgili şüpheleri dağıttı ve Papanın bunların meşruluğunu duyurmasını sağladı.¹⁶¹

Dönemin önde gelen mantıkçı ve filozofu Gilbert de la Porrée Paris'teki derslerinden sonra 1141'de memleketi olan Poitiers'e dönmüş ve ertesi sene aynı yerde piskopos seçilmişti. Poitiers'de bulunan iki rahip teolojiye dair fikirlerini teslis öğretilerine aykırı gördüler ve İtalya'ya giderek Papaya şahsi olarak şikâyetlerini bildirdiler. Aynı esnada Fransa'ya gitmekte olan Papa, Paris yakınlarındaki Saint Denis manastırında bizzat başkanlık ettiği bir konsülde konuyu inceledi. 1147 yılında gerçekleşen bu olayda Aziz Bernard, Gilbert de la Porrée'yi suçlayan heyette yer alıyordu. Tartışmalar sonucunda bir karara varamayan Papa konunun bir sonraki sene düzenlenecek olan Rheims Konsülünde ele alınmasını istedi.¹⁶² Buradaki tartışmalar ağırlıklı olarak Aziz Bernard ile Gilbert de la Porrée arasında geçti. Aziz Bernard Tanrı'nın zatı ile ulûhiyetinin ayrılmasının Rafizilikle suçlanmasını istiyordu ki bu durumda teslise ulûhiyet şeklinde bir dördüncü unsur eklenmiş olacaktı.¹⁶³ Ancak konsüle katılan kardinallerin önemli bir kısmı Gilbert'i destekliyordu. Tartışmalar sürerken Aziz Bernard diğer kilise üyeleriyle toplantılar düzenleyerek kilisenin söz konusu meselede görüşünü açıklayan bir bildiri yayınlanmasını sağladı. Burada Tanrının sıfatlarının bizzat onun varlığıyla birlikte olduğu ve ondan ayrı düşünülmemeyeceği ileri sürülüyordu. Papa bildiriden memnun kaldı ancak buna itiraz eden kardinaler kendisini eski hocası olan Aziz Bernard'ın etkisinde kalmak ve kilise hiyerarşisini hiçe saymakla suçladılar.¹⁶⁴ Gerilim Aziz Bernard'ın kendisinin toplantıda sadece yardım etmek için bulunduğunu bildirmesi ile yatıştırıldı ve Gilbert görüşlerini Kilise doktrinlerine göre düzeltmekle cezalandırıldı. Sonuca itiraz

¹⁶¹ A.e., s. 234.

¹⁶² A.e., s. 239.

¹⁶³ Evans, a.g.e., s. 123.

¹⁶⁴ Neander, a.g.e., ss. 242-243.

etmeyen Gilbert görüşlerinden geri adım attı ancak otoritesi herhangi bir zarar görmedi.¹⁶⁵

1148 yılının diğer bir önemli olayı İrlandalı Aziz Malachy'nin Clairvaux'da ölümüdür. İrlanda kilisesiyle Roma arasındaki ilişkileri sağlamlaştırmak ve ibadetlerde Katolik Kilisesiyle birlik sağlamak için İrlanda'daki iki metropolitenlik – Armagh ve Cashel– adına başpiskoposluk cübbesi almak üzere 1140 yılında Roma'ya giden Aziz Malachy bir süre Clairvaux'da konaklamıştı. Buradaki yaşantıdan ve Aziz Bernard'dan çok etkilenen Aziz Malachy Roma'da Papa II. Innocent'e piskoposluk görevinden ayrılıp Clairvaux'da Aziz Bernard'ın şakirdi bir keşiş olmak istediğini bildirdi ancak İrlanda'daki sorumlulukları nedeniyle Papa bu isteğini geri çevirdi. Papa tarafından bütün İrlanda'nın Papalık elçisi atandıktan sonra dönüş yolunda tekrar Clairvaux'ya uğrayan Aziz Malachy dört talebesini burada Sistersiyen yaşamını öğrenmeleri için bıraktı. Bu keşişler daha sonra İrlanda'ya giderek bu ülkedeki ilk Sistersiyen manastırı Mellifont'u kurdular.

1148 yılında tekrar Roma'ya gitmek üzere yola çıkan Aziz Malachy Clairvaux'da konakladığı esnada hastalandı ve 2 Kasım'da vefat etti. Aziz Bernard cenaze ayinini ölen bir piskoposunki gibi değil bir azizin cenazesi gibi düzenledi ve bu tercihi 1190 yılında Papa III. Clement tarafından resmileştirildi. Aziz Malachy aziz ilan edilen ilk İrlandalıdır. Aziz Bernard'ın yazdığı biyografi ise onun tek **hagiography** eseridir.¹⁶⁶ Eserde Aziz Bernard, Aziz Malachy'nin kaba, görgüsüz ve barbar bir millet içerisinde dünyaya gelmesine rağmen gösterdiği tevazuu ve nezaketle bu geçmişinin izlerini göstermediğini söyler.¹⁶⁷ Aziz Malachy'nin faaliyetlerine başladığı dönemde İrlanda kilisesi henüz Roma'ya bağlanmamıştı ve barbarlığın kanunları uygulanıyordu. Onun faaliyetleri sayesinde Roma hukuku ülkeye yerleşti, Kilise hiyerarşisi ve ibadet düzeni Roma'ya göre düzenlendi, eski pagan adetleri tümüyle ortadan kaldırıldı ve yıkılan kiliseler yeniden inşa edildi.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Guénon, s. 82.

¹⁶⁶ Bernard of Clairvaux, **The Life and Death of Saint Malachy the Irishman**, çev. Robert T. Meyer, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1978.

¹⁶⁷ A.e., s. 15.

¹⁶⁸ Roma hukukunun Avrupa'da canlanması on ikinci yüzyılın önemli hadiselerinden biridir. Bunun ilk örneği sık sık Alman krallarının etki alanında kalan İtalya'da gerçekleşti. Papa Gregory VII'nin

Bir piskoposun nasıl bir hayat sürmesi gerektiğini öğretmeye çalışan bu eser İrlanda'daki barbarlığı abartmaktadır. Eserde Aziz Malachy ilk dönem çöl babalarına benzer mucizeler gerçekleştirir, kötü ruhları kovar ve ağır hastalığı olanları iyileştirir. Bu haliyle düzenin kurulduğu kozmosun dışında kalan kargaşa dolu bölgeleri kutsayarak onu kozmosun içine katan medenileştirici bir kahramandır. Aziz Bernard'ın, Aziz Malachy'nin öldüğü sene birinci bölümünü bitirdiği **On Consideration** isimli eserinde Roma Hukukunu Kutsal Metinlerdeki kurallarla karşılaştırarak eleştirirken¹⁶⁹ Aziz Malachy'nin biyografisinde Roma hukukunun İrlanda'ya yerleşmesini Kilise düzeninin sağlanması, kiliselerin yeniden inşa edilmesi ve eski pagan adetlerinin terk edilmesiyle birlikte değerlendirerek onu Hıristiyanlık için değerli bir konuma yükseltir.¹⁷⁰

Aziz Malachy'nin Clairvaux'da ölümünden bir süre sonra Aziz Bernard için başka bir üzücü olay gerçekleşti. 1149 yılında İkinci Haçlı Seferinin başarısızlık haberi Avrupa'ya ulaştı ve bu sonuç için suçlanan isim kendisi oldu: Avrupa'yı dolaşarak insanları sefere katılmaya çağırmıştı, zafer ve kurtuluş vaat etmişti, vaazlarında gösterdiği kerametler dilden dile dolaşıyordu; fakat sonuç bir hüsrana oldu, geleceğe dair öngörülerini bütünüyle yanlış çıkmıştı. Aziz Bernard bu suçlamalarla ilgili düşüncelerini Papa III. Eugene'ye hitaben yazdığı **On Consideration** isimli eserinin ikinci bölümünde dile getirir. 1148'de başlayıp 1152'de bitirdiği bu çalışma 1150'de yazdığı Aziz Malachy'nin biyografisi bir yana bırakılırsa son yazdığı eseridir.

Bir zamanlar Clairvaux'da şakirdi olan Papa III. Eugenius'e öğütleri içeren kitapta Aziz Bernard aralarındaki ilişkiyi bir anne ile evladın ilişkisi olarak tanımlar. Öğrencisi artık Papa sıfatıyla bütün Hıristiyanlığın zirvesindeki adam olsa da o hala Aziz Bernard için çocuğu konumundadır bu yüzden eserde bazen Papayı bu ilişkiye

Kilisenin gücünü artırma ve bunu hukukileştirme çabası sonucu çeşitli kanun koleksiyonları derlendi. Bu çabanın zirvesi 1140 yılında Gratian'ın mevcut kilise kanunlarını **Decretum** ismiyle meşhur eserinde toplamasıdır. Kilise hukukunun oluşması kralları da benzer uygulamalara yöneltmiştir. Bak. George Holmes (editör) v.d., *The Oxford History of Medieval Europe*, Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 135.

¹⁶⁹ Saint Bernard, **On Consideration**, Çev. George Lewis, Oxford, Clarendon Press, 1908, s. 20.

¹⁷⁰ Bernard of Clairvaux, **The Life, and Death of Saint Malachy the Irishman**, s. 35.

göre azarlar bazen de şefkatle bağına basar. Kitabın ana teması Papa'nın bir insan olarak önce kendisine sonra da idare ettiği halka karşı görevleridir. İkinci bölümün yazımı haçlı seferinin başarısızlığı ve bu başarısızlık yüzünden Aziz Bernard'ın suçlandığı döneme denk gelir. Bu yüzden Aziz Bernard bu bölüme bu konuya değinerek başlar.¹⁷¹ Ona göre başarısızlığın nedenini ilahi planda aramak yersizdir. Hıristiyanlar inançlarındaki kusurlar yüzünden yenilmemiştir. İnançlı kimseler eğer cephede iyi savaşamıyorlarsa yenilmeleri kaçınılmazdır. Ayrıca kendisini suçlayanlar gerçekten de imanlarını sağlam tutmuşlar mıdır? Bu konuyu Eski Ahit'ten kıssalar aktararak izah etmeye çalışır. Musa Mısır'dan çıkardığı İsrail oğullarına daha iyi topraklar vaat etmişti fakat sözünü yerine getiremedi. Hâlbuki Musa Rabbinin kendisine emrettiği her şeyi yerine getirmişti fakat halkı sabırsızlık gösterdi ve Musa ile Rabbine itaat etmekte isteksiz davrandılar. Aynı şekilde Haçlılar da başlarına gelenden dolayı suçlayacak birilerini aramak yerine üstlerine düşen görevi yerine getirip getirmediğine bakmalıdır. Ancak Aziz Bernard başarısızlığın kendi omuzlarına yüklenmesinden dolayı memnun olduğunu da belirtir. Çünkü bu olay sonucunda insanlar Tanrının şanına ve ulûhiyetine tecavüz eden sözler söyleyebilirdi. Fakat onun şahsının hedef alınması insanları bu tür bir küfürden kurtarmıştır. Aziz Bernard bu olayla ilgili olarak içine düştüğü durumu Papaya öğüt verirken faydalı bir araç olarak kullanmaktadır. Papa öncelikle bir insan olarak kendi manevi hastalıklarını düzeltmek zorundadır, bunu yapabilirse başkalarını da kurtuluşa götürebilir. Haçlı seferinin başarısızlığında suçlamaların Tanrı katına ulaşmasına engel olan bir kalkan olarak durumundan memnundur. Öyleyse Papa da Tanrıyla insanlar arasında benzer bir görevi üstlenmelidir.

Bu olay her ne kadar Aziz Bernard'ın Kuzey Avrupa kamuoyu nazarındaki itibarını zedelemiş olsa da Avrupa'nın üzerinde ittifak ettiği tek otorite olduğunu da göstermiş oldu. Yenilgi haberi ulaştığında siyasi ve dini seçkinler arasında üçüncü bir sefer için hazırlıklar başlatıldı. Bu hazırlıklar içerisinde en önemlisi 7 Mayıs 1150'de Chartres'de toplanan meclistir. Bu meclis Ortadoğu'dan yeni dönen Kral VII Louis başkanlığında ve aralarında St Denis başkeşişi Suger ve Aziz Bernard gibi

¹⁷¹ Saint Bernard, **On Consideration**, ss. 37-41.

önemli dini liderlerin olduğu bir topluluğu bir araya getirdi. Papa III. Eugenius bu meclise katılmamakla birlikte gönderdiği bir mektup topluluğa dağıtıldı. Eugenius'a göre Fransa Kralının kesin desteği olmadan bir harekete kalkışmak mümkün değildi.¹⁷²

Bu girişimin başlatıcısı olarak Suger görülmektedir, Aziz Bernard ile bir süre yazıştıktan sonra 1150 Nisanı başlarında Laon'a giden Suger burada bir meclis topladı. Bu meclisin aldığı karara göre yeni bir Haçlı seferinin gerçekleştirilmesi için Fransa Kilisesinin önde gelen idarecileri, baş keşişler ve piskoposların hazır bulunduğu bir meclisin konuyu ele alması gerekiyordu. Bu toplantının yeri Chartres seçildi. Özellikle Aziz Bernard'ın bu mecliste bulunmasının önemli olduğu dile getirildi. Dönemin önde gelen diğer bir başkeşişi olan Peter Venerable ise kendi manastırlarının düzenleyeceği bir meclis yüzünden gelmeyeceğini bildirdi. Meclis toplandığında Aziz Bernard'a yönelik suçlamalar burada da dile getirildi. Ancak meclis oy birliğiyle yeni haçlı seferi için maddi ve manevi liderliğin tek bir kimseye tevdi edilmesi gerektiği kararını aldı; bu kişi Aziz Bernard olmalıydı.

Ancak Aziz Bernard'ın hem yaşı hem de sağlık problemleri dolayısıyla böyle bir görevi üstlenmesi mümkün görünmüyordu. Ayrıca Sistersiyen tarikatının ilk elli yılında hızla genişlemesi büyük idari problemlere yol açmıştı ve ortada önemli bölünme tehlikeleri bulunuyordu. Sistersiyenler, özellikle Clairvaux keşişleri Aziz Bernard'ın kendi manastır sistemleri dışındaki faaliyetlerinden rahatsızlık duyuyorlardı ve yaşlanmış baş keşişlerinin ömrünün sonunda gülünç bir duruma düşmesinden endişe ediyorlardı. Aziz Bernard da Papaya yazdığı bir mektupta kendisine verilen bu görevin tuhaflığına değinmektedir: Kendisinden bir ordunun önüne geçmesini ve onları savaşa götürmesini istemektedirler. Eğer Papa isterse buna katlanabilir ama yine de ondan kendisini insanların ellerine bırakmamasını ve bu sorumluluğu üzerinden kaldırmasını ister. Sistersiyenlerin aralarındaki bu Azizin son yıllarına leke sürülmesinden endişe duyduklarının yine bir Sistersiyen keşişi olarak farkında olan Papa meclisin kararını desteklemiş olmasına rağmen daha sonra

¹⁷² Brenda M. Bolton, "The Cistercians and the Aftermath of the Second Crusade", **The Second Crusade and the Cistercians**, ed. Michael Gervers, New York, St. Martin's Press, 1992, s. 131

bundan vazgeçti. Nitekim yeni haçlı seferinin önemli isimlerinden biri olan Suger'in 1151 yılının başında, Papa III Eugenius'un 8 Haziran 1153'de ve Aziz Bernard'ın 20 Ağustos 1153'de ölmesiyle birlikte bu girişim de sessizce sona ermiştir.

2.4. Aziz Bernard ve Tanrı Lütfu

Aziz Bernard'ın biyografisi (Vita) henüz o hayattayken yazılmaya başlandı. İlk biyografi girişimi Rainald de Foigny tarafından gerçekleştirilse de bu görev 1147'de Saint-Thierryli William tarafından üstlendi. 1145 yılı civarında Aziz Bernard'ın sağlığının kötüleşmesi Papalık makamında eski bir Sistersiyen keşişi olan Eugene'nin bulunduğu yıllarda ölümünün yakın olduğu beklentisini ortaya çıkardı. Bu durumda Aziz Bernard'ın bir biyografisinin yazılarak ölümünden sonra aziz ilan edilmesi için Papaya sunulması ve bundan olumlu bir sonuç alınması için uygun bir fırsat elde mevcut bulunuyordu. Ancak Aziz Bernard yaşamaya devam etti fakat William öldü. Bunun üzerine yeni bir biyografi yazma görevini William gibi Sistersiyenlerin dışından bir isim olan Arnold of Bonneval üstlendi. Aziz Bernard'ın ölümünden sonra ise biyografinin yazılma işleminin Geoffrey of Auxerre tarafından devam ettiği görülüyor. III. Eugenius'un da Aziz Bernard'dan önce ölmesi aziz ilan edilmesini zora sokan bir duruma yol açtı. Bunun üzerine 1155 veya 1156'da Sistersiyen başkeşiş ve piskoposlarından oluşan bir komisyon toplanarak azizlik başvurusunun daha etkili olabilmesi için biyografi üzerinde gerekli düzenlemeleri yapma girişimlerini başlattı. Ancak uzun bir süre azizlik başvurusu için uygun bir zemin bulunamadı. Papa III. Alexander'ın (1159-1181) seçimiyle başlayan yeni hizipleşme döneminde Sistersiyenler başvuru için iyi bir zeminin oluştuğunun düşündüler. Sistersiyenler, Cluny'nin aksine çabucak III. Alexander'ın tarafını tuttular. 1163 yılında Fransa'ya gitmeye karar verdi ve Tours'da bir konsül toplanmasını istedi. Bu fırsatı değerlendiren Sistersiyenler Paris'te Papaya taleplerini bildirdiler ve biyografinin bir nüshasının sundular. Papa çok sayıda azizlik başvurusu olduğu gerekçesiyle meseleyi Tours'a götürmedi. Aynı dönemde Papa aziz ilanlarının yeni bir işleme göre yapılmasını ve başvuruların sinod veya konsüllere getirilmemesini istiyordu. Bunun üzerine mevcut biyografi üzerinde yeni siyasi havaya uygun değişiklikler yapıldı, metin kısaltıldı ve mucizelerin şahitleri daha

belirgin kılındı. Bu ilk girişimden sonraki on yıl boyunca Kuzey Avrupa'daki siyasi hadiseler ve Sistersiyenleri sarsan bazı iç sorunlar yüzünden yeni bir başvuru yapılamadı. Ancak Aziz Bernard'ın sekreterliğini yapmış olan Clairvaux'nün dördüncü başkeşişi Geoffrey of Auxerre 1167-68 yıllarında Papa III. Alexander ile Frederic Barbarossa ve İngiltere Kralı II. Henry arasındaki ihtilaflarda oynadı arabuluculuk nedeniyle Sistersiyenlerin etkisi tekrar artmıştı. Geoffrey 1170 yılında Fossa Nova manastırında başkeşiş Giral'dın görevini devraldı. Giral'd ise Clairvaux'nun başına geçti. Onun gayretleri sonucunda Aziz Bernard için azizlik başvurusu tekrar yapıldı ve girişimler 1174 yılında, Thomas Becket'in aziz ilan edilmesinden bir yıl sonra, başarıyla sonuçlandı.¹⁷³

Aziz Bernard henüz hayattayken yazılmaya başlanan **Vita Prima**'nın birinci bölümünde annesi Aleth'in kendisine hamile olduğu esnada gördüğü bir rüyadan bahseder. Rüyada Aleth karnında kahverengi sırtlı, beyaz tüylü bir köpeğin olduğunu görür, köpek bu esnada havlamaktadır. Bu olaydan büyük bir korkuya kapılan Aleth tanıdığı keşişlerden birine giderek gördüğü rüyayı anlatır. Duyduklarının etkisiyle vecde kapılan keşiş karşısındaki kadını sakinleştirir ve rüyayı iyi bir geleceğin habercisi olarak yorumlar: "Korkulacak bir şey yok, çünkü bu rüya iyi olan bir şeyi haber vermektedir. Sen Rabbin evinin muhafızı olan harikulade bir köpeğin annesi olacaksın. Onun havladığını gördün çünkü o imanın düşmanlarına karşı hücum edecektir. O olağanüstü bir vaiz olacak, bir köpeğin efendisinin yaralarını yalayarak bütün zehirlerden temizlediği gibi o da insanların ruhlarını kirleten pek çok kötülüğü dilinden çıkan sözlerle temizleyecek ve onları iyi edecek."¹⁷⁴

Pek çok azizin ve dini figürün biyografilerinde görülebilecek olan bu doğum öncesi annenin gördüğü rüya teması Aziz Bernard'da havlayan köpek motifiyle orijinal bir hal almaktadır. **Vita Prima** 1147'de yazılmaya başlandığına göre rüya yazıya geçirildiği esnada Aziz Bernard bir vaiz olarak gücünü kanıtlamıştı. Biyografi yazarları bu rivayet ile ondaki etkili konuşma yeteneğinin ilahi bir inayet olduğunu göstermiş oluyordu. Bu rivayet aynı zamanda Aziz Bernard'a yönelik eleştirilerle

¹⁷³ Bredero, a.g.e., s. 57.

¹⁷⁴ **Vita Prima**, I. Kitap, I. Bölüm, (Çevrimiçi)

<http://www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/bernard/tome08/vie01/tome8002.htm>, 18 Nisan 2008.

paralellik arz etmektedir. Abelard'ın takipçileri onu sahip olduğu inayeti üstatlarına karşı çirkin bir amaçla kullanmakla suçladılar. 1150 civarında Latince yazılan **Ysengrimus** isimli destanda yazar eserin başkahramanı olan kurdu genişçe açılan çenesinden dolayı Aziz Bernard'a benzetmektedir.¹⁷⁵

Bu motif göz önüne alındığında Aziz Bernard'ın vaaz vermek üzere ilahi bir yetenekle donatıldığı düşüncesinin yaşadığı dönemde yaygın bir kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Her ne kadar kendisine verilen bu tür görevlerde sürekli beceriksizliğinden, sağlığının ne kadar kötü olduğundan ve cehaletinden bahsetmiş olsa bile Aziz Bernard'ın kendisi de bu rolü benimsemiştir. Mektuplarında ve vaazlarından pek çok kez bizzat Tanrının kendisiymiş gibi tavır takınabilmektedir.

Bu tür bir rol Aziz Bernard'ın kişiliğinde de önemli çalkantılara yol açıyordu. Üstlendiği görevlerde veya manastırların idaresinde karşılaştığı sorunları çözerken aşırı duygusal ve çabuk değişen ruh hallerine giriyordu. Clairvaux onun için kurtuluşun ve Tanrının yeryüzündeki ulûhiyetinin merkeziydi. Kendi ruhunu da bütünüyle bu merkeze bağladığından Clairvaux'nun veya daha genel olarak Sistersiyen tarikatının çıkarlarına aykırı gördüğü her durumda bunu Tanrıya karşı işlenmiş bir suç saymış ve sert tepkiler göstermiştir. Bu durum bir grup keşişle birlikte bir başka manastır kurmak üzere 1124 yılında Morimond'u terk eden başkeşiş Adam ile ilgili yazdığı bir dizi mektupta görülmektedir. Bu mektuplarda Adam'ı düşüncesinden vazgeçirmek için her türlü ikna yolunu kullanmakta ve kurduğu ilişkilerden bazen hiyerarşi kurallarını altüst ederek faydalanmaya çalışmaktadır. Benzer örneklerinden önceki bölümlerde de bahsettiğimiz bu durum onun kendi tarafının doğruluğu hakkında sahip olduğu kesin kanı yüzünden düşman olduğu tarafa saldırırken elindeki bütün imkânları kullanmaktan ve gerçek dışı suçlamalara başvurmaktan çekinmediğini göstermektedir. Öyle ki ele aldığı her meselede uzun vadeli bir strateji izlemeyi düşünmemekte ve sorunu bütün bağlantılarından izole ederek çözmeye çalışmaktadır. Bu durum Sens konsülünde Abelard'ın suçlanması için olağanüstü çarelere başvurduktan sonra Peter Venerable'nin girişimiyle kolayca barışı kabul etmesinde görülür. Jean Leclercq bu

¹⁷⁵ Bredero, a.g.e., s. 31.

durumu modern tıpta siklotimi, yani mutlulukla mutsuzluk arasında ani gidiş gelişlerle teşhis etmektedir.¹⁷⁶

Aziz Bernard da ruhundaki bu çelişkili durumun farkındaydı. Yine ilişkili olduğu bir idari skandal yüzünden yazdığı bir mektubunda bunu ifade eder. Mektup İkinci Haçlı Seferinin başarısızlık haberi Avrupa'ya ulaştıktan kısa bir süre sonra yazılmıştır. 1150 yılında, Varey Carthusian manastırından bir keşişin Grenoble (Güney-doğu Fransa'da) piskoposluğuna tavsiye edilmesi Papa III. Eugenius tarafından geri çevrildiğinde Aziz Bernard'ın bu hadise parmağı olabileceği düşüncesi oluşmuştu. Mektup aynı tarikata bağlı Portes manastırının başrahibi olan Bernard de Varey'e yazılmıştır. Aziz Bernard Papanın kararından ve gelişmelerden habersiz olduğunu, böyle bir atamaya engel olmak bir yana kendisinin de bunu destekleyeceğini söylemektedir. Piskoposlukların zahit ve iyi eğitilmiş papazlar tarafından yönetildiğini görmekten mutluluk duyacağını bildirir ancak Papanın red kararını da doğru bulur çünkü manastırda kalarak keşişlik hayatını sürdürmesinin ilgili keşiş için daha iyi olduğunu düşünmektedir.¹⁷⁷

Ele alınan konularla doğrudan ilgisi olmamakla beraber son bölümde dikkati kendi konumu üzerine çekmeyi uygun bulur. Bu olay geliştiği sırada Aziz Bernard üçüncü bir haçlı seferine önderlik etmeye davet edilmişti. Mensubu olduğu Sistersiyen tarikatı hızlı büyüyüşünden sonra idari sorunlar yaşamaya başlamıştı, manastırındaki keşişlerin onun dışarıdaki faaliyetlerinden dolayı memnuniyetsizlikleri had safhaya ulaşmıştı, artık çok yaşlıydı ve sağlık sorunları vardı, bütün bunlardan dolayı da Papadan kendisini bu sorumluluktan kurtarmasını istiyordu. Bu durumda mektubun son bölümünde Aziz Bernard'ın içinde bulunduğu şartlarda hayatını büyük bir hayal kırıklığı olarak değerlendirdiğini düşünebiliriz.

Kendimi hatırlama vakti geldi. Ucube hayatım ve acı dolu vicdanım kalbinizi sızlatır mı? Ben çağımın kimerasıyım, ne din adamıyım ne de laik. Keşişlik elbisesine büründüm ama uzun bir süredir bu yaşamı terk ettim. Size başkalarından benim hakkımda duyduğunuz

¹⁷⁶ Leclercq, **A Second Look at Saint Bernard**, s. 34.

¹⁷⁷ Lettre CCL, (çevrimiçi)

http://www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/bernard/tome01/lettres/207-253/lettre250.htm#_Toc53308405, 20 Temmuz 2008.

şeyleri söylemeye cüret edecek halim yok: Ne yapmaktayım, amacım nedir, şu yeryüzünde hangi tehlikeleri atlattım veya hangi uçurumlardan düştüm. Eğer henüz duymadıysanız dinleyin ve işittiğinize göre öğüdünüzü verin ve duanızı eksik etmeyin.

2.5 Beyaz ve Siyah Keşişler

Benedict'in Kurallarını sıkıca bağlı ve daha sade ve fakir bir hayat sürmek isteyen Sistersiyenlerle, daha ılımlı bir yolu tercih eden mevcut Benedictine manastırları ve özellikle Cluny arasında geçen ve Aziz Bernard'ın taraf olduğu çatışmalar önceki bölümde anlatılanlarla sınırlı kalmadı. Giydikleri kıyafet yüzünden "siyah keşişler" denilen Cluny keşişleri'nin yaşam şekilleri Sistersiyenlere göre o kadar bozuk tu ki reform edilmeye gerek bile yoktu, bu yüzden yeni bir manastır hareketi tercih edildi.

Söz konusu eleştirilerin yol açtığı tartışmalar içerisinde en meşhur olanı Aziz Bernard'ın Saint-Thierryli William'a hitaben yazdığı **Apologia**'dır (Savunma).¹⁷⁸ William o esnada Cluny'e bağlı Saint-Thierry Manastırının baş keşişliğini sürdürüyordu. Eserin yazılması muhtemelen 1125 baharında veya yaz başında William'ın iki manastır hareketinin ilişkileri hakkında Bernard'a bir mektup göndermesiyle gündeme geldi. **Bakire Meryeme Övgü ve Tevazunun Adımları** da aynı dönemin eserleridir, ayrıca Bernard 1125 baharında Sistersiyen-Cluny ilişkilerine ışık tutacak iki mektup daha yazmıştır. Bunlardan biri yukarıda bahsedilen mektuptur ve Citeaux'u terk ederek Cluny'e giden yeğeni Robert'e hitap etmektedir. İkincisi Saint-Nicholas-aux-Bois başkeşişi Simon'a yazılmıştır ve bu manastırın keşişlerinden birinin Clairvaux'a girme isteğinin neden reddedildiğini açıklar.

William'ın mektubu günümüze ulaşmamakla birlikte Bernard'ın cevabı elimizdedir. Bu cevaptan anlaşıldığına göre William, Sistersiyen'lerin Cluny keşişlerini karaladıkları yönündeki iddialara açıklık getirilmesini istemektedir. Takip eden aylarda Bernard **Apology**'nin bir taslağını yazar ve metin hakkında William'la

¹⁷⁸ St. Bernard, **Cistercians and Cluniacs: St Bernard Apologia to Abbot William**, çev. Michael Casey, Kalamazoo, 1970.

görüş alışverişinde bulunur. Bernard daha sonra üslubunu daha süslü ve görüşlerini daha anlaşılır bir hale getirdiği yeni bir versiyonunu yayınladı.

Metin okuyucunun karşısına iki ayrı katmanda çıkmaktadır. Birinci katmanda okuyucu Aziz Bernard'ın Sistersiyen keşişlerinin Cluny keşişlerine yönelik suçlamalarından dolayı duyduğu rahatsızlık, farklı manastır organizasyonlarına bağlı keşişlerin birbirleri hakkında tavırlarının nasıl olacağına dair tavsiyeleri, manastır mutfaklarında ve keşişlerin giyim kuşamlarında gösterdikleri müsriflik ve bunun engellenmesi ile manastır inşasında dikkat edilmesi gereken yönleri görür. Eserin ikinci katmanı Aziz Bernard'ın başvurduğu edebi sanatlar ve tekniklerle ilgilidir. Bunlar arasında antik dönem avukatlarının başvurduğu hileler yer alır.¹⁷⁹ Avukat savunmasına önce kendi müşterisini suçlayarak başlar, sanki rakip tarafın bir üyesidir. Ancak bu suçlamalar mutlak olmayıp daha sonra müşterinin masum olduğunu göstermeye izin verecek düzeyde kalır. Ayrıca rakip taraf bu suçlamalardan memnun kalıp rahatlayacak ve saldırıya geçildiğinde zafiyet gösterecektir. Kitap aynı zamanda bir hicivdir, gerçeğin birebir karşılığını değil karikatürleştirilmiş bir şekli gösterir.¹⁸⁰ Örneğin Cluny manastırında yumurtaların pişirilmesi ile ilgili verdiği tasvirler aşırı derecede abartılı ve mizahi bir dil içerir. Yine Aziz Bernard'ın manastırlardaki heykellere ve resimlere yönelik eleştirisi günün şartlarıyla tümüyle uyuşmamaktadır ve Cassian'a kadar geri giden bir eleştirinin yeniden tekrar edilmesinden ibarettir. Antik dönemde ve Orta Çağlarda hiciv edebiyatıyla elde edilmek istenen sonuç rahatsız edici şeyleri göstererek okuyucuyu doğru davranışa yöneltmektir; Aziz Bernard da bu yöntemle keşişleri alelade bir yaşamdan koparıp dünyevi zevklerden uzak bir yaşam tarzına sevk etmeyi amaçlar ancak başvurduğu yöntem olumlu tepkiler yanında sert eleştirilere de konu olmuştur.

Aziz Bernard Saint-Thierryli William'a yazdığı savunmasına içinde bulunduğu ikileme işaret ederek başlar: Sahip olduğu konum nedeniyle Sistersiyenlerin Cluny keşişlerine yönelik suçlamalarına dair bir şeyler söylemek zorundadır, fakat bu durumda bir keşiş olarak kaçınması gereken bir şeyi, başkalarını

¹⁷⁹ St Bernard, a.g.e., s. 12.

¹⁸⁰ A.e., s. 25.

yargılamayı gerçekleştirmiş olur.¹⁸¹ Cluny'ye karşı nankörlük eder görünmekten kaçınmak isteyen Aziz Bernard ileri sürdükleri suçlamalardan dolayı Sistersiyen keşişlerini kınar. Sade ve ucuz kıyafetler giyen ve mütevazı bir hayat sürmeye çalışan Sistersiyen keşişleri eğer başkalarını aynı yolu takip etmedikleri için suçluyorsa o zaman niyetlerinin ebedi saadet ulaşmak olmadığı açıktır çünkü niyetleri bu dünya halkının gözünde itibar kazanmaktan ibarettir. Bu insanların kaybı iki türdür; bu dünyada insanların taktirini kazanmak için kendilerine eziyet ederler, öte dünyada ise içlerinde sakladıkları kibir yüzünden sonsuz cezaya çarptırılırlar, İsa'nın fakirliğini taklit etmelerine karşın onun ebedi görkemini asla paylaşamazlar.

Eğer biz başkalarını küçümseyen Farisilersek, hatta kendimizden daha iyi insanları hor görüyorsak ne sıkı ve tatsız diyetlerin ne de kıyafetlerimizin meşhur ucuzluğu ve kabalığının bize bir kazancı olmaz. İnsanlar tarafından görülme niyetiyle gerçekleştiriyorsak eğer günlük zahmetlerin zevki, sürekli orucumuzla gece ibadetimiz ve sert yaşam şeklimiz bize bir iyilik getirmez. Fakat Mesih der ki: "Size tüm hakikatiyle söyleyeyim, bu adam ödülünü zaten almıştır." (Matta 6:25) Şurası muhakkak ki; eğer yalnız bu hayatta Mesih'e ümit bağlamış isek, insanların hepsinden ziyade acınacak adamlarız."¹⁸²

Aziz Bernard mensubu olduğu tarikat içerisindeki keşişlerin Cluny hakkındaki suçlamalarını bu şekilde eleştirdikten sonra şahsi ilişkilerine değinir. Cluny'yi eleştirmek bir yana her defasında üsluplarından övgüyle bahsettiğini söyler ve bu tarikattan kendi tarikatına geçmek isteyenlere izin vermediğini belirtir; "dostlarıma içinde kalmalarını tavsiye ettiğim, keşişlerinden biri bize katılmak üzere geldiğinde geri gönderdiğim, benim için dua etmelerini içtenlikle istediğim ve bu dualarını şükranla kabul ettiğim bir tarikat aleyhinde konuştuğumu nasıl düşünebilir veya söyleyebilirler?"¹⁸³ Aziz Bernard bir taraftan başka tarikatlardan Sistersiyenlere katılımlara hoş bakmazken (Apologia'nın yazıldığı Saint-Thierryli William'ın böyle bir talebini reddetmişti) diğer taraftan Sistersiyenler içinden başka tarikatlara geçişlere de şiddetle karşı çıkar (Robert örneğinde olduğu gibi).

¹⁸¹ A.e., s. 7 ve s. 34.

¹⁸² A.e., s. 35.

¹⁸³ A.e., s. 38.

Cluny ile Sistersiyen tarikatları arasındaki ilişkilerde şahsi konumunu açıklığa kavuşturan Aziz Bernard Katolik kilisesi içindeki farklı yolların meşruluğunu da savunur. Kilisenin toplum içindeki farklı yaşam şartlarına yönelik (evli-bekar, kadın-erkek, zengin-fakir) farklı kuralları bulunduğu gibi Kilise içerisinde farklı mizaçta insanların katılabileceği ve farklı düzeylerde sorumluluklar üstlenebileceği manevi kurumlar da mevcuttur ve hepsi de meşrudur. Ancak bir dini organizasyona giren bir şahsın bu seçiminden sonra kararını değiştirme veya başka bir organizasyona dâhil olma hakkı yoktur.

Aziz Bernard kilise çatısı altında faaliyet gösteren farklı tarikatların meşruiyetini ve oluşturdukları birliği açıklarken Tekvin’de anlatılan Yusuf kıssasındaki alacalı entari sembolizmini kullanır. Kuyuya atıldığında Yusuf’un üzerinde bulunan entarinin çeşitli renklerden oluşması Tanrıya giden yolların çok çeşitli olduğunu gösterir. Yusuf’a tuzak kuran kardeşleri entarisine bir kuzunun kanını sürerler, böylelikle Mesih’in kurban edilişi ve masumiyeti haber verilmiş olur. Kanlı ve rengârenk entarinin kardeşler tarafından babaları Yakup’a götürülmesi Mesih’in mirasının Tanrı katında meşru birçok yolu içinde barındırdığının sembolüdür: “Bazılarını havari seçtin, bazılarını peygamber. Bazıları İncil vaaz eder, başkaları rahip veya öğretmendir ya da bu kıyafetin üzerindeki olağanüstü desenlerin içerdiği başka rolleri yerine getiriyordur. Her biri azizlerin kemaline hizmet eder ve Mesih’in yaşının gösterdiği misalle hep birlikte olgun bir insanlığa sevk ederler.”¹⁸⁴ Yusuf’un rengârenk elbisesi nasıl Kilise içindeki yolların çeşitliliğini gösteriyorsa İsa çarmıha gerildiğinde Roma askerlerinin kimin olacak diye üzerine yazı tura attıkları dikişsiz, baştanbaşa dokuma olan gömleği¹⁸⁵ de Kilisenin birliğini ifade eder. İnsanların yaratılışları ve ruhani durumları farklı olduğundan manevi gelişimlerinde karşılaştıkları sorunları çözmek için kendilerine tavsiye edilecek reçeteler de farklı olacaktır. Cluny ve bağlı manastırlarda ayinlerin ve günlük ibadetlerin fazla oluşu ve Sistersiyenlerde ibadetlerin azaltılıp bedeni çalışmaların fazlalığıyla yaşam şekillerinin sert ve mütevazı oluşunun kaynağında bu farklılıklar bulunur. Aziz Bernard’ın daha sıkı bir yöntem uygulayan Sistersiyen tarikatını seçmesi onun Cluny

¹⁸⁴ St. Bernard a.g.e., s. 40.

¹⁸⁵ Yuhanna XX. 23-24.

yolunun kötü olduğunun düşünmesini gerektirmez¹⁸⁶ Eğer kilise içinde hakikate giden yolların çokluğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde görülebiliyorsa bu durumda bir keşişin başka tarikatları yargılaması hatalı bir davranış olur. Böyle bir keşiş hem tevazu sahibi değildir hem de komşu sevgisini idrak edememiştir, ayrıca itaat etmesi gereken efendilerinden birisi olan Pavlus'un buyruğuna da karşı gelmiş olur: "Böylece Rab gelinceye kadar, vaktinden önce bir şeye hükmetmeyin; karanlığın gizli şeylerini o aydınlatacak ve yüreklerin muratlarını belli edecektir."¹⁸⁷ Keşişin kendi tarikatının üstünlüğünden emin olması onun kibir içinde olduğunu gösterir. O dönemde Sistersiyen keşişleri arasında Cluny için ileri sürülen eleştirilerin başta geleni bu tarikatın keşişlerinin pahalı kürkleri giyerek dolaştıkları ve leziz yemeklerden bolca yemeye düşkün olduklarıdır. Aziz Bernard bu eleştirileri ortaya atanları bozguncu olmakla itham eder çünkü onlar kendi kusurlarıyla meşgul olmak yerine başkalarınınkilerle ilgilenmektedirler.¹⁸⁸ Ayrıca hassasiyet gösterilmesi gereken esas mesele manevi bir huzur ve zevki tatmaktır: "Çünkü Tanrının melekutu yiyecek ve içecek değil, fakat salah ve selamet ve Kutsal Ruhla duyulan neşedir"¹⁸⁹ Dolayısıyla keşişin asıl amacını göz ardı ederek yiyecek ve kıyafet gibi yüzeysel konuları dert edinmesi hatalı olur. Kürkleri giyen ve midelerini tıka basa dolduran bir keşişin mütevazı olması ve sert bir hayat süren bir başkasının ise kibirlenmesi mümkündür ve bu durumda ikincisi hem yeryüzünde hem de ebedi hayatta hüsrana uğramış olacaktır.

Midelerimizi fasulye ve aklımızı kibirle dolduruyoruz. Mükellef sofraları suçluyoruz, sanki orta düzeyde bir yemekten zevk almak sadece sebzelerle geçirme düzeyine kadar midemizi şişirmekten daha kötüymüş gibi. Hatırlayın ki Esav et yüzünden değil mercimek yüzünden kınandı, Âdem et yediği için değil meyve yediği için suçlandı ve Yonatan eti değil ama balı tattığı için idam cezasına çarptırıldı. Diğer taraftan İlyas sıkıntıya düşmeden et yedi, İbrahim meleklerin önüne leziz bir et yemeği koydu ve bizzat Tanrı hayvanların etini kurban olarak emretti.¹⁹⁰

¹⁸⁶ St. Bernard, a.g.e., s. 43.

¹⁸⁷ Korintlular IV. 5

¹⁸⁸ St. Bernard, a.g.e., s. 46.

¹⁸⁹ Romalılar XIV. 17; A.e., s. 48.

¹⁹⁰ A.e., s. 49.

Sistersiyen keşişlerin ayırıcı vasıflarından birinin el emeğine gösterdikleri önem olduğuna daha önce değinilmişti. Aziz Bernard bu ayrımın bir üstünlük vesilesi yapılmasına karşı çıkar. Önceki sayfalarda değindiğimiz Marta ve Meryem kıssasında yemek pişirmeyi Mesih'in sözlerini dinlemeye yeğleyen Marta bu davranışından dolayı kınanır. Bedensel fiillerin kaynağı insanın içinde bulunduğu acizliktir ve bedensel faaliyetler karşılığında yorgunluk ve zayıflık gibi bedeller ödenir. Hâlbuki ruhani faaliyetlerin kazancı daha çoktur ve insanın bunlar için bir bedel ödemesi gerekmez. Ancak bedeni ve ruhani faaliyetlerde bir denge içinde olunması zorunludur. Birini diğerine tercih etmek söz konusu olmaz¹⁹¹

İtiraz edebilirsin: “Görülüyor ki sen eşyanın ruhani yanıyla o kadar ilgilisin ki Kurallar'ın bize emrettiği maddi işleri bile küçümsüyorsun.” Hayır, bu işler de görülmeli, fakat diğerini ihmal etmeden. Aynı zamanda, bunlardan herhangi biri ihmal edilmek zorunda kalırsa bunun maddi işler olması daha uygundur. Nasıl ruh bedenden daha önemliyse ruhani faaliyetler de maddi faaliyetlerden daha verimlidir. Fakat sana gelince, eğer sen cismani işlerinden dolayı kendini beğenmişliğe kapılıp aynı yolu tutmayan başkalarını küçümsüyorsan işte o zaman asıl bozguncu olursun.¹⁹²

Aziz Bernard mensubu olduğu ve savunmalarını üstlendiği Sistersiyenleri yukarıda sıralanan iddialarla sözde suçlu konuma düşürdüktan sonra Cluny keşişlerinin hatalı bulduğu tavrılarını ele alır. Daha önce bahsedildiği gibi Aziz Bernard burada antik kültürden beri gelen savun yöntemini kullanmaktadır ve Cluny'yi eleştirirken muzip, abartılı ve yer yer gerçek dışı iddialar öne sürer ve bu şekilde doğru manastır yönteminin nasıl olması gerektiğini ortaya çıkarmaya çalışır. Sistersiyen keşişlerinin eleştirildiği bölüm “Bozgunculara Karşı” ismini taşıırken Cluny'deki uygulamaların eleştirildiği bölümün ismi “Aşırılıklara Karşı”dır. Aziz Bernard'ın alaycı üslubu bu bölümde ortaya çıkar.

Riyazete cimrilik diyorlar, ciddiyet müsamahasızlık olmuş, sessizlik kasvet. Diğer taraftan nemelazımcılığın adı nezaket, müsrifliğin cömertlik, çenebazlığın samimiyet ve kahkahanın neşe olmuş. Güzel kıyafetler ve pahalı süsler saygınlık sayılıyor ve yatak hususunda aşırı titizlik göstermek temizliktir deniyor. Bütün bunlar savurganlıkla elden

¹⁹¹ St. Bernard, a.g.e., s. 49.

¹⁹² A.e., s. 49-50.

ele geçtiğinde buna sevgi deniyor. Böyle bir sevgi asıl sevgiyi öldürür. Böyle bir sağduyu gerçek sağduyuyu rezil eder. Böyle bir nezaket tümüyle kabalıktır, çünkü bedene öyle ihtimam gösteriliyor ki ruh boğuluyor. Sevgi bedeni şımartırken ruhu nasıl ihmal edebilir? Ruh ihmal edilirken beden her şeye gösterilen bu ihtimam nedir? Hizmetçiyi eğlendirip hanımını katletmek nezaket midir?¹⁹³

Aziz Bernard'ın Cluny keşişlerini eleştirisindeki hiciv ve abartı yemek usullerinden bahsettiği bölümde doruk noktasına ulaşır. Bu bölümde manastır mutfağında pişirilen yemeklerin hazırlanmasında gösterilen titizlik, tatları ve kokuları okuyucunun ilgisini en üst düzeyde çekmek için abartılır: “yemek çeşitlerinin seçimi o kadar cezp edicidir ki mide haddinden fazla dolduğunu fark etmez.”¹⁹⁴ “Bütün bu çeşitliliğin arkasında yatan sebep bitkin düşmüş heveslerin tatmini değil midir? Yemeklerin görünüşüne büyük bir özen gösterilir, böylelikle görme duyusu damak zevki kadar hoşnut edilir. Mide tıka basa dolu olarak gürlediği halde gözler her yeni şeyle bayram eder. Gözler renk cümbüşüyle, damak tatlarla eğlenirken zavallı midelik renkleri göremez ve tatlarla içini gıcıklayamaz. Her şeyi taşımak zorundadır, ferahlamak yerine daha çok sıkıntı çeker.”

Aziz Bernard'ın hiciv ve alay taşıyan üslubu keşişlerin şarap içmeleri, hasta olmadıkları halde revirde yatmak istemeleri, pahalı ve şaşalı kıyafetlerle gezmeleri ve baş keşişlerin debdebeli alışkanlıkları konularına ayrılmış bölümlerde de devam eder: “Eğer yanlış hatırlamıyorsam kendisinde altmış tane ve maiyetinde daha fazla sayıda at olan bir baş keşiş görmüştüm. Eğer onu at üstünde görsen bir manastırın pederi veya ruhların çobanı değil malikâne sahibi bir efendi veya vali olduğunu zannedersin.”¹⁹⁵ Baş keşişlerin gösterişli tavırları teması Aziz Bernard'ın Saint Denis Manastırı başkeşişi Suger'e yazdığı mektubunda da tekrar edilir. Fransa krallarına danışmanlık ve vekillik hizmeti veren ve gotik mimarinin önderlerinden olan Suger bu özellikleriyle Aziz Bernard'a zıt bir anlayışın temsilcisidir, hatta kalabalık maiyeti ile dolaşan baş keşiş modeli Cluny'den önce Saint-Denis manastırında görülmüş olması daha çok muhtemeldir.¹⁹⁶ Ancak 1127 tarihli mektubunda Aziz Bernard,

¹⁹³ St. Bernard, a.g.e., s. 53.

¹⁹⁴ A.e., s. 56.

¹⁹⁵ A.e., s. 63.

¹⁹⁶ Bredero, a.g.e., s. 224

Suger'in kibirli ve şaşalı yaşam tarzını beklenmedik bir şekilde terk edip mütevazı bir dini yaşantıyı sürdürmeye karar verdiğini memnuniyetle karşıladığını belirtmektedir.

Söyleyeceklerim gözümle gördüklerim değil kulağımla işittiklerim: “Manastırınızın avlusunu askerler dolduruyormuş, ticari muameleler orada yürütülüyormuş, gürültü ve tartışma sesleri duvarlarda yankılanıyormuş, hatta bazen kadınlar bile girebiliyormuş. Bütün bunların ortasında semavi düşünceler, Tanrıya hizmet ve ruhani hayatın gerekleri için gerekli olan zaman nasıl bulunabilir? Fakat artık orada Tanrıya hizmet, nefsi köreltme ile itaat alıştırmaları ve kutsal okumalar için bol bol vakit var. Bu sessizlik ve sürekli huzur ortamının yukarıda bahsettiğim şeyler hakkında tefekkür etmeye ruhu nasıl teşvik ettiğini bir düşünün.¹⁹⁷

Aziz Bernard çağdaşı keşişlerin Aziz Anthony'den beri uygulanan manastır yaşantısı hakkında gösterdikleri vurdumduymaz tutumlarını ve manastır dışında görevler üstlenme heveslerini sert bir dille eleştirmenin yanında dini mimarideki ihtişam ve şatafatı da kınar. Apologia'nın yazılış amacı düşünüldüğünde manastır binalarındaki süslemeler ve heykellerle ilgili eleştiriler ilk bakışta Cluny' yönelik oldukları izlenimini vermektedir. Ancak tarihi veriler bunun aksini göstermektedir.

Bir kâfirin yoldaşlarına sorduğu ve Bir keşişin de bir keşişe sorabileceği şu soruya bir bak. “Söyleyin bana ey rahipler, kutsal bir mekânda altının işi ne?” Ben bu soruyu biraz farklı soracağım, metnin kelime kelime aktarımıyla değil anlamıyla ilgileniyorum. “Söyleyin bana ey fakirler,” bu benim sorum; “söyleyin bana ey fakirler, eğer gerçekten fakirseniz, kutsal mekânda altının ne işi var?” Bu söz hem keşişlere hem de piskoposlara yönelik değildir. Piskoposların hem bilgelere hem de ahmaklara karşı görevleri vardır.

¹⁹⁷ St. Bernard of Clairvaux, **Some Letters**, s. 49. Mektupta Aziz Bernard'ın Kilise ve Siyasi iktidarların ilişkilerine dair görüşlerinin açık ifadeleri de yer almaktadır: “Günümüzde Kilise içerisinde iki yeni ve nefret uyandırıcı suiistimal ortaya çıktı, (izin verirsiniz) bunlardan biri mesleğinizin sorumluluklarını unutmuş bir halde yaşarken yabancısı olmadığınız bir şeydi;” a.e., s. 51. Bu iki suiistimalden birincisi kilise mensuplarının kendi görevlerini bir yana bırakarak laik kurumlarda içeriside roller üstlenmeye kalkışmaları ve ikincisi de laik iktidar sahiplerinin Kilise içindeki işlere müdahil olmalarıdır: “Bu nasıl bir ucube ki rahip olmakla birlikte bazen bir asker olarak bilinmek ister de ne biri ne de ötekidir? Bir diyakozun Kralın masasında hizmet etmesi ile Kralın bir hizmetçisinin kutsal ayinlerde sunağa geçip töreni idare etmesi birbirine eşit suiistimallerdir;” a.e., s. 51. Bu davranış bir skandaldır çünkü hem Devlet hem de Kilise makamlarına sahip olmak isteyen kimse bu kurumların kendisine sağladığı imkânları istismar edecek fakat omzuna yüklenen sorumlulukları yerine getirmekten kaçınacaktır.

Ruhani şeyleri algılayamayan dünyevi kafalı kimselerde iman duygusunu artırmak için maddi süslemeleri kullanmaları gerekir. Fakat biz böyle insanlardan değiliz. Mesih aşkına değerli ve çekici şeylere sahip dünyayı terk ettik. Göze kulağa ve burna hoş gelen şeyleri geride bıraktık, bütün bunlar tada ve dokunuşa hitap eder. Mesih'i kazanmak adına cismani zevkleri gübre yığını sayarız. Öyleyse sana sorayım, eğer böyle gösterişlerden zevk alacaksak kendimizi adayışımızın bir anlamı olur mu veya bunun amacı ahmakların takdirini ya da sıradan halkın lütufların kazanmak mıdır? Gentiller arasında yaşayan bizler şimdi onların adetlerini takip ediyor ve putlarına tapıyor gibiyiz.¹⁹⁸

Bredero, **Kült ve Tarih Arasında** isimli kitabında Cîteaux'da Stephen Harding döneminde (1108/1133-4) gelişen yazma atölyesinin kitaplarda uyguladığı süslemelerle meşhur olmasına değinerek Apologia'da dile getirilen eleştirilerin Cluny'den ziyade Sistersiyenler içindeki bazı uygulamalara yönelik olabileceğini dile getirir. Öyle ki söz konusu yazma atölyesinde kitap üretimi devam etmekle beraber Stephan Harding'in ölümünden sonra Bernard'ın müdahalesiyle kitaplara süsleme yapılmasından vazgeçilmişti.¹⁹⁹ Aynı durum Aziz Bernard'ın manastırlarda yer alan heykellerle ilgili eleştirilerinde de görülür.

Keşişlerin kiraatlerini yaptıkları manastırlarda bu tuhaf ucubelerin, aynı anda hem güzel hem de çirkin şeylerin bulunması için nasıl bir sebep bulunabilir? Şurada çirkin maymunlar ve vahşi aslanları bulursun burada korkunç sentorlar, harpialar, çizgili kaplanlar, savaşan askerler, mızraklarını fırlatan avcılar. Şurada pek bedeni olan bir baş ve burada pek çok başı olan bir gövde beden var. Bir tarafta kuyruğu yılan olan bir hayvan, bir kara hayvanının başını taşıyan balık, başka bir tarafta önü at arkası keçi olan bir başkası ve yanında arkası ata benzeyen boynuzlu bir canavar. Bu kadar çeşitli şeklin Böyle bir yerde herhangi bir kimse kitaplardan ziyade duvarları okumayı tercih eder. Bütün bir günü Tanrının kanun hakkında düşünmek yerine hayranlıkla bu şekillere bakarak geçirebilirsiniz. Rahman olan Rabbim! Bütün bu saçmalıklardan dolayı utanç duyulmuyorsa en azından yapılan masraf karşısında duraksamak gerekmez mi?²⁰⁰

Cluny manastırında yapılan kazılarda o dönemde bahsedilen türde heykellerin var olmadığı anlaşılmıştır. Ancak yapılan tasvirler Cîteaux yazmalarındaki

¹⁹⁸ St. Bernard, **Cistercians and Cluniacs**, s. 63-64.

¹⁹⁹ Bredero, a.g.e., s. 204.

²⁰⁰ St. Bernard, a.g.e., s. 66.

süslemelerle benzeşmektedir, dolayısıyla eleştirilerin asıl hedefinin Cîteaux olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1134’de Stephan Harding’in ölmesiyle Cîteaux’nun başına Clairvaux’dan gelen bir keşiş olan Rainald de Bar geçmiş ve bu tarihten sonra yazmalara bu tür süslemelerin yapılmasından vaz geçilmiştir.²⁰¹

Aziz Bernard ihtişamlı kilise ve manastır inşalarına yönelik eleştirilerini iktisadi açıdan da sürdürür.²⁰² Ona göre ihtişamlı kiliseler bir tür kar girişimidir. Onlardaki pahalı süslemeleri gören insanlar bunların bir kutsallık ifadesi olduğunu zannederler, güzel çizilmiş bir aziz portresi gördüklerinde resim ne kadar parlaksa azizinde o kadar mübarek olduğunu zannederler. Bir kez bu şekilde büyüledikten sonra kendilerinden hemen bağışta bulunmaları talep edilir. Dolayısıyla bu tür binaların yapılmasının arkasında sadece kibir değil aynı zamanda kar hırsı da bulunmaktadır.²⁰³ Eleştirilerini şiddetlendiren Aziz Bernard bu ihtişamın Hıristiyan halkın acı çekmesi pahasına gerçekleştirildiğini söyler: “Kilisenin duvarları parlıyor, fakat Kilisenin fakir halkı aç geziyor. Kilisenin taşları altınla kaplı fakat çocukları çıplaktır. Fakirlerin ekmeği zenginlerin gözlerini doyurmak için ellerinden alınıyor ve ihtiyaç içerisinde kıvrananlar gereksinimlerini bile bulamazken meraklıların zevkleri tatmin ediliyor”²⁰⁴ Burada Aziz Bernard’ın yaşadığı dönemde Avrupa toplumunun iktisadi gelişiminin farkında olduğu görülmektedir. Klasik manastır eleştirisinde kibir çerçevesinde geliştirilen olumsuz tasvirlerle burada kar elde arzusu da eklenmektedir.

2.6. Clairvaux: Yeryüzündeki Cennet

Tefekkür ile Cennet’te yaşanacak mutluluğu geçici süreler için yeryüzünde tatmak asli günahın, yeryüzünde işlenen günahların ve beden in arzularının ruhta açtığı yaraların iyileştirilmesi ile mümkündür. Aziz Bernard bu tedavinin yöntemlerini anlatırken karşısında muhatap olarak sadece keşişleri görüyordu. Onun yazarlık faaliyetinin, siyasi girişimlerinin ve hatta çekişmelerinin arkasında mümkün

²⁰¹ Bredero, a.g.e., s. 205.

²⁰² Jean Richard, “Dans l’Europe du XIIe S.” isimli çalışmasında “Clairvaux başkeşişi toplumsal dokuyu zayıflatan yeni iktisadi güçlerin yükselişinin farkında mıydı?” sorusunu dile getirir. Jean Richard, a.g.e., s. 99. Apologia’daki eleştirilere bakıldığından sorunun cevabı olumludur.

²⁰³ Saint Bernard, a.g.e., s. 65

²⁰⁴ A.e., s. 66.

olduğu kadar çok insanı manastır yaşamına dâhil etmek, baş keşişi olduğu Clairvaux'a yeni kız evlatlar kazandırmak ve genel olarak Katolik kilisesinin etki alanını genişletmekti. Bernard için manastır dünyevi kötülüklerin arasında uhrevi bir kaleydi.²⁰⁵

Aziz Bernard 1129 yılı civarında Lincoln piskoposu Alexander'a yazdığı bir mektupta Philip isimli bir papazın Kudüs'e giderken Clairvaux'a uğrayışından bahsetmektedir. Philip manastırda konaklaması esnada yolculuğuna devam etmekten vazgeçip keşiş olarak orada kalmaya karar verir. Aziz Bernard mektubunda bu kararlar ilgili olarak piskoposun onayını talep etmektedir, ona göre Philip zaten Kudüs'e ulaşmıştır.

Kutsal şehre ulaştı. Kendileri için şu sözün söylendiği kimselerin mirasını elde etti: "Artık sen bir yabancı değilsin, Tanrının hane halkı ve azizlerle birlikte buranın asil bir yurttaşısın." Azizlerle birlikte dolaşır, onlardan biri gibidir; öyleyse sadece meraklı bir ziyaretçi değildir, Kudüs'ün sadık bir hemşerisi ve tescilli bir yurttaşdır. Fakat kastettiğimiz Kudüs Arapların ülkesinde Sina Dağının yanındaki, şu an yavrularıyla birlikte esir olan yeryüzü Kudüs'ü değil. Göklerde olan, özgür Kudüs, hepimizin anası.²⁰⁶

Eğer bilmek istersen bu yer Clairvaux'dur. O Kudüs'tür, Cennette olana ruhun sezgileri, kalbin adanmışlığı ve gündelik hayatın uygunluğuyla bağlıdır.²⁰⁷

Ortaçağlar boyunca Kudüs Hıristiyan âleminin gerçek yurdu olarak düşünüldü ve bu yüzden pek çok insan kurtuluş ümidiyle bu şehre doğru tehlikeli hac yolculuklarına çıktı. Ancak Kudüs'ü ziyaret etmenin değeri konusunda aksi yönde görüşler dile getirildi. Aziz Bernard da farklı kişilikler ve koşullar için farklı dini yaşam şekillerine ılımlı bakmakla beraber onun için manastır yaşamı diğer tüm yaşantı şekillerinin üzerindeydi. Her ne kadar İkinci Haçlı seferi için vaazlar vermiş olsa da kendi tercihinin bağlı konularda İslam topluluklarıyla ilgilenilmesine taraftar olmadığını defalarca göstermiştir. Bu konuda zıt bir anlayışı benimseyen ve İslam hakkında doğrudan bilgi almak amacıyla (ve tabii finansal açıdan zor durumda olan manastırı için para bulmak umuduyla) İspanya'ya giden Peter Venerable'nin

²⁰⁵ Bredero, a.g.e., s. 263.

²⁰⁶ Galatyalılar IV. 25-26.

²⁰⁷ Bredero, a.g.e., s. 272.

Kur'an'ın bir Latince çevirisini hazırlama önerisine destek vermeyi reddetmiştir. Tapınak Şövalyelerinin kurallarının oluşturulmasında en büyük katkıyı yapmasına ve onlara hitaben bir methiye yazmasına karşın Kudüs Haçlı Kralı II. Baldwin'in bu şehirde bir Sistersiyen manastırı kurulması teklifini geri çevirmiştir. Ayrıca 1125 yılında yazdığı mektubunda Tapınakçılara katılan Champagne Kontu Hugh'un bu girişimini tebrik etmekle beraber kendileriyle beraber keşişlik yolunu seçmediği için üzüntüsünü de göstermekten geri durmaz.²⁰⁸

Clairvaux'u semavi Kudüs ile karşılaştıran Aziz Bernard keşişlerin manastır yaşamını da Efeslilere II. Mektup'tan aktardığı "Tanrının hane halkı" ifadesiyle yüceltir.²⁰⁹ Eserlerinde, özellikle mektuplarındaki ifadelerle bakıldığında Aziz Bernard'ın çevresindeki keşişlerle aşırı duygusal bağlar kurduğu açıkça görülmektedir. Citeaux'ya arkadaşları ve akrabalarından oluşan bir toplulukla katılan Aziz Bernard Clairvaux'da baş keşiş olduğunda keşişleriyle olan ilişkilerinde yaygın baba ve oğul ifadelerine anneyi de ekledi ve bu ifadelerin işaret ettiği duyguları yoğun bir şekilde yaşadı. Ancak Aziz Bernard'ın keşiş çevresi göz önüne alındığında gerçek akrabalarının çok sayıdaki varlığının bu ilişkilerin duygusal şiddetini arttırmış olması muhtemeldir. Kardeşlerinin tümü ve bir amcası onun sayesinde Sistersiyen keşişleri oldu. Kan bağının büyük önem taşıdığı bir devirde bu durum orta seviyede soylu bir aileden gelen Aziz Bernard'ın ilişkilerinde olumlu bir etkiye sahipti. Bu ilişkiler arzu ettiği sonuçları doğurmadığında ise sükûnetini hızla kaybettiği görülmektedir. 1125 yılları arasında, yeğeni Robert de Châtillon'un Clairvaux'yu terk edip Cluny manastırına katıldığını öğrendiğinde yazdığı mektup onun ruh halini açık bir şekilde göstermektedir.²¹⁰ Clairvaux'da keşiş olan Robert'in henüz çocukken

²⁰⁸ Bernard de Clairvaux, *Lettres*, C. I, 31. Mektup, ss. 320-323.

²⁰⁹ Bredero, Jean Deroy'un bulgularına dayanarak Bernard'ın Clairvaux'u Tanrıyla olan mistik bağıyla ilişkilendirdiğini söyler. Neşideler Neşidesi üzerine 74. Vaaza yerleştirilen şifrelerle ilgilenen Deroy asıl Latince metnin 159 heceden oluştuğunu gösterir. Roma rakamlarıyla yazıldığında bu sayı CLIX şeklini alır. X genellikle S ile bir görüldüğünden bu 159 sayısı Clairvaux'un yaygın kısaltması CLIS'e işaret eder. Vaazın bağlamı ele alındığında Bernard'ın mistik tecrübesiyle yaşadığı yer arasında bir bağ kurduğu anlaşılır. Bak. Bredero, a.g.e., s. 275.

²¹⁰ Bu mektup Saint-Thierryli William'nin Vita Prima'da anlattığı bir olay yüzünden Yağmur Altındaki Mektup ismiyle meşhur olmuştur. Yazılanların gizli kalmasını isteyen Aziz Bernard kâtibini alarak manastırın dışında açık bir alana gider, burada mektubu dikte ederken birden yağmur başlar. Kâğdın ıslanmaması için kapatmaya çalışan kâtime yağmurun Tanrıdan geldiğini ve devam etmesi gerektiğini söyler. Rivayete göre yağmur üzerine bir tek damla bile yağmur düşmemiştir. Aktaran Bredero, a.g.e., s. 132.

babası tarafından büyüdüğüde Cluny'e gönderileceği sözü verildiği iddia ediliyordu, bu yüzden Cluny Robert'in kendilerine gönderilmesi için baskı yaptı. Bu hadise üzerine Aziz Bernard bir süre sessiz kalmasına rağmen sert bir şekilde yapılan uygulamayı kınamış ve Cluny manastır yaşamını eleştirmişti. Mektupta duyguların çeşitleri ve tonları sürekli değişiklik gösterir, başlangıçta üzüntü ve düş kırıklığı hâkimdir, Bernard uğradığı muamelenin kendisini nasıl yaraladığını anlatır.²¹¹ Ancak buna rağmen her şeyi unutmaya ve Robert'i sorgusuz sualsiz geri kabul etmeye hazırdır. Mektubun ikinci bölümünde Robert'in gidişinde suçun kendisinde olduğunu ileri sürer. Ancak satırlar ilerledikçe suçlama Robert'e yönelir ve affedilmesi için suçunu kabul etmesi gerektiği söylenir. Eğer bu suça ortak olan birileri varsa onlar Cluny başrahibi ile keşişleridir. Mektubun bundan sonrası artık bir yargılamaya dönüşür. Bolluk içinde yaşayan Cluny keşişleri bu hayatı Robert'e güzel göstererek onu ayartmışlar ve zavallı Bernard'ın oğlunu ondan almışlardır. Bernard burada bazen bir baba bazen de bir anne rolüyle ortaya çıkar.

Oğlum, bunu seni suçlamak için söylemedim, sadece oğlunu seven bir baba olarak sana yardım etmek istedim çünkü Mesih'te pek çok öğretmene sahip olabilirsin fakat çok az baba bulursun. Eğer söylememe izin verirsen, ben seni Dinde söz ve örnekle oğul edindim. Henüz bir çocukken seni, sana yararlı olan tek şeyle, sütle besledim... Yazık! Ne çabuk süttten kesildin. Keder içinde ağlıyorum, emeklerim boşa gitti diye değil kayıp oğlumun üzüntü verici hali için... Süleyman'ın yargıladığı fahişe gibiyim, çocuğu kendisinininkini üzerine yatıp öldüren başka bir kadın tarafından gizlice alınmaya çalışılan fahişeye. Sen de benim göğüslerimden alındın, rahmimden koparıldın. Kalbim seni asla unutmayacak, yarısı seninle gitti."²¹²

Aziz Bernard'ın manastırı ve keşişleriyle olan duygusal bağları yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi sık sık diplomatik dili zorlayan hadiselere yol açıyordu. Piskopos ve baş keşiş seçimlerinde Sistersiyenlere ve özellikle Clairvaux'ya bağlı manastırların çıkarlarına aykırı gördüğü kişilere yönelik gerçekçi olmayan suçlamalar yöneltmekten de geri durmuyordu. Aynı ruh hali neden manastırı

²¹¹ Lettres, Cilt I, 1. Mektup, ss. 58-91. Mektubun psikolojik bir değerlendirmesi için bak. Jean Leclercq, A Second Look at Saint Bernard, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1990, ss. 29-31.

²¹² Bernard de Clairvaux, Lettres, s. 81. Aziz Bernard'ın kendisini keşişlerinin annesi olarak gördüğün gösteren başka örnekler de mevcuttur, Papa III. Eugenius'a hitaben yazdığı **De la Consideration**'un girişinde de anne-oğul benzetmesi yapılır.

dışındaki siyasi ve sosyal hadiselerle büyük bir şevkle müdahale ettiğini de açıklamaktadır. Aziz Bernard'ın manastırı söz konusu olduğunda siyasi bağlantıları yoğun bir şekilde nasıl kullandığına dair iyi bir örnek 1138 yılında başlayan ve yine Cluny ve onun baş keşişi Peter Venerable ile çatışmasına yol açan Langres piskoposluğu seçimidir. Bu piskoposluk üç büyük Benedict manastır yanında Molesme, Clairvaux ve Morimond'u da sınırları içinde barındırıyordu ve 1125 yılından beridir de Aziz Bernard'ın bir akrabası olan Aigremontlu Vilain tarafından yönetiliyordu.²¹³ Onun 1136'da ölümünden sonra yerini kimin alacağı belirlenemediğinden makam iki sene boş kaldı. Piskoposlukta yetkili din adamları arasında Cluny'den bir aday üzerinde tartışılıyordu. 1138 yılında Papanın Cluny'nin adayını kabul etmesinin ardından Roma'dan henüz dönmüş olan Aziz Bernard gelişmeleri öğrenince öfkeye kapıldı, Cluny adayının seçilmesini kınadığını bildirdi. İtirazının üç gerekçesi vardı, birincisi söz konusu şahıs bu makamın gerektirdiği değerden yoksundu; ikincisi seçim usulüne uygun yapılmamıştı ve bu yüzden geçersizdi ve üçüncüsü Langres dini meclisinin daha önce kendisine söz vermiş olmasına rağmen görüşü alınmamıştı. Aziz Bernard bu konuyla ilgili Papa Innocent'e ve Fransa Kralı Louis'e bir dizi mektup yazmıştır. Bu mektuplarda Cluny adayının kişiliği hakkında gerçek dışı ithamlarda bulunur ve kendi tavsiye ettiği aday olan Godefroy de la Roche Vanneau'yu över.²¹⁴ Görüşlerini kabul ettirmek için zaman zaman söz konusu ithamlara başvurduğu gibi bazen kendi sağlığından bahsederek Papalık bölünmesinde desteklediği Innocent üzerinde duygusal bir baskı kurmaya çalışır.²¹⁵ Bazı durumlarda kendi görüşünü Tanrı buyruğu olarak ileri sürer, sanki Tanrı onun diliyle konuşuyormuş gibi davranır. Kral Louis'e yazdığı mektuplardan birinin sonunda eğer çağrılarına kulak vermezse Krala bağlı olan pek çok din adamının ona karşı tavır alabileceği tehdidini savurur.

²¹³ Bredero, a.g.e., s. 233.

²¹⁴ Piskoposluk dini meclisi bir ara Langres piskoposluğunu bizzat Aziz Bernard'a teklif etmiş fakat o bu teklifi geri çevirerek Godefroy'u tavsiye etmiştir.

²¹⁵ Leclercq, a.g.e., s. 33.

3. Bölüm: Manastır Teolojisi

Cassian'ın konferanslarında Macarius kendisine sorulan keşişliğin hedefinin ne olduğu sorusuna “kalbin temizliği” cevabını verir: “uğraşımızın asıl hedefi Tanrının Krallığı veya Semavi Krallıktır; fakat acil hedefimiz veya amacımız kalbin saflığıdır, onsuz hiç kimse sonuca ulaşamaz.”²¹⁶ Hıristiyanlık inancına göre yeryüzünde ve bedene hapsolmuş bir halde geçirilen hayat Cennette Tanrı suretinde ve benzerliğinde yaratılmış olan insan için geçici ve terk edilmesi gereken bir durumdur. Âdem'in kendisine yasaklanan eylemi gerçekleştirmesi yüzünden bir ceza olarak omuzlarına yüklenen bu durumdan kurtulmak ve beden sınırları dışına çıkmak ise mümkündür. Bedenin arzu ettiği ve eğilim duyduğu şeylerin terk edilmesi ve sürekli tefekkür insan ruhunun yeryüzünde Tanrıyla geçici birliktelikler kurmasını sağladığı gibi ölümden sonra da ebedi mutluluğa ulaşmasının yolunu açacaktır.

İnsanın beden kusurlarını (örnek olarak Cassian'ın sıraladığı oburluk, zina, para sevgisi, öfke, mutsuzluk, itaatsizlik, gurur ve kibir) terk etmesi onun sahip olduğu asıl haline dönmesi manasına gelir. Macarius'un eziyetlere ve övgülere karşı tepkisizliği öğütlemesi bu asıl halin elde edildiği bir duruma işaret eder. Ancak insanın yeryüzünde bedenini bütünüyle terk etmesi keşişler arasında revaç bulan bir görüş olmamıştır. Küçük John bir meleğe dönüşme isteği sonucunda hüsrana uğraması ve kendisine bedeninin ihtiyaçlarını karşılamasının öğütlenmesi manevi eğitimde bedenin mutlak manada kötü bir rolü olmadığını göstermektedir; manastır hayatının gelişimi içerisinde zaman zaman sert riyazet uygulamaları mevcut olmakla birlikte Aziz Benedict kurallarına doğru ılımlı bir yolu tercih eden akım güçlenmiş ve ana akımı oluşturmuştur.

İnsanın beden kusurlarından kurtulup asıl haline kavuşmasının Tanrı suretinin ve benzerliğinin yeniden elde edilmesi şeklinde anlaşılması çöl edebiyatının ilk örneklerinden itibaren görülür. Aziz Athanasius **Enkarnasyon Üzerine** isimli eserinde Tanrı suretinde yaratılışın günah yüzünden bozulduğunu ve kurtuluş için

²¹⁶ Cassian, **Conferences**, s. 6.

yeniden elde edilmesi gerektiğini savunur.²¹⁷ Aziz Antony' ise asıl halini elde etmiş bir insan olarak düşüşten önceki insanın bir örneği olarak takdim edilir.²¹⁸

Cassian ise Tanrı suretinde yaratılışı ve benzerliği sevgi ile ilişkilendirir. İnsanın cezalandırma korkusu ve ödül ümidiyle Tanrıya yaklaşması bencilce duyguların eseri olduğundan bu tür bir ilişki verimsizdir. Bu tür sebeplerin ortadan kaldırılarak Tanrı'nın bizzat kendisi için sevilmesi ile onun sureti ve benzerliği tekrar elde edilmiş olur. Çünkü Tanrının sevgisi Oğlu meydana getirmiş ve bu sevgi sayesinde insanın kurtuluşunu sağlayan fedakârlık gerçekleşmiştir.²¹⁹ Ancak Tanrı suretinin ve benzerliğinin bu şekilde sembolik değerlendirmeleri Mısır keşişleri arasında yaygın bir durum değildi. Origen'den gelen bu sembolik yorumlama zaman zaman kelimesi kelimesine yorum taraftarı olan keşişlerin tepkisini çekiyor ve çatışmalar çıkabiliyordu. Cassian'ın Mısır'ı terk etmesinde bu tür bir saldırganlığın etkisinin olması mümkündür. İskenderiye piskoposu olan Theophilus bir süre Tanrı suretinde yaratılışı kelimesi kelimesine kabul etme taraftarı olan insan-biçimci keşişleri Origen taraftarlarına karşı kışkırtmış ve ardından onları Rafizî ilan etmişti.²²⁰ Aziz Bernard'ın yaşadığı dönemde Origen'in izlediği sembolik yorum anlayışı çok önceden yaygınlık kazanmış haldeydi. O da Origen gibi ruhani sembollerini yoğun bir şekilde içinde barındıran **Neşideler Neşidesi**'ni serbest bir biçimde yorumlamıştır. Ona göre insanın Tanrı suretinde yaratılışı sahip olduğu iradeye işaret etmektedir.

3.1 Tanrı Suretinde İnsan ve İrade

Hıristiyanlık teolojisine göre Cennette yaratılan erkek ve kadının²²¹ asli günahı işleyerek Tanrıdan uzaklaşması insan ve Tanrı arasındaki ilişkide temel sorunu oluşturur. Bunun anlamı Tanrı suretinde yaratılmanın kendiliğinden mevcut olan bir özellik olmaktan çıkıp insanın tekrar elde etmek için dünya hayatında gayret

²¹⁷ St. Athanasius, **On the Incarnation**, çev. Archibald Robertson, London, 1891, ss. 24-25.

²¹⁸ Harmless, a.g.e., s. 93.

²¹⁹ Cassian, a.g.e., s. 215-216.

²²⁰ A.e., s. 192-196.

²²¹ "Ve Tanrı dedi: Kendi suretimizde insanı yaratalım ve denizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve sığırlara ve bütün yeryüzüne ve toprağın üzerinde sürünen her şeye hâkim olsun. Ve Tanrı insanı kendi suretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı." Tekvin, I. 26-27.

göstermesi gereken bir hedef haline gelmesidir.²²² İnsanlık tarihi boyunca Tanrı ile insanlık arasında gerçekleştirilen ahitler bu hedefe ulaşmanın yollarını göstermekteydi. Ancak asli günah yüzünden insanlığın maruz kaldığı kirlenmenin giderilmesi ve Tanrı ile insan arasındaki ilişkinin yeniden düzenlenmesi için ahitler yeterli olmadı ve Tanrı, Oğlunun bedeninde yeryüzüne inerek kendisinin çarmıha gerilmesine izin verdi ve insanın üzerinden kaldıramayacağı bir yük olan asli günahın kefaretiyle ödeyerek rahmetini gösterdi.²²³ İsa'nın bedeninde yeryüzüne inerek asli günahın temizlenmesi için kendini kurban eden Tanrı insanın kendisine benzeyişine de yeni bir anlam katmış oldu. Artık insanın davranışlarında örnek alabileceği bir tanrı yeryüzünde bulunmuş, insanlarla birlikte yiyip içmiş, onlarla konuşmuş, bekâr yaşamış, servet ve iktidar sahibi olmaktan kaçınmış, şeytanın tuzaklarına kapılmamış ve çektiği eziyetlere katlanarak sorumluluğunu yerine getirmişti. Tanrının İsa'da bedenleşmesi aynı zamanda Tanrının insan oluşu tecrübe etmesi demektir.²²⁴ Böylelikle Tanrıya yönelen insanın önünde iki katmanlı bir ilk örnek mevcut oldu: Tevrat'ta insanı kendi suretinde yarattığını söyleyen Tanrı (Baba) ve Pontius Pilatus'un valiliği döneminde Nasıra'da dünyaya gelen, asli günahın kefareti olarak çarmıha gerilen ve kurban edilen bedenleşmiş Tanrı (Oğul). Örnek Hıristiyan yaşamının bu ilk modeli tarih içinde gelişerek ve uyarlanarak yeni katmanlar kazanmaya devam etti; İsa'nın yeryüzünden ayrılmasından sonra onun hayatını yorumlayan ve Hıristiyanlık maneviyatını inşa eden Aziz Pavlus, işkence döneminin şehitleri, çöl ve kilise babaları ve ilk bölümün konusunu teşkil eden manastır öncüleri ilk örneğin üzerinde katmanlar oluşturan yeni yaşam modelleriydi.

Aziz Bernard Tanrı suretinde yaratılışı **İnayet ve Özgür Seçim** isimli eserinde irade problemi çerçevesinde ele almaktadır.²²⁵ Tanrının ezeli-ebedi bilgisi ve kadir-i mutlak olmasıyla insanın bütün yapıp etmelerinden sorumlu ve buna göre ceza ya da mükâfat göreceğinin meydana getirdiği gerilim tek Tanrı inancına sahip toplumların teolojilerinde temel konulardan birini oluşturur. Aziz Bernard bu

²²² Evans, a.g.e., s. 229.

²²³ I. Petrus II. 24

²²⁴ Bernard of Clairvaux, **The Steps of Humility and Pride**, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1989, s. 35.

²²⁵ Bernard of Clairvaux, **On Grace and Free Choice**, çev. Daniel O'Donovan, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1988.

eserinde insanın özgür irade sahibi olmasının Tanrı suretinde yaratılmasından kaynaklandığını söyler ancak buradaki amacı kader ve özgür irade problemini çözmek değildir. Bernard'ın niyeti insanın doğru yaşama dair bilgiye ulaşmasının ve bu yolda doğru amelleri yapmasının kendi kudretinden kaynaklanmadığını ve bu konuda Tanrının yol göstericiliğine ve desteğine ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Özgür iradenin amacı ise kurtuluşun yolunu açmaktır, eğer özgür irade olmazsa kurtuluşun söz konusu olması mümkün değildir.²²⁶

İnsan özgür seçim ile diğer canlılardan; meleklerden ve kötü ruhlardan ayrılır. Hayvanlar ihtiyari rızaya (voluntary consent) sahip değildir dolayısıyla kurtuluşa konu olmazlar. Doğal arzularla (natural consent) hareket ederler ki aynı özellik insanda da mevcuttur²²⁷ Ancak iradenin insana diğer maddi canlılardan daha üstün bir değere yükseltmesi ve onlar üzerinde iktidar sahibi olması ise mutlak kazanılmış bir hak değildir. Tanrı ile hayvan arasında bulunan insan hangi tarafa yönelirse onun özelliklerini kazanacaktır.²²⁸ Dolayısıyla insan Tanrı suretinde yaratılışın omuzlarına yüklediği sorumluluklarla karşı karşıyadır.

Varlık hiyerarşisinde birbirine zıt iki mertebede bulunan Meleklerle ve İblisle yoldaşlarına gelince; birincilerin günah işlemesi söz konusu değildir ve ikincilerin bilinçleri kendilerini kötülük işlemekten alıkoyamaz. İnsan özgür iradesiyle Tanrı suretinde yaratılışa sahipken melekler emir ve yasaklara muhatap olmamak, doğal dürtülerin etkisiyle eylemde bulunmamak ve zaruretlerle kuşatılmamak özellikleriyle Tanrıya benzeyiş (divine likeness) sahibidirler. İnsanın Tanrı suretindeki yaratılışı sabitken Tanrıya benzeyiş salih ameller ve tefekkürle geçici olarak kazanılabilir.

Bütün bilinçli varlıklar için söz konusu edilebilecek üç tür özgürlükten bahsedilebilir: (1) Gunahtan arî olma (freedom from sin), (2) Kederden arî olma (freedom from sorrow) ve (3) İhtiyaçtan arî olma (freedom from necessity). Aziz Bernard bu üç özgürlüğü sırasıyla inayet özgürlüğü (freedom of grace), ebedi saadet

²²⁶ A.e., s. 54

²²⁷ Aziz Bernard ihtiyari rızayı ruhun kendi kendine karar verme özelliği şeklinde tanımlar; a.e., s.55. Doğal arzu canlılarda duyuları harekete geçiren bir kuvvettir; a.e. s.57. İrade ise akli bir harekettir, hem algıyı hem de arzuyu idare eder. Ne yöne dönerse dönsün akıl onunla birliktedir. İrade akıl dışı şeylere yönelebilir ancak her zaman akıl ile birlikte hareket eder; a.e., s.58

²²⁸ Evans, a.g.e., s. 31.

özgürlüğü (freedom of glory or life) ve doğal durumun özgürlüğü (freedom of necessity) şeklinde de isimlendirir. İnsanın sahip olduğu seçme özgürlüğü bunlardan sadece üçüncüsüyle uyuşmaktadır. Çünkü ilk ikisine sadece günah işlemleri ve kederlenmeleri söz konusu olmayan Tanrı, Mesih ve melekler sahiptir. Mesih insan ve Tanrı tabiatının karışımıyla birincisine sahipken ilahi gücüyle sonuncusuna sahip olur. İhtiyaçtan arı olma ise akli olan her varlığın sahip olduğu bir özgürlüktür. İnsan bedeninin dürtülerine maruz kalmakla birlikte karar verme gücüne sahiptir, ihtiyaçlarına göre değil ihtiyaçlarıyla birlikte hareket eder. Fakat insan Tanrının inayeti sayesinde dünya hayatında bile günahlardan arı olma makamına kavuşabilir ve salih amelleri sayesinde ahiret hayatında ebedi saadete kavuşarak kederden arı olmayı başarabilir.

Aziz Bernard insan söz konusu olduğunda üçlü özgürlük tasnifini yeniden düzenlemektedir. Ona göre üç özgürlük seçme özgürlüğü (freedom of choice), tavsiye özgürlüğü (freedom of council) ve zevk özgürlüğüdür (freedom of pleasure). Seçme özgürlüğü aklını kullanabilen herkeste bulunur.²²⁹ Seçim bir yargılama faaliyeti olduğundan neyin iyi, neyin kötü olduğuna dair bir tavsiyeye ve neyin güzel, neyin de çirkin olduğuna dair bir zevke gereksinim duyar. Tavsiye özgürlüğünü günahlardan uzak duran ve bedeninin arzularını alt edebilen her erdemli şahıs kısmen tecrübe eder, zevk özgürlüğünü ise yeryüzünde sadece Tanrıyı çokça tefekkür edenler kısmen ve nadiren tadar²³⁰ Seçme özgürlüğü ile Tanrının suretini kendisinde taşıyan insan Mesih'in yeryüzündeki varoluşuyla günah yükünden kurtulur ve tefekkür yoluyla yaratılışındaki mükemmeliyete tekrar kavuşacaktır. İnsanın ölümlü oluşu asli günden dolayı Cennet'ten düşüşle birlikte ortaya çıktığına göre dünya hayatında tefekkürle kısmen tecrübe edilen ve yeryüzündeki salih ameller sayesinde öldükten sonra ulaşılan sonsuz yaşam ile birlikte ölüm alt edilir ve insan ilk yaratıldığı surete dönmüş olur.

²²⁹ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 71.

²³⁰ Aziz Bernard tefekkür yoluyla elde edilen makamın Meryem ile birlikte olanlara ait olduğunu söylemektedir: "Hatta bu dünyada bile Meryem ile birlikte olanlar kendilerinden geri alınmayacak olan en iyi parçayı seçecektir, nadiren ve geçici olsa bile." A.e., s. 71. Bu durum Dante Alighieri'nin **İlahi Komedyası**'nda Cennet'in en üst basamaklarında rehber olarak neden Aziz Bernard'ı seçtiğini de izah etmektedir. Aziz Bernard burada Dante'yi Meryem'e bakmaya davet eder ve Meryem yine Aziz Bernard'ın ricası üzerine Dante'nin Tanrıyı görmesi için aracılık eder; Dante Alighieri, a.g.e., ss. 230-249.

İlk olarak, biz özgür irade ve özgürlük iradesi ile yaratıldık, öyle bir yaratılış ki Tanrının nazarında şeref sahibiyiz. İkincisi ismete kavuşturulduk, Mesih'te yeni bir yaratık olduk. Üçüncüsü celal sıfatına yükseltiyoruz, Ruhta mükemmel bir yaratık olarak. Dolayısıyla ilk özgürlük övünç verici bir unvandır; ikincisi daha büyük bir iktidar ve sonuncusu mutlak bir mutluluk. Birincisi ile diğer yaratıklardan üstün oluruz, ikincisi ile bedene hükmederiz, sonuncusu ile ölümün kendisini alt ederiz.²³¹

Seçme özgürlüğü diğer iki özgürlüğe nazaran Tanrı suretini tam olarak içermekle beraber Tanrıya benzeyişin iki sıfatını dışarıda bırakır: İlahi kudret ve hikmet. İnsanın özgür iradesi bir başlangıca sahip olmakla beraber varlığı sonsuzdur. Fakat diğer özgürlük, teklif ve zevk özgürlükleri, düşünüşle birlikte kaybedilmiştir. Tanrının inayetiyle geri kazanmak mümkündür.

İnsan Cennette yaratıldı, aslında Tanrının hikmet ve kudretten oluşan iki sıfatına en yüksek düzeyde bir benzeyiş içinde değildi fakat onlara çok yakın bir mertebeydi. Günah işlemeye veya huzursuz edilmeye muktedir olmama haline ki şüphesiz bu mertebede mukaddes melekler şu an yaşamakla birlikte Tanrı daima bu mertebededir, günah işlememeye veya huzursuz edilmemeye muktedir olma özelliğine sahip olandan başka ki insan bu hal üzere yaratılmıştır kim en yakın olabilir? Bu haldeyken günah yüzünden düştü ancak inayet hep onunla ve sadece onda bulundu; inayet sayesinde eski hali elde etmek mümkündür, ancak tümüyle değil de daha aşağı bir düzeyde. Doğru, yeryüzünde günahattan ve kederden tümüyle uzak duramıyoruz fakat inayetin yardımıyla günahın ve kederin bizi ele geçirmesinden kaçınabiliriz.²³²

3.2 İnsan Suretinde Tanrı ve Tevazu

Tanrı suretinde yaratılmış olan insan asli günahattan dolayı Tanrıyla arasında oluşan gerilimi yine tanrının inayetiyle yeryüzünde gerçekleştireceği salih amelleriyle düzeltebilir ve ebedi hayata kavuşarak kurtuluşa erebilir. Sahip olduğu özgür iradeyle ilahi bir hususiyete sahip olan insan ruhunu eğiterek, günahlardan uzak durarak ve bedeninin arzularını dizginleyerek günahın ve iyi-kötü buyruklarının yükünden kurtulabilir. Tanrı ve meleklerin sahip olduğu bu makama erdemli insanların yeryüzünde ulaşmaları kısmen mümkündür. Yeryüzünde sürekli kederlere

²³¹ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 63.

²³² A.e., s. 85.

maruz kalan ve geçici zevkler yüzünden daha da çok ıstırap çeken insan tefekkür yoluyla geçici olarak ve kısmen bu durumdan kurtulabilir ve henüz dünya hayatında Tanrı ve meleklerle özgü olan kederden arî olma makamını tecrübe edebilir. Kurtuluşu hak eden insanlar öldükten sonra ebedi saadete kavuşacak ve böylelikle günahattan ve kederden arî olma özelliklerini tam manasıyla kazanarak Tanrı suretinde yaratılışı ve Tanrıya benzeyişi tekrar idrak edecektir.

Ancak Tanrının oğul suretinde bedenleşmesi ile insan ve Tanrı ilişkisi yeni bir anlam kazandı. İnsanlar arasında dolaşan Oğul-Mesih Yahudi din adamlarını kurtuluşları konusunda kesin kanaat sahibi olduklarından dolayı eleştirdi, toplumun hor görülen sınıflarını sahiplendi, Yahudiler ve diğer milletler arasındaki ayrımı reddetti, çevresindekilere mütevazı olmalarını tavsiye etti ve kendisi de bunun nasıl olacağını gösterdi. Tanrı, Oğul suretinde bedenleşmekle ezeli bilgisinde yer almasına rağmen insan oluşu bizzat tecrübe etmiş oluyordu, Şeytanın kendisine tuzaklar hazırlamasına göz yumdu ve çoğu durumda İlahi kudretini ve bilgisini insanın sınırlı kabiliyetlerinin ötesine geçirmede.

Aziz Bernard 1128'deki Troyes Konsülünden sonra yazdığı **Yeni Şövalyeliğe Methiye** isimli kitabında Mesih'in yaşamının örnekliğine değinir ve ölümle günah arasındaki temel Hıristiyan inancını yineler. Buna göre insanın ölümlü oluşu asli günahın sonuçlarından biridir. İsa nasıl yaşamıyla insanlığa örnek olduysa ölümüyle de örnek olmaya devam eder: "Mesih'in hayatı beni bir yaşam örneğiyle donattı, fakat ölümü beni ölümden kurtardı"²³³ Yukarıda açıklandığı gibi günahlardan ve dünyevi sıkıntılardan kurtulan bir kimse Tanrı benzeyişini yeniden elde edebilmekte ve bunun zevkini dünyada kısıtlı zamanlarda tadabilmektedir. Ancak ölümlü olmakla günah arasındaki ilişki sadece asli günahla sınırlı değildir. Bütün insanlar Âdem'in neslinden gelmekle ve onun bedeninde mevcut olmakla onun işlediği günahın lekesini taşırlar ve aynı zamanda onun günaha eğilimli bedenini de miras alırlar; fakat insan asıl olarak ruhtur ve bu özelliğiyle Tanrıya daha çok yakındır.²³⁴ İnsan

²³³ Bernard of Clairvaux, **Treatises III**, s. 154.

²³⁴ "Evet, fakat biz ruhtaki doğumumuzla Tanrıya bedendeki doğumumuzla Âdem'e olduğundan daha yakınız çünkü biz Âdem'de cismani olarak var olmadan önce ruhani olarak Mesih'te mevcuttuk. En azından eğer inanmışsak Havarinin bahsettiği şu insanlar arasında yer alırız: 'Dünyanın

bedenden önce ruhta var olduğundan ölüm geçici bir durumdur, Âdem'in günahıyla ortaya çıkmış ve Mesih'in insan bedeninde ölümüyle de hükümlü son bulmuştur. Mesih'in ölümden sonra dirilmesi ve insanlar arasında görünmesi insanın da tekrar dirileceği ve ölümün bu sefer kesin bir şekilde ortadan kalkacağı ve ebedi saadetin yani insanın Tanrıya benzeyişinin geri kazanılacağı bir duruma işaret eder.²³⁵

Aziz Bernard Yeni Şövalyeliğe Methiye'den dört yıl önce yazdığı ve tevazu ve hakikat arasındaki ilişkiyi ele aldığı **Tevazu ve Kibrin Adımları** isimli eserinde ise Mesih'in taklit edilmesini daha geniş bir çerçeve de ele almıştır. Tevazuu açıkladığı bu eserin sonraki yayımında ilginç bir tevazu örneği sergiler. Eser yayımlandıktan sonra iddialarını dayandırdığı Markos'un on üçüncü babının otuz ikinci ayetinde yer alan "hatta oğul bile bilmez" ifadesini yanlışlıkla "hatta İnsanoğlu bile bilmez" şeklinde aktardığını fark eder.²³⁶ Daha sonraki yayımlarda eserin başına eklediği **Retractatio** bölümünde bu hatasını itiraf etmektedir²³⁷ Hafızasının yanılması sonucu bir hata işlemesine rağmen bu hata bağlamı içerisinde anlamlı bir noktaya işaret etmektedir.

Aziz Bernard'ın ilk eserlerinden bir olan **Tevazu ve Kibrin Adımları** Aziz Benedict'in kurallarının bir şerhi niteliğindedir.

Aziz Bernard tevazuu açıklarken ilk olarak varılacak hedefi vurgulamayı tercih eder. Ona göre tevazu "bir erdemdir ki insan onunla kendisini değersiz görür çünkü kendisi hakkında kâmil bir bilgiye sahiptir."²³⁸ veya ilerleyen sayfalardaki başka bir ifadeye göre "kişinin kendi kemalini küçümsemesidir."²³⁹ Tevazuunun adımları sonunda ulaşılabilecek zirve bizzat hakikattir. Mesih tevazuu yolunun hem kendisi hem de sonucudur. Manevi yolculuğuna çıkan keşiş her adımında uyulması gereken kuralları İsa'dan öğrenir, o aynı zamanda sürecin veya eylemin kendisidir ve yolculuğun sonunda varılacak menzil de Mesih'in makamıdır. Yuhanna İncilinde bu

kurulmasından evvel O'nda (Baba Oğul'da) bizi seçti' (Efesoslular I. 4)." Bernard of Clairvaux a.g.e., s. 158.

²³⁵ A.e., s. 154 ve s. 156.

²³⁶ Markos, XIII. 30; "Fakat o gün yahut o saat hakkında ne gökteki melekler, ne de Oğlu, Babadan başka kimse bir şey bilmez."

²³⁷ Bernard of Clairvaux, **The Steps of Humility and Pride**, s. 25.

²³⁸ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 30.

²³⁹ A.e., s. 42.

durum Şu Şekilde anlatılır: “Ben nereye gidiyorum, siz yolu bilirsiniz. Tomas ona dedi: Ya Rab, nereye gidiyorsun bilmiyoruz, yolu nasıl biliriz? İsa ona dedi: Yol ve hakikat ve hayat benim; ben vasıta olmadıkça babaya kimse gelmez. Eğer beni tanımıŐ olsaydınız, Babamı da tanımıŐ olurdunuz; Őimdiden onu biliyorsunuz ve gördünüz.²⁴⁰ Aziz Bernard burada yoldan kastedilenin tevazuu olduğunu ileri sürmektedir.

Yol tevazu, amaç hakikattir. Birincisi gayret, ikincisi ödüldür. Fakat sorabilirsin: “Tevazudan bahsettiğini nerden bilebilirim? Sadece genel bir ifade kullanmaktadır; “ben yolum.” Öyleyse sana açık bir tetkik sunayım. “Benden öğrenin zira ben alçak uysal ve tüm kalbimle mütevaziyim.”²⁴¹ Kendisine tevazuun bir örneği olarak işaret etmektedir, alçak gönüllülüğün bir modeli. Onu taklit et ve karanlıkta yürümezsin, hayat ışığını elde edersin.²⁴²

Aziz Benedict **Kurallar**’da Tevazuun basamaklarını tırmanan keşişin varacağı yerin Tanrı sevgisi olduğunu söylemiştir, Aziz Bernard’da aynı görüşü tekrar eder. Bu makama ulaşan keşiş daha önce katlandığı yükleri ve sıkıntıları eziyet olarak görmeyi bırakır; artık onlardan korkmaz ve zevk alır.²⁴³

Aziz Bernard tevazu sonucunda ulaşılan makamı hakikat Şeklinde de değerlendirir ve bu hakikatin idrakinin üç mertebede gerçekteŐtiĐini söyler. (1) insan hakikati önce kendinde idrak eder (2) sonra komşusunda (3) ve nihayet hakikatin bizzat kendisinde. İnsan kendi ruhunu incelediğinde birinci mertebeyi gerçekteŐirebilir, komşusunun sıkıntılarına ortak olduğunda ise ikincisini. Tanrının İsa suretinde bedenleşmesi insanın komŐusu için hissetmesi gerekenlere bir örnek niteliğindedir.

Kendi ruhundaki kusurları bilmediğin ve idrak etmediğin sürece başkasının kusurlarına karşı asla merhamet hissetmezsin. Kurtarıcımız bize örneği göstermiştir. Acı çekmeyi

²⁴⁰ Yuhanna XIV. 4-7.

²⁴¹ Matta, XI. 29.

²⁴² Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 29.

²⁴³ Sevgi aslında tatlı ve hoş bir yiyecektir. Yorgunları dinlendirir ve zayıflara güç verir, sıkıntıda olanları ferahlatır, hakikatin boyunduruğunu zevkli kılar ve yükünü hafifletir; a.e., s. 32. Böylece ilk yiyecek tevazuu oluyor: acı fakat Şifa verici; ikincisi merhamettir (charity): tatlı ve ferahlatıcı; üçüncüsü ise tefekkürdür: güçlü ve kuvvetlendirici; a.e., s. 33

kabul etti ve böylelikle merhameti öğrendi; merhameti öğrenmek için bizim sefaletimize ortak oldu. Şöyle yazılmıştır: “acı çektiği şeylerden itaati öğrendi” ve aynı yolla merhameti de öğrendi. Söylemek istediğim şey daha önce merhameti bilmediği değil; onun merhameti [ve merhametinin bilgisi] ezeli ve ebedidir; ilahi tabiatının ezeli ve ebedi olarak bildiği merhameti zaman içerisinde tecrübeyle öğrendi.²⁴⁴

İnsanın kendisindeki hakikati idrak edebilmesinin önündeki engel “kişinin kendi kemalini sevmesi” manasına gelen kibirdir.²⁴⁵ Ne sevgi ve ne de nefret tarafsız bir yargıyı sağlayamaz. Sevdiğimiz insanlar konusunda yargı da bulunurken tarafsız davranamıyorsak kendi nefsimizi sevip dururken de hakikat bilgisine ulaşmamız mümkün olmaz. Yahudilerin Pilatus karşısında İsa’nın öldürülmesini isteyişleri tarafsız bir yargının değil nefretin eseri idi.²⁴⁶ Kral David ise kendisine isyan eden oğlu Abşalom ile savaşa çıkarken ona karşı duyduğu sevgiden dolayı adamlarını ona zarar vermemeleri konusunda ısrarla uyarmıştır.²⁴⁷

Kibirden kaçınana ve tevazuun on iki basamağını tırmanan salık burada kendisi hakkındaki bilgiye ulaşır. Bu mertebede “iman ettim, bunun için söyleyeceğim; ben çok düşkündüm”²⁴⁸ (dipnot.) diyecektir. Konuşmaya başlamasının sebebi imanının kemale erdiğini fark etmesidir, artık İsa’nın tevazusunun ne demek olduğunu anlamıştır ve kendisine İsa’nın gözüyle bakar. Söyleyeceği şey de kendisinin ne kadar değersiz olduğunun itirafıdır. Böyle bir insanın önünde yeni hakikat kapıları açılır ve “her insan bir yalancıdır” der.

Hakikatin ikinci basamağındaki salikin bütün insanların yalancı olduğunu iddia etmesinin nedeni herkesin güvenilmez oluşudur çünkü onlar kendilerini veya başkalarını kurtaramayacak kadar zayıf, çaresiz ve kudretsizdir. Aziz Bernard burada

²⁴⁴ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 35.

²⁴⁵ A.e., s. 42. Hem kiliseye ait hem de sivil mahkemelerde davacıların yakın arkadaşlarının davayı üstlenmelerinin yasaklanması uygulamasını anlayabiliyorum, böylelikle arkadaşlık sevgileri yargılarını etkilemesin ve onları adaletten uzaklaştırmasın. Eğer sevgi bir arkadaşının hataları konusunda seni bu kadar kör ve hoşgörülü yapabiliyorsa kendi hatalarıyla ilgili olarak benlik sevginin neler yapabileceğini bir düşün.

Eğer bir kimse kendisi hakkındaki hakikati tümüyle idrak etmek istiyorsa gözünden çıkan ışığı engelleyen kibir direğinden (çöpünden) kurtulmalıdır, sonra kalbine tevazu direğini dikmelidir; böylelikle kendi nefsinin tetkik edebilsin; a.e., s. 43.

²⁴⁶ Yuhanna XIX. 6-7.

²⁴⁷ II. Samuel XVIII. 5.

²⁴⁸ Mezmurlar CXVI. 10.

aksi bir örnek olarak Luka’da bahsedilen ferisi ve vergi mültezimi kıssasını ele alır. Ferisi ibadetlerine çok güvenmekte ve çevresindeki insanların günahlarına bakarak kendisinin yüksek bir mertebede olduğunu tasavvur etmektedir: “Ferisi durdu ve kendi kendine şöyle dua etti: Ey Tanrım, sana şükrederim ki, ben başka adamlar gibi soyguncu, haksız, zinacı yahut şu vergi mültezimi gibi de değilim. Haftada iki kere oruç tutarım; bütün gelirim ondalığına veririm.”²⁴⁹ Kendisi dâhil herkesin yalancı olduğunu söyleyen Mezmur yazarı kimseyi kandırmak niyetinde değildir, çünkü bilir ki herkes kurtulmak için Tanrının inayetine ihtiyaç duyar. Fakat sözü edilen ferisi mizacına sahip kimseler herkesi aşağılayıp kendilerini övmelerine rağmen büyük bir gaflet içindedir. Çünkü kibirlenmesine yol açan şey kendisindeki hakikat değil başkalarının içinde bulunduğu sefalettir. Hakikati hem kendilerinde hem de başkalarında idrak edenler ne kadar salih amel işlerlerse işlesinler Tanrının lütuflarının karşılığını veremeyeceklerini bilirler. Bu yüzden de Tanrıdan adaleti değil merhametini talep ederler.

Hakikatin üçüncü basamağında ise salık artık ne kendisiyle ne de başkalarıyla meşgul olacaktır. Burada artık kelimelerin ifade edilemeyeceği bir zevk âlemine dalarlar; “sonunda hakikatin gizli evine varırlar ve burada şöyle derler: ‘benim sırrım bana, benim sırrım bana!’”²⁵⁰

Hıristiyan teolojisine göre İsa’da hem Tanrı hem de insan tabiatı bir arada bulunduğundan Tanrının merhameti öğrenmesi konusu bu genel çerçeveye uygun bir izaha kavuşmak zorundadır. Aziz Bernard da merhametin öğrenilmesinde gerekli ayrımı ortaya koyar.

Tanrının hikmeti olan Mesih’in merhameti öğrendiğini söylediğimde benimle aynı fikri paylaşmaya hazır olmayabilirsin, her şey kendisi ile gerçekleşmiş iken nasıl olur da var olan bir şeyden habersiz kalır. Yahudilere mektuptan alıntıladığım satırlar haklı olarak farklı bir şekilde yorumlanabileceğinden bu haklı bir tavır olur. “Öğrendi” fiilinin öznesi, onun şahsiyetinde değil bedeninde bulunan, bizim başımızdır yani kilise. Öyleyse “acı

²⁴⁹ Luka, XVIII. 11-12

²⁵⁰ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 53 Aziz Bernard’ın burada atf yaptığı İşaya XXIV. 16 farklı Eski Ahit tercümelerinde farklı ifadeler içermektedir. Elimdeki Türkçe çeviride şöyle: “Fakat ben dedim: Bittim, bittim, vay başıma!”

çektığı şeylerden itaati öğrendi” ifadesi başımızın açtığı şeylerden beden itaati öğrendi demek olur. Mesih’in katlandığı ölüm, çarmıh, hakaretler, tükürmeler ve kırbaçlamalar onun bedeni olan bizlere itaatin mükemmel bir örneğini verir.²⁵¹

Mesih’in ilahi tabiatıyla sonsuz ilminde yer alan merhamet bilgisi bedeninde edindiği tecrübelerle insan tabiatınca da öğrenilir. Bu durumda hem öğretene hem de öğrenene olmaktadır. Burada gerçekleşen ilahi amaç ise insana dünya yaşamında yürümesi gereken yolu göstermektir. Kutsal kitaplardan hiç birinde Tanrının melek suretine büründüğünden bahsedilmez, çünkü melekler irade sahibi değildir, günah işlemeleri ve kedere kapılmaları söz konusu olmaz; insan ise amelleri üzerinde seçim yapma sorumluluğunu taşır, baştan çıkarılarak günah işleyebilir ve pek çok kederle karşı karşıyadır. Tanrı yeryüzüne inerek ve insanın acılarına ortak olarak ona olan şefkatini gösterir. Bu durumda insanın da diğer insanlara karşı şefkatli davranması gerektiği ortaya çıkar. Mesih’in sahip olduğu ilahi kudrete rağmen karşılaştığı sıkıntılara ve şeytanın ayartmalarına karşı sabırlı davranması ile insan itaat etmenin anlamını ve ölçüsünü öğrenir. Mesih’in çektiği acıların sonucunda insanın elde ettiği kurtuluş ise insana yeryüzü hayatında gösterdiği tevazu ve itaatin meyvelerini bir gün devşireceğinin müjdesini verir.

Mesih’in sonsuz ilahi bilgisiyle sınırlı insan bilgisi arasındaki ilişki kendisini açık bir şekilde “hatta oğul bile bilmez” sözünde ifade eder. Bir gün İsa ve şakirtleri Zeytin Dağı üzerinde ve mabedin karşısında otururken Petrus, Yakup, Yuhanna ve Andreas ona kıyamet günü ile ilgili sorular sorarlar²⁵² İsa onlara kıyamet alametleri hakkında bilgi vermekle birlikte ne zaman olacağı konusunda kendisinin de bilgi sahibi olmadığını söyler: “Fakat o gün yahut o saat hakkında ne gökteki melekler, ne de Oğul bir şey bilmez; sadece Baba bilir.” Aziz Bernard eserinde bu ayetten alıntı yaparken hafızasının yanılmasıyla “hatta insanoğlu bile bilmez” der. Mesih burada amacı söz konusu anı kesinlikle bilmediğini söylemek değildir. Kıyamet gününün bilgisi kendisinde ezelden beri mevcuttur. Onun kastettiği şey sahip olduğu insan tabiatının bu bilgiyi tecrübe etmediğini göstermektir.

²⁵¹ A.e., s. 35-36.

²⁵² Markos XII. 3.

Onun ilahi nazarları geçmiş, şimdi ve gelecek olan her şeyin üzerindedir ve o günü açık bir şekilde görmektedir; fakat cismani duyularının hiç biriyle tecrübe etmiş değildir. Eğer o gün onun cismani duyularından önünde gerçekleşmiş olsaydı Deccal'ı (Antichrist) çoktan soluğuyla öldürmüş, cismani kulakları Baş meleğin ölülere dirilmeye çağırarak borazan sesini duymuş ve cismani gözleri koyunları keçilerden ayırmış olurdu.²⁵³

Mesih insanlar arasında iken ilahi tabiatıyla insani tabiatını birbirinden ayırmak için kendisinden bahsederken seçtiği ifadelerde özenli davranmıştır. Örneğin kendisine İbrahim'den daha büyük olup olmadığını soran Yahudilere şöyle der: "Amin, amin, size derim ki İbrahim olmadan önce ben varım."²⁵⁴ Aziz Bernard'a göre İsa burada ilahi tabiatını göstermek için kasıtlı olarak "insanoğlu" değil de "ben" demiştir. Başka bir örnekte şakirtlerine halkın kendisi hakkında ne düşündüğünü sorarken "İnsanoğlu" ifadesini kullanır: "Halkın dediğine göre İnsanoğlu kimdir? Ve onlar dediler: Bazıları Vaftizci Yahya, başkaları İlya, başkaları da Yeremya, yahut peygamberlerden biridir diyorlar. İsa onlara dedi: Ya siz, ben kimim dersiniz? Simun Petrus cevap verip dedi: Sen Hay olan Tanrının oğlu Mesih'sin."²⁵⁵ Görüldüğü gibi İsa halkın görüşünün ne olduğunu öğrenmek istediğinde kendisinden "insanoğlu" olarak bahsetmektedir. Manevi bilgileri kemale ermiş olan seçkinlerden oluşan şakirtlerine ise sorusunu "ben" zamiriyle yöneltir. Simun Petrus sorudaki inceliği fark edebilmiş ve "ben" denildiğinde Mesih'in ilahi yönünün kast edildiğini anlamıştı. Tevazu ve merhamet vasıfları da Mesih'in insan tabiatına özgüdür. Hem kıyamet gününün ne zaman kopacağını bilmeyişi hem de insanın sefaletine ortak olarak merhameti tatması onun sınırlı bilgi sahibi olan bedeniyle ilgilidir.

Tanrının bedenleşerek insanın acılarına ortak olmakla hakikatin komşuda idrak edilmesinin gerektiğini gözler önüne serer.²⁵⁶ Eğer Tanrı kendisini insanın sefaletlerine ortak edecek kadar tevazu ve merhamet gösterebiliyorsa o sefaletlerin zaten içinde olan insan çevresindeki diğer insanların acılarına ortak olmaktan nasıl kaçınabilir? Komşusunun acılarını ve düşkünlüğünü gözlemleyen insan kendisinin de

²⁵³ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 38-39.

²⁵⁴ Yuhanna IX. 58.

²⁵⁵ Matta 16. 13-16

²⁵⁶ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 40.

aynı durumda olduğunu görecektir. Bu durumda insan kendisi hakkındaki hakikati idrak etme imkânına kavuşur. Ruhani hakikatlere ulaşmanın yolu başkalarını da bu eğitime ortak etmekten geçer. Doğru yolu bulmak isteyen insan bu yolda kendisine nasıl sabırlı, şefkatli ve özverili davranılmasını istiyorsa başkalarına da aynı şekilde davranmalıdır. Kendisinin ayartılmaya ve günah işlemeye ne kadar eğilimli olduğunu fark ettiğinde aynı durumdaki komşusuna da anlayışla yaklaşacaktır.²⁵⁷

3.3 Tanrı Sevgisi

Tevazu ve Kibrin Adımları'nda hakikatin idrakini üç mertebeye ayıran Aziz Bernard hakikatin kişinin kendisinde ve komşusunda idrak edilen mertebeleri üzerinde geniş bir şekilde durmasına rağmen tefekküre denk düşen son mertebeye pek fazla değinmez. Daha önce üzerinde durulan zevk özgürlüğü veya kederden arı olma durumuna tekabül eden bu mertebeye yeryüzünde ancak salih ameller işleyenler ve çokça tefekkür edenler sadece geçici süreler için ve nadiren kavuşabilir. Yaşanan bu tecrübe aynı zamanda **mystic union** veya **maneви evlilik** şeklinde isimlendirilen alana adım atmak demektir. Tanrı suretinde ve ona benzeyişle yaratılan insanın asli günahla Tanrıdan kopması esas ilişkinin tekrar kurulması için bir arzuyu yaratacağından Tanrı ile İnsanın ilişkisi bir sevgi ilişkisidir. Hıristiyan geleneğine göre Tanrı bizzat sevgi olduğundan Tanrı sevgisi ile Tanrıya benzerlik aynı şeyin iki ayrı ifadesidir ve aynı nedenle Tanrı sevgisi olmadan sevgi olan Tanrı hakkında bir bilgi sahibi olunamaz.²⁵⁸

Aziz Bernard **Tanrı Sevgisine Dair** isimli eserinde bu konuyla ilgili olarak iki sorunun cevabını arar: Tanrıyı niçin sevmeliyiz? Tanrı sevgisinin ölçüsü nedir?" Aziz Bernard'ın cevabı "Tanrı sevgisinin sebebi bizzat Tanrı'nın kendisidir ve bu sevginin ölçüsü ise ölçüsüz sevgidir" olur. Bernard bu kısa cevabın bilge bir kimse

²⁵⁷ A.e., s. 41; Aziz Bernard bu konuda Aziz Pavlus'un sözlerine dayanmaktadır: "Ey kardeşler, siz ki ruhanisiniz, eğer bir adam bir suçta tutulursa böyle birini nezaketle ıslah edin; sen de imtihan olunmayasın diye kendini sakın." Galatyalılara, VI. 1.

²⁵⁸ Etienne Gilson, **The Mystical Theology of Saint Bernard**, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1990, s. 22.

için yeterli olduğunu fakat alelade halk için daha teferruatlı bir açıklamanın gerektiğini söyler. Eserin geri kalanı bundan ibarettir.²⁵⁹

Tanrı'yı kendisi için sevmemizin iki nedeni vardır: Birincisi, hiçbir şey bundan daha akla uygun olamaz; ikincisi, hiçbir şey bundan daha faydalı olamaz. Tanrı'nın insanlara sunduğu en değerli şey ise yine kendisidir. İnsanın Tanrısını sevmesi gerekir, çünkü önce o bize sevgisini sunar.²⁶⁰ Tanrı insanları o kadar çok sevmektedir ki biricik oğlunu insanlığın kurtuluşu için feda etmiştir.²⁶¹ Ancak Tanrının sevgisi İsa'nın kurtarıcı rolüne inanmayanları da kuşatır. Öyle ki her insanın dünyaya gelmesi ve yaşamını sürdürmesi bu sevginin sunduğu sayısız ilahi lütuf sayesinde. Fakat bu lütuflar içerisinde insanın peşinde koşması gereken üç değer onun yaratılışındaki en ulvi lütufları oluşturur; şeref, hikmet ve fazilet. Aziz Bernard bu üç değeri sırasıyla şu şekilde tarif eder: Şeref insanın özgür iradesidir, onun sayesinde diğer yaratıklardan üstün olmakla kalmaz aynı zamanda onlar üzerinde hâkimiyet kurar. Hikmet, sahip olduğu bu şerefi tanımasını sağlayan kudrettir, ayrıca insanın bunu kendi kendine başaramadığını da gösterir. Fazilet ise insanı ona hayatının kaynağını veren her kimse onu aramaya, bulduğunda ise ona sınıksız sarılmaya yönlendirir.

Bu üç değer bir diğeri olmadan gerçekleşmez; "hikmetsiz şeref bir değer ifade etmez, faziletsiz hikmet zararlıdır." Varlığından haberdar olunmayan bir lütuf sahibi olmak şeref kazandırmaz, sadece varlığından haberdar olup onun kaynağını bilmemek veya onu kendinden menkul bilmek ise gerçek şerefi değil kibri ortaya çıkarır. Sahip olduğu şerefin kendisine Tanrı tarafından verildiğini bilen insan fazileti sayesinde yaratıcısını arar ve bulur. Her insan kendi varlığını ve ruhunu incelediğinde yaratılmış olduğunu bileceğinden bu yaratmanın kaynağına sevgi duyar. Hâlbuki

²⁵⁹ St. Bernard of Clairvaux, **On Loving God**, (Çevrimiçi) http://www.ccel.org/ccel/bernard/loving_god.html, 21 Nisan 2007, s. 3.

²⁶⁰ "Biz Seviyoruz çünkü önce o bizi sevdi." I. Yuhanna IV. 19.

²⁶¹ "Zira Tanrı dünyayı öyle sevdi ki, biricik Oğlunu verdi; ta ki, ona iman eden her adam helak olmasın, ancak ebedi hayata kavuşsun." Yuhanna, III. 16.

Hıristiyanlar sadece yaratıldıklarını değil kurtarıldıklarını da bilmektedirler ve dolayısıyla Tanrıyı sevmeleri için daha çok nedenleri vardır.²⁶²

Bu şekilde hangi dine mensup olursa olsun her insanın Tanrıyı sevmesini zorunlu kılan Bernard Tanrıya yönelik en kâmil sevgiyi kilisede görür; “ne Yahudiler ne de paganlar sevginin ızdırabını kilise kadar hissedemez”²⁶³ Çünkü yalnızca kilise Tanrının tek oğlu İsa Mesih’in yeryüzüne inip insanı asli günahın boyunduruğundan çarmıhta çile çekmek suretiyle kurtarıp mezarından dirilerek insanlığın önünde yeni bir diriliş yolu açmasını ve göğe yükselerek oradan insanlığı gözetmesini ve Kutsal Ruhu göndererek onun huzurunu sağlamasını idrak edebilir.²⁶⁴

Tanrıyı sevmenin akli gerekçesi yanında insanın dünya ve ahret hayatı için faydalı olan bir yönü daha bulunur. Tanrı, insan kendisini sevdiği için ona karşı yükümlü olmaz. Ancak Tanrı kendisine sevgiyle bağlı olan insanları da lütufsuz bırakmaz: “gerçek sevgi bir ödül talep etmez, fakat onu hak eder”.²⁶⁵ Bu durumda sevginin temel bir özelliği açığa çıkar. Sevgi bir sözleşme değil taraflar arasındaki bir bağlıdır, bu bağda sevginin ödülü sevilen nesnenin kendisidir. Dolayısıyla sevilenden başka arzu edilen şeyler bu sevginin hakikatine gölge düşürür.²⁶⁶ Tanrı sevgisi dışındaki bütün sevgilerde geçici özellikler karşı arzu duyulduğundan hepsi eksiktir: “Bir adam için sahip olduğundan daha iyi gördüğü bir şeye karşı iştihak duymak doğal bir durumdur ve onun istediği niteliklere tümüyle sahip bir nesneye ulaşması mümkün değildir. Eğer karısını güzelliğinden dolayı seviyorsa daha güzellerini gördüğünde onların peşinden koşar. Eğer pahalı giyecekleri seviyorsa her zaman fiyatı daha yüksek olan başka bir tanesini arar, ne kadar zengin olursa olsun kendisinden daha zengin birini kıskanır.” Fakat Tanrı sevgisinin ödülü tanrı olduğundan ondan daha büyük bir ödül olmaz, dolayısıyla Tanrı sevgisi kemal

²⁶² St. Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 5.

²⁶³ A.e., s. 6.

²⁶⁴ A.e., s. 7.

²⁶⁵ A.e., s. 13.

²⁶⁶ Etienne Gilson **The Mystical Theology of Saint Bernard**'da, Aziz Bernard'ın Tanrı sevgisine dair düşüncelerini incelerken onun muhtemel antik kaynaklarından da bahseder. Gilson'un kitabının 1990 baskına bir önsöz yazan Jean Leclerc burada Aziz Bernard'ın Cicero'nun **De Amicitia**'sını okuduğunun tarihçiler tarafından belirlendiğini söylemektedir; a.g.e., s. xxi. Cicero eserinde arkadaşlar arasındaki sevgiyi hayırseverliğe (benevolentia) bağlar. Kelimenin manası sevilenin iyiliğini sadece sevilen için istemektir, akrabalık o olmadan sürebilir ama arkadaşlık asla; a.g.e., s. 10.

derecesine ulaşmış bir insan onu zaten bulmuş demektir. Aziz Bernard buradaki paradoksu açık bir şekilde ifade eder: “Tanrıyı bulmamış kimseler onu arayamazlar”²⁶⁷

Aziz Bernard Tanrı sevgisinde ulaşılması gereken mertebeyi izah ettikten sonra tekrar başa döner ve sevginin derecelerini inceler. Ona göre ilk sevgi insanın kendisine yönelik cismani sevgisidir. İnsan kendisini sevdikten sonra onunla aynı kaderi paylaşan benzerlerine yönelir ve onları da kendini sevdiği gibi sevmesi gerekir. Tüm sevgilerin ve tüm iyiliklerin kaynağı Tanrı olduğundan insan sevginin ikinci adımında Tanrı sevgisiyle karşılaşır. İnsan bu aşamada Tanrıyla olan ilişkisini korku ve çıkar üzerine kurar. Ancak sevginin yöneldiği şeyin bizzat kendisi dışında sebepler araması bu sevginin zayıflığına işarettir. Dolayısıyla sevginin üçüncü basamağına çıkmak zorunludur; Tanrı ancak kendisi için sevilir.

Bir kimse Tanrıyı kudreti için yüceltir, bir başkası merhameti için, bir diğeri ise sadece saf iyilik olduğu için. Birincisi köle tabiatlıdır ve nefsi için korkar; ikincisi tamahkârdır, daha çok fayda temin etmek ister; üçüncüsü ise Babayı yücelten Oğuldur. Korkan ve fayda arzulayanlar bencil çıkarları peşinde koşanlardır. “Sadece oğulda muhabbet kendi çıkarını aramaz.”²⁶⁸

Sevginin dördüncü mertebesine, yani zirvesine ulaşan kimse sevgisini yine kendi benliğine yöneltir, ancak bu sefer kendisini Tanrıda sever, bütün bencilce duygularından sıyrılır ve ilahi irade ile bağını kurar: “Bu dereceye ulaşmak Tanrı-benzeyişine sahip olmak demektir. Şarap içine düşen bir damla suyun kendisini kaybedip şarabın rengini ve tadını alması gibi veya demir bir çubuk gibi, kıpkırmızı olana dek ısıtılır, ateşe dönüşür ve kendi tabiatını unuttur yahut da hava gibi, güneş ışınlarıyla aydınlanır, ışığın kendisi kadar aydınlık olduğu görülmez; işte azizlerde de tüm insani eğilimler bazı ifade edilemez dönüşümlerle Tanrı iradesi içinde kaybolur.”²⁶⁹ Aziz Bernard, Tanrının bizzat sevgi oluşunu da kutsal üçlemeyi bir

²⁶⁷ St. Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 15.

²⁶⁸ St. Bernard of Clairvaux, a.g.e., I. Korintoslular XIII. 5.

²⁶⁹ A.e., s. 19.

arada tutan bağ olarak yorumlar; sevgi evrenin kendisiyle yaratıldığı ve idare edildiği kanundur, hatta Tanrı bile kendisini ona tabii kılmıştır.²⁷⁰

Aziz Bernard'a göre sevginin dördüncü derecesine dünya hayatında tümüyle ulaşmak mümkün değildir: "ölüm yok edilinceye, sonsuz nur karanlığın en ücra köşelerini kaplayınca ve semavi saadet bedenlerimizi kuşatınca kadar ruhumuz benliğimizin elinden tümüyle kurtulup kendisini Tanrıya verebilir mi. Beden sahip olduğu bütün arzularıyla ruhun nihai ikametgâhına dönmesine engel olur. Ancak beden Aziz Bernard için kötülükle özdeşlik içermez: "Beden, Tanrıyı seven ruhun yardımcısıdır, hatta hasta olduğunda bile, öldüğünde bile ve hepsinden öte yeniden dirilişten sonra: Hastalık tövbeye yardımcısıdır, ölüm huzurun kapısıdır ve yeniden diriliş kemale erdirir. Dolayısıyla ruh beden olmadan mükemmel olamaz, çünkü her durumda onun iyiliklerine muhtaçtır."

3.4 Manevi Düşün

İnsanın yeryüzünde kederlerden ve dertlerden tümüyle kurtulacağı bir zevk özgürlüğü halini, hakikatin bizzat kendisinde idrak edileceği bir mertebeyi ve insanın Tanrı karşısında benliğinden sıyrılıp Tanrı'da kendisini seveceği bir anı bir daha kaybetmemek üzere elde etmesi mümkün değildir. Aziz Bernard'ın bu konudaki değerlendirmeleri akli bir bilgilenme sonucu değil şahsi tecrübelerinin bir ürünüydü. Peki, bir maneviyat yolcusunun yeryüzünde nadiren ve geçici olarak yaşayabileceği bu zevk ve kendinden geçme hali Aziz Bernard'ın ruhunda nasıl tecelli etti? Ömrünün sonuna doğru **Neşideler Neşidesine Dair Vaazlar**'ında bunun cevabını vermeye çalışır. Yaşanılan tecrübe insanın normal algılarından farklı ve bunları aşan bir ruh durumunu ve ona eşlik eden bir zevk halini içermektedir.²⁷¹

²⁷⁰ A.e., s. 21.

²⁷¹ Şimdi biraz şu ahmaklığa sabır gösterin. Söz verdiğim gibi size kendi tecrübemi aktarmak istiyorum, pek önemli de değil aslında. Fakat bu itirafı sadece size faydası olur diye yapıyorum, eğer bundan size bir fayda dokunursa ahmaklığımdan memnuniyet duyarım; yoksa sadece ahmaklığım ilan edilmiş olur. Söylemeliyim ki kelam bana da geldi – bir ahmak olarak konuşuyorum – ve pek çok kez geldi. Fakat gelmesine rağmen gelişi esnasında bilincim asla yerinde olmadı. Onun mevcudiyetini idrak ettim, sonradan anladım ki o benimleydi; bazen geleceğine dair önseziye kapılırdım fakat gelip gidişinden haberdar değildim. Şimdiye kadar, ruhumu ziyaret ettiğinde nereden geldiğini ve nereye gittiğini, hangi vesilelerle girip çıktığını bilmiş değilim; Yuhanna'nın dediği gibi: 'Nerden gelip nereye gittiğini bilemezsin' (Yuhanna III. 8) Bunda şaşılacak bir taraf yok, çünkü onun için

Neşideler Neşidesi Üzerine Vaazlar Aziz Bernard'ın Hıristiyan Maneviyatına dair yazdığı eserlerin zirvesini oluşturur. Yaşanılan manevi tecrübe iki sevgilinin buluşması ve birleşmesi sembolizmiyle anlatılmaktadır ki manevi birleşme ve zevk halinin erotik sembollerle anlatımı Aziz Bernard'dan çok önce yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı.²⁷² **Vaazlar**'da manevi birlik Neşideler Neşidesindeki gelinin güveyden talep ettiği 'ağzın öpüşüyle sunulan bir öpüş' ile sembolleştirilir. Birleşme anında salık mekânın bağlarından sıyrılır, iç ve dış gibi ayrımlar söz konusu olmaktan çıkar. Tecrübe beş duyuyla algılanmadığı gibi zihinsel süreçlerin işletilmesiyle kavranamaz ve gerçekleşmesi bilinçli bir şekilde düzenlenemez.

denmiştir: 'Senin adımların bilinmeyecek' (Mezmurlar LXXVI. 20) Gözlerim kelamın gelişini göremiyor çünkü rengi yok; sesi olmadığından kulaklarım duyamıyor; hava ile değil zihin ile karıştığından burnuma kokusu gelmiyor; o havada hareket etmez zira onu yaratandır. Gelişi ağız ile tadılmaz zira bir yeme içme faaliyeti değil, dokunma duyusu ile de bilinmez çünkü ona dokunulmaz. Öyleyse nasıl gelip giriyor? Belki de içeri girmiyor çünkü dışarıdan gelmiyor. O bizim dışımızda var olan bir şey değil ki. İçimden de gelmiyor çünkü o iyidir, biliyorum ki bende iyilik yok. İçimdeki en yüksek yere çıktım ve baktım! Kelam üzerimde duruyordu. Merakımdan içimdeki en derin yerlere doğru indim onu daha derinde buldum. Kendi dışıma baksam onu görebildiğim en uzak mesafenin ötesine uzanmış gördüm, içime baktığımda onu en içerde o vardı. Sonra okuduğum şu gerçeği bildim; 'biz onda yaşıyoruz, hareket ediyoruz ve varız.' (Resullerin İşleri XVII. 28) Mübarek insan odur ki varlığı ondadır, onun için yaşar ve onunla hareket eder.

Öyleyse soracaksın, hiçbir iz bırakmıyorsa onun bende mevcut olduğunu nasıl bildim? O hayat ve kudrettir ve ne zaman gelse uyuyan ruhumu uyandırır; kalbimi ürpertir, yatıştırır ve parçalar; çünkü o daha önce bir taş gibi sert ve hastaydı. Bu yüzden onu çıkarmaya ve yok etmeye başladı, yeniden inşa etti ve yerine koydu, böylece kuru toprağı sulasın ve karanlık köşeleri aydınlatabilsin; kapalı olanı açsın ve soğuk olanı ısıtsın; kıvrıkları düzeltsin ve engebeleri yumuşatsın; böylece ruhum Rabbe niyaz etsin ve içimdeki her şey onun kutsal ismini övsün. Ne zaman ki güvey, kelam, bana gelse, gelişini herhangi bir işaretle duyuramaz, ne bir görüntü, ne bir ses ne bir dokunuşla. Onun geldiğini belli eden bir hareketi yoktur, onun varlığının derinliklerine nüfuz ettiğini duyularım ile anlayamam. Dediğim gibi, sadece kalbimin hareketiyle onun mevcudiyetini idrak ederim ve onun kudretinin büyüklüğünün bilirim çünkü kusurlarım uçup gider ve beşeri arzularım dize gelir. En gizli kusurlarım açığa çıktığında ve görünür kılındığında onun hikmetinin derinliğine hayran olurum; yaşam şeklimde tecrübe ettiğim en küçük değişikliklerde onun iyiliği ve merhametini görürüm; en derin varlığım olan fikrimin ruhundaki canlanma ve yenilenmelerde (Efesliler IV. 23) onun muhteşem güzelliğini idrak ederim ve bütün bu şeyleri tefekkür ettiğimde onun çeşit çeşit kudretiyle huşu ve hayranlıkla dolarım. Fakat Rab beni terk ettiğinde bütün bu ruhani kuvvetler zayıflar ve söner, kaynayan bir suyun altından ateşin alınması gibi soğumaya başlar; bu onun gidişinin işaretidir. Sonra tekrar gelişine kadar ruhum elemelenir ve yine kalbim yanmaya başlar, bu onun gelişinin işaretidir. Kelamın bu tecrübesine sahip olduğumda, gelinin onu çağırdığında sarf ettiği sözlerini kendime yakıştırırsam garipsenir mi? Hararetim onun ki kadar yüksek olmasa da onunki kadar büyük bir arzuyla heyecanlanıyorum. Yaşadığım sürece kelamı çağırma için çağırma kelamı olan 'dön' kelamı dudaklarımda olacak. Benden ne kadar uzaklaşıp giderse onu o kadar çağırıyorum. Kalbimin alev alev yanan arzusuyla onu çağırmaktan geri durmayacağım, terk edip giden birinin arkasından yapıldığı gibi dönmesi için yalvaracağım ve kurtarıcılığının neşesini bana geri vermesi için ve kendisini bende yeniden canlandırması için. Bernard of Clairvaux, **On the Song of Songs**, C. IV, 74. Vaaz, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1980, ss. 89-92.

²⁷² Dom Cuthbert Butler, a.g.e., s. 97. Mesih veya İlahi Kelamın damat ve ona hasret duyan ruhun gelin sembolleriyle anlatımı Neşideler Neşidesini yorumlayan Origen'e kadar gider; Gilson, a.g.e. s. 17, Butler, a.g.e., s. 110.

Salikin yaşadığı hali kelimelerle ifade etmesi mümkün olmadığından ancak neye benzemediği söylenebilir ve bilinç ile idrak edilemediğinden ancak bir vecit hali ile ortaya çıkabilir. O esnada salik hem kelamın varlığını yaşamakta hem de kendi kişiliğini hiçbir gizli yönü kalmayacak şekilde idrak etmektedir ki kelam ile benlik bir tek varlığı oluşturur. Ancak Aziz Bernard yaşadığı tecrübeyi panteizm ile özdeşleştirecek düzeyde sistemleştirmez, insan bedeninin dünyevi arzularıyla kuşatıldığından saf ruhaniyetin ulaştığı vecit hali geçicidir ve insan yeryüzünde yaşadığı sürece Tanrı ile arasında perdeler bulunur.

Seksen altı vaazdan oluşan eser Eski Ahit'te yer alan Neşideler Neşidesinin başlangıcı olan "beni ağzının öpüşleriyle öpsün" cümlesinin açıklanması ile başlar. Gelin ile damadın birbirine duydukları arzuyu anlatan bu kitap Yahudilikte Tanrı ile İsrail oğulları arasındaki ilişkinin sembolü olarak görülürken Hıristiyanlar onu Mesih ile Kilisenin arasındaki ilişki olarak yorumladılar. Aziz Bernard'da bu sembolizmi benimsemektedir, ancak zaman zaman gelin yüksek ruhlu bir bireyle özdeşleştirilirken damat bazen Mesih'i ve bazen de Kelamı temsil eder. Gelinin sadece öpülmeyi değil de 'ağzın öpüşüyle' öpülmeyi istemesi ruhani hayatın en üst zirvesine, manevi birliğe işaret eder. Ağzın öpüşünden önce ayağın ve elin öpülmesi gelmektedir ki üçü birlikte Aziz Bernard'da daha önce de gördüğümüz manevi gelişimin üç aşamasına işaret ederler: Arınma, aydınlanma ve birleşme.

Yerde secdeye kapan, onun ayağını eline al, öpücüklerinle teskin et ve gözyaşların üzerlerine sepilsin; böylelikle onları değil fakat kendini temizle.²⁷³

Bu sevgiye nail olduktan sonra onun elini öpmelisin, böylece kendini değil fakat onun ismini övmelisin. Birincisi, onun ismini övmelisin çünkü o senin günahlarını bağışladı, ikincisi, çünkü o seni erdemlerle donattı.²⁷⁴

İnanıyorum Tanrı, hevesli bir insana bütün öpüşlerin en mahremine, yüce bir cömertlik ve tarif edilmez bir güzellik sunmaktan geri dursun. İzlememiz gereken yolu, reçeteyi gördün: İlk önce, kendimizi onun ayakları altına atarız, bizi yaratan Rabbin önünde gözyaşı dökeriz, işlediğimiz günahlardan nedamet duyarız. Sonra bizi tutup kaldıran ve

²⁷³ Bernard of Clairvaux, **On the Song of Songs**, C. I, s.17.

²⁷⁴ A.e., s. 19.

titreyen dizlerimizi sakinleştiren ele uzanırız. Son olarak pek çok ibadet ve gözyaşından sonra elde ettiğimiz güvenceyle gözlerimizi tevazuuyla onun ilahi güzelliğe sahip dudaklarına doğru kaldırmaya cesaret ederiz; sadece gözümüzü dikip bakmak için değil fakat – korku ve titremelerle söylüyorum – onun öpüşüne sahip olmak için. “Rab Mesih yüzümüzün önündeki Ruhtur” ve kim ona kutsal bir öpüşle selam ederse güzel arzularıyla birlikte onunla bir ruh olur.²⁷⁵

Aziz Bernard için manevi birliğe giden yol zihinsel veya psikolojik bir süreç değil tevazu, itaat ve ibadetten oluşan sofuca bir yaşamdır.²⁷⁶ Asli günah yüzünden veryüzüne düşen ve aynı nedenle bedeninin iştahlarıyla kuşatılmış olarak ölümün hükümlerinde yaşayan insan asıl haline geri kavuşması gereken bir hasta konumundadır. Dolayısıyla bir tedavi sürecine, bu tedavi sürecini düzenleyecek bir hekime ve tedavinin gerçekleşeceği bir mekâna ihtiyaç duyar. Nasıl hastanın sağlığına kavuşması için bir süre nefesine ağır gelen ilaçlara ve tedavilere katlanması gerekiyorsa aynı şekilde ruhunu iyileştirmek ve tefekkürün doruklarında ağzın öpüşünün zevkine varmak isteyen salık de sıkı bir riyazete, ibadete, nefsi ıslah etmeye, nedamete ve erdemleri yaşatmaya ihtiyaç duyar.²⁷⁷

Manevi birleşmenin aşamaları bir taraftan ruhun hastalıklarından kurtulmasının adımları olarak anlaşılırken bir taraftan da Kelam ile varılacak vuslatın hazırlığı olarak görülür; gelinin eşini karşılamak için yatağını süslemesi gibi salık de manevi birleşme için kendi ruhunu süslemek zorundadır.

Belki de tefekkürün dinginliğine ermek istiyorsun ve bunu da beceriyorsun; bir tek gelinin yatağı üzerine saçılan çiçekleri unutma. Demek ki çevreni salih amellerin çiçekleriyle, erdemlerin hayat bulmasıyla bezemelisin, nasıl ki çiçek meyveyi muştuluyorsa bunlar da mübarek tefekkürünü müjdeler. Aksi takdirde çalışmanın sonunda istenen dinlenme yerine sefahatin tuzaklarına kapılırsın.²⁷⁸

²⁷⁵ A.e., s. 20.

²⁷⁶ Dom Cuthbert Butler, **Western Mysticism** içinde Aziz Augustine, Büyük Gregory ve Aziz Bernard'ın tefekkür görüşlerini karşılaştırdığında bu sonuca varır. Aziz Augustine zihni, Büyük Gregory ise psikolojik bir süreci öne çıkarmaktadır; s. 100.

²⁷⁷ Bernard of Clairvaux, a.g.e., s. 137.

²⁷⁸ A.e., ss. 243-244.

Salikin belirli reçetelere bağlı kalarak ulaşmaya çalıştığı tefekkür hali olağan bir d şnme durumundan farklıdır. Aziz Bernard **On Consideration**'da tefekkürle (contemplation) d şnmeyi birbirinden (consideration) ayırır. Tefekkür zihnin zamanın akışı içerisinde faaliyet göstermesi, elindeki bilgileri değerlendirerek bunların üzerine yenilerini inşa etmesi ve çeşitli şüpheleri izale etmeye çalışması olarak görülmez. Tefekkür eşyaya ait bilginin zaman içinde bölünmeden bir anda ve bütünüyle kavranmasıdır.

Hepsinden önce kelimeyi bir d şn. Onu [d şnceyi] tefekkürün tam bir eř anlamlısı olarak görmüyorum,  nk  ikincisi eşyanın kesinliği ile ilgilidir, birincisi ise bunun araştırılmasına uygun düşer. Aynı şekilde tefekkür ruhun hatasız gerçek bir sezgisi veya hakikatin tereddütsüz bir kavranışı olarak da tanımlanabilir. Fakat d şnme zihnin araştırmaya bir amaca uygun olarak yönelmesidir veya aklın hakikati araştırmak için yönlendirilmesidir; ancak uygulamada iki kelime de birbirinin yerine kullanılır.²⁷⁹

Tefekkürü olağan d şnme faaliyetinden ayıran Aziz Bernard onu kendi içinde de aklın ve kalbin tefekkürü olarak ikiye ayırır; “Kutsal tefekkür için iki tür vecit hali bulunur, birincisi akıldadır, diğeri ise kalpte; biri aydınlanmadan, diğeri arzudan doğar; biri bilgiden diğeri ibadetten.”²⁸⁰ Aklın tefekküründe zihin birdenbire eşyanın hakikatlerini kavrar, kutsal metinlerdeki anlamlar ve sırlar önünde açılır. Böylelikle salik hem kendi bilgisinden emin olur ve hem de başkalarını da kendi y r d ğu yolda rehberlik etme kudretine erişir.

Kalbin tefekküründe yaşanan hal ise daha önce de açıklandığı gibi dünya hayatında geçici sürelerle erişilen Cennetin duyumsanması halidir.

Tanrının ul hiyeti [damat] sürgündeki ruh [gelin] ile izdivacı hor görmez ve ona sahip olduğu damadın ne kadar derin bir bağla bağlı olduğunu ateşli bir sevgiyle göstermekten geri durmaz. Yeryüzünde okuduğumuza göre Cennette böyledir, şüphe duymuyorum, ruhun sayfada yazılanları tecrübe edeceği de kesindir, ancak gelin henüz tadına varamadıklarını orada tatmaya kudreti olduğunu tam olarak ifade edemez.²⁸¹

²⁷⁹ Saint Bernard, **On Consideration**, s. 41.

²⁸⁰ Bernard of Clairvaux, **On the Song of Songs**,  ev. Kilian Walsh, C. III, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1979, s. 24.

²⁸¹ A.e., s. 50-51.

Sonuç

Avrupa’da siyasi, iktisadi ve kültürel birliğin bozulduğu yüzyıllar boyunca manastırlar kurdukları ağlarla bu birliğin gelişmesi yönünde katkılarda bulundular. Manastırlar yaşamlarını sürdürmek için güvenliğe ihtiyaç duyduklarından kendilerini koruyacak siyasi otoritelerle iş birliğine gidiyorlardı. Bu karşılıklı bağımlılıklar sayesinde manastırlar Avrupa’da on ikinci yüzyıla kadar yayıldı. Hıristiyanlık dünyasında on ikinci yüzyıldan sonra da yeni ve etkili manastır hareketleri ortaya çıkmakla birlikte manastırların Hıristiyanlık içerisindeki üstün konumu bu yüzyılda zirvesine ulaştı ve zaman içerisinde ortadan kayboldu. Bu yüzyılda artık şehirlerde yapılanan yeni eğitim kurumlarının ortaya çıkması, Kilise ve sivil hukukun çerçevesinin belirlenmesi ve kadrolarının şekillenmesi, şehirlerdeki Kilise teşkilatlarının güçlenmesi ve tarımsal örgütlenmenin gelişmesi manastırların toplum içerisinde üstlendikleri rolleri terk etmesi sonucunu doğurdu.

Aziz Bernard da bu kavşakta etkileyici bir şahıs olarak durmaktadır. Eserleri konu seçimi ve yaklaşımları açısından klasik manastır teolojisinin sınırları çerçevesi içerisinde kalır ancak sahip olduğu üslup, duygularının coşkunluğu ve edebi zenginliği onu hala okunan bir yazar yapmaktadır. Aziz Bernard’ın Hıristiyanlık tarihi açısından önemi ve özgünlüğü herhangi bir keşişin hayatında görülmemiş ölçüde siyasi ve sosyal bir etki alanına ve iktidara sahip oluşudur. Bu çalışmada bunu mümkün kılan faktörler incelenmeye çalışılmıştır.

Aziz Bernard kişiliğinin bu yönünü kimerya benzetmesiyle eleştirmektedir, aynı şekilde hem taraftarları onun siyasi girişimlerinden rahatsızlık duymuş ve bunları biyografisinden mümkün olduğunca çıkarmaya çalışmış hem de düşmanları onu bu yüzden sık sık kınamıştır. Ancak manastır geleneği bir taraftan dünyanın terk edilmesini, inzivayı ve riyazeti terk etmeyi keşişliğin en önemli şartları olarak saysa da manastır yaşamı kurulduğu dönemden itibaren bütün bunların aksi yönünde gelişmelere yol açan özellikleri de içinde barındırır. Dolayısıyla uygun bir siyasi ve sosyal ortam oluştuğunda Aziz Bernard gibi bir keşişin dünyevi faaliyetlere girişmesi manastır geleneği içerisinde temellendirilebilir ve anlaşılabilir bir durumdur. Mısır’da ortaya çıkan ilk münzevilerin şehirlerdeki Hıristiyan cemaatle ve kiliseyle

sıkı bir bağı olduğu ve çabucak siyasi bir güç haline dönüşebildiği görülmektedir. Aynı zamanda din adamlığının ve hekimliğin çoğunlukla aynı kişilerde toplandığı antik dünyada Hıristiyan halk keşişlerin hastalıkları manevi güçleriyle iyileştiren şahıslar olduğuna inanıyordu; halkın hem maddi hem de manevi çeşitli ihtiyaçları yüzünden manastırlar sürekli ziyaret edilen mekânlara dönüşmüştü. Aynı zamanda keşişler çiftçilik ve el işleriyle bol miktarda satılabilir ürün ortaya çıkarıyor ve tutumlu bir hayat sürdükleri için manastırlarda zenginliğe yol açıyorlardı. Kurdukları düzen iyi işlediğinde arzu etmez göründükleri bir zenginliğe ve toplumsal ilgiye sahip oluyorlardı. Bu durum manastırlara yeni katılımların sayısını artırmakla birlikte uymaları gereken hayat tarzından uzaklaşıyorlar ve manastırlar asıl işlevini yerine getiremez hale geliyordu. Bu yüzden manastırların tarihi öze dönüş ve reform girişimleriyle doludur.

Manastırların maddi şartları gibi manevi dünyaları da toplum hayatından kaçış kadar topluma yaklaşma motiflerini içermektedir. Mısır'daki çöl babalarının hayatlarını konu alan ve bir keşişin hayatının nasıl olması gerektiğini gösteren eserlerde manevi gelişimin çeşitli aşamalarında toplumla etkileşim içerisinde olma zorunluluğu dikkat çeker. Ayrıca bireysel inziva çabaları uzun süreli olamamış ve ancak belli kurallar çevresinde örgütlenmiş topluluk yaşamı modeli sürekliliğini sağlayabilmiştir.

Dolayısıyla inziva manastır yaşamında hedeflenen ama gerçekleşmeyen bir arzu olarak kalmaktadır. Aziz Bernard'ın eserlerinde ise Tanrı ile olan ilişkisinin onu tam tersi bir yöne zorladığı anlaşılır. Tanrı benzeyişi ve suretini geri kazanmaya çabalayan ve bu makama dünya hayatında nadiren ulaşılabildiğini söyleyen Aziz Bernard yazılarında bu makamı tecrübe ettiği anları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Bu durumda Aziz Bernard Tanrıyla manevi bir birleşmeye ulaşmış bir kimse olduğunu açıkça ilan etmektedir. Öyleyse kendisinin Tanrının yeryüzündeki bir uzantısı olduğunu düşünmesi ve bizzat Tanrı gibi faaliyet yürütmesi tutarlı bir davranış olacaktır. Yukarıda değinilen bazı olaylar ve yazılarındaki bazı ifadeler bu durumu teyit etmektedir. Büyük bir coşkuyla Tanrının yönlendirmesi altında hareket ettiğine inanan Aziz Bernard arzu ettiği şeylerin aslında bizzat Tanrı tarafından

istenen şeyler olduğunu çeşitli şekillerde ima etmiş ve bu yüzden de muhalefetle karşılaştığında aşırı duygusal tepkiler vermiştir. Aziz Bernard'ın bu tavrı takipçileri ve halk açısından ise bir Tanrı lütfü (karizma) olarak kabul görmüştür. Çeşitli seyahatlerinde ve vaazlarında yaşanan hadiseler ve mektupları onun söz sanatlarında, beden dilinde ve iletişimde büyük bir yeteneği olduğunu ortaya koymaktadır. Düşmanları bile onun bu yönünü takdir etmekte ve bu kabiliyetlerini kötü yönde kullanmakla itham etmektedirler.

Aziz Bernard'ın sahip olduğu bir başka kuvvetli inanç keşişlik yolunun bir Hıristiyan için en iyi yol olduğu inancıdır. Bu yüzden herkesin bu yola girmesini arzulamaktadır. Ayrıca kendi manastırı olan Clairvaux onun için yeryüzündeki en kutsal yer olan Kudüs'ten bile daha kutsal bir mekândır. Bu düşüncesini Philip isimli bir papazın Kudüs yolculuğundan cayararak Clairvaux'da bir keşiş olarak kalma isteğini bağlı olduğu piskoposa iletmiş mektubunda açık bir şekilde ifade etmiştir. Bu inançlara sahip olan Aziz Bernard elindeki fırsatları bu kutsal mekânın etki alanını genişletmek ve ona yeni şubeler katmak için kullanmıştır.

Aziz Bernard'ın manastır geleneği içerisinde sahip olduğu konum onu manevi bir güç haline getirirken ailesi vasıtasıyla sahip olduğu şövalyelik geleneği de ona maddi bir güç alanı sağlamıştır. Soy bağının etkin olduğu ortaçağ toplumunda bu özellik Aziz Bernard'ı siyasi seçkinler arasına sokuyordu. Böylelikle hem dini dili hem de siyasi dili kullanma hakkını elinde bulunduruyordu. Bu durum **Yeni Şövalyeliğe Methiye** isimli kitabında görülür. Yüzeyde Hıristiyanlık ideallerine bağlı bir şövalyeliğin övgüsü olan kitap aslında keşişliği yücelten alegorik bir eserdir. Siyasi ilişkilerini kullanarak daha çok insanı keşiş yapmak ve Sistersiyen tarikatını güçlendirmek isteyen Aziz Bernard aynı şeyi askeri bir dil kullanarak gerçekleştirmeye çalışır.

Aziz Bernard'ın Haçlı seferleriyle ilişkisi de izahı güç bir konudur. Kilisenin kendisinden bir talebi olmadığı sürece Hıristiyan olmayan toplumlara yönelik herhangi bir girişime ön ayak olmamıştır. Almanya'da bir papazın inisiyatifıyla Yahudilere yönelik bir şiddet hadisesinde bu saldırıya katılan Hıristiyanları ve söz konusu papazı şiddetle eleştirmiş ve Yahudilerin rahat bırakılması gerektiğini

bildirmiştir. İslam âlemine ise tümüyle ilgisizdir, o dönemde İspanya'ya giderek İslam hakkında bilgi sahibi olmaya çalışan ve İslam diniyle teolojik düzeyde bir çatışmayı hedefleyen Muhterem Peter'in bu niyetle Kur'an'ı Latinceye tercüme etme isteğini desteklememiştir. Fakat kilisenin, özellikle Papanın talebi söz konusu olduğunda tam tersi bir tavırla Avrupa'yı dolaşarak halkı ve soyluları sefere çıkmaya ikna etmek için ateşli vaazlar vermiştir. Buna rağmen Kudüs'te bir Sistersiyen manastırı kurulmasına izin vermemiş ve Kudüs'e gitmek isteyen dostlarına da – bu girişimlerini takdir etmekle beraber – kendi yanında kalırlarsa daha doğru bir tercih yapacaklarını söylemiştir.

Aziz Bernard'ın Haçlı seferleri ile ilgili bu çelişkili tavrı nasıl izah edilebilir? Özellikle Papa III. Eugene'ye hitaben yazılan **Tefekkür Üzerine** ve diğer eserlerinden anlaşıldığı kadarıyla Aziz Bernard'ın temel siyasi düşüncesi Papa'nın manevi otoritesi altında Katolik bir Avrupa cemaati üzerinde şekilleniyordu.²⁸² Dolayısıyla onun için önemli olan Avrupa'nın ruhani birlikteliği idi ve bunun dışındaki topraklarda yayılmak birinci derecede önem taşıyordu. İşte bu yüzden Avrupa'da ortak bir dini duygu oluşturan Haçlı seferlerini öncelikli olarak bu özelliği nedeniyle desteklemiş görünmektedir. Ortadoğu'ya yerleşme düşüncesini ise benimsememiş ve bu yüzden de Kudüs'te bir Sistersiyen manastırı kurulması teklifini reddetmiştir.

Bu tezi kutsal kabul edilen şahsiyetlerin siyasi ve sosyal etkilerinin kaynakları hakkında Türkiye'de gerçekleştirilmesini umduğum karşılaştırmalı çalışmalar için bir model olması amacıyla hazırladım. İslam tarihinde benzer mevkiler işgal eden alim ve ariflerin başka dinlerden örneklerle karşılaştırılması verimli sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Böylelikle İslam tarihi daha küresel bir çerçeveye oturtulup daha iyi değerlendirilebilecektir. Ayrıca ortaçağlarda Hıristiyan ve Müslüman yazarlarca kaleme alınan eserlerin karşılaştırmalı bir incelemesi konu seçimi, öne çıkarılan kavramlar ve yaklaşımlar açısından muhtemel bir ortak zemini açığa çıkarabilir. Bu durum felsefi eserlerde açık bir şekilde ortaya konmakla birlikte manastır ve tasavvuf

²⁸² Aytunç Altındal, **Papa 16. Benedikt Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 2004, s. 54. Altındal kitabında Aziz Bernard'ın birleşik Avrupa fikrini ilk ortaya atan şahıs olduğunu söyler.

kültürü bu açıdan yeterince değerlendirilmemiştir. Sadece bu çalışma bile Tasavvuf araştırmacılarının ilgi alanlarını hem kronolojik hem de coğrafi açıdan genişletmeleri gerektiğini ortaya koymak için yeterlidir.

Ayrıca günümüzde dinin tekrar siyaset sahnesine giriři²⁸³ ve din adamlarının artan rolü tarihsel örneklerin tekrar gözden geçirilmesini gerektirecektir. Bu rnekler değerlendirildiğinde günümüz şartlarında farklı bağlamlarda yeniden düzenlenen manevi önderler ve toplum ilişkileri daha sağlıklı değerlendirilebilecektir

²⁸³ şu kitabın başlığı bile bu olguyu çok iyi anlatmaktadır: Pavlos Hatzopoulos ve Fabio Petito, Religion in International Relations: Return From Exile, New York, Palgrave Mcmillan, 2003.

Bibliyografya

- Alighieri, Dante: **İlahi Komedya: Cennet**, Çev. Feridun Timur, Ankara, MEB Yayınları, 2001.
- Altındal, Aytunç: **Papa 16. Benedikt Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, Bir Harf Yayınları, 2004.
- Aubé, Pierre: **Saint Bernard de Clairvaux**, y.y., Fayard, 2003.
- Azzimonti, Alessandro v.d.: **Origines Cisterciennes: Les Plus Anciennes Textes**, Paris, CERF, 1998.
- Baur, Chrysostom: "Theophilus," **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/14625b.htm>, 20 Temmuz 2008.
- Bell, Theo M. M. A. C.: "Luther's Reception of Bernard of Clairvaux," **Concordia Theological Quarterly**, C. LIX, No. 4, Ekim 1995, ss. 245-277, (Çevrimiçi) <http://www.ctsfw.edu/library/files/pb/1220>, 15 Haziran 2008.
- Berman, Constance H.: **The Cistercian Evolution: The Invention of a Religious Order in Twelfth-Century Europe**, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2000.
- Bredero, Adriaan H.: **Bernard of Clairvaux: Between Cult and History**, Edinburg, T&T Clark Ltd., 1996.
- Brenda, M. Bolton: "The Cistercians and the Aftermath of the Second Crusade," **The Second Crusade and the Cistercians**, ed. Michael Gervers, New York, St. Martin's Press, 1992.
- Brown, Peter: **The World of Late Antiquity: From Marcus Aurelius to Muhammad**, London, Thames and Hudson, 1971.
- Budge, Ernest A. T. W.: **The Book of Paradise: Being the Histories and Sayings of the Monks and Ascetics of the Egyptian Desert by Palladius, Hieronymus and Others**, London, 1904.

- Butler, Dom Cuthbert: **Western Mysticism: The Teaching of SS. Augustine, Gregory and Bernard on Contemplation and the Contemplative Life**, London, E. P. Dutton & Co., 1951.
- Cantor, Norman F.: “The Crisis of Western Monasticism,” **The American Historical Review**, C. LXVI, No. 1, Ekim 1960, ss. 47-67.
- Cassian, John: **The Conferences of John Cassian**, (Çevrimiçi) <http://www.ccel.org/ccel/cassian/conferences.html>, 18 Nisan 2008.
- Cassian, John: **The Twelve Books of John Cassian on the Institutes of the Coenobia and the Remedies for the Eight Principal Faults**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/fathers/3507.htm>, 18 Nisan 2008.
- Chadwick, Owen: **Western Asceticism**, Philadelphia, Ichthus Edition, t.y.
- Demirkent, Işın: **Haçlı Seferleri**, İstanbul, Dünya Yayıncılık, 1997.
- Derinkök, Turgut: **Tampliye Şövalyeleri, Ortadoğu’da Dini İnanışlar ve Düşünceler**, İstanbul, Alfa, 2005
- Eliade, Mircea: **A History of Religious Ideas, Volume 3: From Muhammad to the Age of Reforms**, Chicago, The University of Chicago Press, 1985.
- Eliade, Mircea: **The Myth of the Eternal Return: Cosmos and History**, Çev. Willard R. Trask, London, Arkana-Penguin Group, 1989.
- Erol, Halil: **Sion Tarikatı ve Tapınak Şövalyeleri**, basım yeri yok, Pozitif Yayınları, t.y
- Evans, G. R.: **Bernard of Clairvaux**, New York, Oxford University Press, 2000.
- Gilson, Etienne: **The Mystical Theology of Saint Bernard**, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1990.
- Gimpel, Jean: **Ortaçağda Endüstri Devrimi**, Çev. Nazım Özüaydın, Ankara, Tübitak, 1996.

- Gregory the Great: **The Dialogues of Saint Gregory, Surnamed the Great: Pope of Rome & the First of that Name**, London, Philip Lee Warner, 1911.
- Guénon, René: **Dante ve Ortaçağ'da Dini Sembolizm**, Çev. İsmail Taşpınar, İstanbul, İnsan Yayınları, 2001.
- Harmless, William S. J.: **Desert Christians: An Introduction to the Literature of Early Monasticism**, New York, Oxford University Press, 2004.
- Heer, Friedrich: **The Medieval World: Europe 1100-1350**, Çev. George Weidenfeld, Londra, Phoenix, 1998.
- King, Peter: "Peter Abelard," **The Dictionary of Literary Biography**, C. 115, ss. 3-14, (Çevrimiçi) <http://individual.utoronto.ca/pking/miscellaneous/Abelard.DLB.pdf>, 12 Haziran 2008.
- Le Goff, Jacques: **Ortaçağ Batı Uygarlığı**, Çev. Hanife Güven ve Uğur Güven, İzmir, Dokuz Eylül Yayınları, 1999.
- Le Goff, Jacques: **Ortaçağda Entelektüeller**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1994
- Leclercq, Jean: **A Second Look at Saint Bernard**, Çev. Marie-Bernard Saïd, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1990.
- Leclercq, Jean: **The Love of Learning and the Desire for God: A Study of Monastic Culture**, Çev. Catharine Misrahi, New York, Fordham University Press, 2000.
- Neander, Augustus: **The Life and Time of St. Bernard**, Çev. Matilda Wrench, London, Gilbert & Rivington, 1843.
- Ott, Michael: "Pope Honorius II," **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/07456a.htm>, 22 Şubat 2007.
- Palladius: **The Lausiatic History**, Çev. Robert T. Meyer, New York, Paulist Press, 1964.

- Richard, Jean: “Dans l’Europe du XIIe S.,” **Bernard de Clairvaux: Histoire, Mentalités, Spiritualité**, Ed. Colloque de Lyon-Cîteaux-Dijon, Paris, CERF, 1992.
- Roux, Julie v.d.: **The Cistercians**, Çev. Barbara Jachowicz-Davoust, Vic-en-Bigorre, MSM, 2005.
- Russell, Bertrand: **Batı Felsefesi Tarihi [Orta Çağ]**, İstanbul, Kitap Yayınları, t.y
- Saint Athanasius: **Life of St. Anthony**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/fathers/2811.htm>, 25 Haziran 2008.
- Saint Athanasius: **On the Incarnation**, çev. Archibald Robertson, London, 1891
- Saint Benedict: **The Holy Rule of St. Benedict**, (Çevrimiçi) <http://www.ccel.org/ccel/benedict/rule.html>, 21 Mart 2007.
- Saint Bernard of Clairvaux: **Cistercians and Cluniacs: St Bernard Apologia to Abbot William**, çev. Michael Casey, Kalamazoo, 1970.
- Saint Bernard de Clairvaux: **Lettres**, Çev. Henri Rochais, Paris, CERF, 1997.
- Saint Bernard de Clairvaux: **Lettres**, (Çevrimiçi) <http://www.abbaye-saint-benoit.ch/saints/bernard/tome01/lettres/207-253/lettre250.htm>, 15 Ocak 2008.
- Saint Bernard of Clairvaux: **On Consideration**, Çev. George Lewis, Oxford, Clarendon Press, 1908.
- Saint Bernard of Clairvaux: **On Grace and Free Choice**, çev. Daniel O’Donovan, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1988.
- Saint Bernard of Clairvaux: **On Loving God**, (Çevrimiçi) http://www.ccel.org/ccel/bernard/loving_god.html, 21 Nisan 2007.
- Saint Bernard of Clairvaux: **On the Song of Songs**, Çev. Kilian Walsh, C. II, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1971-1980.

- Saint Bernard of Clairvaux: **The Life and Death of Saint Malachy the Irishman**, çev. Robert T. Meyer, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1978.
- Saint Bernard of Clairvaux: **The Steps of Humility and Pride**, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1989.
- Saint Bernard of Clairvaux: **Treatises III: On Grace and Free Choice, In Praise of the New Knighthood**, Kalamazoo, Cistercian Publications, 1977.
- Tezcan, Enis: **Bir Ortaçağ Mafyası Tapınakçılar**, İstanbul, Sayfa Yayınları, 2003.
- Tobin, Stephen: **Les Cisterciens**, Çev. Emmanuel Billoteau, Paris, CERF, 1995.
- Weber, Max: **On Charisma and Institution Building: Selected Papers**, Ed. S. N. Eisenstadt, Chicago, The University of Chicago Press, 1968.
- Wilhelm, Joseph: “Charismata,” **New Advent Catholic Encyclopedia**, (Çevrimiçi) <http://www.newadvent.org/cathen/03588e.htm>, 31 Ağustos 2008.

Ek 1. Aziz Benedict'in Kutsal Kuralları'nın Çerçevesi

Giriş: “Dinle, Ey Oğul! Bu senin efendinin kurallarıdır, kalbini iyice aç ve sevgili Babanın tembihlerini dikkatle belle ve samimiyetle yerine getir; böylelikle itaatsizliğin yüzünden ondan uzaklaşmış iken yine itaat etmekte göstereceğin gayretle ona tekrar dönebilirsin.”²⁸⁴ sözleriyle başlayan girişte “esas Hükümdar olan Rab İsa yolunda savaşmak” için gerekenler öğretilir. Ruhani hayatı yaşamak isteyen keşiş önce dua ederek doğru yolda ilerleyebilmek için Rabbinin himmetini talep eder, hata ettiğinde terk edilmeyeceğini ümit eder, gaflet uykusundan uyanır ve ilahi ışığı arar, dilini kötü sözden sakınır, sükûneti arar, ibadet ve hayırlı amallerle vaktini geçirir, böylelikle Tanrının sofrasına davet edilir ve onun hane halkından biri olur. Manastır da bu amacı güden bir okuldur: “Dolayısıyla Rabbin hizmetinde eziyetleri ve külfetleri olmadığını ümit ettiğimiz bir okul kuruyoruz. Fakat erdemleri gözetmek ve merhameti korumak için akliselimin ortaya koyduğu kurallar bazen sana sert görünebilir, bu durumda sakın korkup da kurtuluş yolundan vazgeçmeye kalkma, çünkü onun başlangıcı çok kısa sürer. Dini hayat ve inanç yolunda ilerledikçe Tanrının emirlerine daha ferah bir kalp ve sevginin dile getirilemez zevkiyle yöneliriz. Dolayısıyla sakın onun rehberliğinden ayrılma, manastırında ölene dek onun öğretisini uygula; sabrımızla İsa'nın çektiği çileyi paylaşmayı umabiliriz ve onun krallığında bir yerimiz olur.”

1. Keşişlerin çeşitlerine dair: Benedict keşişleri dört sınıfa ayırır. İlk ikisi doğru yolu tutanlar diğerleri ise dünyevi zevklerin peşinde koşan ikiyüzlü kimselerdir. Cenobites bir baş keşişin idaresi altında toplu halde yaşarlar, Anchorites yalnız yaşarlar ve Tanrının yardımıyla başkalarına ihtiyaç duymadan çölde bedenini hilelerine ve kötü düşüncelere karşı tek başlarına mücadele ederler. Sarabaites hiçbir kuralı tanımaz, bir lidere itaat etmez, ruhanilerden görünür ama Tanrının hakikatini örterler. Küçük gruplar halinde yaşarlar ve bedeni arzularının peşinden koşarlar. Landlopers bir yerde karar kılmaz sürekli seyahat eder. Bunlar da nefislerinin isteklerine teslim olmuştur.

²⁸⁴ Ek şu kaynaktan yapılan bir özetir: Saint Benedict, **The Holy Rule of St. Benedict**, (Çevrimiçi) <http://www.ccel.org/ccel/benedict/rule.html>, 21 Mart 2007.

2. Baş keşişin nasıl bir kimse olması gerektiğine dair: “Baş keşiş bir manastırı yönetmeye ehil olmalıdır,” “manastırda İsa’nın makamına geçtiğini bilmelidir,” “asla Rabbin kanunlarına aykırı bir şey öğretmez, kurallaştıramaz ve emredemez, fakat onun emirleri ve öğrettikleri şakirtlerinin zihninde ilahi adaletin bir unsuru gibi yer etmelidir,” “hem öğrettikleri hem de keşişlerin itaati için Tanrının önünde yargılanacağını aklından çıkarmamalıdır,” “şakirtlerini iki şekilde eğitmelidir; onlara iyi ve kutsal olanı sözlerinden çok amelleri ile göstermelidir,” Manastır sakinleri arasında ayırım yapmamalıdır, iyi amel ve itaatten başka nedenlerle bir keşişi diğerinden daha çok sevmemelidir,” “özgür doğmuş olanı azat edilmiş olana tercih etmemelidir,” “Havarinin şu sözünde söylediği ilkeyi her zaman aklında tutmalıdır: ‘tariz et, teşvik et, tekdir et’ (II. Timoteosa 4:2),” “bir efendinin sertliğinin ve bir babanın sevgisini göstermelidir.”

3. İhvanın toplantıya çağırılmasına dair: Manastırda önemli meseleler ortaya çıktığında baş keşişin bütün topluluğu toplantıya çağırması gerekir. İhvanın görüşlerini aldıktan sonra mesele üzerinde düşünür ve kendisine en uygun gelen görüşü seçip uygular. İhvanın görüşlerini tevazuyla dile getirmesi gerekir, ancak kendilerine doğru gelen şeyi inatla savunmaktan kaçınmalıdırlar, asıl olan baş keşişin iradesidir ve herkesin buna itaat etmesi gerekir. Manastırda kimse kendi düşüncesine göre hareket edemez ve ne manastır içinde ne de dışında baş keşişle küstah bir üslupla tartışamaz. Bunu yapan kimsenin kurallara göre doğru yola getirilmesi gerekir. Ancak baş keşişin Tanrı huzurunda hesap vereceğini aklından çıkarmayarak hüküm vermesi gerekir.

4. Salih amellerin aletleri: Bu bölüm bir keşişin sahip olması gereken ahlaki ve yaşam şeklini birer cümleyle açıklar. Özetlenmesi mümkün olmadığından ve değeri açısından bölümün tam bir tercümesi uygun olur.

- (1) Öncelikle Rab Tanrıyı tüm kalbinle, bütün ruhunla ve kudretinle sevmen... (2) sonra komşunu kendi nefsin kadar çok sevmen (kar. Matta 22:37-39; Markos 12:30-31; Luka 10:27).
- (3) Öldürmemek... (4) Zina etmemek... (5) Çalmamak... (6) Haset etmemek (kar. Romalılar 13:9) Yalancı şahitlik etmemek (kar. Matta 19:18; Markos 10:19; Luka 18:20).
- (8) Herkese saygı göstermek (kar. I. Petrus 2:17).
- (9) Kendine yapılmasını istemediğin bir

şeyi başkasına yapmamak (kar. Tobit 4:16; Matta 7:12; Luka 6:31). (10) Mesih yolunda benliğini terk etmek (kar. Matta 16:24; Luka 9:13). (11) Bedenin arzularına merhamet göstermemek (kar. I. Korintoslular 9:27). (12) Zevklerin peşinden koşmamak. (13) Oruçlu olmayı sevmek. (14) Fakirleri korumak (15) Çıplakları giydirmek. (16) Hastaları ziyaret etmek (kar. Matta 25:36). (17) Ölülerini defnetmek. (18) Sıkıntıda olanlara yardım etmek. (19) Üzüntülü olanları teselli etmek. (20) Nefsini dünyevi meşgalelerden uzak tutmak. (21) Mesih'in sevgisi dışında hiçbir şeyi tercih etmemek. (22) Öfkeye kapılmamak. (23) İntikam arzusuna kapılmamak. (24) Kalpten hilekârlığı defetmek. (25) Sahte uzlaşmadan kaçınmak. (26) Hayırseverliği terk etmemek. (27) yemin etmemek, olur ki yeminin yanlış çıkar. (28) Kalpte ve dilde doğruyu söylemek. (29) Kötülüğe kötülükle karşılık verme (kar. I. Selanikliler 5:15; I. Petrus 3:9). (30) Eziyet etmemek, hatta yapılan eziyetlere sabırla katlanmak. (31) Düşmanını sevmek (kar. Matta 5:44; Luka 6:27). (32) Lanet edene lanet etmemek, aksine hayrını dilemek. (33) Adalet adına eziyetlere katlanmak (kar. Matta 5:10). (34) Kibirli olmamak. (35) Şaraba düşkün olmamak (kar. Titus 1:7; I. Timoteos 3:3). (36) Çok yemekten kaçınmak. (37) Uykuya düşkün olmamak. (38) Tembel olmamak (kar. Romalılar 12:11). (39) Dedikoducu olmamak. (40) Kimseye kara çalmamak. (41) Tanrıya güvenmek. (42) Kendinde gördüğün iyiliği nefsenden değil Tanrıdan bilmek. (43) Fakat kendinde gördüğün kusurları yalnızca nefsenden bilip kendini suçlamak. (44) Hesap gününden korkmak. (45) Cehennem korkusunu kalbinde taşımak. (46) Bütün ruhi melekelerle sonsuz hayatı istemek. (47) Ölümü gözünün önünden ayırmamak. (48) Hayatın boyunca işlediğin amelleri sürekli müşahede etmek. (49) Tanrının bizi her yerde gördüğünü aklından çıkarmamak. (50) Mesih hakkında kalbinde canlanan kötü düşünceleri hemen terk etmek. (51) Ve bunları ruhani babamıza bildirmek. (52) Dilini kötü ve zararlı sözlerden sakınmak. (53) Çok konuşmaktan hoşlanmamak. (54) Gereksiz sözlerden ve insanları güldürmekten kaçınmak. (55) Şakacı ve şen şakrak olmaktan kaçınmak. (56) Kutsal metinleri dinlemekten hoşlanmak. (57) İbadete düşkün olmak. (58) Her gün dua ederken hüznün ve gözyaşları eşliğinde günahlarını Tanrıya itiraf etmek ve bunları gelecekte yapmamak üzere kendini ıslah etmek. (59) Bedenin arzularını tatmin etmemek (kar. Galatyalılar 5:16). (60) Kendi iradenden hoşnut olmamak. (61) Her hususta baş keşişin emirlerine uymak, hatta (Allah esirgesin!) kendisi bunların aksine davranırsa bile. Rabbin şu emrini aklından çıkarmamak: “Söylediklerini yap; yaptıklarını yapma” (Matta 23:3). (62) Mukaddes olanın karşısında kendine mukaddes denmesini beklememek; gerçekten mukaddes denilecek işler yaparak nefsinde bunu gerçekleştirmek. (63) Tanrının

emirlerini her günkü amellerinle yerine getirmek. (64) İffeti sevmek. (65) kimseden nefret etmemek. (66) Hasetçi olmamak; kalbinde kıskançlığı barındırmamak. (67) Çekişmeden hoşlanmamak. (68) kibirden hoşlanmamak. (69) Yaşlılara hürmet göstermek. (70) Gençleri sevmek. (71) Mesih sevgisiyle düşmanların için dua etmek. (72) Güneş batmadan hasmınla barışmak. (73) Ve asla Tanrının rahmetinden ümit kesmemek.

İşte bunlar ruhani sanatın aletleridir, günler ve geceler boyunca durmaksızın uygulanırsa ve mahşerde kabul edilirse Rabbin vaat ettiği şu ödüle hak kazanınız: “Gözün görmediği, kulağın işitmediği ve insanın yüreğine girmediği, yani Tanrının kendini sevenlere hazırladığı her şey” (I. Korintoslular 2:9). Fakat bütün bu amelleri sabırla işlediğimiz atölye manastırın duvarlarıyla çevrili olan yer ve cemaatimizin düzenidir.

5. İtaate dair: “Tevazuun ilk derecesi gecikmeksizin itaattir,” derecesi yüksek olanın emirleri sanki Tanrı buyruğuymuş gibi kabul edilip hemen uygulanmalıdır. Manastır hayatına katılan kimse kendi iradesinden sıyrılıp başkalarının iradesine tabi olur ve bu iradeler içinde en üstünü baş keşişe ait olandır. Keşiş kendisine söylenenleri ne dili ne de kalbiyle şikâyet etmeden yerine getirmeli ve bizzat Tanrıya hizmet ettiğini düşünmelidir.

6. Sessizliğe dair: Keşişler için asıl olan sessizliktir. İyi ve faydalı konularda bile az konuşmak gerekir. Söz üstadın ve dinlemek de şakirdin vazifesidir. Keşiş efendisine bir şey söylemek zorunda kalırsa bunu tevazu ve uysallıkla yapmalıdır.

7. Tevazua dair: Bir kimsenin kendisinde gördüğü her üstünlük bir tür kibirdir. Aziz Benedict kibir ve tevazu arasındaki ilişkiyi Yakup’un rüyasında gördüğü yeryüzüyle sema arasına dikilen ve üzerinde meleklerin inip çıktığı merdiven sembolizmi ile açıklar. Merdivenin dikilmesi insanın bu dünyadaki hayatıdır. Beden ve ruh merdivenin iki tarafıdır. İnsan mütevazı olursa merdivenden yukarıya doğru çıkar, kibre kapılırsa aşağı iner. Merdivenin basamakları tevazuun derecelerini gösterir. İlk derece kişinin Tanrı korkusunu sürekli gözünün önünde tutmasıdır. İkinci derece kişinin iradesini terk etmesi ve bedeninin arzularından uzaklaşmasıdır. Böylelikle Tanrının iradesinin her şeyi kapladığı idrak edilir. Üçüncü derece Tanrı sevgisine nail olmak için bir efendinin iradesine tabii olmaktır. Dördüncü derece hoşça gitmeyen, katlanması zor ve eziyet verici bir emirle

karşılaştığında buna katlanıp, sabırla yerine getirmektir. Beşinci derece kalpte doğan kötü düşünceleri veya gizli işlenen günahları baş keşişe itiraf etmektir. Altıncı derece keşişin mevcut olan ve şeylerden memnurluk duyması, başına gelen kötü hadiselerden hoşnut olması kendisinin herkesten aşağı ve değersiz olduğunu söylemesidir. Yedinci derece değersizliğini sadece dil ile söylemek değil bunu bütün kalp ile idrak etmektir. Sekizinci derece keşişin manastırda kendisine verilen vazifelerden ve büyüklerinin örnek alınacak amellerinden başka bir şeyle meşgul olmamasıdır. Dokuzuncu derece keşişin dilini söz söylemekten men etmesi ve sadece kendisine soru sorulduğunda konuşmasıdır. Onuncu derece keşişin gülmeye eğilimli olmamasıdır. On birinci derece keşişin konuştuğunda sesini yükseltmemesi, uysallıkla konuşması ve konuşurken gülmekten imtina etmesidir. On ikinci derece keşişin tevazuu sadece kalbinde hissetmeyip bunu hareketlerinde göstermesidir, her zaman başını önüne eğer, gözlerini yerden kaldırmaz, günahlardan uzak dursa bile her zaman Tanrının önünde hesap verme makamında olduğun bilip korku duyar. Bütün bu dereceleri idrak eden keşiş Tanrı sevgisine vasil olur, bütün korkularından kurtulup huzura eğer, artık amellerini zorlama ve korku ile değil kendiliğinden alışkanlığın sevkiyle Tanrı sevgisi içinde yerine getirir.

Sekizinci bölümden yirmi birinci bölüme kadar olan kısımda manastırda düzenlenen ayinlerin düzeni, içeriği ve kuralları anlatılmaktadır.

8. Gece düzenlenecek ilahi ayine dair

9. Gece ayininde kaç ilahi okunur

10. Yaz mevsiminde ayin nasıl yapılır

11. Pazar günleri gece ayini nasıl yapılır

12. Sabah ayini (Lauds) nasıl yapılır

13. Haftanın Pazar dışındaki günlerinde sabah ayini nasıl yapılır

14. Aziz yortularında gece ayini nasıl yapılır

15. Halleluyah ne zaman denir

16. Gün boyunca tanrı işleri nasıl gerçekleştirilir

17. Bu saatlerde kaç adet ilahi söylenir

18. İlahiler hangi düzende söylenir

19. ilahiler kitabını kıraat etmenin usulü

20. İbadet esnasında tazim şekilleri

21. Manastırların dekanlarına (dean) dair: Manastır nüfusu arttığında aralarından biri baş keşişin sorumluluklarını paylaşmak üzere dekan olarak atanır.

22. Keşişler nasıl uyur: Her bir keşiş bir yatakta yalnız başına uyur. Binanın durumuna göre ya bütün keşişler aynı salonda veya on-yirmi kişilik gruplar halinde uyur. Gece sürekli bir lamba yakılır, sürekli hazır olmak için elbiseleriyle uyurlar. Genç keşişlerin yatakları yan yana olmaz, yaşlılarla karışık bir düzen sağlanır.

23. Hatalar yüzünden aforoz etmeye dair: Eğer bir keşiş söz dinlemiyorsa, itaat etmiyorsa, kibirliyse, halinden şikâyet ediyorsa, kıdemli keşişler gizlice uyarılır, eğer düzelmese herkesin önünde tekrar uyarılır, hatasında ısrar ederse aforoz edilir, yine de düzelmiyorsa bedeni cezaya müstahak olur.

24. Aforozun usulü nedir: Aforozun derecesini baş keşiş belirler. Küçük kusurların cezası yemeğini diğerleriyle birlikte sofrada yemekten men edilmektir. Daha sonra tövbe edene kadar ilahi söylemekten ve manastır kilisesinde ders okumaktan men edilme gelir.

25. En büyük kusurlara dair: Eğer keşiş büyük bir suç işlemişse hem sofradan hem de kiliseden uzaklaştırılır, kimse onunla konuşmaz, verilen vazifeleri tek başına yerine getirir, baş keşişin uygun gördüğü miktarda yiyeceği tek başına yer ve diğerleri onunla karşılaştığında onun için hayırdüa etmezler.

26. Afroz edilmiş bir kimseyle baş keşişin iradesi olmadan ilişki kuran kimselere dair: Eğer keşişlerden biri baş keşişin bilgisi haricinde afroz edilen kimseyle konuşursa, onunla haberleşirse o da aynı cezaya çarptırılır.

27. Baş keşişin afroz konusunda tavrı nasıl olmalıdır: Baş keşiş kabahat işleyen keşişlere karşı elinden gelen bütün ilgiyi göstermelidir, onların ruhsal hastalıklarını giderme görevinin kendi sorumluluğu olduğunu bilmelidir.

28. Defalarca yola getirilmesine rağmen bir türlü ıslah olmayan kimselere dair: Eğer bir keşiş afrozla da yola gelmiyorsa bedeni ceza uygulanır. Bütün bunlar sonucunda hiçbir düzelme sağlanamıyorsa topluluktan atılır.

29. Manastırı terk eden ihvanın arzusu halinde geri kabul edilmesi: Bir keşiş manastırı kendi arzusuyla terk ederse veya kovulursa geri dönmek istemesi halinde hataları için tam bir tövbe getirmesi istenir. Üç defaya kadar manastıra dönmesi kabul edilir. Üçüncü defadan sonra bir daha asla manastıra kabul edilmez.

30. Gençler nasıl yola getirilir: Afroz cezasıyla yılmayan gençler veya olgunlaşmamış kimseler bedeni cezalar yanında sert oruç tutma cezalarına da çarptırılır.

31. Manastırın kilercisi nasıl bir kimse olmalıdır: Kilerci baş keşişin bilgisi dışında hareket etmez, görevini suiistimal etmez ve herkese adaletli davranması gerekir.

32. Manastırın alet-edevatı ve mallarına dair: Bütün bunlar uygun karakterde bir keşişe emanet edilir, malzemelerin baş keşişte bir listesi bulunur, eğer bir keşiş manastırın aletlerini kötü kullanırsa azarlanır ve kurallara uygun olarak cezalandırılır.

33. Keşişlerin şahsi eşya edinmesi: Baş keşişin emri dışında keşişler yanlarında eşya bulunduramazlar, manastırdaki her şey topluluğun ortak malıdır ve kimse şahsi eşya edinemez. Eğer bu kural çiğnenirse uygun bir ceza verilir.

34. İhtiyaç duyulan şeylerin herkese eşit dağıtılması meselesi: Herkese ihtiyaçları nispetinde pay verilir. Kendi payını beğenmezlik edenler şiddetle cezalandırılır.

35. Mutfakta haftalık hizmet görmeye dair: Keşişler sırasıyla mutfakta bir haftalık görev alırlar. Yemek dağıtımı ve temizlikten sorumlu olurlar.

36. Hasta ihvana dair: Hastalar için bir hücre ayrılır ve bakımları yapılır. Kendilerine bir banyo tahsis edilir ve iyileşene kadar et yemeleri sağlanır.

37. Yaşlı ve çocuklara dair: Yaşlılar ve küçük yaştakilere karşı müsamahalı davranılır. Program dışında yemek yemelerine izin verilir.

38. Haftalık okuyucuya dair: Haftalık okuma sorumluluğu olan keşiş bunu sofrada yapamaz ve başka bazı kurallara riayet eder.

39. Yiyecek miktarına dair: Günde iki tür pişmiş yemek uygundur. Meyve veya taze sebze üçüncü çeşit olarak eklenebilir. Ağır işlerde çalışanlara daha fazla yiyecek verilebilir. Hasta ve zayıf olanlar dışında keşişler et yiyemezler.

40. İçecek miktarına dair: Aziz Benedict keşişlerin şarap içmesini uygun bulmaz. Ancak mevsimlere ve bulunulan yerin şartlarına göre bir düzenleme yapılabilir.

41. İhvanın öğünlerine dair: Öğle ve akşam yemeklerinin vakitleri mevsimlere göre belirlenmektedir.

42. Günün son duası yapıldıktan sonra kimse konuşmaz: akşam yemeğinden sonra keşişler bir yerde toplanır ve Konferanslar, Babaların Hayatları veya ahlakı yükselten başka eserler okunur. Akşam duası yapıldıktan sonra kimse konuşmaz. Aksi davranışlar sergileyenler cezalandırılır.

43. Ayinlere ve sofraya geç gelenlere dair: Bu kısımda ayinlere ve sofraya geç kalanların diğerlerini rahatsız etmemek için yapması gerekenler ve bunların nasıl cezalandırılacağı anlatılmaktadır.

44. Afroz edilenlere dair – Nasıl kefarete öderler: Afroz edilenler ayinleri kapının dışında dinler. Baş keşişin uygun görmesiyle önce ayinlere sonrada koroya katılma izni alırlar.

45. Kilisede (Oratory) kabahat işleyen kimseye dair: Ayin esnasında ilahilerden birin yanlış okuyan keşiş bundan dolayı pişmanlık duymasa cezalandırılır.

46. Diğer konularda yanılanlara dair: Bir keşiş dışarıda çalışırken, kilerde, mutfakta veya başka bir yerde bir kabahat işlerse, manastıra ait bir aleti bozarsa veya suiistimal ederse bunun için cezalandırılır. Eğer suç gizliyse keşiş ya baş keşişe veya ruhani rehberine itirafta bulunur ve topluluğa duyurulmadan gerekli görülen uygulamaya maruz kalır.

47. Ayinlerin duyurulmasına dair: Baş keşiş vakitlerin duyurulması işini ya kendisi üstlenir ya da bir keşişi bu işle görevlendirir.

48. Günlük işlere dair: Keşişlerin vakitlerini boşa geçirmeleri hoş karşılanmaz, bu yüzden ya el işleri ya da okumayla vakitlerini değerlendirirler. Bunun en iyi şekilde yapılabilmesi için manastır yaşamı mevsimlere ve haftanın günlerine göre programlanır, çalışma ve okuma saatleri kesin bir şekilde belirlenir.

49. Büyük perhizin (Lent) gözetilmesi: Paskalyadan önceki kırk gün keşişler ibadete daha çok vakit ayırırlar, daha az yer-içerler. Fakat keşişlerin bunları yaparken baş keşişin onayını alması gerekir.

50. Kiliseden (Oratory) uzakta çalışan veya seyahatte olan ihvana dair: Bu durumda olan keşişler ibadetlerine manastırdaki düzene göre devam ederler.

51. Uzak bir yere gönderilmemiş olan ihvan: Aynı gün içinde manastıra dönmek üzeri bir yere giden keşiş baş keşişin izin vermedikçe dışarıda yemek yememelidir. Aksi halde keşiş afroz edilir.

52. Manastırın kilisesine dair: Manastırın kilisesi asıl amacı dışında kullanılmaz, ayinlerden ayrı olarak ibadet etmek isteyen keşişler rahatsız edilmez.

53. Misafirlerin kabul edilmesine dair: Bu bölümde manastıra gelen keşişlerin karşılanma adabı, ağırlandırmaları ve barınmaları ile ilgili yapılması gereken düzenlemeler anlatılır.

54. Keşişin mektup veya gönderilen başka bir şeyi alması: Keşişlerin aileleri, manastır içinden ve dışından tanıdıkları ile yazışmaları ve hediyeleşmeleri yasaktır. Keşişlerden birine bir şey gelirse kabul edebilmesi için baş keşişin izni gerekir.

55. İhvanın elbisesi ve ayakkabılarına dair: Kıyafetler yöreye ve iklime göre değişir. Ilıman iklimde kışın yünlü ve yazın ince bir cübbe ve bir tunik yeterlidir. Çalışma esnasında bir pelerin, ayaklar için de çorap ve ayakkabı verilir. Keşişler kıyafetlerin rengini dert etmemelidir. Yeni bir kıyafet verilen keşiş eskisini iade etmelidir. Bir keşiş için iki cübbe ve bir tunik yeterlidir. Yolculuğa çıkan keşişe bir palto ve her zaman giyilenden biraz daha iyi olan birer cübbe ve tunik verilir. Geri döndüğünde bunlar kendisinden alınır. Yatmak için bir saman yatak, battaniye, yatak örtüsü ve bir yastık yeterlidir. Baş keşiş ara sıra yatakları kontrol edip keşişlerin özel eşya bulundurup bulundurmadıklarını kontrol etmelidir.

56. Baş keşişin sofrasına dair: Baş keşiş sofrasında her zaman misafir ve yolcuları ağırlamalıdır veya ihvandan dilediklerini sofrasına davet eder. Ancak keşişlerin masasında her zaman onları gözetten bir sorumlu bulundurmalıdır.

57. Manastırdaki zanaatkârlara dair: Keşişler arasında ustalığı olanlar varsa bunlar baş keşişin izniyle zanaatlarını icra ederler. İşlerini tevazuu ile yapmaları gerekir. Eğer ürünleri satılıyorsa yolsuzluğa müsaade edilmez ve bunların fiyatları halkın belirlediğinden biraz daha ucuz olur.

58. İhvanın manastıra kabulüne dair: Manastıra kabul edilmek isteyen bir kimse hemen kabul edilmez. Bir süre azmi ölçülür ve uygun bulunursa birkaç gün kalması için misafirhaneye alınır. Ardından çaylak keşişlerin bölümüne verilir ve

kendisine bir gözetmen tahsis edilir. Bu kişinin görevi yeni gelenin keşiş olmaya ehil olup olmadığını anlamaktır. İki ay sonra keşiş adayına kurallar okunur ve devam etmek istiyorsa bu kurallara itaat etmesi söylenir. Altı ay sonra kurallar tekrar okunur. Devam etmek isterse dört ay sonra kurallar kendisine üçüncü defa okunur ve manastırın kilisesinde düzenlenen bir törenle topluluğa kabul edilir. Burada herkesin huzurunda keşişliğin gereklerini yerine getireceğine dair söz verir ve ayrıca bu sözü yazılı olarak da sunması istenir. Keşiş adayının servetini manastıra girmeden önce ya dağıtması ya da manastıra bağışlaması gerekir, kilisede üzerindeki elbiseleri çıkarır ve keşişlik kıyafetlerini giyer. Eski elbiseleri manastırdan ayrılması halinde geri verilmek üzere saklanır, ancak yazdığı ahit kendisine geri verilmez.

59. Soylu ve fakir ailelerin çocuklarının kabulüne dair: Çocuklarını manastıra teslim eden aileler arasında soylu ve zengin olanlar varsa bunlar niyetlerini yazılı bir belgeyle sunarlar ve bu belgede çocuklarına hiçbir şey vermeyeceklerine ve onların her hangi bir şekilde mal-mülk edinmesi için gayret göstermeyeceklerini belirtirler. Eğer bağış yapmak isterlerse bu manastır için kabul edilir. Çocuğun ebeveynleri fakir bile olsa aynı işlem uygulanır. Eğer hiç servetleri yoksa sadece şahitler huzurunda sözlü bir ahit yaparlar.

60. Manastırda yaşamak isteyen papazlara dair: Manastıra girmek isteyen papazlara hemen olumlu yanıt verilmez ve herkes için geçerli olan kurallar ona da uygulanır.

61. Yabancı keşişlerin kabulüne dair: Uzak bir yerden gelen bir keşiş eğer manastırdaki hayata uyum sağlayabiliyorsa konaklamasına izin verilir. Eğer uyumsuz davranışlar sergiliyorsa kibarca gitmesi istenir. Manastıra katılmak isteyen papaz, din adamı ve yabancı keşişlere manastır içinde orta düzeyde bir mevki verilir.

62. Manastırın papazlarına dair: Baş keşiş arzu ederse keşişlerden uygun gördüğünü manastırın papazı olarak atar.

63. Manastırdaki düzene dair: Baş keşiş sahip olduğu otoriteyi kötü yönde kullanmaz. Keşişler arasında yaş farkları bir fayda veya zarar nedeni olmaz. Ancak küçükler büyüklere saygı duymalı ve büyükler küçüklere sevgi beslemelidir. Keşişler

birbirilerine hitap ederken isimlerini söylemezler. Yaşlılar küçüklere “kardeş” ve küçükler büyüklere “baba” gibi ifadelerle hitap eder. Baş keşiş Mesih’in makamına sahip olduğu için ona Rab (ing. Lord) veya Baba (İng. Abbot) şeklinde hitap edilir. Keşişler karşılaştıklarında küçükler büyüklerden kutsama talep eder, yaşlı bir keşiş geçerken küçükler oturdukları yerden kalkar.

64. Baş keşişin seçilmesine dair: Baş keşişliğe seçilecek kimse hem yaşamındaki doğruluk hem de bilgisindeki derinlikle bunu hak etmiş olmalıdır. Eğer keşişlerin baş keşiş olarak seçtikleri kimse o bölgenin Piskoposu, yakındaki manastırların baş keşişleri ve Hıristiyan ahali nezdinde bu göreve layık değilse manastıra bir idareci tayin edilir.

65. Manastır başrahibine (prior) dair: Manastır başrahibi baş keşiş tarafından atanır ve onun iradesine tabiidir. Başpapaz kendisini baş keşişin otoritesini paylaşan biri olarak görmez. Eğer bu göreve uymayan davranışlar sergiliyorsa dört defa ikaz edilir. Eğer düzelmiyorsa kurallara uygun olarak cezalandırılır. Kötü durumu hala sürüyorsa görevinden alınır ve bu da yeterli olmuyorsa manastırdan gönderilir.

66. Manastır kapıcısına dair: Bilge yaşlı bir kimse manastırın kapıcısı olarak görevlendirilir. Kapının yanında bir hücre bulunmalıdır. Manastırın içinde keşişlerin ihtiyaç duyduğu şeyler; su, değirmen, bostan ve çeşitli zanaatların yürütüldüğü dükkânlar bulunmalıdır. Böylelikle keşişlerin sürekli dışarı çıkması engellenmiş olur.

67. Seyahate çıkan ihvana dair: Seyahate çıkan keşiş diğerlerinden ve kendisi için dua etmelerini ister ve Tanrı İşlerinin en son duasında eksik olan keşiş anılır. Keşiş yolculuktan döndüğü gün ibadet saatlerinde kilisede secdeye kapanarak yolculuk esnasında gördüğü, duyduğu ve konuştuğu kötü şeylerden af dilemek için dua eder. Ayrıca manastırdan dışarı çıkan keşişler gördüklerini diğerlerine aktarmamalıdır. Aksine davrananlar cezalandırılır.

68. İhvandan birine beceremeyeceği bir görev verilirse: Eğer bir keşiş üstlerinden birinin verdiği bir sorumluluğu yerine getiremeyeceğini düşünürse bunu

mütevazı bir tavırla bildirir. Eğer üstü ısrar ederse durumu kabullenip elinden geleni yapmaya çalışır.

69. Manastırda kimse bir diğerini savunmaya kalkamaz: Manastırda bir keşiş bir diğerini savunmaya kalkmaz, aksi halde şiddetli bir şekilde cezalandırılır.

70. Kimse bir diğerine vuramaz: Manastırda baş keşişin iradesi dışında kimse bir diğerini cezalandırmaya kalkamaz.

71. İhvan birbirine karşı itaatkâr olmalıdır: Keşişler sadece baş keşişe değil birbirlerine de saygı göstermelidir.

72. Keşişlerin sahip olması gereken şevke dair: “Eğer insanı Tanrıdan uzaklaştırıp onu cehenneme dışüren bir heves varsa, onu kötülüklerden koparıp Tanrıya yaklaştıran ve sonsuz hayat bahşeden bir heves de vardır” o halde keşişler birbirini sevmeli, sabırla zayıf ve dışkün olanları gözetmeli, kendisi için uygun bulduğunu başkaları için de istemeli, yardımsever olmalı ve Tanrıdan korkup baş keşişi samimi bir kalple sevmelidir.

73. Buradan yazılan kuralların sırat-ı müstakimin tümünü içermediğine dair: Burada yazılan kurallar manastırda gözetilmesi gereken doğruluğa ve düzene bir giriştir. Aziz Benedict bağlı kalınması gereken ilkeler için Eski ve Yeni Ahit yanında kilise babalarının eserlerini tavsiye eder, özellikle Basil’in kurallarını zikreder.

Ek 2. Exordium Parvum'un Çerçevesi

Giriş: Cistercianlar'ın kurucularını tazimi ve manastır düzenlerinin Aziz Benedict'in Kutsal Kurallarına göre tanzim edildiğinin belirtilmesi.²⁸⁵

Citeaux Manastırının Kuruluşu: Langres piskoposluğu sınırları içindeki Molesme manastırı kurucusu Robert'in Papalık temsilcisi ve Lyon başpiskoposu Hugh ile görüşmesi ve ondan Aziz Benedict kurallarına bağlı bir manastır kurmak için izin alması.

Lyon Başpiskoposu Hugh'un mektubu: Arzu edilen girişimini Molesme'de gerçekleşmeyeceğinin kabul edilmesi ve Robert'in Alberic, Odo, John, Stephen, Letald ve Peter isimli keşişler ile birlikte Yeni Manastır ismini verdikleri ve Aziz Benedict kurallarını uygulayacakları yeni bir girişim için yer aramalarına izin verilmesi.

Citeaux keşişlerinin Molesme'den ayrılması, Citeaux'a varışları ve kurdukları yeni manastır: Molesme'den Robert eşliğinde ayrılan yirmi bir keşişin Chalon piskoposluğunda Citeaux denilen ıssız yerde manastırlarını inşa etmeleri. Burgundy dükü Lord Odo'nun keşişlerin zühdünden etkilenecek şekilde inşa ettikleri ahşap manastırın inşasına yardım etmesi, arazi ve çiftlik hayvanlarıyla desteklemesi.

Bu yerin manastır hüviyetini kazanması: Manastırın ilgili piskopos ve papalık elçisi tarafından onaylanarak resmi hüviyetini kazanması.

Molesme'de kalan keşişlerin Papa Hazretlerini Baş keşiş Robert'in dönmesi için ikna etmeleri: Robert'den sonra Molesme'de baş keşiş olan Dom Geoffrey'in Robert'in geri dönmesi için Roma'da Papa Urban'ı ziyaret etmesi. Talebi kabul eden Papa'nın elçisi Hugh'a mektup yazarak Robert'in Molesme'e dönmesini emretmesi.

Papa Hazretlerinin Baş keşişin dönmesine dair emri: Papa Urban'ın Hugh'a gönderdiği ve Robert'in Molesme'e dönmesini isteyen mektubunun metni.

²⁸⁵ Ek şu kaynaktan yapılan bir özettir: Alessandro Azzimonti, Origines Cisterciennes: Les Plus Anciens Textes, Paris, CERF, 1998, ss. 43-69.

Papalık Temsilcisinin Molesme ve Cistercian keşişlerinin bütün meseleleri hakkında kararnamesi: Molesme keşişlerinin Robert'in gidişyle yaşadıkları sıkıntılara, halen bu manastırın baş keşişliğini yürüten Geoffrey'in bu görevi tekrar Robert'e iade etmek istemesine binaen Robert'in geri dönmesinin istenmesi. Robert ile birlikte Molesme'yi terk eden diğer keşişlerin ise kararlarında serbest bırakılması ve Cîteaux'daki manastırın faaliyetine devam etmesine izin verilmesi.

Baş keşiş Robert'in öğüt mektubu: Langres piskoposu Walter'in Robert'e terk etmek zorunda kaldığı yeni manastırın faaliyetine devam edeceğine dair güvencesi ve vedası.

Alberic'in Citeaux Kilisesinin ilk Baş keşışı seçilmesi: Daha önce Molesme başrahipliğinde bulunan Alberic'in Robert'in yerine başkeşiş seçilmesi.

Roma'nın verdiği ayrıcalıklara dair: İçinde bulunduğu şartları ve gelecekte meydana gelebilecek sorunları değerlendiren yeni baş keşiş John ve Ilbodus isimindeki iki keşışı Roma'ya Papa Paschal'in yeni manastırını himaye edeceğine dair talepte bulunmaları için gönderdi. İki keşiş yanlarında Başpiskopos Hugh'un, Roma kilisesi kardinalleri John ve Benedict'in, ayrıca Chalon piskoposu Walter'in mektupları olduğu halde Papa Paschal'ın huzuruna çıktılar ve ondan papalık ayrıcalıklarını alarak geri döndüler.

Kardinaler John ve Benedict'in mektubu: İki kardinalin Yeni Manastırdaki faaliyetlere kefil olduklarına ve ayrıcalıkların uygun düşeceğine dair mektupları.

Hugh de Lyon'un mektubu: Molesme keşişlerinin yukarıda bahsedilen müdahalelerinin gelecekte de sürebileceği ve aynı sorunların civardaki başka manastırların keşişleri tarafından da çıkarılabileceği gerekçesiyle Yeni Manastıra ayrıcalıklar verilmesinin uygun olacağına dair mektubu.

Chalon piskoposunun Mektubu: Chalon piskoposunun idare ettiği bölgede kurulan Yeni Manastırdan duyduğu memnuniyet ve bu kurumun faaliyetlerini dışarıdan müdahaleler olmaksızın sürdürebilmesi için Papanın koruculuğuna ihtiyaç duyması.

Roma'nın verdiği ayrıcalıklar: Papa Paschal'ın mektubu şu şekildedir:

Paschal'dan, Piskopos ve Tanrının hizmetkârı, mübarek Alberic'e, Chalon piskoposluk bölgesindeki Yeni Manastırın baş keşişi ve Kurallar'a göre onun takipçilerine, sonsuza kadar ardından gelecek olanlara.

Din için gösterilen azme ve ruhların yaratıcıları olan Tanrıda kurtuluşuna adanan arzunuz ihmal edilmeksizin yerine getirilsin. Öyleyse Rab'de en çok sevilen evlatlarım, dileğiniz gerçek olsun, dilekçenizdeki her isteği gönül rahatlığıyla kabul ediyoruz, manastır düzeninizi tüm babalık duygularımızla selamlıyoruz.

Binaenaleyh, manastır sükûnetiniz için seçtiğiniz yerde – ki sonsuza kadar manastır olarak baki kalacak ve Papalık makamının özel koruması altında olacak –Chalon kilisesine gerekli hürmetin gözetilmesi kaydıyla her tür ölümünün tacizinden korunmuş ve azade olmanıza karar verdik. Bu fermanın tebliğiyle bir kimsenin sizin yaşam şekliniz için seçtiğiniz yolda değişiklik yapmaya kalkışmasını ve manastırınızdan keşişleri hile şiddet veya başka bir yöntemle çıkarıp götürmesini yasakladık. Aslında daha önce, sizin ve Molesme manastırının keşişleri arasındaki ihtilaf hakkında, kardeşimiz ve o dönemde Papalık makamının temsilcisi olan Lyon başpiskoposunun diğer piskoposlar ve kilise yetkilileri ile birlikte kabul ettiği ve Papalık tarihinde bizim halefimiz olan II. Urban'ın emriyle alınan kararın yerinde ve sağduyulu olduğunu onayladık.

Öyleyse unutmayın, Mesih'te en çok sevilen ve özlenen evlatlarım, içinizden bazıları dünyanın geniş yollarını terk ettiniz, diğerleri ise daha kaygısız bir manastırın daha kolay olan dar yolunu bıraktı. O halde siz bu sevgide daha değerli olanlar kabul edileceksiniz, öyleyse kalplerinizde daima Tanrı korkusunu ve sevgisin taşımaya çalışın ki dünyanın kargaşasından ve zevklerinden uzak kalabilesiniz, aklınızın ve kalbinizin tüm kudretiyle Tanrıdan bağışlanma dileyebilirsiniz.

Bu durumda, bu yasal fermanı haberdar olan herhangi bir başpiskopos veya piskopos, imparator veya kral, prens veya dük, kont veya vikont, yargıç veya başka bir şahıs, kilise bağlı veya laik herhangi biri eğer bunun hükümlerine muhalefet ederse, iki veya üç kez

uyarıldıktan sonra uygun bir cezaya çarptırılınsın: Gücünün ve onurunun kaynağı olan makamdan uzaklaştırılınsın; işlediği adaletsizliğin ilahi yargının huzuruna çıkacağını bilsin; Tanrının ve Rab İsa Mesih'in kutsal Kanı ve Bedeninden uzaklaştırılınsın ve Mahşer Günü sert bir cezaya müstahak olsun. Bu yere saygıyla yaklaşanlar ise Rab İsa Mesih'in selamı onlar üzerine olsun, hatta bu dünyada bile güzel amellerinin meyvelerini devşirsin, kılı kırk yaran o hesap gününde sonsuz huzura ersin.

Molesme'den gelen Citeaux keşişlerinin yasaları: Yeni manastırın keşişi ve ihvanı Aziz Benedict'in Kutsal yasalarına uyacaklarını bildirirler. Aziz Benedict'in ne Kurallarında ne de hayatında kilise ve sunak masası sahibi olmak, sadaka veya defin adağı, başka insanların öşürleri, fırınlar ve değirmenler, derebeyleri ve serfler, manastıra giren veya kız kardeşi dışında burada defnedilen kadınlar söz konusu olmadığından keşişler bu tür şeyleri reddeder ve kalplerinden tüm seküler adetleri atarlar. Ayrıca Kiliseye verilen öşür dörde bölünür: bir parçası piskoposa ve bir parçası mahalle papazına verilir; bir parçası kiliseye gelen misafirlere, dullara veya geçim kaynağı olmayan fakirlere ve dördüncüsü kilisenin tamirine harcanır. Keşişler kendi tarlaları ve hayvanları olduğundan ve kendi emekleriyle geçindiklerinden bütün bunlardan pay almazlar. Bölümün bundan sonrası önemine binaen olduğu gibi tercüme edilerek aşağıya alınmıştır:

Bu dünyanın zenginliklerini terk eden dinle! Mesih'in yeni askerleri, fakir Mesih ile fakir olanlar hangi planla, hangi araçla ve hangi yönetimle kendilerini bu hayatta geçindirebileceklerini ve Kuralların Mesih gibi karşılanması gerektiğini söylediği zengin ya da fakir olsun gelen misafirlerini nasıl ağırlayabileceklerini tartıştılar. Ardından piskoposun izniyle sakallı lay-brotherların istihdamı ve onların – keşiş sayılamayacakları şartıyla – yaşamda ve ölümden kendilerinden kabul edilmeleri ve ayrıca iş gücü kiralanması için kararlar aldılar. Bunların yardımı olmazsa Kuralların gereklerini gece ve gündüz nasıl yerine getireceklerini bilemezlerdi. Aynı şekilde insanların uğramayacağı yerlerde arazi sahibi olmayı, bağ, otlak, koruluk, değirmen işletmek (sadece kendi ihtiyaçları için) ve balıkçılık için akarsu; at ve çeşitli türden çiftlik hayvanları sahibi olmayı kurallara bağladılar. Tarımı geliştirmek için pek çok yerde çiftlik evleri kurdukları için buraları idare etmek üzere keşişleri değil bahsi geçen lay-brotherları atadılar, çünkü Kurallara göre keşişler manastırlarında kalmalıdır. Ayrıca bu kutsal insanlar mübarek Benedict'in manastırlarını şehre, sur içindeki yerleşmelere ve köylere değil de ıssız

yerlere kurduğunu bildiklerinden onun örneğini izlemeye söz verdiler. Her inşa ettiği manastıra on iki keşiş ve bir başkeşiş yerleştirdiğinden, onlarda bu yolu takip etti.

Kederlerine dair: Seçtikleri yolun başkaları tarafından da benimsenmesini arzu eden ilk Sistersiyenler yaşam şartlarının insanlara itici gelmesi yüzünden kendilerini taklit etmek üzere manastırlarına gelen insanların sayısının azlığından dolayı üzülyordu.

İlk baş keşişin ölmesi ve ikincisinin terfisi, bunların yasaları ve neşeleri: Manastırı Kurallara göre idare eden Alberic dokuz bucuk yıllık baş keşişlik görevinden sonra vefat etti ve yerini bir İngiliz olan Stephen aldı. Onun zamanında bölgenin dükü ve diğer derebeylerinin kiliselerinde maiyetiyle arzı endam etmesini yasakladı ki o zamanlarda adetleri böyleydi. Manastırda bulundurulacak eşyaların hangi ham maddelerden yapılacağı belirlendi – altın, gümüş ve ipek büyük oranda yasaklandı. Bu dönemde çeşitli sosyal statülerden pek çok insan manastıra katılmaya başladı.

Manastırlar hakkında: Katılımların artmasıyla yeni manastırlar kuruldu ve sekiz yıl içinde bir kısmı Citeaux'dan ve bir kısmı da onun kızlarından on iki yeni manastır kuruldu.

Ek 3. Charta Caritatis'in Çerçevesi

Charta Caritatis'e dair: Dom Stephen ve ihvanı yeni manastırların kurulacağı bölgelerde piskopos ve keşişler arasında ihtilaflar çıkmaması ve Citeaux'a bağlı manastırlar arasında uyumun bozulmaması için yeni düzenlemeler yapıldı ve bu düzenlemelerin isminin Charta Caritatis olmasına karar verildi.²⁸⁶

Ana kilise bir kızını herhangi bir şekilde maddi desteğe zorlayamaz.

Kurallar herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır ve uygulanır.

Herkes aynı ayin kitaplarına ve aynı usullere tabiidir.

Manastırlar arasındaki genel hükümler: Citeaux'un baş keşişi diğer manastırlardan birini ziyaret ettiğinde bu manastırın baş keşişi her konuda misafir baş keşişe öncelik verir. Misafir baş keşiş yemeğini misafirhanede değil ihvanla birlikte yemekhanede yer. Eğer çok sayıda misafir baş keşiş gelmişse ve ev sahibi baş keşiş manastırda değilse en büyükleri yemeğini misafirhanede yemelidir. İstisnai bir durum olarak üstün konumdaki misafir baş keşişin varlığında çaylak keşişlerin kutsanması yapılacaksa ev sahibi baş keşiş bunu kendisi yapar. Citeaux'un baş keşişi ziyaret ettiği manastırlarda Kurala aykırı uygulamalar dışında iç işleyişe müdahil olamaz.

Anne kızını yılda bir kere ziyaret eder: Üstün durumdaki manastır şubelerini yılda en az bir kez ziyaret etmelidir.

Kızın ana kiliseyi ziyaretinde göstermesi gereken saygı: Manastırlardan birinin baş keşişi Citeaux'yu ziyaret ettiğinde ev sahibi baş keşişin orada bulunup bulunmamasına göre bazı sorumlulukları üstlenir.

Citeaux'da düzenlenen Genel Meclis: Manastırların baş keşişleri yılda bir defa birlikte belirledikleri bir günde Citeaux'da toplanırlar. Kurala uygun olmayan davranışlar sergileyen baş keşişlerle ilgili kararlar burada verilir ve manastırlardan

²⁸⁶ Ek şu kaynaktan yapılan bir özetir: **The Charter of Charity**, (Çevrimiçi) <http://www.scourmont.be/scriptorium/docprim/cartacar-chr-eng.htm>, 22 Nisan 2008.

biri sıkıntıya düşmüşse sorununu bu meclise iletir, bütün manastırların elbirliği içinde çözümünü sağlaması gerekir.

Citeaux'dan neşet edenler ile bunların doğurdukları manastırların ilişkilerine ve Genel Meclise katılmalarına ve katılmayanların cezalandırılmasına dair: Bir manastır kendi gayretiyle bir manastır kurarsa aralarındaki ilişki yukarıda belirlenmiş olan kurallara göre belirlenir. Ancak bütün manastırların baş keşişleri Citeaux'a bağlıdır ve yıllık meclislere katılırlar. Hastalık veya çaylak keşişlerin kutsanması sebebiyle bir manastırın baş keşişi meclise gelemiyorsa manastır başrahibini göndererek özrünü bildirir ve ondan mecliste neler olup bittiğini öğrenir. Eğer geçerli bir özür olmaksızın gelmemişse bir sonraki yılın meclisinde hesap verir.

Kurallara veya Tarikata saygısızlık gösteren baş keşişlere dair: Bir başkeşiş Kurallara ve Düzenlemelere aykırı davranıyorsa ana manastırın baş keşişi kişisel olarak veya başrahibi vasıtasıyla veya mektupla olmak üzere onu dört kez uyarır. Eğer suçundan vazgeçmiyorsa bağlı bulunduğu piskoposa ve kilisesinin katedral rahiplerine onu şikâyet eder. Yapılan inceleme sonucunda suçlu sabit olursa ya hatasından döndürülür ya da görevinden uzaklaştırılır. Eğer piskopos ve kilise yetkilileri meseleyle ilgilenmiyorsa Ana manastırın baş keşişi başka manastırlardan çağırdığı baş keşişlerle birlikte söz konusu manastıra gider ve söz konusu suçlu baş keşişi görevinden alır. Manastırdaki keşişlerin bu göreve layık birini seçmeleri sağlanır. Eğer söz konusu manastırın keşişleri mevcut suçları sahipleniyor ve düzeltilmelerine karşı çıkıyorsa manastıra giden heyet tarafından aforoz edilirler ve içlerinden işlenen suçlardan rahatsızlık duyup ana manastıra gelip sürekli olarak yerleşmek isteyenler olursa bunlara izin verilir. Ancak benzeri bir olağanüstü durumu olmayan manastırlardan bir keşiş gelip kalmak isterse geldiği manastırın baş keşişinin onayı gerekir. Aynı şey ana manastırdan giden keşişler için de geçerlidir. Hiçbir manastır kendi keşişini diğer bir manastıra o manastırın onayı olmaksızın zorla sokamaz. Ana manastır olan Citeaux'da yolsuzluk olması halinde la Ferté, Pontigny ve Clairvaux başkeşişleri duruma müdahale ederler ve Citeaux başkeşişini dört kez uyarırlar. Sonuç alamazlarsa yukarıda bahsedilen tedbirleri – teftiş eden üç

başkeşişin söz konusu baş keşişi görevden alması hariç – hayata geçirirler; Chalon kilisesi piskoposu ve rahiplerine bilgi verirler ve söz konusu başkeşişi huzurlarına çağırıp sorgulamalarını talep ederler, bahsi geçen kilise yetkilileri baş keşişi uyarıp görevine iade ederler veya azlederler.

Görevden azledilmesi halinde ana manastırın keşişleri diğer manastırlara en az üç kişi olmak üzere haberci gönderirler, iki haftalık süre içerisinde mümkün olduğunca çok baş keşiş toplanır ve onların himayesinde yeni başkeşişin seçimi yapılır. Bu esnada La Ferté manastırının baş keşişi seçim sonuçlanana kadar Citeaux baş keşişliği görevini üstlenir. Eğer yukarıda bahsi geçen şehrin piskoposu ve kilise yetkilileri sorunu çözmekte isteksizlik gösterirse ana manastırdan doğrudan neşet eden manastırların baş keşişleri buraya giderek baş keşişi görevden alırlar ve yeni başkeşişin seçilmesini sağlarlar. Eğer ana manastırın başkeşişi ve keşişleri hep birlikte isyan ediyorsa afroz edilirler ve Katolik cemaatinden çıkarılırlar. İçlerinden pişmanlık duyup ayrılmak isteyenler la Ferté, Pontigny veya Clairvaux'ya katılabilirler. Bu tür olağanüstü durumlarda yıllık meclis Citeaux'da değil uygun görülen başka bir manastırda düzenlenir.

Farklı soy zincirlerine sahip manastırların arasındaki hükümler nasıl olmalı: Manastırların baş keşişleri arasındaki hiyerarşi manastırların kurulduğu tarihlere göre belirlenir. Ancak beyaz ayin cübbesi (İng. Alb, Fr. Aube) giyen bir baş keşiş ne olursa olsun hiyerarşide önce gelir. Baş keşişler birlikte masaya oturdukları zaman birbirlerine başların eğerek selam verirler.

Baş keşişlerin ölümü ve seçilmesi: Citeaux'daki baş keşişin ölümü halinde diğer manastırlara en az üç haberci gönderilir. Başkeşişler iki hafta içinde ana manastırda toplanırlar ve yeni baş keşişin seçimine nezaret ederler. Bu sırada La Ferté baş keşişi ana manastırın idaresini üstlenir. Diğer manastırların baş keşişleri öldüğünde söz konusu manastırın keşişleri kendi aralarından birini veya ana manastırdan ya da diğer Cistercian manastırlarından bir keşişi yeni başkeşiş olarak seçerler. Cistercianların kendi tarikatları dışından birini başkeşiş olarak seçmeleri veya kendi keşişlerini diğer tarikatlara başkeşiş sıfatıyla göndermeleri yasaktır.